

ΔΙΚΟΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΡΑΓΙΖΕΙ

- Η Αριστερά πιο δυνατή
- Βαθιά η κρίση στη Ν.Δ.

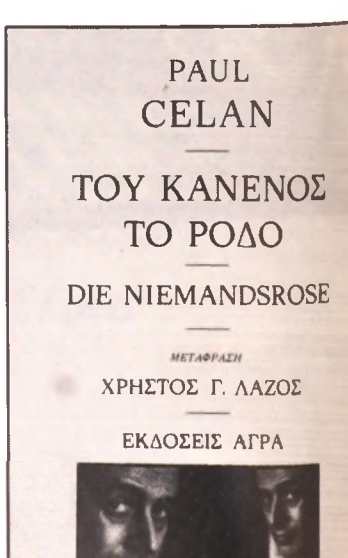
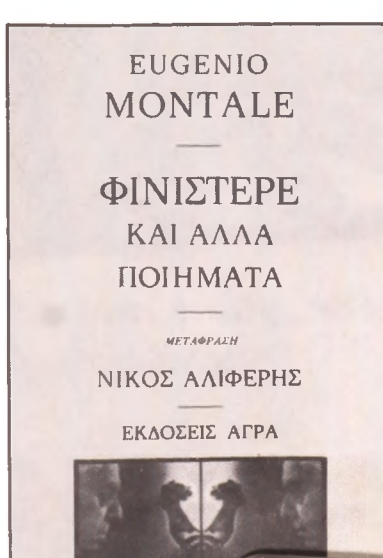
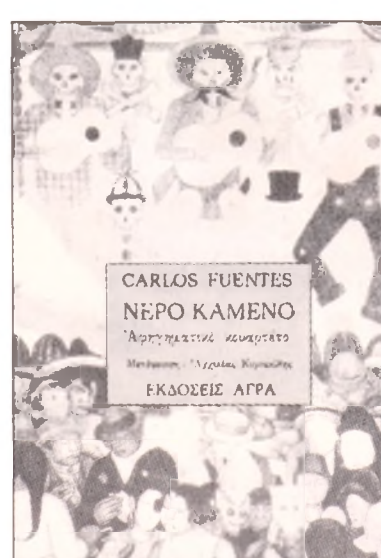
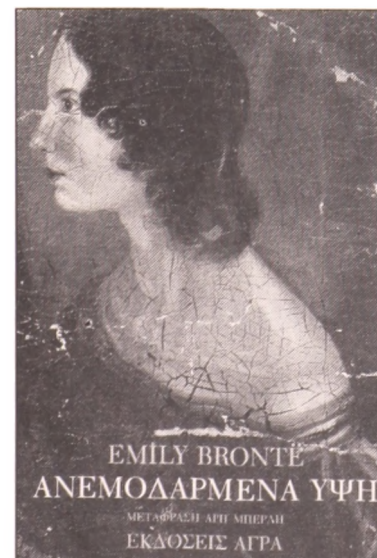
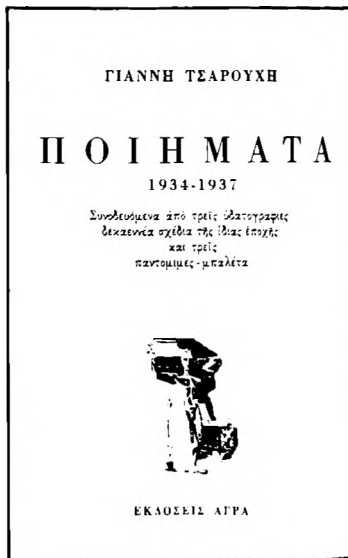
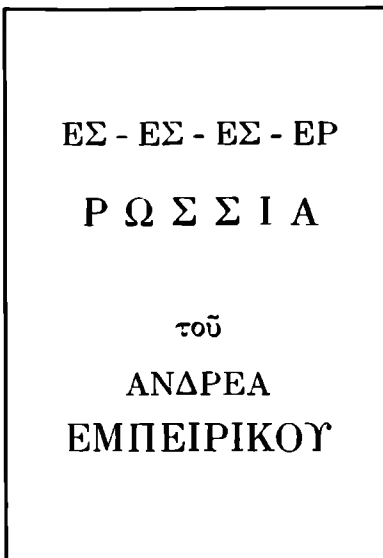
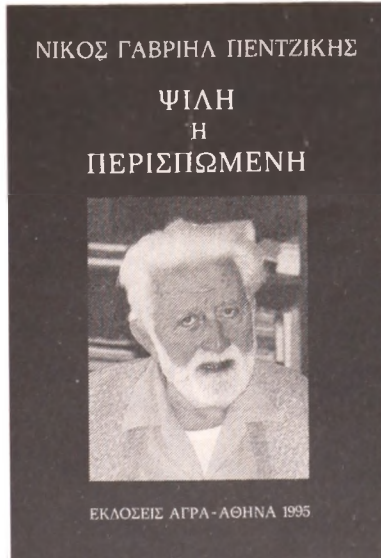
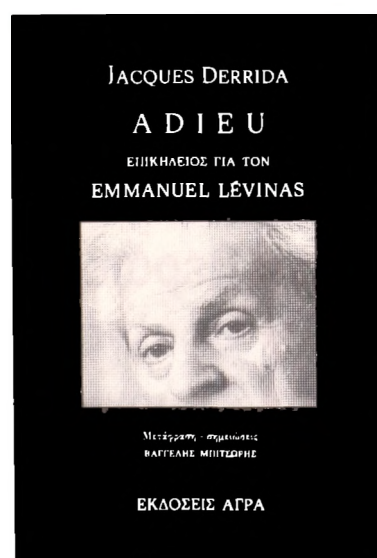
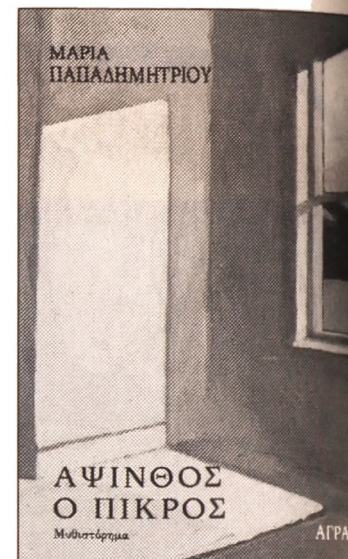
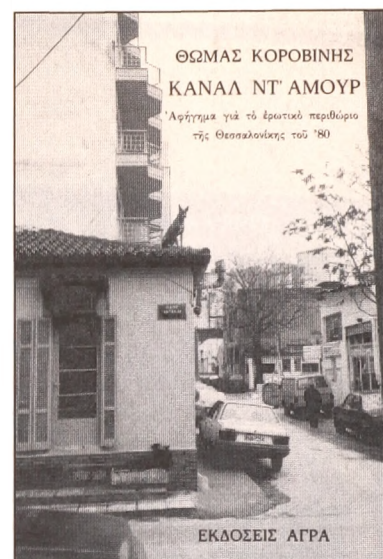
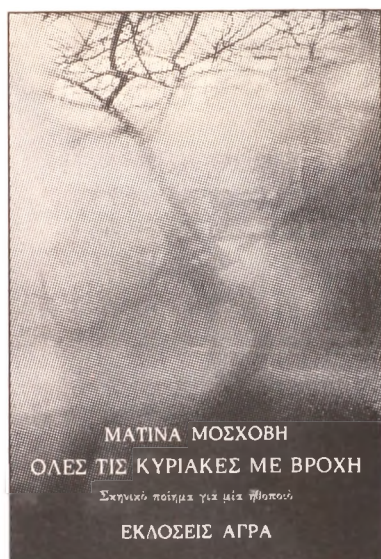
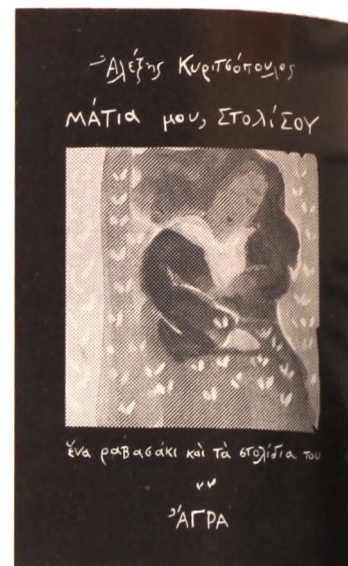
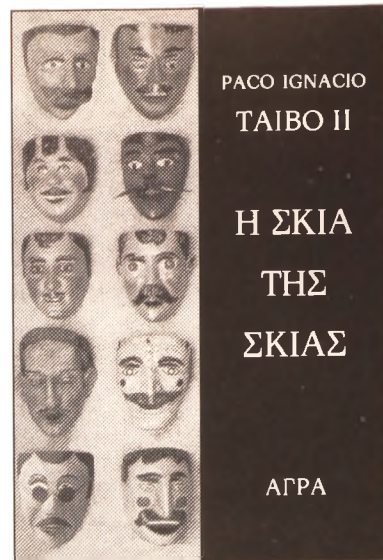
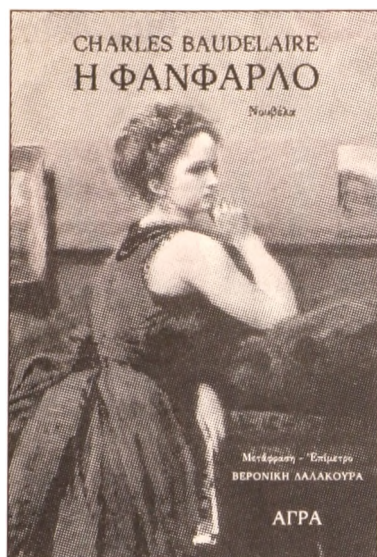
Δευτεροβάθμια
εκπαίδευση:
Αλλάζει
το σκηνικό;

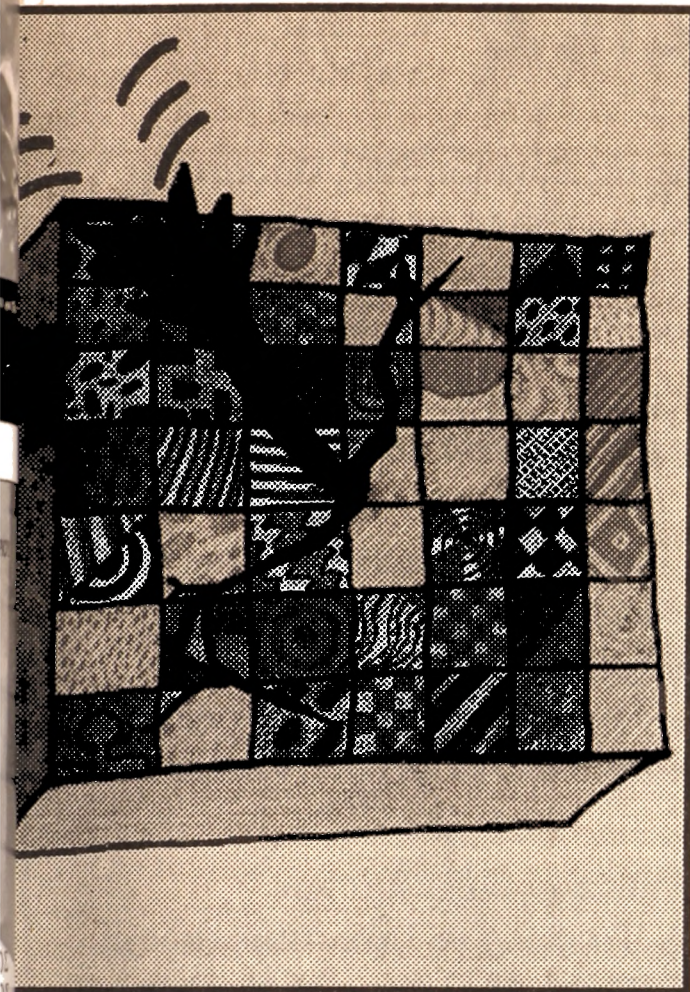
ΔΙΕΘΝΗ:

- Βοσνία
- Περσικός
- Βουλγαρία
- Τουρκία
- Ουγκάντα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

ΑΠΟ ΤΟ 1979

Περίοδος Β' · Έτος 23ο · Τεύχος 617
 Παρασκευή 27 Σεπτεμβρίου 1996 · Δρχ. 500
**ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
 ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**
 Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
 Τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107
 ΑΝΤΙ ON-LINE: <http://www.compulink.gr/anti>
 E mail: anti@compulink.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ-ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: Τασία Ρούμπου
ΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Δημήτρης Γκέκας
ΜΟΝΤΑΖ: Τασία Λεβόν
ΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασιού 5, Περιστερί
 Τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:
ΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 5.000 δρχ., Ετήσια 10.000 δρχ.,
 για Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 40.000 δρχ.
 Φοιτητική ετήσια: 8.000 δρχ.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 38 δολ., Ετήσια: 75 δολ.,
 ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:
 Εξαμ. 44 δολ., ετήσια 88 δολ.

ΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
 Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: ΔΡΧ. 500,
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1.000

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία
 της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,
 για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:
 εντρο του βιβλίου - Α Πουλουκτσά και Σία Ε.Ε.
 Πασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛ. 12 **ΑΠΟΡΡΙΦΘΗΚΕ Η ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ Σ6Ε ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΤΙ** Πώς το Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών δικαίωσε το Αντί και τα δημοσιεύματά του για το ιπτάμενο αεροπλανάκι του Τροχανά και των συνεργατών του....

ΣΕΛ. 15-29 **ΕΚΛΟΓΕΣ: Η ΩΡΑ ΤΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ**
 Τι κατέγραψαν τα εκλογικά αποτελέσματα; Γιατί «τρίζει» ο δικομματισμός. Τι προσδοκούμε από την κυβέρνηση Σημίτη; Πώς θα αναπτυχθεί η δυναμική της Αριστεράς; Τι μέλλει γενέσθαι στη Ν.Δ.; Γιατί συντρίφθηκαν οι δυνάμεις του εθνικισμού; Γράφουν: Σπύρος Λιναρδάτος, Αλέξης Οικονομίδης, Τάσος Παππάς, Σακελλάρης Σκουμπουρδής, Μάνος Στεφανίδης, Δημήτρης Ζώνιος, Γιώργος Γερόπουλος.

ΣΕΛ. 46 **Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΣΕ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΕΓΗΣ** Για τη Διακυβερνητική γράφει ο Σ. Ντάλης

ΣΕΛ. 48 **ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΑΛΛΑΖΕΙ ΤΟ ΣΚΗΝΙΚΟ;**
 Ποιες αλλαγές μπορούμε να περιμένουμε; - του Π. Χαραμής.

ΣΕΛ. 54 **ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΔΡΑΜΑΣ** Οι φετινές μικρού μήκους ταινίες - του Δ. Χαρίτου

Από το σημερινό τεύχος, το Αντί ξανααποκτά τους γνώριμους ρυθμούς έκδοσής του. Θα κυκλοφορεί κάθε δεύτερη Παρασκευή, με τη γνωστή ύλη του - καίριες, ελπίζουμε, τοποθετήσεις για την πολιτική και τον πολιτισμό.

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Νέα εποχή; Νέες δοκιμασίες, σελ. 4

ΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ

Γιώργος Φιλδισάκος, σελ. 5

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΕΠΤΑΗΜΕΡΟ

Αντήνωρ, σελ. 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια, σελ. 8

ΟΙ ΠΡΩΡΕΣ

Κώστας Κουφογιώργος, σελ. 23

ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΙΣ

Ελένη Κολιοπούλου, σελ. 32

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ

Κόσμος, σελ. 33

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Επιστολές, σελ. 51

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός, σελ. 52

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ

σελ. 63

ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ

Κ. Καραμάργου, σελ. 66

ΕΞΟΦΥΛΛΟ:
ΤΖΙΜΗΣ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ; ΝΕΕΣ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ

ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ της 22ας Σεπτεμβρίου έδωσε το στίγμα της ήττας της Συντηρητικής Παράταξης γενικά. Και ήττας, επίσης, των ακραίων εθνικιστικών παραληρημάτων. Από τις πρώτες ώρες μετά την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων, εκδηλώθηκε η βαθιά κρίση ταυτότητας και πολιτικής εκπροσώπησης της Ν.Δ. Μια κρίση που διογκώθηκε και θα διογκώνεται όλο και περισσότερο τις επόμενες μέρες.

ΗΤΑΝ, συγχρόνως, ένα πρώτο «ράγισμα» στο δικομματισμό, που βρέθηκε στα πιο χαμηλά του επίπεδα μετά το 1981.

ΣΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΕ όμως και την ανάκαμψη της Αριστεράς. Και το ΚΚΕ και ο ΣΥΝ αύξησαν τις ψήφους τους και κέρδισαν ψήφους, που τους έφεραν στα παλαιότερα ποσοστά της Αριστεράς. Σημαντικό στοιχείο αποτέλεσε και η επανάκαμψη του «Συνασπισμού» στη Βουλή. Το *Αντί* δήλωσε από νωρίς και καθαρά ότι αυτό θα ήταν ένα θετικό στοιχείο για τη νέα Βουλή. Πρέπει να σημειώσουμε εδώ ότι, μαζί με πολλά άλλα στοιχεία, η προσωπικότητα του Προέδρου του ήταν ένα από τα ελκυστικά δεδομένα που διέθετε ο ΣΥΝ.

Ο ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ από τη Βουλή της ΠΟΛ.ΑΝ. ήταν η τιμωρία από το εκλογικό σώμα των υπερφίαλων και εθνικιστικών κηρυγμάτων του. Το ΔΗΚΚΙ του Δ. Τσοβόλα –η λαϊκιστική εκδοχή και απόφυση του ΠΑΣΟΚ– διεκδικεί τώρα αριστερά έδρανα στη Βουλή. Η αλήθεια είναι ότι η θέση του είναι δίπλα στον κ. Γιαννόπουλο του ΠΑΣΟΚ –τον κύριο «πολέμιό» του– ή στα κενά έδρανα της ΠΟΛ.ΑΝ.

ΟΜΩΣ, ένα στοιχείο που αποσιωπήθηκε δεόντως από αναλυτές και ΜΜΕ, είναι το υψηλό ποσοστό της αποχής, των λευκών και των άκυρων ψηφοδελτίων, που δηλώνουν την επιφυλακτική, έως αρνητική, στάση της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στην πολιτική.

ΤΩΡΑ, το ΠΑΣΟΚ του Κ. Σημίτη, εκπροσωπώντας μόλις το ένα τρίτο του εκλογικού σώματος –χάρη στον εκβιαστικό πολωτικό και άδικο νόμο, έμπνευσης Κουτσόγιωργα και εφαρμογής Κούβελα– απέκτησε την πλειοψηφία των βουλευτικών εδρών.

ΜΠΡΟΣΤΑ μας τώρα ανοίγονται νέες δοκιμασίες. Μια νέα εποχή –με πολυσήμαντη τη σημασία του όρου «νέα»– αρχίζει. Υποψιαζόμαστε ότι το «παλαιο-νέο» ΠΑΣΟΚ είναι δέσμιο παλαιών αμαρτιών και νέων διαπλοκών με εργολάβους, βαρώνους των ΜΜΕ και ξένους παράγοντες. Θα διαλέξει την οδό της υποταγής;

ΠΑΡ' ΟΛΑ αυτά, η «νέα εποχή» θα συνοδεύεται με την πιο έντονη παρουσία της Αριστεράς – και ιδιαίτερα του ΣΥΝ σημειώνουμε εμείς. Του Συνασπισμού, που έχει συγκεντρώσει «ψήφους επί πιστώσει». Καθήκον του είναι να τους τιμήσει, να τους κρατήσει και να τους δυναμώσει.

ΠΕΝΤΕ ΗΜΕΡΕΣ σήμερα μετά τις εκλογές. Σε δεκαπέντε ημέρες, όταν θα βρείτε το νέο τεύχος του *Αντί*, θα έχουμε πολλά να σχολιάσουμε. Οι νέες δοκιμασίες έρχονται.

αντί

ΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ

ΤΙ ΥΠΕΡΟΧΟ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ...
ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ, ΤΑ ΦΩΤΑ,
Η ΜΟΥΣΙΚΗ...

ΚΑΙ ΜΕΤΑ Η ΑΠΟΘΕΩΣΗ!
ΤΟ ΖΑΠΠΕΙΟ!

ΚΙ ΟΜΟΣ... ΝΙΩΘΩ ΣΑΝ
ΚΑΤΙ ΝΑ ΛΕΙΠΕΙ...

ΑΥΤΗΝ ΤΗ ΒΑΘΥΤΕΡΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ
ΠΟΥ ΠΕΡΙΜΕΝΑ ΔΕΝ ΤΗΝ ΑΙΣΘΑΝΘΗΚΑ...

ΙΣΟΣ ΝΑ ΦΤΑΙΕΙ ΠΟΥ
ΕΙΜΑΙ ΑΤΟΜΟ ΧΑΜΗΛΩΝ
ΤΟΝΩΝ...

ΙΣΟΣ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΠΡΩΤΑ ΝΑ ΒΑ-
ΘΥΝΕΙ Η ΣΧΕΣΗ ΜΟΥ ΜΕ ΤΟ ΛΑΟ...

Το «μετά» των εκλογών

ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ τελείωσαν, το ΠΑΣΟΚ νίκησε, η Νέα Δημοκρατία έχασε, το ΚΚΕ τρίτο κόμμα, ο Συνασπισμός ξανά στη Βουλή, ένα νέο κόμμα (το ΔΗΚΚΙ) κέρδισε την κοινοβουλευτική του εκπροσώπηση, η «Άνοιξη» υστέρησε...

ΟΙ ΑΠΟΤΙΜΗΣΕΙΣ -ή αναλύσεις- του εκλογικού αποτελέσματος δεν έλειψαν. Και όσο και αν τα ηλεκτρονικά ΜΜΕ εστιάζουν, τώρα, την προσοχή τους στην «παραίτηση Έβερτ» και στα όσα έπονται, γεγονός παραμένει ότι από τις εκλογές της περασμένης Κυριακής, προέκυψε ένα νέο σκηνικό. Ο δικομματισμός δεν ηττήθηκε ασφαλώς, αλλά εμφανίζεται με μειωμένη την «πειστικότητα» του. (Μόλις ξεπέρασε τις 80 ποσοστιαίες μονάδες, έναντι του 83,94% ή του 86,84% που είχε συγκεντρώσει, αντίστοιχα, στις εκλογές του 1981 και του 1989. Και αν δεν υπήρχαν οι εκβιάσεις -τα «διλήμματα»- του εκλογικού νόμου, η μείωση του δικομματισμού θα ήταν ακόμα μεγαλύτερη.)

ΑΠΟ ΤΗΝ άλλη, υπάρχει μια μετατόπιση του εκλογικού σώματος προς τα αριστερά. Και αν αριστερά θα πει «διαρκής κοινωνική ευαισθησία», ορθολογική αντιμετώπιση των προβλημάτων, εναντίωση στην κραυγή, στον στείρο εθνικισμό, στην εσωστρέφεια, στο λαϊκισμό, έπεται ότι πολλά πρέπει να γίνουν για την ανάπτυξη του πλειοψηφικού αυτού προοδευτικού ρεύματος. Για την κυβέρνηση Σημίτη, ο πειρασμός του ηγεμονισμού παραμένει απτός.

ΕΝΑ ΤΡΙΤΟ στοιχείο είναι η διαγραφόμενη προοπτική μιας «ευρωπαϊκής Ελλάδας», ισότιμα ενταγμένης στην Ευρωπαϊκή Ένωση - μιας Ελλάδας που δεν απαιτεί μόνο, δεν «επαιτεί» μόνο, αλλά συμβάλλει, ενεργά, με ιδέες, προτάσεις, επεξεργασίες, στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Από την πλευρά αυτή, ίσως πρέπει να εξαρθεί ο τρόπος με τον οποίο η κυβέρνηση αντέδρασε στην απόπειρα των ΗΠΑ να «αμβλύνουν» το πρόσφατο ψήφισμα καταδίκης της Τουρκίας από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Η κυβέρνηση αντέδρασε ως χώρα-μέλος της Ε.Ε., ως ευρωπαϊκή δύναμη που χρέος έχει (μεταξύ άλλων) να προασπίζεται τους ευρωπαϊκούς θεσμούς. Και αυτό είναι κάτι το ενθαρρυντικό.

Η ΣΤΗΛΗ θέλει να ελπίζει ότι ο πρωθυπουργός Κ. Σημίτης, απαλλαγμένος από τα άγχη και τις αγκυλώσεις των «προεδρικών», θα αποδείξει ότι οι ωραίες διακηρύξεις του περί «κεντροαριστεράς», «συγγενών χώρων», κ.λπ., δεν θα μείνουν απλώς διακηρύξεις. Και ότι τα όσα διατύπωνε -στην προεκλογική περίοδο- περί «μικρών κομμάτων» που δεν έχουν να διαδραματίσουν «κανένα ρόλο στη νέα Βουλή» (!), ήταν απόρροια στιγμιαίων εντάσεων ή ενστικτωδών αντιδράσεων. Η νέα κυβέρνηση -σημείωνε, προχθές, η *Ελευθεροτυπία*- «δεν δικαιούται να αγνοήσει το μήνυμα της κάλπης, που δεν τη θέλει αλαζονική και ηγεμονική». Και επειδή ο κ. Σημίτης, λίγες μέρες πριν από

τις εκλογές, αναγνώριζε τη ληστική του εκλογικού νόμου -τον οποίο, ωστόσο, υιοθέτησε, χωρίς συνειδησιακούς αντισπασμούς- ίσως πρέπει να σκεφτεί από τώρα, την αλλαγή του εκλογικού νόμου. Το αίτημα της απλής αναλογικής κάθε άλλο παρά «παρωχημένο» να είναι... Η «Ελλάδα της δημιουργίας και της αλληλεγγύης», η «Ελλάδα του 21ου αιώνα», απαιτεί, βέβαια, μια «κοινή γλώσσα», μια «κοινή έκφραση». Αλλά αυτό δεν είναι μόνο να το λες. Η «κοινή γλώσσα» να μέssa από συγκλίσεις.

***

ΠΟΣΟ αποδοτική θα είναι η νέα κυβέρνηση; Η απομάκρυνση, εν πρώτοις, του κ. Αρσένη, από το υπουργείο Άμυνας, και αν κρίθηκε «επιβεβλημένη», δεν είναι βέβαια, τα προβλήματα «συντονισμού» «ενιαίας πολιτικής» που υπήρχαν και στην προηγούμενη κυβέρνηση Σημίτη... Αλλά και η συγκέντρωση του υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών στο πρόσωπο (τον κ. Γιάννο Παπαντωνίου) μας ξαναγυρνά στην νοστοροπία των «παιρών», η οποία δεν αποδείχθηκε και η ευτυχής λύση. [«Τσάρος» είχε διετελέσει και ο κ. Αρσένης, αλλά αυτό δεν εμπόδιζε τον Α. Παπανδρέου να τον «σφαγιάσει» σε δεδομένη στιγμή, κατά τρόπο ανελέητο...] Από την άλλη, ήταν σαφώς προσβλητική, για τον μέχρι τώρα, υπουργό Παιδείας Γ. Παπανδρέου, η κυβερνητική ανακοίνωση ότι «επελέγη ο κ. Αρσένης για

ΝΕΟΙ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ANTI

Μόλις κυκλοφόρησαν δυο νέοι τόμοι του Αντί.

- Ο ΛΗ' (Α' εξάμηνο του 1993), που περιλαμβάνει τα τεύχη 512 έως 524
- Ο ΛΘ' (Β' εξάμηνο του 1993), που περιλαμβάνει τα τεύχη 525 έως 541.

Ζητήστε τους από τα γραφεία του περιοδικού
(Δημοχάρους 60, τηλ. 7232713 - 7232819)

είο Παιδείας, για να δοθεί ιδιαίτερη στην προετοιμασία της νέας, κ.λπ. Και, δικαιολογημένα αντέ-Ωστόσο, θα πρέπει να αναγνωρι-η τοποθέτηση του κ. Γ. Παπανδρέ-αναπληρωτή υπουργού, και του κα-κ. Χρ. Ροζάκη, ως υφυπουργού, ουργείο Εξωτερικών, ήταν μια καλή υση». Κατά τα άλλα, από τη νέα κυ-η (με εξαίρεση, ίσως, τους κ. Α. εζόπουλο και Γ. Αρσένη), δεν μετέ-τελέχη από την εσωκομματική αντι-ση. «Πρόκειται για κυβέρνηση ση-και όχι κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ», νυν, τώρα, οι άλλοτε επιφανείς του δρεισμού και της «προεδρικής άς», πλην, αναγνωρίζοντας ότι «έ-και έχασαν»...

ΕΟ κυβερνητικό σχήμα δεν είναι, ι, ούτε «ολιγομελές», ούτε «ευέλι-ταρ' όλα όσα δηλώνουν οι εκάστο-υθπουργοί, μόλις αναλάβουν τη ή εντολή. Και επειδή πολύ λόγος εκσυγχρονισμού», «ισοτιμίας των ίλων» και άλλα ηχηρά παρόμοια, μβάνει μόνο τρεις γυναίκες, τη Παπανδρέου και την Άννα Διαμα-ίλου (και οι δύο στο ίδιο υπουρ-νάπτυξης) και την Ελισάβετ Πα-, υπουργό Αιγαίου. Επισημάνσεις, αίτερα θετικές, θα μπορούσαν να και για κάποιες άλλες τοποθετή-πουργών σε υπουργεία απ' όπου αν και δεν απέδωσαν. Αλλά, τελι-νέα κυβέρνηση θα κριθεί από την κή της. Και, φυσικά, από την από-ης.

***

ΕΤΑΞΥ, τίποτε δεν προιδαίζει ότι η ηγεσίας, αλλά και κρίση ταυτότητας, τιμετωπίζει το κόμμα της αξιωματι-τιπολίτευσης, θα ξεπερασθεί εύκο-παραίτηση Έβερτ από την ηγεσία μματος, το ίδιο βράδυ των εκλογι-τοτελεσμάτων, είχε χαρακτηριστεί νναία απόφαση», ως «πράξη ευαι-ς», κ.ά. Τώρα, όμως -και ενώ άρχι-υποβάλλονται οι διάφορες υποψη-ες για την προεδρία της Νέας Δημο-ς- αφήνεται να διαρρεύσει ότι δεν ίεται ο παραιτηθείς αρχηγός να ρρήσει την αρχική του απόφαση, ι, βέβαια, του το ζητήσει το σώμα λεκτόρων ή, έστω, αξιολόγος αριθ-λεχών. Τι μπορεί να γίνει, όμως, σε οια περίπτωση; Το πιθανότερο να υποψηφιότητα και ο επίτιμος αρχη-κόμματος, παρά το γεγονός ότι, ως α που γράφονται οι γραμμές αυτές,

σαφής δήλωση, από μέρους του κ. Μητσο-τάκη, δεν υπάρχει.

ΓΙΑ ΤΗΝ «κακοδαιμονία» της Νέας Δημο-κρατίας -ακριβέστερα για την ήττα της Νέ-ας Δημοκρατίας στις εκλογές της Κυρια-κής- οι γνώμες των στελεχών του κόμματος δίστανται. Ορισμένοι την αποδίδουν στον «εμφύλιο διαρκείας» μεταξύ Έβερτ και Μητσοτάκη, άλλοι στην έλλειψη «αρχηγ-κής στόφας» του κ. Έβερτ (και στα πολλα-πλά λάθη τακτικής του, κατά την προεκλογι-κή περίοδο) και άλλοι στην κρίση ταυτότη-τας του κόμματος. Δεν είναι δυνατόν -υπο-στηρίζεται- η Νέα Δημοκρατία να εμφανί-ζεται ως «λαϊκιστικό κόμμα», με κεντρική στόχευση τους μικρομεσαίους ή τους αγρό-τες... Συνεπώς, εκλογή αρχηγού ναι, αλλά και συνέδριο για ν' αποσαφηνίσει το πολιτι-κοϊδεολογικό στίγμα του κόμματος.

ΔΥΟ ΑΠΟ τους υποψηφίους για την αρ-χηγία του κόμματος, οι κ.κ. Γ. Βαρβιτσιώ-της και Γ. Σουφλιάς, υποστηρίζουν ότι ο κ. Έβερτ -άπαξ και παραιτήθηκε- θα πρέπει να παραμείνει «ουδέτερος» στη διαδικα-σία εκλογής νέου αρχηγού, ενώ ο κ. Στ. Μάνος επισημαίνει τον κίνδυνο διάσπα-σης του κόμματος, αν συνεχισθεί ο διχα-σμός μεταξύ του κ. Έβερτ και του κ. Μη-τσοτάκη. Από την πλευρά της, η κα Ντόρα Μπακογιάννη, ανακοινώνοντας την υπο-ψηφιότητά της, δήλωσε ότι «επιστροφή στο παρελθόν» (στην αρχηγία Έβερτ, προφα-νώς) δεν θα βοηθήσει». Η υποψηφιότητά της, όπως και η ενδεχόμενη υποψηφιότητα Κ. Καραμανλή, υποστηρίζεται, κυρίως, από νέα στελέχη του κόμματος, τα οποία πιστεύουν ότι «στο κόμμα πρέπει να φυσή-ξει ένας καινούριος άνεμος», πέρα από τη λογική των συγκρούσεων.

***

ΟΛΑ ΤΑ παραπάνω αυτά συμβαίνουν ενώ οδεύουμε -υποτίθεται- προς το 2000 και ενώ οι ΗΠΑ, πέρα από τις ενασχολή-σεις τους στο Βόρειο, αλλά και στο Νότιο

Ιράκ (στο Νότιο Ιράκ, το «πάνω χέρι» ανή-κει σε γαλλικές και ιταλικές εταιρίες πε-τρελαίων...), ετοιμάζονται να παρέμβουν για λύση στο Κυπριακό, με την παράλληλη προσέγγιση Ελλάδας και Τουρκίας. Μια πρώτη γεύση της αμερικανικής αυτής πα-ρέμβασης είχε, προχθές Τετάρτη, ο υπουρ-γός Εξωτερικών Θ. Πάγκαλος, κατά τη συ-νάντησή του με τον αμερικανό ομόλόγο του, Κρίστοφερ...

ΕΠΙΜΥΘΙΟ: Πολλές δυσχέρειες, πολλές «λαχτάρες» θα πρέπει να είναι έτοιμη -«έ-τοιμη από καιρό»...- ν' αντιμετωπίσει η νέα κυβέρνηση Σημίτη, πέρα από τα εσω-τερικά της, διάβαξε τους εσωτερικούς (εσωκομματικούς) αντιπάλους της, αλλά και κάποιους γενικότερους κραδασμούς - δημοσιονομικούς, κατά κύριο λόγο.

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΑΠΟ ΤΙΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΕΛΦΙΝΙ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ
ΣΑΚΕΛΛΑΡΗ ΣΚΟΥΜΠΟΥΡΔΗ

«**Makedonissimo**
η στρατηγική
της πλάκας»

Με αφορμή το Μακεδονικό μία πολιτική
ανάλυση του Παπανδρείσμου
και της παρακμής

ΣΤΙΧΟΙ

Αναγγέλλοντας το αποτέλεσμα των εκλογών, ο κ. Λαλιώτης μίλησε πάλι για «ΠΑΣΟΚ του μέλλοντος και για ΠΑΣΟΚ του μέλλοντός μας» και για «Ελλάδα του μέλλοντος και Ελλάδα του μέλλοντός μας».

Όπως και να 'χει το πράγμα, ο λυρισμός είναι θείο δώρο για όποιον έχει την ευλογία...

Μ.Στ.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Προβλήματα στο ΠΑΣΟΚ λόγω ανασχηματισμού, προβλήματα λόγω αρμοδιοτήτων του Γιώργου Παπανδρέου, προβλήματα στο κόμμα που ίδρυσε ο Κ. Καραμανλής λόγω των χοντρών ελιγμών του κ.

Έβερτ με ορατό τον κίνδυνο διάσπασης, προβλήματα στην επιστροφή του κ. επιτίμου και γενικώς μπάχαλο το εσωτερικό της Ν.Δ.

Τουλάχιστον μένει σ' εμάς η ικανοποίηση ότι η εξουσία δεν έχει μόνο ως γνώρισμα την αλαζονεία, αλλά και τα προβλήματα. Μερικές φορές, μάλιστα, και προβλήματα επιβίωσης.

Μ.Στ.

ΕΠΙΤΥΧΙΕΣ - ΑΠΟΤΥΧΙΕΣ

Επιτυχία: Ο Δ. Κουτσόγιωργας στην Αχαΐα. Αποτυχία: Ο Θ. Γεωργίου (της Σχολής της ...Φρανκφούρτης!) στην Α' Αθήνας. Όλα μαζί: Ψηφοδέλτιο ΠΑΣΟΚ...

Η «ΕΞΕΓΕΡΣΗ» ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΓΙΝΕ

Παρά ταύτα, ο δικομματισμός άντεξε – παρότι κάπως τραυματισμένος και με πιο αμφίβολη την παλιά παντοδυναμία του. Παρά ταύτα, αποδείχθηκε πιο ανθεκτικό, απ'όσο ίσως πιστευόταν το σύστημα εξουσίας – μιας εξουσίας πελατειακής και διεφθαρμένης – (η διαφθορά πολλών ταχυτήτων, ως δόλωμα υφαρπαγής συνειδήσεων). Το κοινωνικό σώμα δεν έκανε την εξέγερση του – μάλλον έχει χάσει προ πολλού αυτή την ικανότητα. Ένα μέρος του υπέκυψε την τελευταία στιγμή – σ' αυτό το είδος δημοκρατίας των διορισμών και των κομματικών προνομίων.

Η διαμαρτυρία του, όπως καταγράφηκε με την άνοδο των μικρότερων κομμάτων του αριστερού τόξου, ήταν αρκετά ασθενική: εκ των πραγμάτων έχει μια εμφανή απόχρωση αντι-Μάαστριχτ. Αυτή η «απόχρωση» θα αντιπροσωπεύει πιθανόν την ισχυρότερη πίεση, που θ'αντιμετωπίσει μέσα στη Βουλή ο κ. Σημίτης για την απαρέγκλιτη εφαρμογή της πολιτικής σύγκλισης.

Τα υλικά των δύο μεγάλων κομμάτων και πρώτιστα του παπανδρείκου ή μεταπαπανδρείζοντος ΠΑΣΟΚ, αποδείχθηκαν αρκετά ισχυρά: αφού δεν κλονίσθηκαν με την «θύελλα του 1989», γιατί να κλονισθούν τώρα, έστω και υπό τον φόβο του Μάαστριχτ;

Κι ακόμη: αφού στη συνείδηση του κοινωνικού σώματος δεν πυροδοτείται μια λυτρωτική αντίδραση απέναντι στην αλαζονεία, το κακό γούστο και την ψευδογλώσσα – ούτε καν απέναντι στη μικροπρέπεια του κ. Σημίτη που την επανεβεβαίωσε ενοχλητικά, απέναντι στη γενναιόδωρη στάση

του ηττημένου αντιπάλου του κατά τη νύχτα των εκλογών.

Τα μικρόψυχα αισθήματα: έλλειμμα καρδιάς και απληστία αναρριχητισμού είναι πια αυτό που μας αντιπροσωπεύει; Τις τελευταίες μέρες που εκδιπλώθηκε η μεγάλη «παλαιο-νέα» επίθεση υφαρπαγής ψήφων, ακούστηκαν διάφορα περυσιατικά: ψήφισέ μας για να διορισθεί το παιδί σου, ψήφισε μας για να μην απειληθεί η θέση σου στο Δημόσιο, να γλυτώσεις δυσμενή μετάθεση – οι παλιοί καλοί μηχανισμοί στην υπηρεσία του «εκσυγχρονισμού».

Το πιο κραυγαλέο ίσως σημειώνεται στο εργοστάσιο ΖΗΜΕΝΣ στην Θεσσαλονίκη, «χτυπημένο» από τη δικαστική εμπλοκή Κόκκαλη: μιλάει σε συγκέντρωση εργαζομένων ο βουλευτής του ΚΚΕ Γιάννης Κατσαρός, όταν παρεμβαίνει ο διευθυντής του εργοστασίου: «το εργοστάσιο δεν κλείσει και δεν θα γίνουν απολύσεις αν βγει το ΠΑΣΟΚ» (με παλαιοκομμουνιστικούς όρους θα λέγαμε: εξειδίκευση της τακτικής εκβίασης στους μαζικούς χώρους – ή ένας καλός τρόπος παράγεις υποταγμένους πολίτες).

Αυτό μπορεί να είναι μια κεντροαριστερά (όχι ακριβώς ιταλικού τύπου), για να εφαρμόσει μια κεντροδεξιά πολιτική. Κι εκεί δίπλα θα βρίσκονται, παραμορφωτικά πάντα των γεγονότων, τα μεγάλα αφεντικά των ΜΜΕ – που δεν ξεχνούν «προγραμματικές συμφωνίες», πακέτα Ντελό και τον ρόλο τους, ως «της κρυφής όψης της εξουσίας».

Δημήτρης Καϊσής

ΤΟ ΔΕΟΝ ΚΑΙ Ο ΣΚΑΪ

Πάντα πρώτος ο ΣΚΑΪ και στο κυνήγι της είδησης και (συνεπαγωγικά) της δεοντολογίας. Το απόγευμα της Κυριακής των εκλογών, ξέροντας τα αποτελέσματα του exit poll, δεν κρατήθηκε ο Ν. Ευαγγελάτος και τα σφύριξε ενώπιον του κοινού του από νωρίς.

Το ότι αυτό είναι αντισυνταγματικό και αντιδημοκρατικό και απαράδεκτο, είναι αυτονόητο. Εμείς τώρα μπορούμε απλώς να το ξέρουμε (και όποια ομάδα, ή κόμμα, επίσης): Στις

επόμενες εκλογές θα περιμένουμε, χωρίς να έχουμε ψηφίσει, να πάει αργά το απόγευμα. Και αφού μάθουμε τα αποτελέσματα από το ΣΚΑΪ, αποφασίζουμε κατά πλειάδες, τι ακριβώς θα ψηφίσουμε, κατά το δοκούν.

Δεν είναι υπερβολή ότι με τέτοια κόλπα μπορείς να αλλάξεις και τον μετεκλογικό χάρτη (π.χ. ενισχύοντας ένα κόμμα που βρίσκεται στο χείλος του 3% και που για χίλιες ψήφους θα έχανε τη Βουλή). Δύσκολο είναι;...

Σ.Σ.

BENIZELOS ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Λένε, λένε, λένε, για την υποβάθμιση του «Μπένυ», στο υπουργείο Πολιτισμού. Λάθος κάνουνε. Θελημένα ή αθέλητα, αβάντα του έκανε ο Σημίτης δίνοντάς του την ευκαιρία να δικτυωθεί, σε έναν άγνωστο του χώρο, με διανοούμενους και καλλιτέχνες και να διευρύνει τον κύκλο των δημοσίων του σχέσεων. Και ο ίδιος ο πελατοκράτης, αν το παλοσκεφτεί, θα το δεχτεί ασίμωτος: καλό είναι να αλλάξει υπουργεία, γνωρίζεις και...

Σ.Σ.

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

ΦΙΛΟΚΑΛΟΥΜΕΝ ΜΕΤ' ΕΥΤΕΛΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥΜΕΝ ΑΝΕΥ ΜΑΛΑΚΙΑΣ ΠΛΟΥΤΩ ΤΕ ΕΡΓΟΥ
ΜΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΡΩ. Η ΛΟΓΟΥ ΚΟΜΠΩ, ΧΡΩΜΕΘΑ
ΚΑΙ ΤΩ ΠΕΝΕΣΘΑΙ ΟΥΧ ΟΜΟΛΟΓΕΙΝ ΤΙΝΙ ΚΙΣΧΡΟΝ
ΑΛΛΑ ΜΗΔΙΑΦΕΥΓΕΙΝ ΕΡΓΟΝ ΚΙΣΧΙΟΝ

ΟΧ! Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ
ΕΓΙΝΕ ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

του Ανδρέα Πετρούλακη

ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΤΕ ΤΟΝ!

Το κλίμα της γενικής έκπτωσης των ΜΜΕ, είναι υπερβολικό ίσως να χαρακτηρίζει νεείς «καλά» και «κακά» τα κανάλια, τα δίδωφωνα ή τις εφημερίδες. Πάρχει, όμως, μία εξαίρεση. Εννοούμε τον ύρο του Γιώργου Κουρή. Εκεί όπου πεγάζονται «Αυριανή», «Ράδιο-Αθήνα» και «Κανάλι 5» (πρώην «Κανάλι 29») και όπου ανήκει οτε και η «Νίκη», ο «Λόγος» και διάφορα α. Σε τη ναυαρχίδα του «Αυριανή», ο Κουρήσ ίλιασε την πολιτική με τον φασίζοντα κισμό, τις λασπολογίες, τη συκοφαντία – όλη ή την αθλιότητα που παρακολουθούμε λάχιστον επί 15 χρόνια. Η Αριστερά είχε γενικά αποστασιοποιηθεί και αγγείλει τον «αυριανισμό» αρκετά νωρίς. Ο «αυριανισμός» γνώρισε μεγάλες «δόξες» και «Ράδιο-Αθήνα» (ποιος ξέχασε τον Μιχάλη ογαλάκο;) και στο «Κανάλι 29 ή 5» (ποιον να οποθυμηθούμε εδώ, τον Γερονικολό

ή τον Ευάγγελο Γιαννόπουλο;).

Και ενώ αυτά είναι παγκοίμως γνωστά, παρακολουθήσαμε στελέχη της Αριστεράς, προεκλογικά να παρελαύνουν από το «Κανάλι 5» – στην αρχή νομίσαμε... λάθος ζάπινγκ! Είδαμε και τον πρόεδρο του Συνασπισμού Νίκο Κωνσταντόπουλο, να δίνει την «παρθενική» τηλεοπτική του συνέντευξη στην εκπομπή του Σπ. Καρατζαφέρη. Η εκπομπή, σημειώνουμε, έχει μάλιστα ως «σύμβουλο επικοινωνίας» τον πολύ κ. Μεταξά, καθηγητή του Πανεπιστημίου της Αθήνας, γνωστό για το χουντικό του παρελθόν. Έλεος!

Όλοι μαζί λοιπόν βοηθούμε, ώστε η αθλιότητα και ο λαϊκισμός να επιβραβεύονται και να διαιωνίζονται; Γιατί, τι άλλο από νομιμοποίηση αποτελεί η παρουσία στελεχών της Αριστεράς – και μάλιστα του Προέδρου του ΣΥΝ – στα «ΜΜΕ» του Κουρή;

Έλεος!

X.N.

Ο ΛΕΩΝ ΑΥΔΗΣ

Δεν θέλουμε να μειώσουμε την παρουσία ουδενός/ουδεμιάς από τους κοινοβουλευτικούς εκπροσώπους της νέας Βουλής. Ούτε να αναφερθούμε σε έναν έναν χωριστά στους κοινοβουλευτικούς εκπροσώπους της Αριστεράς. Όμως το ΑΝΤΙ θέλει να χαιρετήσει την εκλογή του Λ. Αυδή στην Α' Αθηνών, με το ψηφοδέλτιο του ΚΚΕ. Ο Λ. Αυδής είναι από τις πιο σεμνές και τίμιες φωνές στην νέα Βουλή. Η παρουσία του στο Δημοτικό Συμβούλιο Αθηναίων είναι η καλύτερη μαρτυρία γι' αυτό.

X.N.

ΤΟ ΤΣΑΛΑΚΩΜΑ ΩΣ ΣΥΣΤΑΤΙΚΟ ΤΗΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ

Τόσο το όνειδος Κατσανέβας όσο και ο υιός Κουτσόγιωργας πέτυχαν την εκλογή τους. Ο κυρίαρχος λαός ξέρει.

ΙΣΧΥΡΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΚΛΟΓΗΣ ΑΡΧΗΓΟΥ

Αντί των συνήθων γραφειοκρατικών του καταστατικού της ΝΔ, δηλ. εκλογή με κοινοβουλευτική ομάδα και νομαρχιακούς εκλέκτορες θα συνιστούσα δημοψήφισμα μεταξύ των εκλογέων που έφυγαν από την ΝΔ υπέρ του Πασόκ (1,5%) καθώς και των εκλογέων που έφυγαν από το Πασόκ υπέρ της ΝΔ (ομοίως 1,5%, διόλου παραδόξως). Και οι μεν και οι δε είχαν μια ευαισθησία στην φυσιογνωμία των αρχηγών. Ο σκληρός πυρήνας της αγέλης βεβαίως δεν χρειάζεται να ερωτηθεί.
Στ. Κ.

PIUM DESIDERIUM

Προεκλογικός Τσοβόλας 1: «Πριν τις αμερικανικές εκλογές, θα ξαναγίνουν στην Ελλάδα νέες εκλογές»

Προεκλογικός Τσοβόλας 2: «Το ΔΗΚΚΙ θα ακολουθήσει πορεία σαν του ΠΑΣΟΚ.

Τώρα θα ξεκινήσουμε και μεις με διψήφιο ποσοστό»

Προεκλογικός Σαμαράς 1: «Δεν θα δεχτώ για πρωθυπουργό, ούτε τον Σημίτη, ούτε τον Έμπερτ! Τρίτο πρόσωπο!».

Προεκλογικός Σαμαράς 2: «Στις 22 θα δούμε, το γνήσιο γκάλοπ τι θα πει!»
Ουδέν σχόλιον.
Σ. Σ.

ΜΙΚΡΑ ΕΚΛΟΓΙΜΑ

Η νίκη του Κ. Σημίτη (ή του Πασόκ, το αφήνω για τους αναλυτές), μεγάλη ή μικρή (ομοίως μένει το ερώτημα για τους αναλυτές) επιτρέπει τουλάχιστον στον Κ. Σημίτη να πετάξει τόσο το προσωπίδιο του συντηρητικού διαχειριστού που καθησυχάζει τους επιχειρηματίες, όσο και αυτό του αρχειοπασόκου που εκτρέφει ταυτοχρόνως Οικονόμους, Γιαννόπουλους και Κουλούρηδες.

Να δούμε μόνον αν η ανωτέρω πρόοδος και ανάπτυξη θα συντελεστεί κατά την επόμενη τετραετία ή αν θα χρειαστεί και άλλες άπρακτες τετραετίες μέχρις ότου ο Σημίτης αισθανθεί ότι έχει επιτέλους στερεωθεί πλήρως στην εξουσία. Ας είναι, μπορούμε να περιμένουμε και οκτώ χρόνια για μια ζωηρή διδασκαλία του σοσιαλισμού που έχασε το ραντεβού της 18ης του Οκτώβρη 1981.

Κατά τα λοιπά ο Κ. Σημίτης θα ελεγχθεί περισσότερο για την ταχεία προώθηση του κοινωνικού ιστού ασφάλειας και λιγότερο για την ενγένει παρακολούθηση του σχεδόν ανύπαρκτου προγράμματος εγκαθίδρυσης του σοσιαλισμού στην Ελλάδα. Για τους αθώους σημειώνεται πως ο κοινωνικός ιστός ασφάλειας ήταν η κεντρική ιδέα διάλεξης προ ενδεκαμήνου στο Ιντερκοντινένταλ δηλαδή σε ανύποπτο χρόνο, όταν ο Σημίτης ήταν ακόμα στο Βουνό, πολύ πριν ο Παπανδρέου ξεκινήσει όλες αυτές τις εξελίξεις που βιώνουμε μέχρι τώρα.

ΕΠΑΝΙΔΡΥΣΗ

Δεν θα ησυχάσω αν δεν επανιδρυθεί το Πασόκ, ιδιαίτερα μάλιστα αν δεν ιδρυθεί με άλλο όνομα. Μόνον τότε θα εκλείψουν όλες αυτές οι ταυτίσεις με μηχανισμούς παρα- η μικρο- μαγαζιών, παραγωγούς δώρων εις εαυτούς.

Διαισθάνομαι βέβαια ότι ο Σημίτης δεν έχει σχέση με τον λουφέ αλλά προλαβαίνει ο Τσουκάτος να ελέγξει την κάθε δοσοληψία; Από πότε οι επαναστάτες εξειδικεύονται στη λογιστική;

Ας τον συγχαρούμε ωστόσο. Επιτέλους δεν χάθηκαν οι κόποι τόσων ετών! Είναι η πρώτη φορά που το ΕΚΚΕ έστω και κατακερματισμένο στο επίπεδο της δρακός φτάνει στο κατώφλι της εξουσίας.

ΥΠΑΡΞΙΑΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Η αποτυχία του Έμπερτ δικαιώνει απόλυτα το αγγλοσαξωνικό ρητό τίποτε δεν αποτυγχάνει ως η αποτυχία. Οι πάντες έχουν την εξήγηση τους γιατί έχασε η ΝΔ ενώ χρειαζόταν μικρή μετατόπιση εκλογέων για να δικαιωθεί καθ' όλα.

Βεβαίως και ο Σαμαράς ήθελε υπο-πεννηταπλάσιους για να υπάρχει και να απαγγέλει πολιτικήν. Ευ-

θύ το συμπέρασμα: Μεταξύ απλής ύπαρξης και άσκησης εξουσίας υπάρχει η αναλογία 1:50.

ΤΟ ΑΚΡΙΒΟ ΠΡΟΣΚΗΝΙΟ

Η αποτυχία του Αντ. Λιβάνη να εκλεγεί, τον κάνει καλύτερο προϊστάμενο των βουλευτών, αλλά πλέον φοβούμαι ότι δεν υπάρχει καμιά προθυμία για τον εκ νέου διορισμό του.

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΙΜΙΟΛΟΓΙΑΣ

Θα έκανε πάλι τα ίδια ο Σημίτης κατά δήλωση του, αλλά βεβαίως, μεσούντος του προεκλογικού αγώνα δεν μπορούσε να δηλώσει το κρισιμώτερο: Όλα αυτά θα τα έκανε απaráλλαχτα αλλά με άλλον Υπουργό Εθνικής ΰΑμυνας.

ΒΑΣΤΑ ΈΒΕΡΤ

Η παραίτηση, αυτή η ηρωική έξοδος από το δράμα, είχε ένα τουλάχιστον αδιαμφισβήτητο θύμα, την κυκλοφορία του βιβλίου του εξ ημών Μαν. Βασιλάκη Απαντα Έμπερτ (εκδ. Γνώσεις). Ο Έμπερτ έστω και αμφισβητούμενος αρχηγός έχει κάποια αξία αλλά παραιτημένος δεν διαβάζεται με τίποτε.

ΕΚΚΡΕΜΟΤΗΤΕΣ

Δυστυχώς ο Έμπερτ δεν πρόλαβε να τακτοποιήσει και τους λογαριασμούς του κόμματος με τον Ν. Γεωργιάδη των δις της ΑΓΕΤ (θυμόσατε την περιφάνη ρήση ...και αν ακόμα γλυτώσει από την δικαιοσύνη...).

ΤΟ ΑΛΗΘΙΝΟ ΘΥΜΑ ΤΩΝ ΠΡΟΩΡΩΝ

Το αληθινό θύμα βεβαίως είναι το εκλογικό πρόγραμμα Παπανδρέου του 1993 για την ολοκλήρωση του οποίου εκόπτοντο όλοι, εκτελεστικό γραφείο, κεντρική επιτροπή και κοινοβουλευτική ομάδα, περιλαμβανομένου και του Κεδίκογλου.

Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΗΣ ΡΗΤΟΡΕΙΑΣ

Παρατηρείται εμμονή στο κατώφλι του 21ο αιώνα ακόμα και από τον όψιμο φιλοσημίτη Γιώργο Βότση που δεν θα έπρεπε να αποδέχεται τις ρηχές ρητορείες (Ελευθεροτυπία 23/9/96).

Επιτέλους ας έρθει αυτός ο αιώνας να γλυτώσουμε από τα λόγια για τον ερχομό του.

Η ΠΑΡΑΙΤΗΣΗ ΩΣ ΚΡΙΤΗΡΙΟ

Ευρέθη το αυστηρό κριτήριο για τα προσωποπαγή θέσμια: Η παραίτηση. Τι νόημα θα έχει π.χ. η παραίτηση Σαμαρά από την Πολάν;

Στέλιος Καφαντάρης

ΠΟΙΟΣ ΘΑ ΘΥΜΗΘΕΙ ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ;

Εγκαταλειμμένο στην τύχη του βρίσκεται το σπίτι του Μακρυγιάννη στο Αργος, εκεί όπου ο στρατός έζησε απ' το 1829, έως το 1832 και ξεκίνησε τη συγγραφή των απομνημονευμάτων του. Από το 1922, όπου με πρωτοβουλία του Τρίτου κηρύχτηκε προεδρικό διάταγμα διατηρητέο το συγκεκριμένο οίκημα, το όλο θέμα έχει εμπλακεί σε μια σειρά θανάτων γραφειοκρατικών διαδικασιών. Με βάση προεδρικό διάταγμα του 1988, χαρακτηρισμένο ραδοσιακό κτίριο αν καταρρεύσει ή πάθει ζημιές κατατίθεται δαπάναις του ιδιοκτήτη.

Η αποκατάσταση, του σπιτιού του Μακρυγιάννη, όμως, δεν έχει προχωρήσει γιατί ο σημερινός ιδιοκτήτης με την βοήθεια του δικηγόρου του, πρώην, του ΥΠΠΟ κ. Κ. Αλαβάνου, έχει επιτύχει μια σειρά παράνομων πράξεων τόσο του ΥΠΕΧΩΔΕ όσο και του ΥΠΠΟ. Το ΥΠΕΧΩΔΕ, τον Αύγουστο του 1993 ανέστειλε την εγκατάσταση του εργολάβου με το αιτιολογικό ότι χρειάζεται η γνώμη του ΥΠΠΟ. Αυτό όμως απεδείχθη ότι δεν ήταν απαραίτητο, σύμφωνα και με απόφαση του Συμβουλίου Αρχαιολογίας (707/95). Το Κεντρικό Αρχαιολογικό

Συμβούλιο στις 11.4.94 αποφάσισε ότι δεν χρειάζεται να λάβει θέση επί του θέματος δεδομένου ότι το κτίριο έχει κριθεί διατηρητέο από το ΥΠΕΧΩΔΕ, και είχε απορριφθεί η προσφυγή του ιδιοκτήτη από το ΣτΕ με την 298/27.1.1984 απόφασή του. Σε ερώτηση της Πανελληνίας Πολιτιστικής Κίνησης προς το ΥΠΠΟ (Φεβρουάριος 1995), το Υπουργείο απαντά ότι ο τότε υπουργός κ. Ν. Σηφουνάκης ανέπεμψε την υπόθεση στο ΚΑΣ για τυπικούς λόγους, «λόγω μη κλήτευσης του ιδιοκτήτη». Αδρανή, λοιπόν το ΥΠΠΟ ένα χρόνο, κι ύστερα το έγγραφο της Πανελλ. Πολιτιστικής Κίνησης αναπέμπει στο ΚΑΣ το θέμα, διαπράττοντας παρανομίες, με κυριότερη το θέμα της αναπομπής. Κι αυτό διότι σύμφωνα τόσο με απόφαση του ΣτΕ (707/95) όσο και με παλαιότερες δεν απαιτείται η κλήτευση του ιδιοκτήτη σε περίπτωση κήρυξης διατηρητέων. Δεν είναι η πρώτη φορά που το ελληνικό δημόσιο παρανομεί, και σίγουρα δεν έχει νόημα ν' αναρωτηθούμε ποια δεοντολογία επιτρέπει σε πρώην γ.γ. τον ΥΠΠΟ ν' ασχολείται ως δικηγόρος με θέματα της πρώην θέσης του...

Σ. Λέτσιος

ΚΙ ΑΛΛΟ ΕΞΠΡΕΣ ΜΕΣΟΝΥΧΤΙΟΥ...

Χαμός στις φυλακές του Ντιαρμπακίρ της Ν.Α. Τουρκίας. Επτά νεκροί Κούρδοι την Τρίτη, δώδεκα την Τετάρτη. Και δεκάδες πολλές οι τραυματίες. Η επιτροπή ανθρωπίνων δικαιωμάτων λέει: Οι περισσότεροι -υπόδικοι, όχι κατάδικοι- χτυπημένοι στο κεφάλι από στρατιώτες.

Ω.

ΓΚΟΛ!

Η μέθοδος του exit-roll -θα ήταν καλύτερα να λέγεται «exit shot»- αφήρεσε από τη νύχτα των αποτελεσμάτων το οποιοδήποτε σασπένς. Το ακαριαίο του αποτελέσματος μπορεί να παραλληλισθεί μόνο με το νέο κανονισμό του «ξαφνικού θανάτου» στο ποδόσφαιρο. Όποιος αιφνιδιάσει πρώτος τον αντίπαλό του μ' ένα γκολ, κερδίζει. Εμείς, πάντως, ξέραμε ανέκαθεν ότι στο ΠΑΣΟΚ δίνανε καλές πάσες.

Μ.Στ.

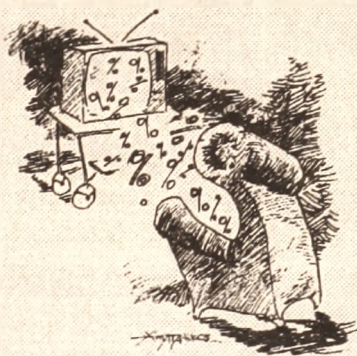
ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΕΣ

Εστω και για μία ημέρα οι κρατούμενοι στις φυλακές της χώρας ένιωσαν ισότιμοι με τους υπόλοιπους πολίτες της χώρας. Η απόφαση να ψηφίσουν για πρώτη φορά φέρει χαίρεση στους κρατούμενους, χαιρετίστηκε από πολλές πλευρές με ικανοποίηση, ωστόσο η παραχώρηση αυτή εκ μέρους της πολιτείας πρέπει ν' αποτελέσει αφορμή να επιλυθούν μια σειρά σοβαρών προβλημάτων στις φυλακές. Η άρνηση των περισσότερων κρατουμένων να ψηφίσουν καθώς απ' τους 2.359 που δεν πώλεσαν το εκλογικό τους δικαίωμα μόνο οι 581 τελικά έκαναν χρήση του δικαιώματος - μπορεί να υποδηλώνει ότι η αδιαφορία για την πολιτική, ροέρεται από την συστηματική προσπάθεια για περιθωριοποίηση, αυτής της κατηγορίας των ελλήνων πολιτών.

Ένας φυλακισμένος θεωρείται ένας ξεφλημένος κι άχρηστος του οποίου η γνώμη έχει

δευτερεύουσα σημασία. Με ποιό δικαίωμα ζητάς την ψήφο του όταν η εικόνα των φυλακών συνεχώς χειροτερεύει και όταν όλο και λιγότεροι πολιτικοί δείχνουν πρόθυμοι να επισκεφτούν τις φυλακές και να συζητήσουν με τους κρατουμένους; Οι πελατειακές σχέσεις βέβαια βρίσκουν πρόσφορο έδαφος στο χώρο των φυλακών, με παράνομες ενέργειες αποφυλάκισης ή ευνοϊκής μεταχείρισης για κάποιους άλλους. Θα παρουσίαζε μεγάλο ενδιαφέρον, με αφορμή τις πρόσφατες εκλογές, η διερεύνηση μιας έρευνας για να καταγραφούν οι φάσεις από τις οποίες περνάει ο πολιτικός προβληματισμός ενός κρατουμένου από τη στιγμή που μεταβάλλεται η καθημερινή πραγματικότητα. Η φυλακή καταργεί την έννοια της δημοκρατικής συνείδησης αποτελώντας το καταλυτικό άλλοθι για την αύξηση της παραβατικότητας;

Σ. Λέτσιος

ΤΟ ΛΑΘΟΣ

Ξέρετε γιατί έχασε ο κ. Έβερτ; Διότι επέλεξε αντιδημοφιλή και καταφανώς αντιλαϊκά συνθήματα. Όπως για παράδειγμα εκείνο το «Ωρα για δουλειά». Μια τέτοια προτροπή ήρθε ν' ανατρέψει το υπάρχον κλίμα της γλυκειάς ροστώνης και να παγώσει έως αποπληξίας τους έρμους ψηφοφόρους. Αυτοί για διορισμούς στο δημόσιο ενδιαφέρονται, όχι για δουλειά. Κάπως έτσι φθάσαμε σε συνθήματα πιο προχωρημένα και ώριμα, όπως «Ωρα για Ντόρα», ώρα δηλαδή για ηλικιακή και ιδεολογική ανανέωση.

Μ.Στ.

ΚΕΝΤΡΟ ΖΩΗΣ

Το Κέντρο Ζωής και Έμπνευσης, μια οργάνωση εθελοντών που μάχεται κατά του AIDS υποστηρίζοντας φορείς και ασθενείς, οργανώνει εκπαιδευτικό σεμινάριο για άτομα που θέλουν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους ως φορείς και ασθενείς του AIDS.

Δηλώσεις συμμετοχών στα τηλέφωνα: 7233848, 7244870, ώρες: 9.00 π.μ - 4.00 μ.μ.

Απορρίφθηκε η αγωγή του ΣόΕ κατά του Αντί

- Το δημοσίευμα ήταν «συνήθης δημοσιογραφική κριτική» βάσει ντοκουμέντων
- Απορρίφθηκαν και οι τρεις αγωγές κατά της *Ελευθεροτυπίας*
- Πότε θα γίνει ο διαχειριστικός έλεγχος στο «αεροπλανάκι» του Τροχανά;

Νέο ηχηρό ράπισμα κατά του Μιχάλη Τροχανά κατάφερε η Δικαιοσύνη, σε αντίθεση με την παχύδερμη εκτελεστική εξουσία που, προφανώς, εθισμένη από το σκάνδαλο Κοσκωτά ανέχεται τον παράνομο πλουτισμό αλλά και σωρεία παράνομων πράξεων του ομίλου ΣόΕ και του προέδρου του. Πριν από λίγες ημέρες εκδόθηκε η 9065/96 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών η οποία ΑΠΕΡΡΙΨΕ την αγωγή των εκπροσώπων του ΣόΕ, **Σταμάτη, Γκόγκου και Τροχανά**, κατά του εκδότη του *Αντί*, **Χρ. Παπουτσάκη**. Για όσους από τους αναγνώστες μας δεν θυμούνται, υπενθυμίζουμε ότι ο Μιχ. Τροχανάς και οι παρατρεχάμενοί του είχαν ασκήσει αγωγή σε βάρος του *Αντί* και του εκδότη του, **Χρ. Παπουτσάκη**, ζητώντας να καταδικασθεί να τους καταβάλει 350 εκατ. δραχμές (!), προς δήθεν αποκατάσταση της ηθικής βλάβης τους από την προσβολή της προσωπικότητάς τους που είχαν κατ' αυτούς υποστεί με το δημοσίευμα του τεύχους 575 του *Αντί* (σελ. 30).

Ο τίτλος του δημοσιεύματος «25.000 μικροεπενδυτές κλαίνε τα χρήματά τους...», ο υπέρτιτλος «Αριστεροί διανοούμενοι στο «αεροπλανάκι» του ΣόΕ» και υπότιτλος «Ο υπουργός Εμπορίου ζητεί δικαστική έρευνα» και τα σχόλια του δημοσιεύματος είχαν θίξει τον «γιαλαντζή Κοσκωτά» (για τον χαρακτηρισμό αυτό, βλ. δηλώσεις Μ. Τροχανά στον ημερησίο *Τύπο* αλλά και στο *Ποντίκι*, 25.5.1995) και τους «ιπτάμενους» αριστερούς, συνεργάτες του. Είχαν λοιπόν αποφασίσει, αφού αγνόησαν την ύπαρξη ορυμαγδού δημοσιευμάτων στον ημερησίο *Τύπο* απ' όλες σχεδόν τις εφημερίδες, να στραφούν επιλεκτικά κατά του *Αντί* και της εφημερίδας *Ελευθεροτυπία*. Έσπασαν όμως τα μούτρα τους, αφού μέσα σε λίγους μήνες, από το Φεβρουάριο του 1996 μέχρι σήμερα, έχουν εκδοθεί **τρεις απορριπτικές αποφάσεις** για αντίστοιχες αγωγές τους κατά της *Ελευθεροτυπίας* και των συντα-

κτών που είναι υπεύθυνοι για τον «Ιό της Κυριακής», ενώ πρόσφατα **απορρίφθηκε** και η αγωγή τους κατά του *Αντί*. Όλες οι αγωγές του Μ. Τροχανά και των εταιρειών του είχαν ως αντικείμενο την καταβολή υπέρογκων αποζημιώσεων, λόγω δήθεν προσβολών τους από τη δημοσίευση του Πορίσματος Ελεγκτών του υπουργείου Εμπορίου, της από 29.3.1995 αίτησης του τότε υπουργού Εμπορίου Κ. Σημίτη για διενέργεια έκτακτου Διαχειριστικού Ελέγχου στον

— ΑΡΙΣΤΕΡΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΝΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΟ «ΑΕΡΟΠΛΑΝΑΚΙ» —

25.000 μικροεπενδυτές κλαίνε τα χρήματά τους...

• Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΖΗΤΕΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

του Ρεπόρτερ

«ΙΠΤΑΜΕΝΟΙ» ΑΡΙΣΤΕΡΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΝΟΥΜΕΝΟΙ
Στη Ρουμανία, στη Ρωσία, σε χώρες όπου το εύκολο κέρδος είναι η πανάκεια που τροφοδοτεί με ελπίδες τον διαλυμένο κοινωνικό ιστό, έζηνοι επενδυτές εμεταλλεύονται το περιθώριο κλίμα για να βάλουν στο κέρρι τα μικροεπενδυτές όσων κλαίουν, στην απελπισία τους, σε κάποια μαγική έξοδα από τη δεινή τους κατάσταση. Το σκάνδαλο με τις εταιρείες-πυραμίδες ζεσανον αμυσλητά σε τέτοιες συνθήκες και το μόνο στοιχείο που επιβεβαιώνει είναι ότι, εκεί απ' όπου απουσιάζουν οι κοινωνικά οράματα, το κενό τους καλύπτουν άνευρά εύκολου πλουτισμού - που αποδεικνύονται από τον αντίστοιχο, ελληνικού περιβάλλοντος, έγκειται στο γεγονός ότι, Η ιδιορρυθμία του αντίστοιχου, ελληνικού περιβάλλοντος, έγκειται στο γεγονός ότι, την ίδια πάνω κάτω επιχειρηματική τακτική, με αποβλάσματα που νομοτελεστικά οδηγούν στην αλυσία των παρών που επένδυσαν όσοι παρασύρθηκαν από μεγάλες υποσχέσεις, ασκούν, σε μεγάλο βαθμό, πρόσωπα που σε μεγάλη πλειοψηφία προέρχονται από το στελεχικό δυναμικό της αριστεράς. Άνθρωποι που διακρίνονται τα κοινωνικά οράματα ενός υλόκληρου πληθυσμού, σήμερα διακρίνονται ακριβώς αντίθετα «οράματα» της αριστεράς, της ευκαιρίας, του εύκολου πλουτισμού. Με τους ίδιους τρόπους, καλά μαθημένους στους κομματικούς χώρους, με την προπαγάνδα, την επίκληση της συντροφικότητας, την επίκληση της κοινής κουλτούρας και του κοινού στόχου... Δίπλα τους, εκπρόσωποι ενός άλλου είδους προνομιακού χώρου: διανοούμενοι. Άλλα τους, εκπρόσωποι ενός άλλου είδους προνομιακού χώρου: διανοούμενοι. Άλλα τους, εκπρόσωποι ενός άλλου είδους προνομιακού χώρου: διανοούμενοι. Άλλα τους, εκπρόσωποι ενός άλλου είδους προνομιακού χώρου: διανοούμενοι.

Διαστάσεις οικονομικής απάντης με τρομακτικό κοινωνικό αντίκτυπο φαίνεται να παίρνει, όπως όλα δείχνουν, η υπόθεση του γνωστού επιχειρηματικού ομίλου ΣΟΕ, ύστερ από τα επίμονα δημοσιεύματα της *Ελευθεροτυπίας* και του περιοδικού *ΕΨΙΛΟΝ*, με τα οποία δείχνει πως ένας όμιλος επιχειρήσεων κατορθώνει να εμφανίζει κέρδη απ τις κρίσεις του χωρίς να έχει ως τώρα καταφέρει να υλοποιήσει ούτε μια παραγωγική επένδυση!

Η προσπάθεια να έχει στήσει στην Ελλάδα ένας όμιλος επιχειρήσεων που με τον τρόπο της «ομιλίας» διαχειρίζεται τα χρήματά των μικροεπενδυτών, χωρίς ως τώρα έχει καταφέρει να υλοποιήσει έστω 1 παραγωγική επένδυση, ανησυχεί έντι και τα αρμόδια υπουργεία. Μάλιστα υπουργός Εμπορίου κ. Κώστας Σημίτης κεί από το Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών τον διαχειριστικό έλεγχο του ομίλου με τον ορισμό ορισμένων λογιστών. Ο έλεγχος του ομίλου ΣΟΕ γίνεται απαραίτητο καθώς σύμφωνα με το σκεπτικό του υπουργείου Εμπορίου - προκύπτουν

Το επίμαχο δημοσίευμα του *Αντί* (τχ. 575, 14.4.95).

λευταίο αναγνώρισε ότι «δεν αποδείχτηκε παράνομη συμπεριφορά των συντακτών του δημοσιεύματος, αφού αυτό εντάσσεται στα πλαίσια της ασκήσεως του επαγγέλματός τους ως δημοσιογράφων, αλλά ούτε και υπαιτιότητα με τη μορφή του δόλου ή της αμέλειας» διότι, εκτός των άλλων, «παρέθεσαν αυτούσια τα αποσπάσματα του επίμαχου πορίσματος και της αιτήσεως του Υπουργού Εμπορίου». Επιπλέον, το Δικαστήριο δέχτηκε ότι τα σχόλια του επίμαχου δημοσιεύματος δεν υπερβαίνουν τα όρια της συνηθισμένης δημοσιογραφικής κριτικής αλλά «έχουν άμεση σχέση με τα ερωτηματικά που

όμιλο ΣόΕ και σχετικών σχολίων για τη δραστηριότητά τους, τόσο στην *Ελευθεροτυπία* όσο και στο *Αντί*. Τόσο το Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών όσο και το Εφετείο Αθηνών δικαίωσαν τον τότε υπουργό Εμπορίου και διέταξαν τη διενέργεια του αιτηθέντος ελέγχου. Βέβαια, οι Μ. Τροχανάς και Σία προσπάθησαν να υποβαθμίσουν τη σημασία των παραπάνω αποφάσεων, ισχυριζόμενοι ότι ο Όμιλος ΣόΕ και λοιπές εταιρείες του Τροχανά έχουν αντικείμενα παραγωγικές επενδύσεις - το μοναδικό που προσκόμισαν ήταν βέβαια φωτογραφίες του, ακόμα ημιτελούς την εποχή εκείνη, ορισμού στη Σητεία Κρήτης - και έτσι είχε δήθεν διαπιστωθεί η νομιμότητα λειτουργίας του Ομίλου. Ομως, τα επιχειρήματά τους ήταν έωλα και ο ισχυρισμός τους ότι δήθεν το επίμαχο δημοσίευμα σκοπούσε στη συκοφάντησή τους δεν έπεισε το Δικαστήριο. Το τε-

Ο κ. Τροχανάς συνεχίζει τις αμφισβητούμενες δραστηριότητές του, ενώ ο διαχειριστικός έλεγχος που κλήθηκε το υπουργείο Εμπορίου (επί υπουργίας Κ. Σημίτη), παρά το ότι διετάχθη από τη Δικαιοσύνη, δεν έχει ξεκινήσει ακόμα.

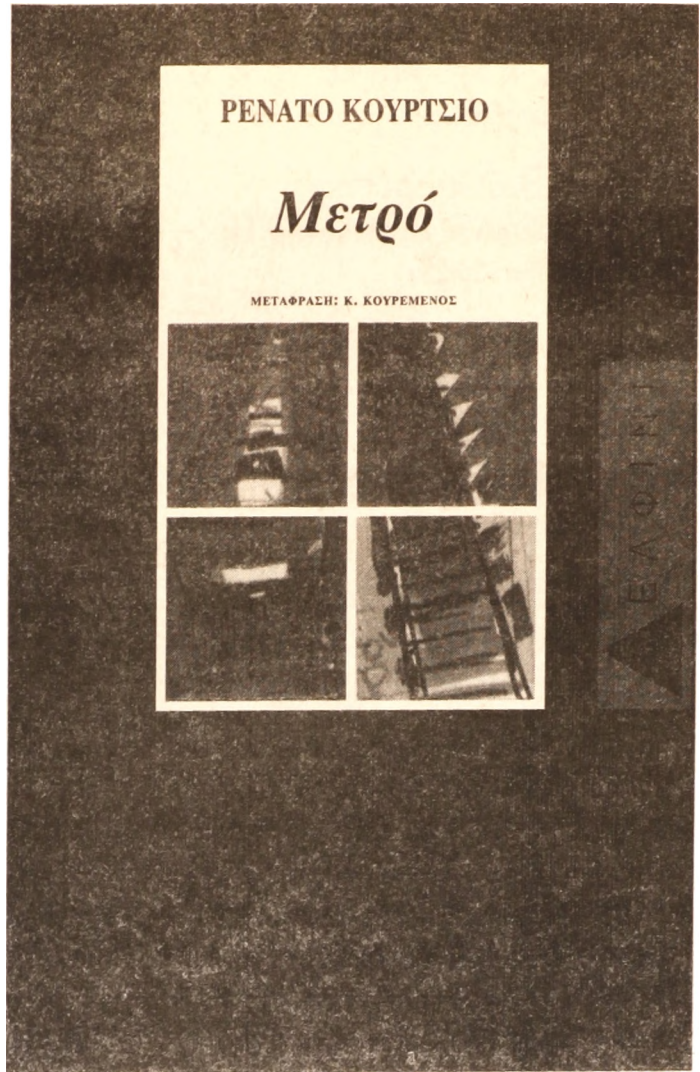
τώνουν και οι ίδιοι οι ελεγκτές στο πόρισμά τους», ενώ παράλληλα αναγνώρισε την καλόπιστη κριτική και πολιτική-κοινωνιολογική προσέγγιση του δημοσιεύματος σχετικά με την προέλευση των πονηριών του ΣόΕ και τις επιπτώσεις των δραστηριοτήτων του Ομίλου στους μικροεπενδυτές. Πληρεξούσιος Δικηγόρος του Αντίο Λεωνίδας Πεγιάδης, ενώ μάρτυρας για λογαριασμό του κατέθεσε ο Ηλίας Κανέλλης.

Η απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών αριθμ. 1234/96, 4786/96 και 7902/96 αποφάσεις του ιδίου Δικαστηρίου, με τις οποίες απορρίφθηκαν όλες οι αντίστοιχες αγωγές κατά των «πτάμενων» εταιρειών και συνεργατών κατά της εφημερίδας *Ελευθεροτυπία*, αποκαλύπτουν τη βασική αιτία της κριτικής που ασκήσαμε σε βάρος του, τόσο το περιοδικό *Ελευθεροτυπία* (που επιλεκτικά επιχειρήθηκε η εξόντωσή του), όσο και το σύνολο του ημερήσιου Τύπου.

Το ερώτημα που πλανάται, πλέον, είναι τι έπραξε η εκτελεστική Διοίκηση και ειδικότερα ο «εκσυγχρονιστής» πρώην υπ. Εμπορίου και σημερινός πρωθυπουργός Κ. Σημίτης, για να εκτελεσθεί στο τέλος το η αμετάκλητη απόφαση της Δικαιοσύνης για έκτακτο διαχειριστικό έλεγχο του Ομίλου ΣόΕ.

Δεν έχει συμπληρωθεί ένας χρόνος, στη διάρκεια του οποίου δεν καταστεί δυνατός ο ορισμός ελεγκτών! Στο μεταξύ, ο Μ. Τροχανάς ληστεύει απερίσπαστος με τα χρήματα των μικροεπενδυτών, έχει καταστεί παράγων τόσο στην οικονομική και στην αθλητική ζωή –πολύ φοβούμαστε– και στην πολιτική ζωή του τόπου. Στοιχείο της δημοκρατικής ευαισθησίας και αντίληψη περί της λειτουργίας του κράτους Δικαίου επιβάλλει την αφύπνιση και δραστηριοποίηση του πολιτικού μηχανισμού για τη διαλεύκανση ενός πολλαπλά καταγεγραμμένου σκανδάλου. Φαίνεται, όμως, ότι ζητούμε είδη «εν ανεπαρκούς» στο σημερινό διεφθαρμένο πολιτικό σύστημα.

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

*Διελεύσεις στο μετρό:
 μια πορεία ανάμεσα στα σημεία
 και τα συμβολικά μονοπάτια
 που διασχίζουν το υπέδαφος.
 Τυχαίες συναντήσεις
 με τους όμοιούς μας
 και τους διαφορετικούς,
 με τη μοναξιά της πόλης,
 τους φόβους, τις μόδες, τα γράφιτι
 και όλα τα είδη των ρατσισμών.
 Ο ιστορικός ηγέτης
 των Ερυθρών Ταξιαρχιών
 μετατρέπεται σε ταξιδιώτη που,
 αφού πέρασε το κατώφλι της φυλακής
 προχωρά από σταθμό σε σταθμό
 αναζητώντας ένα θετικό νόημα,
 προσπαθώντας να ζήσει
 το παρόν.*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΕΛΦΙΝΙ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 58,
 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 38 30 955, FAX: 33 03 175
 ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΒΑΛΤΕΤΣΙΟΥ 50-52,
 106 81 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 33 03 380

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

- Διαμαντής Αξιώτης**
ΞΟΒΕΡΓΑ ΜΕ ΜΕΛΙ
(Διηγήματα)
- Νάνος Βαλαωρίτης**
ΑΠ' ΤΑ ΚΟΚΚΑΛΑ ΒΓΑΛΜΕΝΗ
(Μυθιστόρημα)
- Η ΖΩΗ ΜΟΥ ΜΕΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ
ΕΓΓΥΗΜΕΝΗ
(Διηγήματα)
- ΠΑΡΑΜΥΘΟΛΟΓΙΑ
(Διηγήματα)
- Νίκος Βασιλειάδης**
ΑΓΑΘΟΣ
(Μυθιστόρημα)
- ΑΓΗΜΑ ΤΙΜΩΝ
(Νουβέλα)
- Ο ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΟΣ
(Διήγημα)
- Σοφία Γιαννάτου**
ΘΕΡΑΠΕΥΟΝΤΑΣ... ΤΗΝ ΑΛΙΣΟΝ
ΓΚΡΕΗ
(Μυθιστόρημα)
- Νίκος Δήμου**
ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΙΧΑΗΛ ΒΟΔΑ
ΣΤΗΝ ΣΥΡΟΥ
(Αφήγημα)
- ΤΟΛΜΗΡΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ
(Διηγήματα)
- ΠΑΡ' ΟΛΑ ΑΥΤΑ
(Πεζά κείμενα)
- ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΚΑΥΣΩΝΑ
(Πεζά κείμενα)
- ΜΙΚΡΑ ΒΗΜΑΤΑ
(Χρονογραφήματα)
- Λένα Διβάνη**
ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΜΙΛΑΣ ΓΙΑ ΜΕΝΑ;
(Διηγήματα)
- Τόλης Καζαντζής**
ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ
(Διηγήματα)
- ΜΑΤΑΙΟΤΗΣ ΜΑΤΑΙΟΤΗΤΩΝ
(Διηγήματα)
- ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ
(Διηγήματα)
- Η ΠΑΡΕΛΑΣΗ - ΕΝΗΛΙΚΙΩΣΗ
(Διηγήματα)
- Τάσος Καλούτσας**
ΤΟ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΑΜΑΞΙ
(Διηγήματα)
- Νατάσα Κεσμέτη**
ΤΟ ΑΙΩΝΙΟ ΡΟΛΟΙ
(Διηγήματα)
- Παναγιώτης Κουσαθανάς**
Η ΚΟΥΝΙΣΤΗ ΠΟΛΥΘΡΟΝΑ
(Διηγήματα)
- Λουκάς Κούσουλας**
ΓΙΑ ΤΑ ΜΑΥΡΑ ΜΑΤΙΑ
(Πεζογραφήματα)
- Ηλίας Κουτσούκος**
ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΝΑ ΝΙΚΟΥΣΑΝ
ΟΙ ΚΟΚΚΙΝΟΙ
(Διηγήματα)
- Έλσα Λιαροπούλου**
ΟΙ ΑΛΛΕΣ
(Διηγήματα)
- Βασιλική Παπαγιάννη**
ΚΥΡΑΝΩ
(Μυθιστόρημα)
- Η. Χ. Παπαδημητρακόπουλος**
ΟΔΟΝΤΟΚΡΕΜΑ ΜΕ
ΧΛΩΡΟΦΥΛΛΗ
(Διηγήματα)
- ΘΕΡΜΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΛΟΥΤΡΑ
(Διηγήματα)
- Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΡΧΕΙΟΘΕΤΗΣ
(Διηγήματα)
- ΡΟΖΑΜΟΥΝΔΗ
(Διηγήματα)
- Δημήτρης Πετσετίδης**
ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ
(Διηγήματα)
- ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΣΤΑ ΧΙΟΝΙΑ
(Διηγήματα)
- Γιάννης Σκαρίμπας**
ΜΑΡΙΑΜΠΑΣ
(Μυθιστόρημα)
- ΤΟ ΣΟΛΟ ΤΟΥ ΦΙΓΚΑΡΩ
(Μυθιστόρημα)
- ΤΟ ΘΕΙΟ ΤΡΑΓΙ
(Μυθιστόρημα)
- ΤΟ ΒΑΤΕΡΛΩ ΔΥΟ ΓΕΛΟΙΩΝ
(Μυθιστόρημα)
- ΚΑ·Υ·ΜΟΙ ΣΤΟ ΓΡΙΠΟΝΗΣΙ
(Διηγήματα)
- Η ΜΑΘΗΤΕΥΟΜΕΝΗ
ΤΩΝ ΤΑΚΟΥΝΙΩΝ
(Μυθιστόρημα)
- Ο ΚΥΡΙΟΣ ΤΟΥ ΤΖΑΚ-ΠΑΤΣ
ΚΙ ΑΠΑΓΑ·Ι·
(Διηγήματα)
- ΤΥΦΛΟΒΔΟΜΑΔΑ ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΑ
(Διηγήματα)
- Βασίλης Τσιαμπούσης**
Η ΒΕΣΠΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ
- Γιάννης Τσίγκρας**
Η ΔΙΨΑ ΤΟΥ ΕΛΠΗΝΟΡΑ
(Διηγήματα)
- Κοσμάς Χαρπαντίδης**
ΟΙ ΕΞΟΧΕΣ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ
(Διηγήματα)
- Χρήστος Χαρτοματσίδης
ΤΟ ΠΑΛΙΟ ΚΤΙΡΙΟ
(Διηγήματα)
- Νίκος Χουλιαράς
ΖΩΗ, ΤΗΝ ΑΛΛΗ ΦΟΡΑ
(Μυθιστόρημα)
- Ο ΛΟΥΣΙΑΣ
(Μυθιστόρημα)
- ΤΟ ΑΛΛΟ ΜΙΣΟ
(Διηγήματα)
- ΜΠΑΚΑΚΟΚ
(Διηγήματα)
- ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΟΥ ΜΑΚΡΥ ΧΕΙΜΩΝΑ
(Διηγήματα)
- Η ΜΕΣΑ ΒΡΟΧΗ
(Διηγήματα)
- ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ
ΤΟΥ ΕΧΘΡΟΥ ΜΟΥ
(Μυθιστόρημα)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

...Πρωθούν το ελληνικό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ.: 3607744

Τραυματισμένος ο δικομματισμός

του Σπύρου Λιναρδάτου

ΨΗΦΙΣΤΕ
ΣΚΟΥΠΙΣΤΕ
ΤΕΛΕΡΣΑΤΕ

Αναμφισβήτητο είναι το γεγονός ότι ο δικομματισμός που κυριαρχεί στη χώρα μας, κυρίως από το 1981, τραυματίστηκε αρκετά σ' αυτή την εκλογική αναμέτρηση. Τα δυο μεγάλα κόμματα συγκέντρωσαν συνολικά το μικρότερο ποσοστό από οποιαδήποτε αναμέτρηση σε γενικές εκλογές από το 1981.

Το αποτέλεσμα των εκλογών της 22ας Σεπτεμβρίου είναι ασφαλώς καθαρή νίκη του ΠΑΣΟΚ και προσωπικά του νέου προέδρου του και πρωθυπουργού Κ. Σημίτη. Καθότι η δήλωση των διακηρύξεών του, ότι η κυβέρνηση θα συμπληρώσει τη θητεία της και θα κυβερνήσει την τετραετία, μπορεί να είωσε κάπως την αξιοπιστία του προέδρου του ΠΑΣΟΚ αλλά, όπως ασφαλώς θα υπολόγιζε, οι εντυπώσεις από την υπαναχώρηση εκαλύφθηκαν μέσα στον χρόνο της δικομματικής κυρίως σύγκρουσης. Βέβαια, η μείωση του ποσοστού του ΠΑΣΟΚ κατά 50% περίπου του νόλου των ψήφων και κατά το 10% περίπου της δικής του δύναμης είναι γεγονός με σημασία και πιθανές συνέπειες. Νέα Δημοκρατία είχε πολύ μικρότερη ποσοστιαία μείωση της εκλογικής της δύναμης, αλλά αυτό δεν μειώνει το μέγεθος της ήττας της, αφού δεν μπόρεσε να επωληθεί ούτε από τη φθορά της εξουσίας ούτε από την υπέσθη ο αντίπαλός της ούτε από την τάρρευση του εθνικιστικού μορφώματος που αυτοβαπτίστηκε με τον πολύ φιδοξο τίτλο της «Άνοιξης».

Είναι αναμφισβήτητο γεγονός ότι ο δικομματισμός που κυριαρχεί στη χώρα μας, κυρίως από το 1981, τραυματίστηκε αρκετά σ' αυτή την εκλογική αναμέτρηση: συγκέντρωσε συνολικά, δηλαδή ισοκράτησαν μαζί τα δύο μεγάλα κόμματα, το μικρότερο ποσοστό από οποιαδήποτε αναμέτρηση σε γενικές εκλογές από το 1981. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα που ανακοινώθηκαν, πέφτει στο χαμηλότερο ποσοστό του όλης της περιόδου, δηλαδή κάτω και από το 80% (το 1981, 92· το 1985, 86,67· το 1989, τον Ιούνιο

83,40 και τον Νοέμβριο 86,86· το 1990, 85,50· και το 1993, 86,18. Στις ευρωεκλογές, βέβαια, που δεν κρίνεται η υπόθεση της εξουσίας, τα ποσοστά των δύο μεγάλων κομμάτων είναι συνολικά αρκετά χαμηλότερα, πράγμα που δείχνει τη διαφορά της ψήφου πραγματικής προτίμησης, ή ας την πούμε ιδεολογική, και της ψήφου για κυβέρνηση.

Τελικά, το συμπέρασμα είναι ότι σε αυτές τις εκλογές, έστω και αν τραυματίστηκε ο δικομματισμός, δεν ηττήθηκε. Παραμένει κυρίαρχος. Τείνει δηλαδή να καταλήξει κανείς ότι, πραγματικά, δεκαετίες τώρα, ίσως και από τις αρχές του αιώνα, είναι κυρίαρχα, με κάποιες διακυμάνσεις, δύο ρεύματα, ένα συντηρητικό, ένα πιο φιλελεύθερο και ευρωπαϊκό, τότε με τη μορφή του βενιζελισμού και αντιβενιζελισμού, τότε με τη μορφή της μεταπολεμικής Δεξιάς και του προοδευτικού Κέντρου. Στη διάρκεια της Κατοχής και τα πρώτα μεταπελευθερωτικά χρόνια στην προοδευτική παράταξη (που, όπως και η συντηρητική, εκφράζονταν στο παρελθόν με περισσότερα από ένα κόμματα και συχνά από συνασπισμούς) ηγεμόνευσε ή έπεινε να ηγεμονεύσει η Αριστερά με πιο οργανωμένη δύναμη το ΚΚΕ και παραταξιακή έκφραση συσπείρωσης το ΕΑΜ, στην αρχή με τη μορφή απελευθερωτικής οργάνωσης και αργότερα πολιτικού συνασπισμού. Τα τραγικά γεγονότα των εμφυλίων συγκρούσεων και των ξένων επεμβάσεων οδήγησαν στις γνωστές τραγωδίες και τη συρρίκνωση και διάσπαση της Αριστεράς, για να γυρίσουμε, με άλλες μορφές, σε καταστάσεις, ακόμα και ταμπέλες, του Μεσοπολέμου, τουλάχιστον για ένα διάστημα.

Ενώ η Δεξιά σημείωσε στις εκλογές της 22ας Σεπτεμβρίου πτώση (Ν.Δ. και ΠΟΛ.ΑΝ. περίπου -3%), η Αριστερά (ΚΚΕ και ΣΥΝ) σημείωσαν άνοδο (1 και 2% αντίστοιχα, δηλαδή περίπου 3%, με τα ως τη στιγμή δεδομένα). Η άνοδος βέβαια είναι μεγαλύτερη του Συνασπισμού. Η θεωρία της «χαμένης ψήφου» που πρόβαλε με επιμονή ο κ. Σημίτης και η πασοκική προπαγάνδα, μαζί με την εκστρατεία των τελευταίων ημερών για «κίνδυνο» δήθεν νίκης της Ν.Δ. και του κ. Έμπερτ (όλη αυτή η φαιά προπαγάνδα δεν αρμόζει βέβαια σε σοσιαλιστές και εκσυγχρονιστές και δεν αποδείχθηκε και ιδιαίτερα αποτελεσματική), οπωσδήποτε δεν εμπόδισε τη σχεδόν θριαμβευτική επιστροφή του Συνασπισμού στη Βουλή. Είναι πολύ πιθανό ότι η άνοδος και του ΚΚΕ και του Συνασπισμού θα ήταν μεγαλύτερη αν δεν παρεμβαλλόταν η παρουσία του «παιδιού του λαού» κ. Τσοβόλα, με την ακατάσχετη λαϊκιστική δημαγωγία και ρητορεία ενός «μεγάλου αγωνιστή» των δικών για τα σκάνδαλα, αλλά απόντος στις μάχες, όταν πραγματικά σφραγίζονταν και αλυσοδενόταν η Δημοκρατία. Μπορεί εύλογα να υποθέσει κανείς ότι σημαντικό μέρος των ψήφων που πήρε ο κ. Τσοβόλας προερχόταν από κατηγορίες συμπατριωτών μας, κυρίως πρώην ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ, που είχαν πληγεί από τη συγκυρία ή κάποια μέτρα των κυβερνήσεων Α. Παπανδρέου κ.λπ. και που πιθανότατα θα πήγαιναν τώρα σε κάποιο από τα δύο κόμματα της Αριστεράς ή και στη Ν.Δ..

Οπωσδήποτε, χάρη στην κατά Σημίτη «χαμένη ψήφο», θα έχουμε μια πιο πλουραλιστική και, ας ελπίζουμε, και μια πιο δημιουργική και γόνιμη Βουλή.

ΨΗΦΙΣΤΕ
ΣΚΟΥΠΙΣΤΕ
ΤΕΛΕΙΩΣΤΕ

Νέα εποχή, χωρίς ανοχή

του Αλέξη Οικονομίδη

Τη Δευτέρα το πρωί, τα ρείθρα των κεντρικών δρόμων της Αθήνας ήταν σκεπασμένα από όγκους χαρτιού, τελευταία ανάμνηση της μετεκλογικής ολονυχτίας. Οι πιο ήρεμες κι αμήχανες εκλογές των τελευταίων 25 χρόνων είχαν τελειώσει και η πιο ταραγμένη, αλλά εξίσου αμήχανη, «επόμενη ημέρα» άρχιζε.

Λίγες ώρες αργότερα, τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων στα μανταλάκια των περιπτέρων θα μοιραστούν ανάμεσα στο «άλμα προς το 2000» και τη βουτιά της Νέας Δημοκρατίας στη δίνη μιας νέας ηγετικής κρίσης. Όπως πάντα υπερβολικοί... Το εκλογικό αποτέλεσμα μπορεί να οδηγήσει το στρατόπεδο των ηττημένων σε κατάσταση υπαρξιακού άγχους, δεν προσφέρεται όμως ούτε για πανηγυρισμούς στο στρατόπεδο των νικητών: Το ΠΑΣΟΚ κατόρθωσε μεν να υπερβεί κατά τι το όριο του 40%, έχασε όμως 5,5 μονάδες και παρέμεινε μακράν των ποσοστών που αρκετά στελέχη του προέβλεπαν (ανάμεσά τους, και ο συνήθως έγκυρος και πάντοτε σοβαρός Π. Αυγερινός, που μέχρι αργά τη νύχτα της Κυριακής υπολόγιζε ότι το ποσοστό θα προσεγγίσει τουλάχιστον το 43%). Και κέρδισε μεν μια απόσταση ασφαλείας από τη Ν.Δ., τη μικρότερη όμως που είχαν ποτέ τα δύο μεγάλα κόμματα, τουλάχιστον από το 1981: Ένα αναιμικό 3,37%, αισθητά μικρότερο από τις 4 εκατοστιαίες μονάδες που προέβλεπε ο Κ. Λαλιώτης και πολύ μακράν των 5 ή 6 που προέβλεπαν άλλοι, περισσότερο αισιόδοξοι.

Το αποτέλεσμα έχει όλα τα χαρακτηριστικά ενός παράδοξου: Ο Κ. Σημίτης, αν και προσωπικά ενισχυμένος από τη λαϊκή ετυμηγορία και κυρίαρχος του

παιχνιδιού στο κόμμα του, διαθέτει ωστόσο το χαμηλότερο εκλογικό ποσοστό που είχε ποτέ κυβερνών κόμμα από το 1974, μικρότερο ακόμη και από το 41,84% του Κ. Καραμανλή, όταν, με τις εσπευσμένες εκλογές του '77, επιχειρούσε να προλάβει τη ραγδαία άνοδο του ΠΑΣΟΚ. Και οδηγεί τη χώρα στην υπεσχημένη «νέα μεταπολίτευση», με τη λιγότερο αντιπροσωπευτική κυβέρνηση που είχαμε ποτέ από την εποχή της πρώτης, της απελθούσας μεταπολίτευσης. Μια κυβέρνηση μειοψηφίας που (αν συνυπολογισθεί η ηυξημένη κατά 6,5 εκατοστιαίες μονάδες αποχή και τα περίπου διπλάσια λευκά και άκυρα) τείνει να αντιπροσωπεύει μόλις το ένα τρίτο του εκλογικού σώματος. Τι, πόσους και ποιους θα αντιπροσώπευε, αν η ψηφοφορία έπαυε να είναι υποχρεωτική;

Ίσως βέβαια να είναι μοιραίο, τις «κοινωνίες των δύο τρίτων» να διαχειρίζονται «κυβερνήσεις του ενός τρίτου». Ίσως, πάλι, όλα αυτά να μην έχουν καμιά σημασία, αρκεί το ΠΑΣΟΚ να παραμένει στην εξουσία, ο πρόεδρος του να ελέγχει τώρα την Κοινοβουλευτική Ομάδα αποτελεσματικότερα απ' ό,τι την προηγούμενη και ο αντίπαλός του να είναι απορροφημένος με τους δικούς του καημούς... Όντως, τα σοβαρότερα προβλήματα που ανέδειξαν αυτές οι εκλογές, οι πολιτικές και κοινωνικές τάσεις

που κατεγράφησαν σ' αυτές, ελάχιστα απασχόλησαν τους περισσότερους. Παρά το μεγάλο ενδιαφέρον τους...

Ίσως όχι τόσο εντυπωσιακά όσο προέδεάζαν οι δημοσκοπήσεις, πάντως οι κάλπες κατέγραψαν με ευκρίνεια μια ευρύτατη αποδοκιμασία των μεγάλων κομμάτων, την κρίση εμπιστοσύνης σε πολιτικούς σχηματισμούς και ηγέτες, την κούραση των πολιτών από μια μελαγχολική δημοκρατία, την έλλειψη ελπίδας σε κάποιες καλύτερες ημέρες. Και, μαζί, μια διάχυτη κοινωνική διαμαρτυρία, απόγνωση συχνά, που αποτυπώθηκε στην κατάρρευση των εκλογικών ποσοστών του ΠΑΣΟΚ στα υποβαθμισμένα προάστια των αστικών κέντρων και στην αντίστοιχη εκλογική ενίσχυση μιας πολύμορφης Αριστεράς.

Σ' αυτή την κατεπείγουσα εκλογική αναμέτρηση, τα δύο μεγάλα κόμματα για πρώτη φορά συγκέντρωσαν αθροιστικά τόσο χαμηλό ποσοστό, το χαμηλότερο της τελευταίας 15ετίας, κάτω από το «ψηφολογικό όριο» του 80%. Και τα μικρά και τα μικρότερα, άντεξαν για πρώτη φορά αποτελεσματικά στην ασφυκτική πίεση των διλημάτων. Ανετράπη, για πρώτη φορά σε εθνικές εκλογές, η συνήθης φορά των πραγμάτων, που ήθελε τους «μικρούς» να ξεκινούν την προεκλογική τους καμπάνια με ευπρεπή ποσοστά στις δημοσκοπήσεις για να καταλήξουν αι-

σθητά συρρικνωμένοι στην κάλπη. Πέραν του ιδιόμορφου και ασαφούς ακόμη ΔΗΚΚΙ, ΚΚΕ και Συνασπισμός έγιναν οι υποδοχείς όχι μόνο ψηφοφόρων της Αριστεράς που επέστρεφαν στα πατρώα εδάφη αλλά και μιας πολύχρωμης ψήφου διαμαρτυρίας, που αδυνατεί πλέον να απορροφήσει το (εκάστοτε) κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης.

Με βάση τα στοιχεία των τελευταίων αδημοσίευστων δημοσκοπήσεων και του «exit poll» της γαλλικής BVA Opinion, ο Ηλίας Νικολάκοπουλος επιμένει ότι ζήσαμε την πιο παράδοξη προεκλογική περίοδο των τελευταίων 25 χρόνων: Επιτελείς των κομμάτων, τεχνικοί της επικοινωνίας και image makers πρέπει να αισθάνονται βαρύ το αίσθημα της ματαιότητας, διαπιστώνοντας ότι οι ψηφοφόροι παρέμειναν ασυγκίνητοι από το προϊόν του κόπου τους, καθώς οι 9 στους 10 δήλωναν ότι επηρεάστηκαν «λίγο ή καθόλου» από την καμπάνια των κομμάτων. Το ενδιαφέρον για τις εκλογές έβαινε μειούμενο όσο πλησιάζαμε προς τις κάλπες και ο ένας στους 10 έκανε την επιλογή του κυριολεκτικά πίσω από το παραβάν...

Αν και τα εκλογικά αποτελέσματα ανανέωσαν σε ορισμένους την αυταπάτη της ανάκαμψης του δικομματισμού, η συνολική εικόνα μάλλον υπέρ του αντιθέτου συνηγορεί: Η εποχή των παγετώνων έχει αρχίσει από καιρό και τα παραδοσιακά κόμματα-δεινόσαυροι οδεύουν αναπότρεπτα προς την εξαφάνισή τους. Αν αυτή θα επέλθει με την προϊούσα αποσάθρωση και την πολυδιάσπαση ή την ανασυγκρότηση του πολυσυλλεκτισμού τους σε νέες μεγάλες πολιτικές οικογένειες, είναι το μόνο πραγματικό ερώτημα, αναπάντητο βεβαίως μέχρι στιγμής.

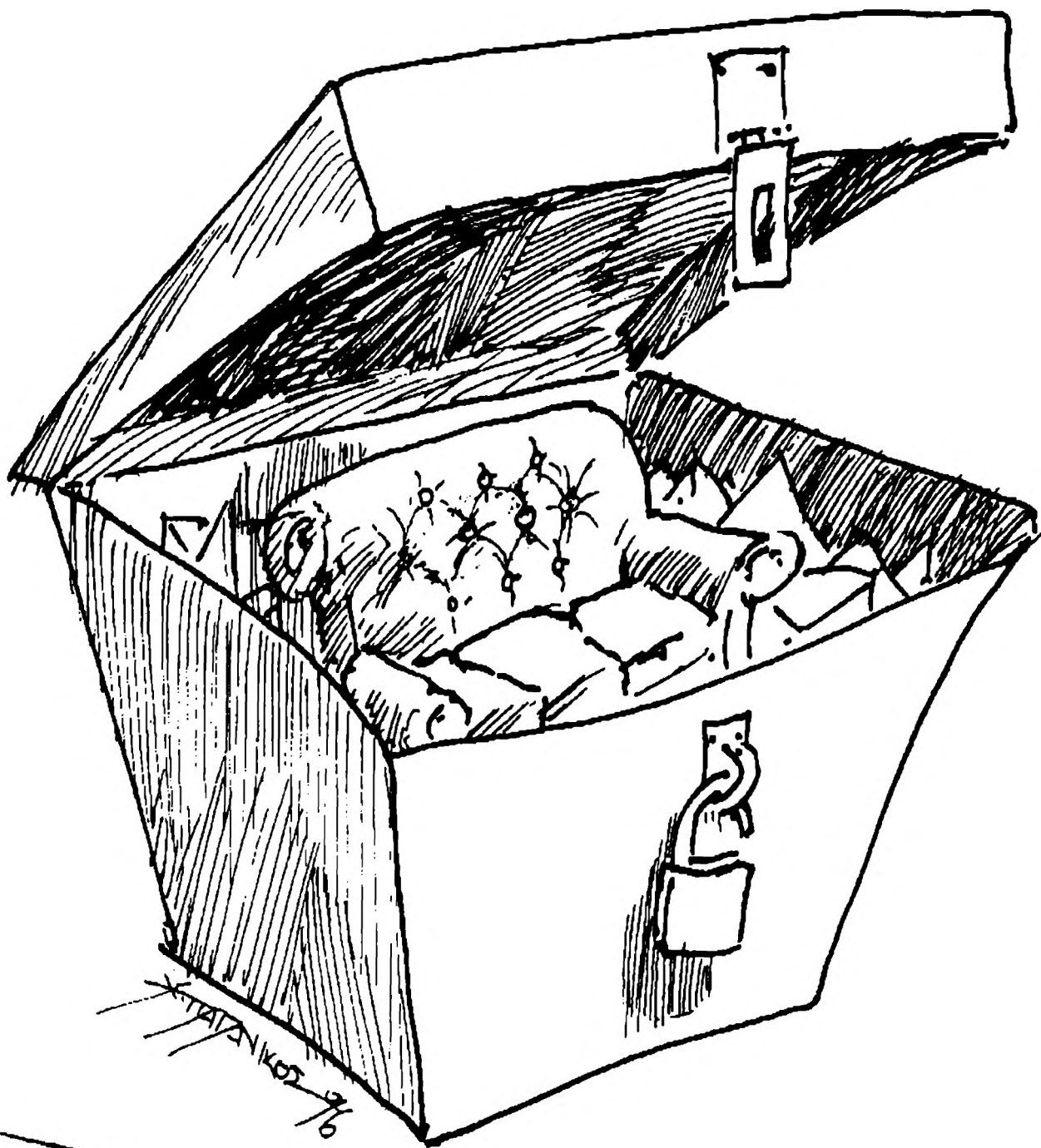
Σε κάθε περίπτωση, η πολιτική ρευστότητα είναι παρούσα και την επομένη των εκλογών. Η νέα Βουλή είναι πιο φανταζι και πολυφωνική, τα μικρά κόμματα διαθέτουν για πρώτη φορά σοβαρές δυνατότητες να σταδιοδρομήσουν, τα μεγάλα θυμίζουν περισσότερο συνασπισμούς, οι κομματικές αναφορές παραμένουν χαλαρές και ελάχιστα δεσμευτικές, η ψήφος υπό αίρεση. Αν και αναβαπτι-

λης ακρίβειας και εξίσου αμφίβολης πρακτικής σημασίας για τη νέα κυβέρνηση. Όσο και αν ο κ. Ανδριανόπουλος θυμώνει διαπιστώνοντας ότι το 60% υποστήριξε «κεντροαριστερά κόμματα», όσο και αν ο κ. Λαλιώτης δηλώνει ικανοποιημένος από το ίδιο αυτό γεγονός, η εικόνα της νέας Βουλής μάλλον δεν φαίνεται να χωράει στο παραδοσιακό σχήμα Δεξιά-Αντιδεξιά. Με τα κόμματα αντιευρωπαϊκού προσανατολισμού να αυξάνονται τώρα σε δύο, με το ΔΗΚΚΙ του κ. Τσοβόλα να αποτελεί τον εν δυνάμει υποδοχέα κάθε πικραμένου λαϊκιστή και την ανανεωτική Αριστερά παρούσα ως φωνή της συνείδησης ενός «αριστερού εκσυγχρονισμού», η θέση του κ. Σημίτη είναι μάλλον δυσκολότερη τώρα.

Μόνη ανάσα του, η κρίση της συντηρητικής παράταξης, που ζει με τη σειρά της το δικό της «1989». Μετά το χάπενινγκ της προεκλογικής περιόδου, όπου ο κ. Έβερτ εμφανίστηκε να διεκδικεί την κληρονομιά του Α. Παπανδρέου από τους άσωτους υιούς του που προτιμούσαν να διεκδικούν τον πολιτικό και ιδεολογικό χώρο της Ν.Δ., η «μεγάλη φιλελεύθερη παράτα-

ξη» καλείται να αποφασίσει τι επιτέλους είναι. Να επαναπροσδιορισθεί, δηλαδή, μέσα σ' έναν κόσμο που άλλαζε δραματικά, όσο εκείνη αφελώς συνέχιζε να πιστεύει ότι, απλώς, της μοιάζει.

Ο Κ. Μητσοτάκης μπορεί να είναι ικανοποιημένος: Η προσφυής πρόβλεψή του ότι η ρευστότητα θα συνεχιστεί και μετεκλογικά, έστω και αν έγινε για να πικάρει τον υπό αμφισβήτηση Μ. Έβερτ, επιβεβαιώνεται. Η «νέα μεταπολίτευση» μπορεί να αργεί ακόμη, η «νέα εποχή» όμως είναι σίγουρα εδώ. Και ο καθείς, καλείται τώρα να βρει το ρόλο του στη νέα, δύσκολη, θεατρική σαιζόν.

σμένη και περισσότερο ομοιογενής, η νέα κυβέρνηση πρόλαβε να γνωρίσει τους πρώτους κλυδωνισμούς της πριν ακόμη προλάβει να ορκιστεί. Και, πάντως, δεν διαθέτει αυτό που όλες οι προηγούμενες είχαν σαν προίκα: Μια ολιγόμηνη έστω ανοχή, μια περίοδο χάριτος.

Το εκλογικό σώμα έδειξε όντως μια τάση μετακίνησης προς τα αριστερά, αναδεικνύοντας μια Βουλή που ο ιταλικός Τύπος έσπευσε να περιγράψει ως την «αριστερότερη της Ευρώπης». Η άθροιση όμως των κοινοβουλευτικών δυνάμεων, που ορισμένοι επιχειρούν, είναι αμφίβο-

ΨΗΦΙΣΤΕ
ΣΚΟΠΙΣΤΕ
ΤΕΛΕΩΣΑΤΕ

Τοπίο μετά τη μάχη

του Τάσου Παππά

Οι νικητές αυτών των εκλογών ήταν δύο. Το ΠΑΣΟΚ του Κώστα Σημίτη και ο ΣΥΝ του Νίκου Κωνσταντόπουλου. Ολοι οι άλλοι, μηδέ του Δημήτρη Τσοβόλα εξαιρουμένου, έχουν λόγους να είναι είτε πικραμένοι είτε προβληματισμένοι. Στην κατηγορία των ηττημένων ανήκουν όμως και εκείνοι που με τις πένες, τα μικρόφωνα και τις κάμερες σήκωσαν θόρυβο για την επαπειλούμενη καταστροφή της χώρας και του σοσιαλισμού στην περίπτωση που ο Κ. Σημίτης θα κατακτούσε την εξουσία. Ας πάρουμε τα πράγματα με τη σειρά.

Σαφώς ο μεγάλος χαμένος της εκλογικής υπόθεσης ήταν ο Μ. Έβερτ. Ο πρωτόγονος πολιτικός λόγος του προκάλεσε σύγχυση στις τάξεις των οπαδών της Ν.Δ. και έσπειρε τον πανικό στην αντίπαλη παράταξη. Ο αχαλίνωτος λαϊκισμός του, η ανοίκεια επιθετικότητα του, οι εξόφθαλμα ρατσιστικές απόψεις του (βλέπε λαθρομετανάστες), ο απειρόκαλος εθνικισμός του που πήρε μορφές σουρεαλιστικές αλλά και η υποταγή του στις προσταγές των συμβούλων του, για έναν προεκλογικό αγώνα ιδιαίτερος αιχμηρό και «φωνακλάδικο», έφεραν τα ακριβώς αντίθετα από τα προσδοκώμενα αποτελέσματα. Φόβισε τους σκεπτόμεους ψηφοφόρους της παράταξής του, υπονόμωσε τα κλασικά ερείσματα της και, τελικώς, συσπείρωσε τους αντιπάλους. Έτσι, η Ν.Δ. δεν μπόρεσε να αποσπάσει ούτε ένα μικρό τμήμα ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ. Δεν κατάφερε, δηλαδή, να γίνει η δεξαμενή για τους δυσανεκτούς από την πολιτική του ΠΑΣΟΚ πολίτες. Κοντολογίς, απέτυχε να παίξει το ρόλο

της αξιωματικής αντιπολίτευσης που ετοιμάζεται να γίνει κυβέρνηση. Ατυχής ήταν, όμως, και η επιλογή των μεθόδων της εκλογικής καμπάνιας.

Η Ν.Δ. ξεκίνησε «φουριόζικα». Κλιμάκωσε, ανοήτως, την πρώτη περίοδο, την τακτική της, και τις τελευταίες μέρες έδωσε την εντύπωση ότι ξεφούσκωσε. Αντιθέτως, το ΠΑΣΟΚ άρχισε χαλαρά και με την πάροδο του χρόνου ύψωνε τους τόνους. Αποδείχθηκε ότι η δεύτερη μορφή προεκλογικού αγώνα εκτός από ευφύστερη

είναι και αποτελεσματικότερη. Το τραγικότερο λάθος πάντως του πρώην αρχηγού της Ν.Δ. ήταν η απόπειρά του να εμφανίσει το κόμμα του υπερπατριωτικό στα εθνικά θέματα και περίπου σοσιαλδημοκρατικό στα κοινωνικά ζητήματα. Η Ν.Δ. απώλεσε την ιδεολογική ταυτότητα της. Μπέρδεψε το εκλογικό ακροατήριο και τελικώς, δεν έπεισε τους παραδοσιακούς ψηφοφόρους της. Ούτε λόγος, βεβαίως, για νέους ψηφοφόρους, αν εξαιρέσουμε τις «ξέφτια» της Άνοιξης, τη βάση της οποίας φαίνεται

ότι είχε στόχο ο κ. Έβερτ όταν σχεδίαζε σημειούλες στο χάρτη και πρότεινε εκείνα τα «ρηξικέλευθα» περί ανταγωνισμού με τους Τούρκους στο επίπεδο των παραβιάσεων του εναέριου χώρου. Παλιότερα, η συντηρητική παράταξη είχε να υπερηφανεύεται για τη σοβαρότητα και τη σοβαρότητα του ιδρυτή της. Αργότερα, τις αρετές αυτές διαδέχθηκε η δημοκρατικότητα του Γ. Ράλλη. Στη συνέχεια, τη σκιάλη πήρε ο κυνισμός του Κ. Μητσοτάκη. Σε καμιά όμως περίπτωση η Ν.Δ. δεν πέ-

ΔΗ.Κ.ΚΙ.

ΚΟΜΜΑ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑΣ Ή ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑΣ;

ΤΟ ΚΟΜΜΑ, ΠΟΥ ΙΔΡΥΘΗΚΕ μόλις πριν από 8 μήνες και συνειρμικά έρπει στο νου την ΠΟΛ.ΑΝ. του 1993, κατάφερε τελικώς να κατακτήσει την πέμπτη θέση στη Βουλή. Συσπείρωσε στους κόλπους του, κυρίως πρώην ψηφοφόρους του ΠΑΣΟΚ αλλά και του κόμματος του Α. Σαμαρά. Παράλληλα «έκλεψε» και ορισμένους σταυρούς, που κατευθύνονταν αρχικώς προς το ψηφοδέλτιο του ΚΚΕ.

Αναντίρρητα, το εκλογικό αποτέλεσμα (4,43%) για ένα κόμμα που ήρριξε την προεκλογική εκστρατεία του στην αυτοοργάνωση των μελετών του δεν είναι διόλου ευκαταφρόνητο. Παρά ταύτα, ο Δ. Τσοβόλας δεν δείχνει αρκετά ικανοποιημένος από το ποσοστό που συγκέντρωσε το ΔΗ.Κ.ΚΙ. Γι' αυτό και περιορίστηκε στο να χαρακτηρίσει το εκλογικό αποτέλεσμα απλώς «θετικό».

Η αλήθεια είναι ότι δεν δικαιώθηκαν οι υπέρμετρες προβλέψεις τόσο του ίδιου όσο και αρκετών συνεργατών του. Υπερτιμώντας τις δυνατότητες του νεοσύστατου κόμματος, ανέμεναν ότι θ' αναδειχθεί σε τρίτη κοινοβουλευτική δύναμη. Ακόμη και την παραμονή των εκλογών, οι κριτικόν συντηρητικές εκτιμήσεις τους ανέβαζαν την εκλογική δύναμη του ΔΗ.Κ.ΚΙ. στο 5-7%.

Υπήρξαν όμως και εξαιρέσεις. Ελάχιστοι στελέχη –οι πιο συγκρατημένοι– μιλούσαν για ποσοστά 4-5%. Υπήρξαν όμως και εξαιρέσεις. Τόσο οι προβλέψεις αυτές δεν έτυχαν της δέουσας σημασίας, όπως γιατί παρερμηνεύτηκαν τα μηνύματα των προεκλογικών συγκέντρώσεων. Ίσως γιατί δεν ακούγονταν «ευχάριστα στ' αυτιά». Η διάθεση των προσδοκιών οφείλεται, σύμφωνα με εκτιμήσεις κορυφαίων στελεχών του κόμματος, σε δύο παράγοντες.

Στις πιέσεις και τα διλήμματα που άσκησε και έθεσε το ΠΑΣΟΚ στους ψηφοφόρους αλλά και σε υποψήφιους βουλευτές του ΔΗ.Κ.ΚΙ.

Το κομματικό στρατηγείο της οδού Χαλκοκονδύλη μιλά για «παραίτησεις» σε εκλογείς, είτε με τη μέθοδο «από σπίτι σε σπίτι» είτε τηλεφωνικώς. Επίσης πιστεύει ότι ένα τμήμα των ψηφοφόρων του αρχικώς είχε εκδηλωθεί υπέρ του ΔΗ.Κ.ΚΙ. Επηρεάστηκε τελικώς από τις δημοσκοπήσεις που εμφάνιζαν τα δύο μεγάλα κόμματα να διεκδικούν επί ίσοις όροις την κυβερνητική εξουσία. Ορισμένα στελέχη του ΔΗ.Κ.ΚΙ. καταλογίζουν στο κυβερνών κόμμα ακόμη και σκοτεινές μεθοδεύσεις που θυμίζουν «στημένα» παιχνίδια σε γήπεδα.

Η καταγγελία τους παραπέμπει στις φήμες που ακούγονται στην κοινωνία της Ζακύνθου ότι ο τοπικός υποψήφιος του κόμματος απέπνευσε την υποψηφιότητα του επειδή χρηματίστηκε από παράγοντες του ΠΑΣΟΚ! Ήδη το κόμμα του Δ. Τσοβόλα προτίθεται να προσφύγει στη δικαιοσύνη προκειμένου να διερευνηθεί η υπόθεση.

Προ ημερών, ο πρόεδρος του ΔΗ.Κ.ΚΙ. κατήγγειλε δημοσίως ότι ο υπερκοκλασάτο στέλεχος του ΠΑΣΟΚ αποπειράθηκε να χρηματίσει υποψήφιο του κόμματός του στη Β' Πειραιώς.

Επί του παρόντος, αυτό που απασχολεί τον Δ. Τσοβόλα είναι να κερδίσει το στοίχημα της συνέχειας και της αύξησης των δυνάμεων του κόμματός του ώστε να μην έχει τη μοίρα της ΠΟΛ.ΑΝ.

Για να ευδοκιμήσει μια τέτοια προσπάθεια πρέπει το κομματικό δημιουργημά του ν' αποκτήσει δική του πολιτική ταυτότητα και ξεχωριστό στίγμα. Να προβάλει διακριτές θέσεις και απόψεις που θα καταδεικνύουν με την πολιτική πρακτική τη διαφορετικότητά του από το ΠΑΣΟΚ, το ΚΚΕ και τον ΣΥΝ. Αν δεν επιτύχει το στόχο αυτό, τότε θα καταγραφεί στον πολιτικό χάρτη ως ένα ακόμη κόμμα διαμαρτυρίας χωρίς προοπτική και δεν θα καταξιωθεί ως «μια ιστορική και κοινωνική αναγκαιότητα» όπως ελπίζει ο ιδρυτής του.

Επιχειρώντας να υπερβεί αυτούς τους κινδύνους, ο Δ. Τσοβόλας προτίθεται στο επόμενο χρονικό διάστημα να εξειδικεύσει το πρόγραμμα του κόμματος και να προσαρμόσει το σχεδιασμό δράσης του στο κοινοβουλευτικό πεδίο. Συνεργάτες του λένε ότι σκοπός του θα είναι «ν' ανακόψει τη συντηρητική αντιλαϊκή πολιτική και τις υποχωρήσεις στα εθνικά θέματα». Σε πρώτη φάση θα επικεντρώσει τα πυρά του κατά τη διάρκεια της συζήτησης στη Βουλή για τις προγραμματικές δηλώσεις της κυβέρνησης. Την ίδια τακτική σκέφτεται ν' ακολουθήσει και κατά τη διάρκεια της συζήτησης για τον προϋπολογισμό. Με κάθε ευκαιρία, ο Δ. Τσοβόλας θα ζητά ριζική αλλαγή της οικονομικής πολιτικής. Θα προτείνει, δηλαδή, μια παράλληλη πορεία παραγωγικής ανάπτυξης και κοινωνικής προστασίας.

Στον τομέα των εθνικών θεμάτων θα επιμένει στην χάραξη «πατριωτικής» εξωτερικής πολιτικής.

Ιδιαίτερη έμφαση θα δώσει και στην αναγκαιότητα για θεσμοθέτηση διαφανών διαδικασιών στο σύστημα ανάθεσης των μεγάλων έργων του Δημοσίου και στις κρατικές προμήθειες. Αυτές οι τρεις θέσεις του ΔΗ.Κ.ΚΙ. αποτελούν και τους δεσμευτικούς προγραμματικούς όρους που έχουν θέσει τα στελέχη του κόμματος για συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ.

Με τη Ν.Δ., πάντως, δεν θέλουν ούτε και να συζητούν ένα τέτοιο ενδεχόμενο. Θεωρούν, μάλιστα, ότι ο αναβρασμός και το αδιέξοδο που αντιμετωπίζει η παράταξη της αξιωματικής αντιπολίτευσης μετά την παραίτηση του Μ. Έμπερτ θα δρομολογήσει –μακροπρόθεσμα– ανάλογες εξελίξεις και στο κυβερνών κόμμα με κατάληξη την αναδιάταξη του πολιτικού σκηνικού.

Όσπου να «δύσει» ο ήλιος του ΠΑΣΟΚ θα ήταν προτιμότερο για το πέμπτο και προσωποπαγές κόμμα να αναπτύξει δυνάμεις και εκτός Κοινοβουλίου. Στους κοινωνικούς φορείς, απ' όπου θα μπορεί να πλησιάσει πιο κοντά τα λαϊκά στρώματα στα οποία απευθύνεται ο πολιτικός λόγος του ΔΗ.Κ.ΚΙ.

Δημήτρης Ζώνιος

σε σε καταστάσεις γραφικότητας, την υποχρέωσε ο κ. Έμπερτ. Ο αρχηγός της Ν.Δ. αντιμετώπισε τους περιπτώσεις ως χαχόλους που, τάχα, ύβωνται από τις ανέξοδες πατριωτικές φωνές και τις πομπώδεις υποσχέσεις. Χωρίς για τον τόπο και δυστυχώς για τη γαλλική ομάδα της Ν.Δ., οι πολίτες τσίμπησαν» το δόλωμα. Οι παλαιοαριστικές πρακτικές και η ασύδοτη πελαγική νοοτροπία απέτυχαν να διαβρώ-

σουν το εκλογικό σώμα, τουλάχιστον σε βαθμό επικίνδυνο για τη συνοχή τούτης της κοινωνίας.

ΠΟΛ.ΑΝ.: ΗΤΤΗΘΗΚΕ Η ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΗ ΡΗΤΟΡΕΙΑ

Ηττημένος ασφαλώς είναι και ο Αντώνης Σαμαράς. Το συνονθύλευμα που αποκαλούσε κόμμα δεν κατάφερε να πιάσει ρίζες. Το έχουμε ξαναγράψει σ' αυτές τις στήλες και θα το επαναλάβουμε με κίνδυνο να χαρακτηριστούμε μονότονοι. Τα πολιτι-

κά διαβήματα, για να δικαιωθούν, χρειάζονται πολλά περισσότερα από ένα γελαστό πρόσωπο για αρχηγό και από μια καρικατούρα πολιτικής που είναι έμφορτη εθνικιστικών και λαϊκιστικών συνθημάτων. Ο κ. Σαμαράς και όσοι από το επιτελείο του παραμείνουν πιστοί, οφείλουν αν θέλουν να δουν το εγγείρημά τους ν' αντέχει, να επεξεργαστούν μια μακροπρόθεσμη στρατηγική που θα επιχειρεί να δώσει απαντήσεις σε όλα τα ανοιχτά ζητήματα της χώρας. Αν

επιμένει η ΠΟΛ.ΑΝ. στο ίδιο μοτίβο, τότε πολύ φοβούμαστε ότι η μοίρα της είναι προδιαγεγραμμένη: θα συρρικνωθεί έτι περισσότερο και θα αγγίξει τα όρια του αναξιόπιστου γκρουπούσκουλου. Βεβαίως, πάντοτε υπάρχει η περίπτωση επιστροφής του Α. Σαμαρά στη Ν.Δ. Μόνο που στην τρέχουσα περίοδο και ανεξαρτήτως του πολιτικού που θα αναλάβει την ηγεσία της Ν.Δ., η επανάκαμψη του κ. Σαμαρά στις «πατρογονικές εστίες» θα γίνει με όρους λεόντειας σύμβασης. Πρέπει, κατά συνέπεια, ο πρόεδρος της ΠΟΛ.ΑΝ. να τιθασεύσει τις αρχηγικές ορμές του, πράγ-

μα εξαιρετικά επώδυνο για έναν πολιτικό με μεγάλες φιλοδοξίες. Το αρχηγίλκι είναι μια «νόσος» ιδιαίτερος διαδεδομένη. Κοινοτολούς: Η προφανής υποχώρηση της Ν.Δ. και το εκτεταμένο «τσαλάκωμα» των ιδεολογημάτων της ΠΟΛ.ΑΝ, συνιστούν μια πρώτου μεγέθους ήττα της εθνικιστικής ρητορείας και της λαϊκιστικής παροχολογίας. Προς γνώσιν και συμμόρφωσιν...

ΕΧΑΣΕ ΚΑΙ Ο ΠΑΠΑΝΔΡΕΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ...

Συντριπτικά χτύπημα, πάντως, δέχθηκαν και οι οπαδοί της αριστερής εθνικοφροσύνης. Αν και ο όρος είναι κοινωνιολογικά

αδόκιμος, δεν υπάρχει καλύτερος για να «στεγάσει» πρόσωπα που από τη μία πντασιώνονται με την προοπτική εξόντωσης των εχθρών του ελληνισμού (Τούρκων, Σκοπιανών και συνωμοτούτων κατά τη χώρας Δυτικών) και από την άλλη προσηγανδίζουν ένα ιδεολογικό συμπλήρωμα που αποτελείται από λίγο γκεβαρισμό, δόση λενινισμού και γιακωβινισμού, μια μεζούρα ουτοπικού σοσιαλισμού και, φυσικά, κάτι από παπανδρεϊσμό. Όσοι παρακολούθησαν τις συζητήσεις της προεκλογικής περιόδου είδαν τέτοιους τύπους να περιφέρονται από κανάλι σε κανάλι -η παιγνι-

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΟΙΞΗ ΣΤΟΝ ΕΞΩΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟ ΧΕΙΜΩΝΑ

ΤΗΝ ΠΙΟ... ΜΕΓΑΛΗ ΝΥΧΤΑ κάτω από τη σκέπη της ΠΟΛ.ΑΝ. βίωσαν την Κυριακή των εκλογών τα στελέχη του κόμματος. Από τη δύση του ηλίου κι έπειτα, οπότε έκλεισαν οι κάλπες, η αγωνία για το εκλογικό αποτέλεσμα ήταν οφθαλμοφανής. Καθώς οι ώρες περνούσαν, τα συναισθήματα διαδέχονταν το ένα το άλλο, το σκοτάδι έπεφτε βαρύ και η ηττοπάθεια έδινε τη σκυτάλη στην απογοήτευση. Την εικόνα αυτή έβλεπε οποιοσδήποτε περνούσε από το κεντρικό κτίριο του κόμματος στην Αιόλου, αλλά και στην Πανδρόσου. Τα μεσάνυχτα άρχισαν να σβήνουν και οι τελευταίες ελπίδες.

Είχε ήδη διαφανεί ο αποκλεισμός της ΠΟΛ.ΑΝ. από το Κοινοβούλιο. Λίγη ώρα αργότερα κάποιοι δεν άντεξαν και, σπάζοντας τη σιωπή τους, άρχισαν να καταφέρονται με δριμύτητα εναντίον όσων διακινούσαν καιρό τώρα τις προβλέψεις για αύξηση της εκλογικής δύναμης στο 6-7%! Επαναλάμβαναν συνεχώς ότι αυτή η εφησυχαστική άγνοια έστειλε το κόμμα εκτός Βουλής.

Οι ευθύνες ανήκουν σαφώς σε όλα τα στελέχη. Περισσότερο όμως βαρύνουν τον **Αντ. Σαμαρά** ο οποίος δεν μπόρεσε να διατηρήσει «ζωντανές» τις προσδοκίες ούτε καν των ψηφοφόρων του 1993. Συγκλονισμένος από την ήττα δήλωσε ότι «το αποτέλεσμα δεν ήταν αυτό που περίμενε». Ταυτοχρόνως, επιχείρησε ν' ανυψώσει το ηθικό των στελεχών ώστε να ανακόψει τυχόν κύμα μαζικής φυγής τους προς τα υπόλοιπα κόμματα. Στην κατεύθυνση αυτή έκανε λόγο για «ανασυγκρότηση των δυνάμεων της ΠΟΛ.ΑΝ.» και συμπλήρωσε: «Σε κάθε περίπτωση, εμείς θα μείνουμε εδώ. Θα παραμείνουμε όρθιοι για να στηρίξουμε με τον αγώνα μας τον λαό στις κρίσιμες στιγμές που έρχονται, χωρίς δημαγωγία και χωρίς λαϊκισμό». Αν ο Αντ. Σαμαράς παγιδεύτηκε στο κλίμα ευφορίας που είχαν διαμορφώσει προεκλογικά, γύρω του, κάποια στελέχη με τις επιπόλαιες προβλέψεις τους, τότε το μέλλον της ΠΟΛ.ΑΝ. είναι πράγ-

ματι δυσοίωνο. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η συντριβή του κόμματός του ήταν αναμενόμενη. Μετά από τρία χρόνια κοινοβουλευτικής παρουσίας δεν κατάφερε να φιλοτεχνήσει μία συγκεκριμένη πολιτική φυσιογνωμία.

Οι οργανωτικές αδυναμίες του δεν έχουν ακόμη αντιμετωπιστεί. Η ίδια του η δομή βασίζεται σε μια ελιτιστική λογική. Η απουσία του από τους μαζικούς φορείς της λαϊκής έκφρασης (εργατικό, αγροτικό και γυναικείο κίνημα κ.ά.) του στερεί τα ερείσματα στην κοινωνία. Ουσιαστικά, η μοναδική μορφή επικοινωνίας που διατηρούσε η ΠΟΛ.ΑΝ. με το εκλογικό σώμα ήταν μέσω ομιλιών και δηλώσεων του Αντ. Σα-

μαρά στη Βουλή και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Επαφή απόμακρη και ψυχρή.

Μέσα στη βαθιά θλίψη του, ο εξωκοινοβουλευτικός ηγέτης του 2,94% καλείται εναγωνίως τώρα να σταθεί στα πόδια του και ν' ανασυντάξει τις δυνάμεις του κόμματος για την επόμενη εκλογική αναμέτρηση. Το ερώτημα όμως που τίθεται βασανιστικά πλέον είναι τι θα γίνει ως τότε; Θα μπορέσει να συντηρήσει τη συσπείρωση των απελπισμένων στελεχών στους κόλπους του κόμματος και ν' αποτρέψει τις φυγόκεντρες τάσεις; Είναι σε θέση να σταθεροποιήσει σε πρώτο στάδιο έστω και την παρούσα εκλογική βάση; Οι δύο πρώτες ημέρες έδειξαν ότι ο Αντ. Σαμαράς δεν είχε το κουράγιο να σταθεί στα πόδια του και να δώσει στο κόμμα του μια ακόμη ευκαιρία.

Υπάρχουν πάντως ακόμη περιθώρια να αποδείξει ότι η ΠΟΛ.ΑΝ. δεν ήταν μόνο ένα συγκυριακό κατασκευάσμα. Ο καλός ο καπετάνιος στη φουρτούνα φαίνεται. Αν αποτύχει θα είναι άξιος της μοίρας και των ικανοτήτων του. Ήδη με την απομάκρυνση του κόμματός του από τον κοινοβουλευτικό χώρο χάθηκε μια σημαντική ευκαιρία για την περαιτέρω αποδυνάμωση του δικομματισμού.

Δημήτρης Ζώνιος

άθεσή τους και η λογική της πρόκλη-
ν τους διακρίνει είναι τα καλύτερα
τικά για μια τηλεοπτική ή ραδιοφω-
οκορομαχία— και να μιλάνε με ύφος
καρδιναλίων για τη «νέα Δεξιά του
Κ» ή να «αποκαλύπτουν» με στόμφο
ευόμενων μάγων τις δεσμεύσεις που
ναλάβει ο Σημίτης απέναντι στους
κανούς και τους άλλους κακούς Δυ-
. Ένας μάλιστα από αυτούς —πολύ
ρος για τις ντετεκτιβίστικες ικανότη-
μας προειδοποίησε ότι ο πρωθυ-
ός θα πουλήσει το μισό Αιγαίο! Εί-
απορεί κανείς πώς άνθρωποι εγνω-
ς ευφυΐας, αποδεδειγμένης ευαισθη-
αι ιδιαιζόντως ικανοί στο αντικείμενό
κονταροχτυπιούνται τόσο επιμόνως
επιγνώστως με τη σοβαρότητα.

ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΠΑΝΔΡΕΪΣΜΟΥ

αλέστατα πικρά ήταν το αποτέλε-
ων εκλογών και για το σύστημα της
δρεϊκής εξουσίας. Κορυφαίοι εκ-
ποιοί του αποδοκιμάστηκαν από τους
ες. Αντί όμως να συνειδοτοποιήσουν
πολιτικός κύκλος τους τελειώνει (τη
ία πρόθυμων γραφίδων) άρχισαν να
ούν στην αγορά το επιχείρημα πως
έκοψε η γραμμή των εκσυγχρο-
. Προς ενημέρωσιν των δοκησίσο-
ρθρογράφων πρέπει να πούμε ότι
ς δυνατότητες δεν είχε ούτε το ΚΚΕ
αλές οργανωτικές στιγμές του. Είδα-
ι διαβάσαμε αναλύσεις, προκλητικά
ηπτικές, οι οποίες ανέφεραν ότι το
ιο του Γ. Μωραΐτη, του Γ. Δασκαλά-
ου Γ. Χαραλάμπους και άλλων ήταν
ροια της υπόγειας γραμμής που ξεκι-
από το μέγαρο Μαξίμου. Το πρω-
ργικό περιβάλλον ενοχοποιήθηκε
και για την τέταρτη θέση του Άκη
ιτζόπουλου στη Θεσσαλονίκη! Κά-
πως αγνοούν, όμως, ότι και στις
ούμενες εκλογές ο Άκης την τέταρ-
τη κατέλαβε. Υποτιμούν το γεγονός
κ. Τσοχατζόπουλος είχε να αναμε-
ί στη συμπρωτεύουσα με λαμπερά
τα του ΠΑΣΟΚ (Βενιζέλος, Παπα-
ής, Καστανίδης) τα οποία και πα-
τη έχουν και σκληρούς μηχανισμούς
των. Άλλωστε, είναι κοινό μυστικό
εκλεγμένοι και στις δύο περιφέρειες
εσσαλονίκης, με μοναδική εξαίρεση
Καστανίδη, κινούνται στο κλίμα
πόψεων του Α. Τσοχατζόπουλου.
είται, με άλλα λόγια, για εχθρική για
κσυγχρονιστές περιοχή. Τέλος, στην
υνομοταξία ανήκει και η πάλαι ποτέ
ή κυρία της Εκάλης. Τα απομεινά-

ρια της αυλής της κατέβαλαν φιλότιμες
προσπάθειες για να την αναδείξουν στο
προσκήνιο. Τα μόνα που κατάφεραν ήταν
να «σπρώξουν» τον Θ. Κατσάνεβα στην
πρώτη πεντάδα των εκλεγμένων βουλευ-
τών της Β' Αθήνας και να διασύρουν τη
μνήμη του Α. Παπανδρέου. Όσες και όσοι
συμβουλεύουν την κυρία, καλό θα είναι
—και για τη δική τους αξιοπρέπεια— να της
πουν ότι ο πόνος είναι προσωπική υπόθε-
ση. Δεν γίνεται βορά στις αδηφάγες κάμε-
ρες της τηλεόρασης. Η εσκεμμένη θλίψη
και η ανάγνωση προκατασκευασμένων
χάριν τηλεοπτίας δηλώσεων θρήνου συνι-
στούν σκύλευση της μνήμης του νεκρού
ηγέτη. Αν η κυρία επιθυμεί να εμπλακεί
ενεργά στην πολιτική, ας το κάνει με τις
δικές της δυνάμεις και όχι με την εικόνα
ενός ανθρώπου που δεν μπορεί να υπερα-
σπιστεί τον εαυτό του. Σε λίγο καιρό —αν
βεβαίως συνεχιστεί αυτή η κατάσταση— οι
παρεμβάσεις της κυρίας θα προκαλούν τη
θυμηδία.

Ο ΔΙΚΟΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΥΠΟΧΩΡΗΣΕ. ΔΕΝ ΠΕΘΑΝΕ

Πριν από τις εκλογές και με βάση τα στοι-
χεία των δημοσκοπήσεων πολλοί είχαν προ-
εξοφλήσει το τέλος του δικομματισμού. Ο
δικομματισμός υποχώρησε, δεν πέθανε
όμως. Τα δυο μεγάλα κόμματα άγγιξαν το
80%. Το γεγονός ότι εισήλθαν στη Βουλή τα
περισσότερα μικρά κόμματα από μόνο του
δεν σηματοδοτεί την ήττα του δικομματι-
σμού. Μερικά απ' αυτά πρέπει ν' αποδεί-
ξουν ότι μπορούν να κρατήσουν το ποσοστό
που πήραν. Κι αυτό δεν είναι καθόλου σί-
γουρο. Ο δικομματισμός θα υποστεί αποφα-
σιστικό πλήγμα στην περίπτωση που στην
πολιτική ζωή εδραιωθεί κουλτούρα διαλό-
γου που θα δημιουργεί τις προϋποθέσεις για
κυβερνήσεις συνεργασίας. Διαφορετικά,
δεν πρέπει να αποκλείσουμε την επανάκαμ-
ψή του με βροντώδη τρόπο. Γιατί αν οι μι-
κροί εταίροι του πολιτικού συστήματος προ-
σβληθούν από την ασθένεια της αλαζονείας
του ρυθμιστή, αν δεν συμβάλουν στην αντι-
μετώπιση του προβλήματος της κυβερνητι-
κής εξουσίας και παραμείνουν πεισιμόνως
οχυρωμένοι στα κεκτημένα, τότε οι πολίτες,
που εκτός από ευαισθησίες και ρομαντι-
σμούς θέλουν να δουν και μια συντεταγμένη
πορεία της χώρας, θα προμοδοτήσουν εκ νέ-
ου τα μεγάλα κόμματα.

ΤΟ ΠΑΣΟΚ ΚΑΙ ΤΟ ΔΗΚΚΙ

Το ΚΚΕ έχει λόγους να είναι ευχαριστη-
μένο όχι όμως και ευτυχισμένο. Η εντυ-
πωσιακή άνοδος του ΣΥΝ και η εμφάνιση

του ΔΗΚΚΙ δεν το αφήνει να ησυχάσει.
Δεν θα μπορούν πλέον στον Περισσό να
μονοπωλούν το ριζοσπαστισμό και την
«πρόοδο». Τώρα πια θα έχουν σκληρούς
αντιπάλους. Γνωρίζοντας τον τρόπο σκέ-
ψης των ηγετικών στελεχών του ΚΚΕ,
μπορούμε βασίμως να υποστηρίξουμε ότι
το ΚΚΕ, σε μια προσπάθεια να υπερκε-
ράσει από τ' αριστερά τον ΣΥΝ και το
ΔΗΚΚΙ, θα επιδοθεί σε μια πολιτική πλει-
οδοσίας στο επίπεδο των αγωνιστικών κι-
νητοποιήσεων και του αριστερού ανατρε-
πτικού λόγου, υποχρεώνοντας όμως έτσι
και τους άλλους να ακολουθήσουν. Για να
ευδοκιμήσει αυτή η τακτική, πρέπει η οι-
κονομική πολιτική του ΠΑΣΟΚ να εξακο-
λουθήσει να κινείται στις γραμμές της
προηγούμενης τριετίας. Πράγμα, όμως,
εξαιρετικά αμφίβολο, γιατί το ΠΑΣΟΚ,
έχοντας συνειδητοποιήσει ότι οι απώλει-
ές του ήταν προς τ' αριστερά (ΣΥΝ,
ΔΗΚΚΙ, ΚΚΕ), θα θελήσει να αντιστρέ-
ψει την κατάσταση, προωθώντας κάποιες
μεταρρυθμιστικές προτάσεις στο θεσμικό
πεδίο και μια πιο δίκαιη ανακατανομή
του εθνικού εισοδήματος.

Από την πολιτική του ΠΑΣΟΚ θα κριθεί
και η αντοχή του ΔΗΚΚΙ. Ο κ. Τσοβόλας
δεν πήρε ψήφους επειδή έπεισε το πρό-
γραμμά του. Ο κ. Τσοβόλας απέσπασε
μια φέτα από το ΠΑΣΟΚ γιατί τα προη-
γούμενα χρόνια οι οικονομικές επιλογές
της κυβέρνησης έπληξαν στρώματα του
πληθυσμού. Ήταν ψήφοι διαμαρτυρίας
και όχι πίστωση στο διηνεκές. Άλλωστε, ο
πρόεδρος του ΔΗΚΚΙ δεν φαίνεται να
πάλλεται από τη διάθεση να συγκροτήσει
ένα κόμμα αρχών. Συνέλεξε ό,τι περίσσε-
ψε από το πρώην κόμμα του. Στα ψηφο-
δέλτιά του έβαλε ως σήμα κατατεθέν τη
φωτογραφία του —μόνο ο Καραμανλής το
είχε αποτολμήσει. Αναμασά τα παλιά πο-
λιτικά και ιδεολογικά στερεότυπα του
ΠΑΣΟΚ. Όλα αυτά δείχνουν ότι η μετε-
ξέλιξη του σε κόμμα αρχών με σταθερές
κοινωνικές αναφορές και σύγχρονο λόγο
είναι εξαιρετικά δύσκολη υπόθεση. Η πο-
ρεία της ΠΟΛ.ΑΝ. είναι κακό προηγού-
μενο. Επιπροσθέτως, ο κ. Τσοβόλας φαί-
νεται να κατατρώχεται από ένα μαξιμαλι-
στικό σύνδρομο. Ο χωρίς λογικό έρεισμα
ισχυρισμός του ότι κανένα κόμμα δεν θα
πάρει αυτοδυναμία και ο ήκιστα σεμνός
στόχος πως το κόμμα του θα έρθει τρίτο,
μάλλον αποκαλύπτουν έναν πολιτικό του
έχει μεγάλη ιδέα για τον εαυτό του. Κά-
ποιες φορές, η έπαρση των μικρών είναι
περισσότερο ενοχλητική από την οίηση
των μεγάλων.

ΨΗΦΙΣΤΕ
ΣΚΟΥΠΙΣΤΕ
ΤΕΛΕΡΣΑΤΕ

Η «γαλάζια Πηνελόπη» και οι μνηστήρες της

του Δημήτρη Ζώνιου

Στα πρόθυρα νευρικής κρίσης βρίσκεται η συντηρητική παράταξη, ενώ το φάντασμα της διάσπασης πλανάται από πάνω της τόσο απειλητικά όσο ποτέ άλλοτε. Το αδιέξοδο της Ν.Δ. δεν είναι μόνο πολιτικό αλλά και ιδεολογικό, αφού το ΠΑΣΟΚ με τη νεοφιλελεύθερη πολιτική του διεισδύει στον ζωτικό πολιτικό χώρο της. Την έλλειψη ξεκάθαρου ιδεολογικού στίγματος στο κόμμα έχουν επισημάνει κατά καιρούς ο Γ. Σουφλιάς, η Ντόρα Μπακογιάννη και ο Στ. Μάνος.

Για την ώρα, πάντως, αυτό που απασχολεί πρωτίστως τα ηγετικά στελέχη της παράταξης είναι η καρέκλα του αρχηγού. Στην δεκαετία της όλο και αυξανόμενης διεκδίκησης, δυστυχώς για τους μνηστήρες, το κρεβάτι της «γαλάζιας Πηνελόπης» παραμένει ένα και μοναδικό. Ο εμφύλιος πόλεμος μεταξύ των Μ. Έβερετ και Κ. Μητσοτάκη έχει στερήσει από τη Ν.Δ. δύο φορές την κυβερνητική εξουσία. Την κατάσταση αυτή έχουν αποφασίσει ν' αλλάξουν ο Γ. Σουφλιάς και ο Στ. Μάνος οι οποίοι έχουν ήδη προειδοποιήσει τους δυο βασικούς πόλους της εσωκομματικής εξουσίας ότι «όλα έχουν τα όρια τους». Σε καμιά περίπτωση δεν δέχονται μία νέα αναμέτρηση των πρώην αρχηγών για την επαναδιεκδίκηση της κομματικής ηγεσίας. Θεωρούν, όπως και πολλά άλλα στελέχη, ότι ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα διατάρασσε αναμφισβήτητα την συνοχή της παράταξης. Εξίσου αρνητικά βλέπουν οι κ. Σουφλιάς και Μάνος και την περίπτωση μεταδίδωσης της ηγεσίας στη γενιά των λεγόμενων σαραντάρηδων (Ντ. Μπακογιάννη και Κ. Καραμανλής). Αν και οι σχέσεις τους δεν ήταν ποτέ άριστες, και οι δύο έχουν, άμεσα τουλάχιστον, κοινό στόχο: να μην ξεπεραστεί η επετηρίδα. Γι' αυτό και προτίθενται να διεκδικήσουν την αρχηγία ως το τέλος. Και οι δύο ζητούν τη

στήριξη του Μ. Έβερετ, ο οποίος ελέγχει την πλειοψηφία της νέας Κοινοβουλευτικής Ομάδας και των εκλεκτόρων των νομαρχιακών επιτροπών. Όμως, ο παραιτη-

θείς πρόεδρος της Ν.Δ. δεν ανοίγει τα χαρτιά του γιατί γνωρίζει ότι μια βιαστική κίνηση τούτη την ώρα θα κρίνει και το δικό του πολιτικό μέλλον. Σύμφωνα με πληροφορίες, το βράδυ που ανακοίνωσε την παραίτησή του ο Μ. Έβερετ, καθησυχάζοντας έναν άνδρα της προσωπικής φρουράς του που τον ρώτησε εμφανώς λυπημένος «γιατί το έκανες αυτό πρόεδρε;» του είπε: «Μην ανησυχείς, ξέρω τι κάνω». Η φράση αυτή, όπως και η κίνηση της αιφνιδιαστικής παραίτησης, καταδεικνύουν ότι «το κεφάλαιο Έβερετ» για τη Ν.Δ. δεν έχει κλείσει.

Από την άλλη, ο Κ. Μητσοτάκης ξεκαθάρισε πως ενδεχόμενη υποψηφιότητα Έβερετ θα προκαλούσε και τη δική του. Το ερώτημα όμως που προκύπτει είναι αν ο επίτιμος πρόεδρος της παράταξης και πρώην πρωθυπουργός θα επιχειρούσε να αναμετρηθεί με τον Μ. Έβερετ, που η κυριαρχία του στον κομματικό μηχανισμό θεωρείται δεδομένη. Ο παραιτηθείς «γαλάζιος αρχηγός» σε μία προσπάθεια να καταγράψει τις δυνάμεις του στη νέα Κοινοβουλευ-

τική Ομάδα επιχειρήσε να δεσμεύσει το δυνατόν περισσότερους βουλευτές. Οσιαστικά με το κείμενο που διακινούν νεργάτες του ζητεί να εκφράσουν την επι-

στοσύνη τους στο πρόσωπο του. Αντίπαλο στρατόπεδο, η Ντ. Μπακογιάννη εκτιμά πως ακόμη και αν λάβει το χρίσμα της ηγεσίας θα καταγραφεί ως η μοναδική ισχυρή δύναμη στην εσωκομματική αντιπαράθεση. Ο αντιπρόεδρος της παράταξης Γιάννης Βαβιτσογιάννης, όπως και ο Κ. Μητσοτάκης, δεν θα «έβλεπε» κακό μάτι το ρόλο του μεταβατικού ηγέτη. Η πρόταση της μεταβατικής ηγεσίας, που θα οδηγήσει το κόμμα σε συνέδριο ώστε εκεί να εκλεγεί οριστικός πρόεδρος, βρίσκεται σε σφοδρό έδαφος σε αρκετούς βουλευτές. Θεωρείται ωστόσο απίθανο να

υπάρξει συμφωνία ως προς το πρόσωπο του μεταβατικού ηγέτη. Ο Κ. Καραμανλής εξασφάλισε τη συγκατάθεσή του θείου και πρώην προέδρου της Δημοκρατίας, προκειμένου να μπει και αυτός στο παιχνίδι της διαδοχής. Αρκετοί πάντως του προτείνουν να μην επιχειρήσει το εγχείρημα τώρα αλλά αργότερα.

Η πορεία για την αλλαγή της ηγεσίας της Ν.Δ. θα είναι πολύ δύσκολη. Όσα σεναρία και να ακούγονται, το γεγονός είναι ότι οι Ρυθμιστές του παιχνιδιού θα είναι ο Μ. Έβερετ κι ο Κ. Μητσοτάκης.

Θεωρείται σίγουρο πάντως ότι αν υπάρξει μία συμφωνία σε επίπεδο κομματικής η Ν.Δ. θα γνωρίσει δύσκολες ημέρες. Πιο μάλιστα όταν κορυφαίος παράγοντάς της όπως ο πρώην αρχηγός Γ. Ράλλης δεν θεωρούν ότι η ενότητά της είναι αυτοσκοπός. Το δυσάρεστο για τη συντηρητική παράταξη είναι ότι, στην προσπάθειά τους να αναδιοργανώσουν τις προσωπικές φιλοδοξίες τους, την άποψη αυτή πρεσβεύουν πλέον αρκετά ηγετικά στελέχη της.

...ΤΕΛΙΚΑ ΕΙΜΑΙ
Ο ΠΡΩΤΟΣ ΑΡΧΗΓΟΣ
ΠΟΥ ΔΕΧΕΤΑΙ ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΑ
ΕΠΕΙΔΗ ΕΧΑΣΕ...

ΜΠΡΑΒΟΟΟ

Κ. ΚΟΥΦΟΠΟΥΛΟΣ 1969

ΨΗΦΙΣΤΕ
ΣΚΟΥΠΙΣΤΕ
ΤΕΛΕΩΣΑΤΕ

ΣΥΝ: Η Αριστερά πιο δυνατή

του Γιώργου Γερόπουλου

Το εισιτήριο της εισόδου του ΣΥΝ στη Βουλή, που «εκδόθηκε» στις 22 Σεπτεμβρίου, ανέγραφε τελικά τον «μαγικό» αριθμό 5,2% και είχε καλή σειρά κατάταξης, αλλά τα δύσκολα για το κόμμα της ανανεωτικής Αριστεράς αρχίζουν τώρα, καθώς καλείται να αποδείξει ότι μπορεί να παίξει καθοριστικό ρόλο στο νέο πολιτικό σκηνικό, το οποίο προέκυψε την περασμένη Κυριακή.

Η γεωγραφία της νέας Βουλής σηματοδοτεί μια νέα σελίδα στην πολιτική ζωή, καθώς έχουμε μια πραγματική καταγραφή των συσχετισμών, ενώ οι εξ αριστερών του ΠΑΣΟΚ δυνάμεις καταλαμβάνουν 30 έδρανα στο Κοινοβούλιο.

Ωστόσο, από τα αποτελέσματα των εκλογών διαπιστώνεται η αντοχή του δικομματικού πολιτικού συστήματος, καθώς το άθροισμα των ποσοστών του ΠΑΣΟΚ και της Ν.Δ. αγγίζουν το 80%.

Ο ΣΥΝ αποτέλεσε την έκπληξη της Κυριακής, όχι μόνο με το ποσοστό του αλλά με τη δυνατότητά του να απευθύνεται πολυσυλλεκτικά προς το εκλογικό σώμα. Από την ποιοτική ανάλυση του εκλογικού ακροατηρίου του ΣΥΝ, προκύπτει ότι οι ψηφοφόροι του προέρχονται από όλους τους άλλους πολιτικούς χώρους (ΠΑΣΟΚ, ΠΟΛΑΝ, Ν.Δ. και ΚΚΕ), ενώ καθοριστικός παράγοντας για την προσέλκυση ψηφοφόρων διαφορετικής πολιτικής καταγωγής είναι η υψηλή δημοτικότητα του Ν. Κωνσταντόπουλου.

Η πολυσυλλεκτικότητα του ΣΥΝ μπορεί να αποδειχθεί τελικώς το αδύνατο σημείο του, καθώς θα πρέπει να συνθέσει τις δια-

φορετικές στοχεύσεις των ψηφοφόρων του, κάτι το οποίο κατορθώνουν μόνο κόμματα εξουσίας, ενώ κινδυνεύει να έχει ως μοναδικό ενοποιητικό στοιχείο τον πρόεδρο του κόμματος.

Παράλληλα, το κόμμα της ανανεωτικής

Αριστεράς καλείται στο επόμενο διάστημα να απαντήσει, στην αίθουσα του Κοινοβουλίου, σε καίρια πολιτικά ερωτήματα και να συγκεκριμενοποιήσει τις πολιτικές επιλογές του.

Ήδη, οι διαφορετικές προοπτικές που

ουν τα ηγετικά στελέχη του ΣΥΝ πα-
άζονται δημοσίως, καθώς ο ευρωβου-
ς Αλ. Αλαβάνος από την επομένη των
ών τόνισε την ανάγκη να υπάρξει
πο» με τις άλλες δυνάμεις της Αρι-
ς (ΚΚΕ, ΔΗ.Κ.ΚΙ.), ενώ ο έτερος ευ-
υλευτής Μ. Παπαγιαννάκης δεν κρύ-
ει «κλείνει το μάτι» στην προοπτική της
ισης των δυνάμεων της Αριστεράς
ς «Κεντροαριστεράς».

εικτικό των διεργασιών που συντε-
αι αριστερά του ΠΑΣΟΚ είναι ότι το
αναμένεται να αναπροσαρμόσει την
ή του σε μια προσπάθεια να αντιμε-
ει την ύπαρξη δύο ακόμη αριστερών
ίτων στη Βουλή, πέραν αυτού. Προς
την κατεύθυνση είναι η ανακοίνωση
εντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ, η οποία
ραμμίζει ότι η ενίσχυση του ΣΥΝ και
Η.Κ.ΚΙ. είναι έκφραση της δυσαρέ-
ς του λαού και τονίζει ότι απαιτούνται
νικές συμμαχίες...

ουμουνδούρου αναμένεται να δεχθεί
οκοπήσεις και από την πλευρά του
ΠΑΣΟΚ», καθώς ο Κ. Σημίτης,
λαγμένος από τα «βαρίδια» του πα-
ίντος, θα αναζητήσει συμμάχους προς
νανεωτική Αριστερά, σε μια προσπά-
να δημιουργήσει προϋποθέσεις για
ερες συναινέσεις, σε θέματα κυρίως
εργικής πολιτικής.

γεσία του ΣΥΝ θα κληθεί συντόμως να
πήσει για σημαντικές πολιτικές επιλο-
ου αφορούν την οικονομία και την ευ-
ϊκή προοπτική. Σ' αυτά ακριβώς τα
ατα η Κουμουνδούρου θα αναγκαστεί
νθέσει ή να εξισορροπήσει τις διαφο-
ές προγραμματικές επιλογές ηγετι-
τελεχών της. Προς το παρόν, ηγετικά
χη του ΣΥΝ υπογραμμίζουν ότι ο
είναι αποφασισμένος να ασκήσει
αμματική αντιπολίτευση χωρίς να
εί, όπως σημειώνουν, να στηρίξει
σεις οι οποίες είναι σύμφωνες με το
αμμά του.

ς παροικούντες την Κουμουνδούρου,
ς, είναι γνωστές οι διαφωνίες οι
ς παρουσιάζονται για θέματα που
ύν την ευρωπαϊκή πολιτική, το ρόλο
μοσιών επιχειρήσεων, καθώς και το
των παρεμβάσεων στον αγροτικό το-
ξάλλου, από τη σύνθεση της κοινο-
υτικής ομάδας θα εξαρτηθεί εν πολ-
στάση του κόμματος σε κορυφαία ζη-
α. Στην κοινοβουλευτική ομάδα φέ-
ει ενισχυμένοι οι λεγόμενοι «προεδρι-
ενώ το «αριστερό ρεύμα» εμφανίζε-
ποδυναμωμένο και η «Ανανεωτική
βουλία» έχει καλές σχέσεις με δύο

Κ.Κ.Ε.

«ΕΙΜΑΣΤΕ ΚΟΜΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ»

ΕΝΙΣΧΥΜΕΝΟ ΣΕ ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΡΡΟΗ και κύρος εξήλθε το Κομμουνιστικό Κόμμα από τις κάλπες, στις 22 Σεπτεμβρίου. Η κομματική ηγεσία θεωρεί πως η ανάδειξη του σε τρίτη κοινοβουλευτική δύναμη «του δίνει τη δυνατότητα καλύτερης παρέμβασης μέσα και έξω από τη Βουλή». Κάνοντας μία πρώτη εκτίμηση του εκλογικού αποτελέσματος, τα μέλη της Κ.Ε. του κόμματος κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η πολιτική του έχει ευρύτερη απήχηση σε λαϊκά στρώματα, που ξεπερνά το ποσοστό του (5,5%). Επίσης διαπίστωσαν ότι οι επιπλέον σταυροί προτίμησης που συγκέντρωσε προέρχονται κατά κύριο λόγο από νέους ψηφοφόρους καθώς και από πρώην οπαδούς του, που το ξανατίμησαν «ύστερα από κάποιο διάστημα». Τα μέλη του καθοδηγητικού οργάνου παρατήρησαν ότι το ΚΚΕ παρουσίασε μεγαλύτερη αύξηση από τον μέσο όρο, σε περιοχές που είχε παραδοσιακά σχετικά ισχυρές θέσεις, πολιτική παρουσία και μαζικής δράσης του οργανώσεων του. Ως τέτοιες περιοχές μπορούν να χαρακτηριστούν οι εργατικές συνοικίες της Β' Αθήνας και της Β' Πειραιώς (ναυπηγοεπισκευαστική αγροτών). Στα αστικά κέντρα, το Κομμουνιστικό Κόμμα συγκέντρωσε κατά μέσο όρο 6,82%, στα ημιαστικά 4,90% και στα αγροτικά 4,48%. Τα στελέχη του Περισσού, επιμένοντας στο δόγμα «πέντε κόμματα δύο πολιτικές», υποστήριξαν πως η ανάπτυξη της πολιτικής και εκλογικής επιρροής του ΚΚΕ καθορίζεται από διαφορετικούς παράγοντες σε σύγκριση με τα υπόλοιπα κόμματα. «Συνδέεται», ανέφεραν, «με βαθύτερη ριζοσπαστικοποίηση της κοινωνικής και πολιτικής συνείδησης». Αντιθέτως, χαρακτήρισαν τους σταυρούς που έλαβε ο ΣΥΝ και το ΔΗΚΚΙ, «ψήφους διαμαρτυρίας απέναντι στην πολιτική του ΠΑΣΟΚ και της Ν.Δ.» Για τις δυνάμεις του δικομματισμού, τα μέλη της Κ.Ε. του ΚΚΕ εξέφρασαν την άποψη ότι παρά το ότι μειώθηκαν, διατηρούν ακόμη υψηλά ποσοστά. Όπως εκτίμησαν η μείωση των δύο μεγάλων κομμάτων θα ήταν πολύ μεγαλύτερη «αν ήταν σε καλύτερη κατάσταση το εργατικό κίνημα».

Με απόφασή της, η ηγεσία του ΚΚΕ καλεί τους εργάτες, τους αγρότες, τους ιδιοκτήτες των μικρομεσαίων επιχειρήσεων καθώς και τα κινήματα νεολαίας και γυναικών «ν' αντισταθούν απέναντι στη σκληρή πολιτική λιτότητας που θα εφαρμόσει η κυβέρνηση και να εναντιωθούν στις προσπάθειες που θα καταβληθούν ώστε να επιβληθούν τ' αμερικανονατοϊκά σενάρια στο Αιγαίο και στην Κύπρο». Στα νέα πρόσωπα της κοινοβουλευτικής ομάδας του κόμματος συμπεριλαμβάνεται και ο Λ. Αυδής, από τις πιο σεμνές προσωπικότητες που έχει να επιδείξει η Αριστερά στη χώρα μας.

Στο μετεκλογικό σκηνικό, το μόνο ίσως πρόβλημα που ενδεχομένως να αντιμετωπίσει βραχυπρόθεσμα το ΚΚΕ είναι η δυναμική παρουσία στη Βουλή της «άλλης Αριστεράς» του ΣΥΝ.

Προκαταβολικώς, πάντως, τα στελέχη του Περισσού πιστεύουν ότι, έστω και σταδιακά, οι δυνάμεις του ΣΥΝ, είτε θ' αφομοιωθούν από το ΠΑΣΟΚ είτε δεν θα μπορέσουν να εκφράσουν διαφορετικό λόγο από το κυβερνών κόμμα.

Δημήτρης Ζώνιος

βουλευτές του ΣΥΝ. Σημαντικό ρόλο στην παρουσία του κόμματος και τη λειτουργία της ομάδας στο Κοινοβούλιο αναμένεται να έχουν η πρώην πρόεδρος του ΣΥΝ Μ. Δαμανάκη, η οποία αναδείχθηκε πρώτη σε ποσοστό σταυρών σε όλη την επικράτεια, και ο Φ. Κουβέλης, που έχει διατελέσει κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος.

Το κέντρο βάρους της πολιτικής παρουσίας του ΣΥΝ θα είναι πλέον στο Κοινοβούλιο, καθώς η Κουμουνδούρου δεν διαθέτει αξιόλογο κομματικό μηχανισμό, ενώ συγκεκριμένες πολιτικές επιλογές θα απο-

φασίζονται εν τάχει στην αίθουσα συνεδριάσεων της Βουλής.

Η ηγεσία του ΣΥΝ καλείται να απαντήσει στο ερώτημα που αφορά την προοπτική του κόμματος της ανανεωτικής Αριστεράς! Θα παραμείνει ως είναι, ένα κόμμα διαμαρτυρίας με στόχο να καρπώνεται οποιαδήποτε δυσαρέσκεια του εκλογικού σώματος, ή θα παρέμβει δυναμικά στο νέο πολιτικό σκηνικό, προκειμένου να διαμορφώσει τις προϋποθέσεις για τη συγκρότηση ενός νέου συνασπισμού εξουσίας με στόχο τον προοδευτικό εκσυγχρονισμό της χώρας;

Θετικό αποτέλεσμα έβγαλε η κάλπη, για τη χώρα. Και τους φόβους, για μια επικίνδυνη κυβέρνηση Έβερτ, έσβησε. Και τις εκβιαστικές (λόγω εκλογικού νόμου) ανησυχίες, περί ακυβερνησίας, διέλυσε. Και τον καλύτερο πρωθυπουργό, από τους δύο, όρισε. Και το περιθώριο αλαζονείας, που θα επέφερε μια ευρεία κυβερνητική πλειοψηφία, περιόρισε. Και η αριστερά ανέβηκε, έτσι ώστε τώρα να είναι σε θέση με πιεστικές παρεμβολές να «ισιώνει» τις στραβοτιμονιές του εθνικού λεωφορείου. Και απομονώθηκαν ικανοποιητικά (επιτέλους) οι περισσότεροι ποικιλώνυμοι πατριδοκάπηλοι.

Τοπίο μυστικό

του Σακελλάρη Σκουμπουρδή

Η χώρα μετά τις εκλογές δίνει την αίσθηση μιας συγκρατημένης αισιοδοξίας. Και τούτο γιατί δείχνει ότι οι πολίτες της έχουν νιώσει την αδήριτη ανάγκη για καθολική αναδιάταξη του σκηνικού και για ριζοσπαστικό εκσυγχρονισμό, σε όλα τα επίπεδα της δημόσιας ζωής. Όλοι γνωρίζουν τα μεγάλα εθνικά προβλήματα της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής. Και δεν ψήφισαν με βάση τις παλαιοπολιτικές υποσχέσεις των μεγάλων κομμάτων. Ήξεραν επίσης ότι δεν ήταν το ίδιο **Σημίτης** και **Έβερτ**, αλλιώς θα ψήφιζαν το ΚΚΕ.

Έβγαλαν κυβέρνηση σταθερή, ωθούμενοι από το αίσθημα συντηρητικής ασφάλειας, εν όψει αυτών των πιεστικών εθνικών προβλημάτων, γνωρίζοντας τις αντικειμενικές αδυναμίες της κυβέρνησης Σημίτη. Που παρά τις όποιες δεδηλωμένες προθέσεις του, ηγείται του πλέον λαϊκιστικού των ελληνικών κομμάτων και παραμένει δέσμιος των διαπλεκόμενων συμφερόντων. Γι' αυτό ενίσχυσαν την αριστερή αντιπολίτευση, η οποία θα πάρει το βάρος του σκληρού ελέγχου κατά την επόμενη τετραετία. Ανάγκασαν τη συντηρητική αντιπολίτευση να συνειδητοποιήσει την ανάγκη αναδιάταξής της και να γυρέψει τη νέα της ταυτότητα μπροστά στο 2000. Συρρίκνωσαν την Πολιτική Άνοιξη, δείχνοντας ότι ο δρόμος της υπέρβασης του χτες δεν περνάει μέσα από προσωπικές περιπέτειες και ουδεμία σχέση έχει με διάφορες εθνικιστικές ρητορείες.

Επίσης, με εξαίρεση την είσοδο στη Βουλή του ΔΗΚΚΙ και την ενίσχυση ικανών ακροδεξιών στοιχείων στη Ν.Δ., γενικά οι ποικιλώνυμες δυνάμεις του λαϊκισμού δείχνουν μια σημαντική μετεκλογική κάμψη, που θα παίξει ενδιαφέροντα ρόλο στην επικείμενη τετραετία. Τέλος, παρά τις προαναγγελθείσες εφ' όλης της ύλης πιέσεις και ρητορικές

απειλές, δεν προκύπτει από πουθενά ότι ο κ. Σημίτης δεν θα εξαντλήσει την τετραετία. Φτάνει να κρατηθεί στο στοιχειώδες ύψος των περιστάσεων και να συνεργασθεί εποικοδομητικά με την αντιπολίτευση. Από κει και πέρα, αυτή η συγκρατημένη αισιοδοξία, δεν αναιρεί τον μυστικό χαρακτήρα του τοπίου, που ο χρόνος θα αποκαλύπτει σιγά σιγά και που θα εμπλουτίζεται με τις νέες αντιφάσεις τις οποίες θα αναδεικνύει η ρευστή συγκυρία... Τώρα για όλους «τα κεφάλια μέσα» και όποιος θέλει να διασώσει τις εντυπώσεις και την ουσία του εκλογικού αποτελέσματος, ξέρει ότι τα λόγια εδώ τελειώνουν και ήρθε η ώρα της σκληρής δουλειάς για όλους.

Ενδιαφέρον θα είχε τώρα να δούμε κάποιες πτυχές του εκλογικού αποτελέσματος που αφορούν σε όλα τα κόμματα χωριστά και που θα παίξουν σημαντικό ρόλο στη συνέχεια και για τις πολιτικές εξελίξεις της χώρας, αλλά και για τα κόμματα καθ' εαυτά.

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ...

Το ΠΑΣΟΚ του Κώστα Σημίτη είναι ο νικητής των εκλογών, αλλά θα έπρεπε να ξέρει ότι εξαιτίας της ατολμίας του δεν κέρδισε μια πολύ μεγαλύτερη νίκη (και ίσως ευτυχώς). Δεν διείδε ότι το μεγάλο στοίχημα ήταν η μάχη με την πολιτική αναξιπιστία και όποιος το κέρδιζε θα πετύχαινε μια νίκη κατά κράτος, που θα του προσέφερε ο μπουχτισμένος ψηφοφόρος, διψασμένος για λίγη αλήθεια και ειλικρίνεια. Φυγομάχησε στο πιεστικό κάλεσμα, από όλη την αντιπολίτευση, για άνευ όρων διάλογο εφ' όλης της ύλης και πλήρωσε το τίμημα. Βρέθηκε στη γωνία, σε μη πιεστική αμυντική θέση, από το προνομιακό επίκεντρο των εξελίξεων (ορμητήριο για διεισδυτικές επιθέσεις) που κατείχε πριν να προκηρύξει τις εκλογές. Έτσι, εκεί που του χρωστάγανε (Ν.Δ.), παραλίγο να του πά-

ρουν και το βόδι και φυσικά, έναντι των κρών κομμάτων έχασε τη μάχη για τους αποφασιστούς.

Φοβήθηκε το διάλογο ο κ. Σημίτης, γιατί είχε πέντε τρωτά σημεία: α) την αναγκαστική χρέωσή του με τις θηριώδεις για την εποχή ευθύνες του προκατόχου του ιδρυτή του ΠΑΣΟΚ, β) τους ατυχείς επί μέρους χειρισμούς κατά τη νύχτα και την επαύριο των Υμίων, γ) την ανεπιτυχή θητεία του στο υπουργείο Βιομηχανίας, δ) την οφειλόμενη στον εκλογικό αιφνιδιασμό απώλεια της ευκαιρίας για αναθεώρηση του Συντάγματος και ε) τον φόβο των πιθανών εκλογικών απωλειών προς το κόμμα Τσοβόλα. Μαρούσε όμως, με μια αρχική επιθετική αποστολή επ' αυτών και μετά επίθεση σε όλα τα άλλα μέτωπα (όπου υπερείχε σημαντικά), μαζικά αποδεκτός εγγυητής, για λύσεις των μεγάλων προβλημάτων, να κερδίσει κατόπιν τις εντυπώσεις από ένα διάλογο όλων με όλους. Δεν το έκανε και ευτυχώς, για την απροετοίμαστη αντιπολίτευση, ιδιαίτερα την αριστερή. Δημιούργησε εντυπώσεις συντηρησης του παπανδρεϊσμού και τρόμαξε το μεγάλο μπλοκ του αντιπαπανδρεϊσμού, που διαμορφώθηκε σταθερά μετά την Ωνάσεια (το οποίο άλλωστε διαμόρφωσε και η σημαντική δυναμική που τον έκανε αδιαμφισβήτητο νέο πρωθυπουργό και ηγέτη!).

Υπό αυτή την αντιφατικότητα, να θέλει να νομίζει ότι δεν μπορεί να τα βάλει με την παλαιά τάξη πραγμάτων του ΠΑΣΟΚ, απόφυγε το διάλογο, έχασε τις εντυπώσεις, που νικηθλήθηκε κάποια στιγμή και αναγκάστηκε πλέον να χρησιμοποιήσει το εύκολο, αλλά επιζήμιο χαρτί: την παπανδρεϊκή συνταγή. Έτσι κέρδισε μεν τον Έβερτ, έχασε δε τη ευρεία νίκη. Πάντως, ότι δεν τόλμησε ο Σημίτης, το επέβαλε η κοινωνία, που παρά την προεκλογική προβολή της παλιάς συνταγής αυτή δεν έστειλε στη Βουλή τους φθα-

εκπροσώπους του παπανδρείσμου και νέωσε σημαντικά την κοινοβουλευτική δράση του ΠΑΣΟΚ.

Για ο πρωθυπουργός οφείλει να προχωρήσει μπροστά, αφού κάνει τις τελευταίες κινήσεις για τα εκλογικά του λάθη. Και θα κερδισμένος, αν δείξει τη δύναμη να χωρήσει επιτέλους (χωρίς περιθώρια για αγκυλιές και δικαιολογίες, μετά τις τρεις μερικές φετινές νίκες του) στη δημιουργική κριτική προς τα εμπρός, ωφελούμενος από τη κριτική στήριξη που αναμένεται να δώσει (όπου δει) ο ΣΥΝ. Άλλωστε, όπως με ξανατονίσει, μετά την αποχώρηση Α. Παπανδρέου και του δεξιού γραφειοκρατικού, ρουσφετολογικού, αναξιοκρατικού, μονοτοπατικού, ΜΟΝΟ ΤΩΡΑ ΤΟ ΠΑΣΟΚ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΝΟ-ΗΘΕΙ ΩΣ ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΟ ΚΟΜΜΑ και φυσικά όχι πριν από την αντίθετη κυρίαρχη δοξασία). Η ιδέα του δύσκολο στοίχημα για τον κ. Σημίτη.

ΕΘΝΟΜΑΤΙΚΗ ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗ...

Η καθίζηση της Ν.Δ. στη στενή γούβα της έλλειψης του σκληρού της πυρήνα δεν είναι νέα και αναμενόταν. Την οδήγησε εδώ, όπως η αδυναμία του αρχηγού της στο επίθετο και της στρατηγικής θέασης και των αιτιών εντυπώσεων, και λιγότερο η θρυλητική ιδεολογική της αντικειμενική αδυναμία, για την οποία επαίρονται οι αριστεροί της αντίπαλοι, που και αυτοί υποφέρουν από ιδεολογική ένδεια. Άλλωστε, με τον Σημίτη δεν είχε η Ν.Δ. προβάδισμα έναντι περσινού εξαθλιωμένου Ανδρείκου ΠΑΣΟΚ; Ίσως με έναν άλλο σοβαρότερο λόγο να τα πήγαινε πολύ καλύτερα, απέναντι στον Σημίτη.

Επτά το κύριο προεκλογικό της λάθος να κινήσει τη γοητευτική σημειτική πτυχή του ΠΑΣΟΚ και όχι την άλλη, την εύκολη, αποτυχημένη παλαιά πτυχή του, τώρα έχασε βρισκόμενη σε θέση δεινή, όπου ελλοχεύει όπως λέγεται, ακόμα και η προοπτική της πτώσης.

Είς πιστεύουμε ότι αυτή η φιλολογία είναι ανυπόστατη και γίνεται μόνο στα πλαίσια της τακτικής των χαρακωμάτων, εν όψει αποκατάστασης του κενού ηγεσίας. ΔΕΝ ΑΡΧΕΙ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΔΙΑΣΠΑΣΗΣ ΣΤΗ Ν.Δ. Και ας δούμε γιατί: Πέρσι υπήρχε σοβαρό πρόβλημα διάσπασης των δύο μεγάλων κομμάτων, όταν παρέπαιε το ΠΑΣΟΚ υπό τον Σημίτη και δεν διαφαινόταν κάποια κριτική και πειστική διέξοδος διαδοχής του Σημίτη όταν βέβαια ήδη υπήρχε η γνωστή ασφυκτική αντιπολιτευτική πίεση στο εσωτερικό της Νέας Δημοκρατίας.

Κι ορθώς γινόταν λόγος για τον ίδιο της διά-

σπασης, που αν εμφανιζόταν στο ένα κόμμα, θα μετεδίδοτο αλυσιδωτά και καταλυτικά και στο άλλο. Από τη στιγμή όμως που ήρθε το νέο στάτους στο ΠΑΣΟΚ και σταθεροποιήθηκε με σχετική επιτυχία, τώρα κάθε σκέψη για διάσπαση στη Ν.Δ. ισοδυναμεί με αυτοκτονία. Οι λόγοι είναι προφανείς: το κόμμα αυτό είναι ένα πολυσυλλεκτικό κόμμα νομής της εξουσίας και το «κοκό» είναι πολύ επιβλητικό, για να επιτραπεί σε κάποιους «αφελείς» -όπως ο κ. Ανδριανόπουλος- να κάνουν τη «ζημιά», με δεδομένο το δέος του ισχυρού νέου ΠΑΣΟΚ. Κάθε απόπειρα διάσπασης θα απομονωθεί σκληρά και υποδειγματικά. Τώρα στη Ν.Δ. όλοι γυρεύουν τη μη χειρότερη λύση, που θα οδηγήσει στην ανασύνταξη δυνάμεων προς την ανακατάληψη της εξουσίας, όσο και αν δεν φαίνεται προς ώρας ποια είναι αυτή η λύση...

Και ας μην περάσει ασχολίαστη η «γενναιότητα» της παραίτησης Έβερτ, που ευκόλως όλοι έσπευσαν να συγχαρούν πάραυτα. Όπως απέδειξαν οι εξελίξεις, δεν επρόκειτο περί γενναιότητας, αλλά περί τακτικού ελιγ-

Δεν υπάρχει περίπτωση διάσπασης της Ν.Δ., τώρα που διασφαλίστηκε η ενότητα του ΠΑΣΟΚ.

μού των συμβούλων του (περιμένοντας να δουν και πόσοι εβερτικοί βουλευτές θα εκλεγούν), που τώρα του επιτρέπει να ξαναμπεί στο παιχνίδι, δυσκολεύοντας ακόμα περισσότερο το κόμμα του. Όσο για το μύθο περί *καραμανλικών και μητσοτακικών*, αυτός είναι τεχνητός και κατασκευάζεται και από τις δύο πλευρές για ίδια συμφέροντα. Του μεν *Μητσοτάκη* που επιδιώκει να αναβαθμισθεί ως αντίπαλος (;) του *Καραμανλή*, του δε Έβερτ που επιδιώκει να αναβαθμισθεί ως εκφραστής του Καραμανλή. Αν, όμως, ως *καραμανλισμός* νοείται ο αντιδημαγωγικός ρεαλισμός (λίγα λόγια και πολλά έργα), τότε όπως έχουμε γράψει παλιότερα (*Makedonissimo: Η στρατηγική της πλάκας*), το καλύτερο σύντομο ανέκδοτο είναι πλέον: «ο *καραμανλικός Έβερτ*». Σήμερα, πιο *καραμανλικός* μάλλον ο Σημίτης είναι... Δύσκολα τα πράγματα για την αξιωματική αντιπολίτευση...

...ΚΑΙ Η ΕΛΑΣΣΩΝ ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗ

Και τα τρία κόμματά της κερδισμένα. Το ΚΚΕ, τρίτο κόμμα, θα είναι χρήσιμο στη νέα

Βουλή, με την έστω και απλοϊκή αντι-Μάα-στριχτ καταγγελία του, όπως και με τη μαχητικότητα του απέναντι στα διαπλεκόμενα συμφέροντα. Το ΔΗΚΚΙ, ας δοκιμαστεί και ας πείσει ότι δεν πρόκειται για μια ακόμα προσωπική περιπέτεια τύπου *Σαμαρά*, πάντως πελιδνό το βλέπουμε κάτι τέτοιο... Εκείνο που έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι η μεγάλη νίκη του Συνασπισμού, της οποίας έχουν εξαιρετικό ενδιαφέρον τα εξής χαρακτηριστικά.

Είναι μια νίκη, που -αρέσει, δεν αρέσει- οφείλεται κυρίως στην ακτινοβολία του, διεισδυτικού σε όλη την κοινωνία, *Νίκου Κωνσταντόπουλου*. Αυτός κυρίως βοήθησε στο να αναδειχθεί καλύτερα το συγκριτικό πλεονέκτημα του ΣΥΝ, η ιστορική πρωτοπορία της ανανεωτικής αριστεράς σε θέματα δημοκρατικού προοδευτικού εκσυγχρονισμού, που τώρα πια γίνονται κατανοητά και επιτακτικά. Μηδαμινό μερδικό στη νίκη έχει η ελάχιστη οργανωτική υποδομή του ΣΥΝ στους μαζικούς χώρους (αν και είναι αξιοσημείωτο ότι βγήκε τρίτο κόμμα (7%) στα αστικά κέντρα (!) και εξασφάλισε την είσοδο στη Βουλή ήδη μόνο στα αγροτικά στρώματα (!) με 3,3%!).

Ενώ μεγάλη βοήθεια σε αυτή τη νίκη έδωσε το δώρο Σημίτη, που θύμιζε προεκλογικά Παπανδρέου (έπαρση-μη διάλογος, όπως αναλύσαμε προηγουμένως) και συσπείρωσε πολύ κόσμο στον ΣΥΝ. Όλα αυτά σημαίνουν ότι αυτή η μεγάλη νίκη είναι συγκυριακή, πράγμα που υπαινίσσεται και η δήλωση *Παπαδημούλη*: «Πήραμε κριτική ψήφο εμπιστοσύνης. Ο κόσμος θα μας παρακολουθεί και έχουμε βαριά ευθύνη».

Πιστεύουμε ότι με μια καλή παρουσία (και η Βουλή πρέπει πράγματι να είναι μόνο η αρχή), ο ΣΥΝ μπορεί να σταθεροποιηθεί και να αφομοιώσει ως δικό του, τον κόσμο που τον ψήφισε και έχει τα εξής χαρακτηριστικά: Θεωρεί αριστερό το διαρκές βάθεμα της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής δημοκρατίας, μέσω συνετών ρηξέων, των οποίων υποκείμενο είναι η κοινωνία και όχι κάποιες φωτισμένες πρωτοπορίες. Αν διαφωνούσε με αυτή την αρχή και έβλεπε ως μείζονα εχθρό το Μάαστριχτ, θα ψήφιζε ΚΚΕ. Και αν ήταν υπέρ του «πατριωτικού και κοινωνικού» δέοντος, θα ψήφιζε Τσοβόλα.

Ο ΣΥΝ έχει θέσεις, καλά θα έκανε να τις είχε και περισσότερο εξειδικευμένες. Και καλείται τώρα να παίξει ένα ρόλο πολύ σημαντικό για την επερχόμενη δύσκολη τετραετία. Χωρίς δημαγωγία και με υπευθυνότητα, έτσι ώστε αυτή η επιτυχία του να είναι μόνο η αρχή, μέσα στο εκδιπλούμενο μυστικό τοπίο. Και η συζήτηση για την αριστερά τώρα ξαναανοίγει με νέους όρους.

ΨΗΦΙΣΤΕ
ΣΚΟΥΠΙΣΤΕ
ΤΕΛΕΩΣΑΤΕ

Ημερολόγιο καταστρώματος

του Μάνου Στεφανίδη

*Στους δρόμους περπατά με προσοχή, να μη γλιστρήσει
στις πεπονόφλουδες που ρίχνουν αδιαφόρητοι αραπάδες
ή πρόσφυγες πολιτικάντηδες και το σινάφι...*

Γ. ΣΕΦΕΡΗΣ

Από τις 23 Σεπτεμβρίου, αλλαγή πορείας, στο ίδιο όμως, το δεδομένο τοπίο. Άλλες εποχές, άλλοι θα μιλούσαν για ριζικές αλλαγές και περιφανείς ανατροπές. Σήμερα, περισσεύει ο κομπασμός και επικρατεί η αυτοσυγκράτηση. «*Τα λόγια σας συνήθεια της ακοής, βουίζουν μέσα στα ξάρτια και περνάνε*», όπως επαναλαμβάνει ο ποιητής, πέντε χρόνια μετά το θάνατό του.

Δεν χωράει αμφιβολία πως στις πρόσφατες εκλογές νίκησε *προσωπικά* ο κ. Σημίτης κι έχασε *προσωπικά* ο κ. Έβερτ. Με διαφορετικές ηγεσίες, τα δύο κόμματα θα είχαν εντελώς άλλη τύχη. Όπως δεν χωρά αμφιβολία, επίσης, πως τα δύο κόμματα ακολούθησαν και, εν πολλοίς, θ' ακολουθήσουν κοινή πολιτική μέσα στο προδιαγεγραμμένο τοπίο της Ε.Ε. Είναι, πάντως, χαρακτηριστικό ότι ο κ. Έβερτ έχασε, όταν προσπάθησε να φορέσει τη λεοντή του Ανδρέα, ενώ ο κ. Σημίτης επικράτησε, επειδή κατάφερε να πείσει τα μεσοαστικά στρώματα των ψηφοφόρων. Τέλος, το εκλογικό σώμα φάνηκε πως αποδοκίμασε την ακατάσχετη -έως χυδαιότητας- φλυαρία γύρω από τα εθνικά θέματα και την ανενδοίαστη

δημοσιοποίηση πραγμάτων που δεν δημοσιοποιούνται.

Η λογική του «όλα βορά στον τηλεοπτικό Μολώχ» τιμωρήθηκε. Έτσι, ανάμεσα στα κέρδη των εκλογών, πρέπει να προμετρηθεί η ήττα όλων των επαγγελματιών πατριδοκάπηλων, οι οποίοι *συνειδητά* έστησαν αδιέξοδα στην ελληνική εξωτερική πολιτική, καθ' όλη τη διαρρέυσασα πενταετία. Θυμηθείτε: απόρριψη πακέτου Πινέρο, εμπάργκο στα Σκόπια, κρίση στο Αιγαίο, έλλειψη σαφούς σχεδίου για την Κύπρο, αφελείς χειρισμοί στις ελληνοτουρκικές σχέσεις κ.ο.κ.

Σήμερα, ο Κ. Σημίτης μπορεί να πάρει πρωτοβουλίες περισώζοντας ό,τι μπορεί να περισωθεί. Το ότι στην αξιωματική αντιπολίτευση, ασχέτως αρχηγού, θα βαρύνει θετικά από τούδε και στο εξής η άποψη Μητσοτάκη και το ότι στη Βουλή και τα δύο κόμματα της Αριστεράς θα στέρξουν σε ρεαλιστικές λύσεις, του λύνει προφανώς τα χέρια.

Οι κ. Σημίτης, Πάγκαλος και Γ. Παπανδρέου οφείλουν να δραστηριοποιηθούν προς τις κατευθύνσεις που από καιρό υποδεικνύουν νουνεχείς πολιτικοί, με κορυφαίο τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Η λαϊκή ετυμηγορία της 22.9 ενέχει

μια τέτοια εξουσιοδότηση.

Στον οικονομικό τομέα, οι θέσεις του Συνασπισμού και του Λ. Κύρκου, αλλά και οι ρεαλιστικές προτάσεις του Στ. Μάνου για λιγότερο κράτος και για απαγκλωβισμό των κρατικών ανελαστικών δαπανών, μπορούν ν' αποδώσουν μεσοβραχυπρόθεσμα αποτελέσματα. Διάβλε, δεν είναι δυνατόν ολόκληρη η οικονομική φιλοσοφία της κυβέρνησης να εξαντλείται στην -περαιτέρω- πάταξη της φοροδιαφυγής και στην αποτελεσματικότερη περισυλλογή των διαφευγόντων εσόδων. Κάτι πρέπει να γίνει και σε παραγωγικό επίπεδο.

Ο κ. Σημίτης έχει επαγγελθεί τομές και ανακατατάξεις στα βασικά ζητήματα της κρατικής μας υπόστασης. Η νέα (;) κυβέρνηση, έτσι όπως στελεχώθηκε, δεν μας επιτρέπει περισσή αισιοδοξία. *Ήδη, η ορολογία «ΝΕΟ ΠΑΣΟΚ» μοιάζει με ωρολογιακή βόμβα που δεν έσκασε.*

Πάντως, ο νέος πρωθυπουργός δικαιούται μια περίοδο χάριτος και, γιατί όχι, κριτική στήριξη απ' όλες τις πλευρές του Κοινοβουλίου. Όχι πατερίτσες εξουσίας αλλά ένα είδος πολιτικής tolerance για κάποιους μήνες. Κάτι τέτοιο δεν συνιστά συμβιβασμό αλλά γενναιότητα. Επιπλέ-

ον, είναι αναγκαίο ώστε να μη χρησιμοποιήσει η νέα κυβέρνηση ως άλλοθι στο μέλλον για τυχόν αποτυχίες της την ύπαρξη «εσωτερικού μετώπου». Το νέο regime Σημίτη κινείται κεντροαριστεροδεξιά, όπως θα 'λεγε κι ο Παπαγιαννάκης. Επ' αυτού, ουδεμία αμφιβολία. Το θέμα είναι πως κάτι τέτοιο δεν το εμποδίζει ως προς το να επιλύσει κάποια -τουλάχιστον- χρόνια προβλήματα. Την παιδεία, την υγεία, τη δημόσια διοίκηση.

Έτσι επιβάλλεται θετική κι όχι αρνητική κριτική. Ενώ, συγχρόνως, διατηρούνται όλες οι επιφυλάξεις για τα περαιτέρω.

Στον πολιτισμό θεωρούμε σωστή την απομάκρυνση Μπένου, κυρίως γιατί ο τελευταίος δεν είχε συνολική άποψη για τον

κατόχου του κ. Μικρούτσικου. (Δες περ. Αντί, τχ. 616: «Πολιτισμός-Νεωτερίζει ή αρχαιολογεί;»). Ο νέος υπουργός επ' ουδενί ας μη δει ως υποβάθμιση τη μετακίνησή του στο ΥΠΠΟ. Αν φερθεί έξυπνα -άλλωστε, εχθροί και φίλοι του καταλογίζουν ως κυριότερο «ελάττωμα» την εξυπνάδα!- μπορεί να καταστήσει το ΥΠΠΟ μείζον επιχείρημα εξωτερικής πολιτικής και μοναδική ευκαιρία παραγωγής υψηλού έργου. Αρκεί να μην αντιμετωπίσει τον πολιτισμό μικροπολιτικά και πελατειακά -όπως είναι ο κοινός τόπος-, να μην τον «λειτουργήσει» μηχανιστικά αλλά οργανικά. Γιατί το ζήτημα του πολιτισμού σχετίζεται με την ιδεολογία

κι όχι με το management, έχει να κάνει με την ερμηνεία κι όχι με την «πανάκεια» των κονδυλίων. Η ελληνική δημιουργία ασφυκτιά ζητώντας ευκαιρίες για ένα διεθνές ταξίδι και ισότιμη συμπίεση με το παγκόσμιο γίγνεσθαι.

Δεν είναι δύσκολο ν' ανοίξουν αυτοί οι δρόμοι, αρκεί να βγούμε απ' αυτό το νοσηρό κλίμακα της ομφαλοσκόπησης, της κομματικής καμαρίλας και του κλοιού των ημετέρων. Είναι, πάντως, ενδεικτικό πως και τα δύο μεγάλα κόμματα και οι δύο αρχηγοί στους μονολόγους τους απέφυγαν επιμελώς να θίξουν τον πολιτισμό: εκτός ίσως κάποιων αμήχανων αοριστολογιών. Κάποτε, γράφαμε πως ο πολιτισμός είναι πολύ σοβαρή για τον τόπο υπόθεση ώστε ν' αφηθεί στους πολιτικούς. Άραγε, θ' αναγκαστούμε να το επαναλάβουμε και στην περίπτωση του κ. Βενιζέλου;

ΥΓ. Φεύγοντας από το υπουργείο Δικαιοσύνης, ας μη νομίσει ο κ. Υπουργός πως απηλλάγη από τους λογής Αραβαντινούς και την ανίκητη μαφία των φυλακών. Αντίστοχοι Αραβαντινοί θα τον περιμένουν και στους προθαλάμους της οδού Μπουμπουλίνας. Προσοχή!

ΥΓ. Φεύγοντας από το υπουργείο Δικαιοσύνης, ας μη νομίσει ο κ. Υπουργός πως απηλλάγη από τους λογής Αραβαντινούς και την ανίκητη μαφία των φυλακών. Αντίστοχοι Αραβαντινοί θα τον περιμένουν και στους προθαλάμους της οδού Μπουμπουλίνας. Προσοχή!

Ο πολιτισμό και, εκ των πραγμάτων, παρά τις καλές του προθέσεις, εγκλωβίστηκε σ' έναν ρόλο επιδιαιτητή και επιτρόπου κονδυλίων. Θέλησε να εφαρμόσει το «πείραμα της Καλαμάτας» σε πανελλήνια κλίμακα κι ήταν μοιραίο ν' αποτύχει. Πόσο μάλλον που δίστασε ν' αποκηρύξει τις εντελώς αρνητικές επιλογές του προ-

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: Αρχαίοι Έλληνες
τραγικοί ποιητές

ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΒΑΚΧΑΙ

ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΤΡΑΓΙΚΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ
5

ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΒΑΚΧΑΙ

ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ - ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ
Αλέξ. Αθ. Μπάλτας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ -
ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ
Αλέξ. Αθ. Μπάλτας
Φιλολόγος - Συγγραφέας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ
Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΝΕΟΙ ΤΙΤΛΟΙ 1996

- ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ** 20+1 ιστορίες από το διαγωνισμό του *Elle* (1996)
- ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΔΑΦΝΗ** Μάρσα Ματρούχ και άλλες παράξενες ιστορίες
- ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ** Ιστορίες της σιγανής βροχής
- ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ ΜΙΜΗΣ** Ο Μυστικός Νοέμβρης (*Μυθιστόρημα*)
- ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ ΛΕΝΤΙΤΣΙΑ** Μακρινός κόσμος (*Μυθιστόρημα*)
- ΓΑΛΑΝΟΣ ΑΛΕΚΟΣ** Με το Σταυρό και το ξίφος (*Αφηγηματικό Συναξάρι*)
- ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΝΤΟΡΑ** Ο μεγάλος θυμός (*Μυθιστόρημα*)
- ΓΚΙΩΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ** Το περίπτερο (*Αφήγημα*)
- ΖΑΡΟΚΩΣΤΑ ΚΑΤΕΡΙΝΑ** Το καθαρό χάδι (*Νουβέλα*)
- ΖΕΗ ΑΛΚΗ** Νεανική φωνή (*Διηγήματα*)
- ΘΕΟΤΟΚΑΣ ΝΙΚΟΣ - ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΚΩΣΤΑΣ** Οι αχινοί (*Μυθιστόρημα*)
- ΚΑΡΑΚΑΤΣΑΝΗ ΡΟΥΛΑ** Έξω απ' τη «ΣΟΝΙΑ» στις επτά (*Αφήγημα*)
- ΚΑΡΑΤΖΑΦΕΡΗ ΙΩΑΝΝΑ** Με τη γλώσσα των χεριών (*Μυθιστόρημα*)
- ΚΑΣΟΛΑΣ ΜΗΤΣΟΣ** Ο Πρίγκιπας (*Μυθιστόρημα*)
- ΚΑΤΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ** Το παράπονο του Οδυσσέα (*Μυθιστόρημα*)
- ΚΙΖΗΛΟΣ ΒΑΣΙΛΗΣ** Ο Μάγος (*Μυθιστόρημα*)
- ΚΟΛΥΒΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ** Μετανάστες στον άλλο κόσμο (*Διηγήματα*)
- ΚΟΡΡΕΣ ΜΑΝΟΛΗΣ** Φυλής 380β (*Μυθιστόρημα*)
- ΚΥΡΙΑΖΗΣ ΝΙΚΟΣ** Παιχνίδια με τη φωτιά (*Μυθιστόρημα*)
- ΜΑΓΡΙΖΟΥ-ΣΑΪΑΣ ΒΕΑΤΡΙΚΗ** Στην Πολυξένη (*Μυθιστόρημα*)
- ΜΕΓΑΛΟΥ-ΣΕΦΕΡΙΑΔΗ ΛΙΑ** Η γυναίκα της άμμου (*Μυθιστόρημα*)
- ΜΕΓΑΛΟΥ-ΣΕΦΕΡΙΑΔΗ ΛΙΑ** Σαν το μετάξι (*Μυθιστόρημα*)
- ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ** Γκαρσονιέρα για παλιά βιβλία (*Διηγήματα*)
- ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ ΑΜΑΝΤΑ** Γιάντες (*Μυθιστόρημα*)
- ΜΠΡΑΜΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ** Ότσι τσιόρνιγια (*Μυθιστόρημα*)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΝΕΟΙ ΤΙΤΛΟΙ 1996

- ΝΟΛΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ** Τα θολά τζάμια (Διηγήματα)
- ΞΑΝΘΟΥΛΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ** Το τρένο με τις φράουλες (Μυθιστόρημα)
- ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΝΤΙΝΟΣ** Περίπτωση μολότωφ (Μυθιστόρημα)
- ΠΑΝΑΓΟΥ ΕΜΥ** Ο έρωτας έβλεπε στη θάλασσα (Μυθιστόρημα)
- ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΣ ΑΛΕΞΗΣ** Ζαΐδα ή Η καμήλα στα χιόνια (Μυθιστόρημα)
- ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ** Χωρίς κίνητρο (Μυθιστόρημα)
- ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ ΘΑΝΑΣΗΣ** Η πλατεία (Μυθιστόρημα)
- ΠΑΤΕΡΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ** Το αγόρι (Μυθιστόρημα)
- ΡΟΚΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ** Ένας επικίνδυνος γλύπτης (Διηγήματα)
- ΡΟΥΣΣΟΣ ΤΑΣΟΣ** Ο Οδυσσέας (Μυθιστορία)
- ΣΕΧΙΔΟΥ ΓΙΩΤΑ** Άγαμος Έρωσ (Μυθιστόρημα)
- ΣΙΩΤΗΣ ΝΤΙΝΟΣ** High Life (Αφηγήματα)
- ΣΚΑΜΠΑΡΩΝΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ** Ο στρατηγός κεντάει (Διηγήματα)
- ΣΜΠΩΚΟΥ ΕΛΕΝΗ** Ημερονύχτια (Μυθιστόρημα)
- ΣΟΛΔΑΤΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ** Το αίνιγμα (Μυθιστόρημα)
- ΣΟΥΡΟΥΝΗΣ ΑΝΤΩΝΗΣ** Μισόν αιώνα άνθρωπος (Αφηγήματα)
- ΣΤΑΥΡΙΑΝΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ** ΣΑΝ ΝΑ ΜΗΝ ΥΠΗΡΞΑΝΕ ΠΟΤΕ
1. Μητροπόλεις (Μυθιστόρημα)
- ΣΦΥΡΙΔΗΣ ΠΕΡΙΚΛΗΣ** Ψυχή μπλε και κόκκινη (Μυθιστόρημα)
- ΤΣΑΛΙΚΟΓΛΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ** Η κόρη της Ανθής Αλκαίου (Μυθιστόρημα)
- ΤΣΙΤΑΣ ΜΑΚΗΣ** Πάτυ εκ του Πετρούλα (Διηγήματα)
- ΦΑΚΙΝΟΣ ΑΡΗΣ** Οι παράνομοι (Μυθιστόρημα)
- ΧΑΝΤΖΗ ΟΛΓΑ** Ο έρωτας δεν είναι πάντα τοκογλύφος (Μυθιστόρημα)
- ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ** Ακτή στο φως του χειμώνα (Διηγήματα)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

Επιμέλεια: Ε. Κολλιοπούλου, Λ. Βαλασόπουλος

Ψάχνοντας για βαρβάρους
Αντι-ηγέτες, λοιπόν, προτιμά σήμερα το εκλογικό σώμα. Αρνούμαστε τη στείρα πολιτική αντιπαράθεση, τον εχθρό που εφευρίσκει ο κάθε ηγετίσκος για να κατασκευάσει το πολιτικό του μόρφωμα.

Σημεία των καιρών ή πολιτική ωριμότητα ύστερα από τη χρεωκοπία του λαϊκισμού και της ευκαιριακής πολιτικής; Ο Νικόλο Μακιαβέλι επιβεβαιώνεται για πολλοστή φορά. Στις χρήσιμες συνταγές του προς έναν επιτυχημένο «Ηγεμόνα» σημειώνει για την «άστατη φύση των λαών»: «είναι εύκολο να τους πείσει κανείς για ένα πράγμα, αλλά είναι δύσκολο να τους κρατήσει σταθερούς σε αυτή την πίστη». Ίσως ο Ιταλός προαναγεννησιακός φιλόσοφος να μας φαίνεται υπερβολικός όταν προτείνει, ως λύση επιβολής μιας ιδεολογίας ή ενός ηγεμόνα, τη βία. Σε πολλές, όμως, περιοχές της Γης, η απροκάλυπτη βία χρησιμοποιείται ακόμα για να υποβάλει ιδέες και ψευτοδιλήμματα ανάλογα με τα συμφέροντα της εκάστοτε αυθεντίας. Για τον δυτικό ανεπτυγμένο μας κόσμο υπάρχουν ευγενέστερα προσωπεία της παραβίασης της ελευθερίας μας: Πότε οι εσωτερικές πολιτικές σκοπιμότητες ντύνονται με εθνικιστικά ιδεολογήματα· πότε ο ύποπτος ρόλος της πλειοψηφίας των μέσων ενημέρωσης που παίζουν το παιχνίδι της εξουσίας· ή, άλλοτε, το δικό μας υπαρξιακό αδιέξοδο που έχει ανάγκη μαζικοποίησης εναντίον κάποιας φανταστικής συνωμοσίας. Όσο πιο φθηνό είναι το υποκατάστατο, τόσο η ημερομηνία λήξης είναι, ευτυχώς, συντομότερη. Το μόνο που απομένει είναι η εγρήγορση για να φυλαγόμαστε από παρόμοιες παγίδες.

••• Η Χριστίνα Τσιμπούρη, από τη Γραμματεία της Νεολαίας ενάντια στο Ρατσισμό στην Ευρώπη (ΥΡΕ), επισημαίνει σε σχόλιο της που της ζητήθηκε από το Αντί, για τα αποτελέσματα των εκλογών: «Η νεοναζιστική "Χρυσή Αυγή" διεκδίκησε να παρέμβει στο πολιτικό προσκήνιο με την κάθοδό της στις βουλευτικές εκλογές στις 22 Σεπτεμβρίου. Εφαρμόζοντας τη δοκιμασμένη τακτική του Χίτλερ, του Λεπέν, του Φίνι, επεδίωξε να κρύψει το πραγματικό της πρόσωπο και να εμφανιστεί ως μια πολιτική δύναμη που σέβεται τη δημοκρατία! Ασφαλώς, το αποτέλεσμα που κατέγραψε στις εκλογές είναι μικρό (4.500 ψήφους), ενώ αποτελεί θετικό γεγονός η πτώση της κατά 3.000 ψήφους από τις ευρωεκλογές του '94. [...] Ένα θετικό στοιχείο που αναδείχτηκε από τις τελευταίες εκλογές, είναι ότι η εθνικιστική και ρατσιστική δημαγωγία που αναπτύχθηκε τα τελευταία χρόνια –η εντονότερη σε όλη την περίοδο της μεταπολίτευσης– συνολικά δεν έπεισε. Η Πολιτική Άνοιξη, αν και οριακά, έμεινε εκτός Βουλής. Θεωρούμε ότι ήταν η καλύτερη απάντηση στο ανοικτά εθνικιστικό κόμμα του Α. Σαμαρά, που δεν δίστασε να υπερηφανευτεί επειδή δεν περιελάμβανε κανέναν μουσουλμάνο υποψήφιο στο "εθνικά καθάρo" ψηφοδέλιό του. Η προσπάθειά τους τα 3 τελευταία χρόνια να χτίσουν τη βάση της ύπαρξής τους πάνω σε ακραίες θέσεις για όλα τα εθνικά ζητήματα (Μακεδονικό, Ελληνοτουρκικό, Ελληνοαλβανικό) δέχθηκε σίγουρα ένα ισχυρό πλήγμα [...].»

••• Αντιρατσιστικές οργανώσεις αλλά και εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Διαπαραταξιακής Επιτροπής του Δήμου Αθηναίων για τους μετανάστες κατήγγειλαν τις επιθέσεις της νεο-ναζιστικής οργάνωσης της Χρυσής Αυγής, στην διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, εναντίον πολιτών στο Γκαζο-

Εθνικιστική έξαρση και συνθήματα που ξεσήκωσαν εκατοντάδες χιλιάδες Έλληνες, πολλές οργανώσεις και όλα τα πολιτικά κόμματα (εκτός του ΚΚΕ και του ΣΥΝ Θεσ/κης) το Φεβρουάριο '92 και Μάρτιο '94. Σήμερα, δύο μόλις χρόνια μετά, όλα μοιάζουν ξεχασμένα και οι 500 πολίτες που τόλμησαν τότε να αντισταθούν ευτυχώς έχουν πολλαπλασιαστεί...

χώρι, στο κέντρο της Αθήνας. Η Κίνηση για τα Πολιτικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, με αφορμή τα παραπάνω γεγονότα αλλά και το κάψιμο του περιπέτρου του κόμματος της μακεδονικής μειονότητας Ουράνιο Τόξο και της ΟΑΚΚΕ στην πλατεία Κάνιγγος, καταγγέλλει με δριμύτητα ότι «η δράση και η ύπαρξη της "Χρυσής Αυγής" προσβάλλουν κάθε δημοκρατικό άνθρωπο, απειλούν κάθε μετανάστη και αντιρατσιστή, υπονομεύουν τα κοινωνικά δικαιώματα και τις πολιτικές ελευθερίες όλων των πολιτών. [...] Αν το κράτος αποδεικνύει τη δημοκρατικότητά του αποφυλακίζοντας τους δολοφόνους της ΜΑΒΗ και αφήνοντας ανενόχλητους τους ομοίους τους της "Χρυσής Αυγής", η αριστερά, το αντιρατσιστικό κίνημα, οι μετανάστες και οι μειονοτικοί δεν είναι διατεθειμένοι να περιμένουν άλλο. Καμιά ανοχή απέναντι στους φασίστες».

••• Από τις αιρετικές αντιεθνικιστές φωνές του *Serajevo*, εφημερίδας του δρόμου για οργανωμένους Βαλκάνιους (φύλλο 2-Φεβρ. 1996), αντιγράφουμε: «Αν κάποιες κρύες μέρες και νύχτες συμβαίνουν θερμά επεισόδια, τότε όλες οι μέρες και οι νύχτες είναι κρύες για να δικαιολογούνται περισσότερα θερμά επεισόδια. [...]».

••• Οι Μονάδες Μοριακής Εξέγερσης, στον τρίτο φάκελο των *Μητροπολιτικών Σελίδων* (Ιουλ. '96), προτρέπουν: «Πατριώτες όλων των χωρών αλληλοεξοντωθείτε. Θωρακίστε με εγχεί από κορμιά τα σύνορα των αφεντικών σας και ταΐστε τις πόρνες εθνικές συνειδήσεις σας με αίμα... ANTE KAI KALO BOΛI».

Η Ελλάδα συμφιλιώνεται... με την Ευρώπη

Πέρμαχοι της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της περιφρούρησης του «ευρωπαϊκού μοντέλου» κράτους πρόνοιας είναι οι έλληνες πολίτες, σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία από το *Ευρωβαρόμετρο*. Όμως, εμφανίζονται συγκρατημένοι ως προς το ποσοστό σημαντικές θα είναι οι αλλαγές της διακυβερνητικής για τους ευρωπαίους πολίτες.

Ίσχυση της σφυγμομέτρησης των ευρωπαίων πολιτών, που αφορά την περίοδο Μαΐου-Ιουλίου 1996, έδειξε τη πλειονότητα των Ελλήνων (71%) εξακολουθούνα υποστηρίζει την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Παραμένει πεπεισμένη ότι η Ελλάδα έχει ωφελήσει από τη συμμετοχή της στην Κοινότητα. Επίσης, το 46% των Ελλήνων δήλωσαν ότι αισθάνονται ικανοποιημένοι από την Ένωση, και το 41% ικανοποιημένοι, ενώ αρνητική στάση τηρεί το 48%. Επίσης, με ποσοστό 77%, οι Έλληνες είναι οι πιο ένθερμοι υποστηρικτές της διεύρυνσης της Ένωσης, γεγονός που εξηγείται από την παρουσία της Κύπρου στον κατάλογο των υποψηφίων χωρών (συνολικά 9 της διεύρυνσης της Ε.Ε. τάσσεται το 50% των ευρωπαίων).

Η πρόσφατη σφυγμομέτρηση του Ευρωβαρόμετρου έδειξε ότι ο Έλληνας πολίτης όχι απλώς παρακολουθεί τα ευρωπαϊκά τεκταινόμενα, αλλά ενδιαφέρεται ζωηρά για θέματα όπως η Διακυβερνητική Σκεψη για την αναθεώρηση του Μάαστριχτ, η οποία βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη, η Οικονομική και Νομισματική Ένωση και η δημιουργία ενιαίου νο-

μισματός, η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (βλ. Κύπρο) και η αναμόρφωση ορισμένων κοινοτικών πολιτικών, όπως η αγροτική πολιτική.

Αυτό φάνηκε και στην πρόσφατη εκλογική αναμέτρηση, όπου όσες φορές άνοιξε ο διάλογος για τη μεταμόρφωση του ευρωπαϊκού και περιφερειακού συστήματος μέσα στο οποίο (καλώς κατά τη γνώμη μας) βρίσκεται και λειτουργεί η χώρα μας, η συζήτηση αποκτούσε διαφορετικό ενδιαφέρον ξεφεύγοντας από τη συνήθη εθνοκεντρική μιζέρια.

Οι αποφάσεις που θα λάβει η Ευρωπαϊκή Ένωση τα επόμενα χρόνια, και που θα επηρεάσουν καθοριστικά την πορεία της Ελλάδας, ελάχιστα απασχόλησαν τα δύο μεγάλα κόμματα. Η μεν Ν.Δ. βυθίστηκε στον εθνικιστικό και λαϊκιστικό προεκλογικό λόγο του αρχηγού της, το δε ΠΑΣΟΚ αρκέστηκε στις λιγοστές, αν και εύστοχες, αναφορές του Κ. Σημίτη. Ο Συνασπισμός, αν και θεωρητικά έχει πιο συγκροτημένο λόγο για τις ευρωπαϊκές εξελίξεις, δεν κατάφερε ή απέφυγε να δώσει το κέντρο βάρους του προεκλογικά στην ανάγκη για διαμόρφωση ολοκληρωμένης στρατηγικής απέναντι στις ευρωπαϊκές εξελίξεις.

Η Βουλή που προέκυψε από τις πρόσφατες εκλογές θα πρέπει να έχει επίγνωση ότι τα τέσσερα χρόνια που μας χωρίζουν από τον επόμενο αιώνα είναι πολύ κρίσιμα. Κι εκεί ο Συνασπισμός θα πρέπει να πρωταγωνιστήσει, συμβάλλοντας σε αυτό που η γαλλική εφημερίδα *Le Monde* επισήμανε πολύ εύστοχα στο κεντρικό της άρθρο στις 24 Σεπτεμβρίου: «*Η Ελλάδα φαίνεται επιτέλους να συμφιλιώνεται με την Ευρώπη*».

Οι αποφάσεις που θα λάβει η Ε.Ε. τα επόμενα χρόνια θα επηρεάσουν καθοριστικά την πορεία της Ελλάδας και θα υποχρεώσουν τα κόμματα να αρθρώσουν συγκροτημένο λόγο.

Αγεφύρωτο το χάσμα

Του Πλάμεν Τόντσεφ

«Δυσκολεύομαι να δεχθώ υποδείξεις από ένα κράτος διακοσίων μόνον ετών, όπως είναι η Αμερική.

Η γιαγιά μου είναι κοντά εκατό χρόνων, έχει δηλαδή τη μισή ηλικία των ΗΠΑ και μου έχει μάθει όλα τα βασικά πράγματα που χρειάζομαι στη ζωή».

Με τον απλουστευτικό αυτό, πλην όμως αποστομωτικό σκεπτικό, ο σερβοβόσνιος στρατιώτης στην Κόζαρσκα Ντούμπισα απορρίπτει κατηγορηματικά τη συμβιβαστική φόρμουλα του Ντέητον, έτσι όπως αυτή διατυπώθηκε πριν από ένα χρόνο από τους ηγέτες των εμπλεκομένων μερών. «Ούτε δέχομαι ο Σλόμπονταν (Μιλόσεβιτς) να μας εκπροσωπεί και να υπογράφει συμφωνίες εκ μέρους των Σερβοβοσνίων, τη στιγμή που παραχωρεί την Κράινα στους Κροάτες αμαχητί», συνεχίζει ο ίδιος στρατιώτης, λίγα μόλις χιλιόμετρα από τα σύνορα μεταξύ της Κροατίας και της σερβοκρατούμενης Βοσνίας. Και για να ενισχύσει τα επιχειρήματά του, μας προτρέπει να επισκεφθούμε το κοντινό στρατόπεδο συγκέντρωσης του Γιασένοβατς, στο οποίο γερμανικά στρατεύματα και Κροάτες παραστρατιωτικοί (Ustashi) εκτέλεσαν 700.000 ανθρώπους, στην πλειοψηφία τους Σέρβους, κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Στα ερείπια του εντελώς ισοπεδωμένου χωριού Κόζαρατς, κάπου είκοσι χιλιόμετρα νοτιότερα, μια μαυροφορεμένη μεσόκοπη Μουσουλμάνα θυμάται την ημέρα, όταν σέρβοι αστυνομικοί συνέλαβαν τον άνδρα της και τον γιο της, πριν βιάσουν την ίδια. Το πιστοποιητικό γιατρού, αλλά και τα αντίγραφα των επιστολών της προς τον Κάρατζιτς και τον Μλάντιτς, είναι μόνον τα παραλείπομενα ενός ανείπωτου ανθρώπινου δράματος, το οποίο επαναλαμβάνεται σε κάθε βήμα στη μαρτυρική Βοσνία.

• Ο συνεργάτης μας Πλάμεν Τόντσεφ βρέθηκε τις προηγούμενες ημέρες στη Μπάνια-Λούκα της σερβοκρατούμενης περιοχής της Βοσνίας για να παρακολουθήσει τη διεξαγωγή των εκλογών.

Αποσβολωμένοι, κατηφορίζουμε προς το στρατόπεδο συγκέντρωσης Όμαρσκα, στο οποίο οι Σερβοβόσνιοι κρατούσαν και εκτελούσαν τους αλλόθρησκους Κροάτες ή Μουσουλμάνους κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου στη Βοσνία. Συνεχίζουμε το ανατριχιαστικό μας ταξίδι μέσα από κατεστραμμένους δρόμους και τεθωρακισμένα των διεθνών ειρηνευτικών δυνάμεων,

για να φτάσουμε κοντά στο ερειπωμένο Μέρκονιτς-Γκραντ, όπου πέρυσι βρέθηκε ο ομαδικός τάφος 80 γυναικόπαιδων σερβικής καταγωγής, θύματα της κροατικής θρηριωδίας αυτή τη φορά. Τέσσερα χιλιόμετρα πιο κάτω είναι η διαχωριστική γραμμή μεταξύ της Σερβικής Δημοκρατίας της Βοσνίας και της Κροατο-Μουσουλμανικής Ομοσπονδίας...

Μετά τη λαίλαπα του πολέμου, η προσπάθεια ανοικοδόμησης

βρέθηκε, αλήθεια, όλο αυτό το μίσος εσα σε ανθρώπους που μιλούν την γλώσσα από την Ποντογκόριτσα ως το Τρεμπ; Είναι πραγματικά δυνατόν να συναντηθούν σε αντίθετες πλευρές του μετώπου οικογένειες μόνον επειδή ο άνδρας Ορθόδοξος και η γυναίκα Καθολική; Ή να φιλοδοξεί να δώσει απαντήσεις δύσκολα αυτά ερωτήματα, το παρόν εστιάζεται στις ευθύνες των εξω-ιακών παραγόντων, οι οποίοι διαδραματίζουν από υποκριτικό έως και εγκληματικό ρόλο στην τραγωδία της μαρτυρικής ή γιουγκοσλαβικής δημοκρατίας ή, καλύτερη των περιπτώσεων, απέτυχα παρέμβουν αποτρεπτικά στον φριχτό εμφύλιο πόλεμο.

Η υποκρισία έγκειται τουλάχιστον στην κτηνή παραδοχή ότι οι τύχες των Σερβοβόσνιων πρέπει να καθορίζονται από τον Σεβίτς, που υποδαύλιζε όλη την εθνικιστική υστερία των Σέρβων από το 1988 έωθε, για να διατηρήσει την εξουσία. Είναι δε εξίσου υποκριτικό να παραλείπει κανείς το γεγονός ότι ο **Αλία Ιζετοκοβίτς** οφείλει τον πρωταγωνιστικό ρόλο στον Μουσουλμάνο τοπάρχη της Βοσνίας Κλάντουσα, **Φικρέτ Άμπντιτς**, ο οποίος πολέμωσε στο πλευρό των Σερβοβόσνιων κατά το μεγαλύτερο διάστημα της σύγκρουσης και σήμερα φιλοξενείται στην Κόσσυφο (!). Ούτε φαίνεται να παραλογίζονται οι Σερβοβόσνιοι αρνούμενοι να εκτιμήσουν τους **Κάρατσιτς** και **Μλάντιτς** ως η αιτία του πολέμου ενόσω απαλλάσσονται από την ευθύνη ο **Τούντζμαν** και ο **Ιζετοκοβίτς**. Τέλος, τα προβλεπόμενα στην Κάρτα του Ντέπτον μάλλον διαψεύδονται από τις εξελίξεις στη Βοσνία, καθώς η αποσύνταξη (re-integration) της πρώην Γιουγκοσλαβικής δημοκρατίας ως ενιαίας και οντότητας δεν φαίνεται να βρίσκει σοβαρή υποστήριξη σε καμία από τις κείμενες κοινότητες.

Επομένως, η τεράστια ενοχή της διεθνούς κοινότητας δεν συνίσταται τόσο στην υποκρισία της ή στις όποιες λάθους κρίσεις της, όσο στο γεγονός ότι τα κράτη του πλανήτη μας πήραν θέση υπέρ του ενός ή του άλλου των αντιμαχόμενων. Η ενίσχυση, της οποίας έτυχαν είτε οι Σέρβοι είτε Μουσουλμάνοι είτε Σέρβοι άλλες χώρες υπήρξε ίσως ο σημαντικότερος παράγοντας για τη διεύρυνση της σύγκρουσης. Σήμερα είναι μάλλον ανώφελη η παρουσία εκατοντάδων διεθνών ορ-

Στο φόντο των πρόσφατων εκλογών στη Βοσνία ο Ράντοβαν Κάρατσιτς στο προσκήνιο, οι διεθνείς Δυνάμεις Εφαρμογής της Συμφωνίας του Ντέπτον.

γανισμών και μη κυβερνητικών οργανώσεων που προσπαθούν να «πουλήσουν» στις τρεις κοινότητες της Βοσνίας τεχνογνωσία ειρηνικής συνύπαρξης.

Οι πρόσφατες εκλογές στη Βοσνία απέβλεπαν στο να κατοχυρώσουν τη συμφιλίωση των αντιμαχόμενων κοινοτήτων. Ωστόσο, το χάσμα που χωρίζει τις εθνικές (;) ομάδες της χώρας αυτής είναι πλέον τόσο βαθύ που είναι σωστή η επισήμανση της ευρωβουλευτίνας της Πολιτικής Άνοιξης **Κατερίνας Δασκαλάκη** σε κατά τα άλλα επιπόλαιο πρόσφατο άρθρο της¹ ότι «η διεθνής κοινότητα... ήξερε ότι οι εκλογές απλώς θα επιβεβαίωναν τον διαχωρισμό της χώρας». Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι την ημέρα των εκλογών, 14 Σεπτεμβρίου, μόνο 30.000 Μουσουλμάνοι ψηφοφόροι διέσχισαν τη γραμμή μεταξύ της Ομοσπονδίας και της Σερβικής Δημοκρατίας (inter-entity boundary line), ενώ οι Σέρβοι πρόσφυγες προτίμησαν να ψηφίσουν μαζικά στους νέους τόπους διαμονής τους και δεν εξέτασαν καν το ενδεχόμενο να επιστρέψουν, έστω και για μια μέρα, στους τόπους προέλευσής τους.

Δύο εβδομάδες πριν από τις εκλογές, ειδικοί των διεθνών Δυνάμεων Εφαρμογής της Συμφωνίας του Ντέπτον (IFOR), εξουδετέρωσαν μεγάλες ποσότητες εκρηκτικών κάτω από τη γέφυρα του Μπρέτσκο και αποφεύχθηκε μια δολιοφθορά που είχε σαν στόχο να παρεμποδιστεί η έλευση ψηφοφόρων από την Κροατο-Μουσουλμανική Ομοσπονδία. Χαρακτηριστικό είναι, επί-

σης, ότι οι ίδιοι οι ηγέτες του ισχυρότερου μουσουλμανικού κόμματος SDA δεν θεωρούν τις σερβοκρατούμενες πόλεις Μπάνια Λούκα, Τρέμπινιε και Γκρούντε ως βοσνιακά εδάφη².

Με τα δεδομένα αυτά, δεν προκαλεί έκπληξη η πρόσφατη δήλωση του **Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ**, του αρχιτέκτονα της ισχύουσας ειρηνικής συμφωνίας, περί αναγκαιότητας ενός δεύτερου Ντέπτον, καθώς τα αποτελέσματα του περσινού συμβιβασμού πόρρω απέχουν από την αρχικώς προβλεπόμενη αποκατάσταση της ενιαίας Βοσνίας-Ερζεγοβίνης³. Το χάσμα μεταξύ των τριών κοινοτήτων δεν επιτρέπει αισιόδοξες εκτιμήσεις για την ειρηνική συμβίωσή τους κάτω από την ίδια στέγη. Όσο η μαυροφορεμένη Μουσουλμάννα αναζητά τους αγνοούμενους άνδρες της οικογένειάς της και οι ομαδικοί τάφοι υπενθυμίζουν μέχρι πού μπορεί να φτάσει η ανθρώπινη κτηνωδία, κάθε προσπάθεια για επαναφορά του προπολεμικού status quo μοιάζει καταδικασμένη σε αποτυχία.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. «Κάλπες στα ναρκοπέδια της Βοσνίας», Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 22 Σεπτεμβρίου 1996.

2. Συνέντευξη του **Sejfidin Tokic** στο *War Report*, No 45, September 1996, Institute for War and Peace Reporting.

3. *Politika*, Βελιγράδι, 16 Σεπτεμβρίου 1996.

Παιχνίδια εξουσίας

του Σωτήρη Ντάλη

Την επαύριο των ιστορικών αλλαγών του 1989 (έτος που θα μείνει στην Ιστορία, τόσο για τον τερματισμό του «Ψυχρού Πολέμου» όσο και για την κατάρρευση του κομμουνιστικού συστήματος στην Ευρώπη), που συγκλόνισαν τον κόσμο και έθεσαν τέλος στην ψυχροπολεμική περίοδο, το διεθνές σύστημα άρχισε δειλά δειλά να αναζητεί μια «νέα τάξη», καθώς η λογική του «Ψυχρού Πολέμου» είχε πλέον ξεπεραστεί.

Η σημερινή «νέα τάξη πραγμάτων» που διαδέχθηκε την «τάξη της Γιάλας» (σύμβολο και ενσάρκωση της ακραίας εχθρότητας-αντιπαλότητας των δύο υπερδυνάμεων)¹, είχε σημαδευτεί από τις δραματικές συγκρούσεις στις Δημοκρατίες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και της πρώην Γιουγκοσλαβίας.

Ο όρος «νέα παγκόσμια τάξη», που κυριαρχεί πλέον στις αναλύσεις για τις διεθνείς εξελίξεις, πρωτοδιατυπώθηκε από τον Γκορμπατσόφ στις 7 Δεκεμβρίου 1988 στα Ηνωμένα Έθνη, θέλοντας να περιγράψει την οικολογική συνειδητοποίηση της ενότητας του Πλανήτη.

Περίπου δυο χρόνια αργότερα ακολούθησε η αμερικανική εκδοχή της «νέας παγκόσμιας τάξης», όταν στις 2 Αυγούστου 1990, την ίδια ημέρα με την εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ, ο αμερικανός πρόεδρος Τζωρτζ Μπους, σε μια ομιλία του στο Άσπεν, παρουσίασε τη νέα στρατιωτική φιλοσοφία των Ηνωμένων Πολιτειών για τη μεταψυχροπολεμική εποχή. Τόσο η διατύπωση της «νέας παγκόσμιας τάξης» από τον Γκορμπατσόφ όσο και η αμερικανική εκδοχή στηρίχθηκαν σε μια ιδεαλιστική συνειδητοποίηση, γιατί ευνοούσαν πρωταρχικά μια οικονομική τάξη πραγμάτων, οι στόχοι της οποίας (ειρήνη, ασφάλεια, ελευθερία, δημοκρατία, οικονομική ευημερία) θα επιτυγχάνονταν μέσω ευρωατλαντικών (ΝΑΤΟ, ΕΟΚ, ΔΕΕ, ΔΑΣΕ) ή παγκόσμιων οργανισμών (ΟΗΕ, Δ.Ν.Τ., ΓΑΤΤ, Παγκόσμια Τράπεζα) και με την κινητοποίηση κυρίως πολιτικοοικονομικών μέσων.

Ο πόλεμος του Περσικού Κόλπου τον Ιανουάριο του 1991 ήταν το γεγονός εκείνο που προσέδωσε μια διαφορετική διάσταση και

αμεσότητα στην αναδυόμενη τότε «νέα παγκόσμια τάξη πραγμάτων», η οποία παραμένει και σήμερα ένα εγχείρημα δύσκολο.

ΤΑΞΗ Ή ΑΤΑΞΙΑ;

Η ψυχροπολεμική τάξη πραγμάτων δεν παραχώρησε τη θέση της σε κάποια νέα τάξη πραγμάτων, αλλά μάλλον στην αταξία, υποστηρίζουν αναλυτές όπως ο Σουηδός **Bo Hultdt**², εκφράζοντας μian απαισιόδοξη θεώρηση για τις εξελίξεις που επρόκειτο να ακολουθήσουν. Η «νέα παγκόσμια τάξη» μπορεί να κατάφερε να πετύχει μια ευρύτατη διεθνή συναίνεση, προκειμένου να αποκατασταθεί η διεθνής νομιμότητα στην περιοχή του Περσικού κόλπου, όταν αυτή απειλήθηκε από την εισβολή των ιρακινών στρατευμάτων στο Κουβέιτ τον Αύγουστο του 1990.

Δεν κατάφερε, όμως, να επιλύσει το κουρδικό πρόβλημα, ούτε να αποκαταστή-

σει τη δημοκρατία στο Ιράκ, με τον τρόπο που εξελίχθηκε ο πόλεμος στον Περσικό. Πήρε τη μορφή μιας θριαμβευτικής επίδειξης προηγμένων στρατιωτικών εξοπλισμών, που δεν κατάφερε ή δεν θέλησε να απαλλάξει τον ιρακινό λαό από έναν σπυγνό δικτάτορα, ο οποίος συνεχίζει και σήμερα να διατηρεί τις ίδιες ιδέες, το ίδιο ύφος εξουσίας, τις ίδιες φιλοδοξίες και τις ίδιες ικανότητες στην εξόντωση των αντιπάλων του, με πιο πρόσφατη την εκτέλεση των δύο στρατιωτικών και γαμπρών του, οι οποίοι τόλμησαν να διαφωνήσουν μαζί του.

Μετά το τέλος του Πολέμου του Κόλπου τον Φεβρουάριο του 1991, διατυπώθηκαν αρκετές απόψεις αναφορικά με το βαθμό επιρροής που ενδεχόμενα να είχε στη διαμόρφωση του νέου διεθνούς συστήματος ασφάλειας, η σύρραξη στον Περσικό. Για την καλύτερη ανάλυση, οι απόψεις αυτές ομαδοποιήθηκαν σε δύο ενότητες που πα-

ΠΕΡΣΙΚΟΣ

ισιάστηκαν με τη μορφή δύο διαφορετικών σχολών σκέψης⁴.

ΙΣΙΟΔΟΞΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΑΙΣΙΟΔΟΞΟΙ

πρώτη ενότητα, η «αισιόδοξη», θεώρησε ότι εκείνη η κρίση του Κόλπου θα μπορούσε να συμβάλει στην εδραίωση ενός θνούς συστήματος το οποίο θα είναι δυνατό να στηρίζεται στη συλλογική ασφάλεια. Η παραπάνω «αισιόδοξη» θεώρηση, ριζόταν στο γεγονός ότι «ενδυναμώνονται οι τάσεις για την εδραίωση ενός διεθνούς συστήματος που δεν θα χαρακτηρίζεται μόνο από τη δυνατότητα ικανοποίησης του εθνικού συμφέροντος, αλλά και από την τήρηση ορισμένων κανόνων συμπεριφοράς, αποδεκτών από όλα τα μέλη της διεθνούς κοινωνίας». Οι «αισιόδοξοι» πιστεύουν ότι μετά τον πόλεμο του Κόλπου, το νέο διεθνές σύστημα θα στηριχθεί σε αποδεκτούς κανόνες διεθνούς συμπεριφοράς που θα χαρακτηρίζονται από έναν υψηλό βαθμό αποτελεσματικότητας.

Αντίθετα, οι «απαισιόδοξοι» αναλυτές διακρίνουν τον πόλεμο στον Περσικό Κόλπο ως έναν παράγοντα που συνέβαλε στην εξάπλωση της «αναρχίας» που παρατηρείται τελευταία.

Ενώ από τις δύο θεωρήσεις βγήκε ενισχυμένη από την κρίση και τον Πόλεμο του Κόλπου;

Και οι δύο. Η μεν «αισιόδοξη» φαίνεται ενισχύθηκε, στο βαθμό που η διεθνής κοινότητα κατάφερε να καταδικάσει ομόφωνα την εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ να συγκροτήσει μια πολυεθνική δύναμη επιβολής των αποφάσεων του ΟΗΕ. Όμως, και η «απαισιόδοξη» θεώρηση διενεμήθηκε σ' έναν μεγάλο βαθμό από τις απολεμικές εξελίξεις στην περιοχή του Περσικού Κόλπου, καθώς ο Σαντάμ Χουσεϊν παραμένει ο μόνος κυρίαρχος του Κουβέιτ στη χώρα του, περιφρονώντας προκαλώντας τη διεθνή κοινή γνώμη με τη συμπεριφορά του απέναντι στους αμερικανούς.

Εξαιτίας των παραπάνω εξελίξεων -σχολές, σκέψεις- διατυπώθηκαν μια τρίτη, η οποία υποστήριξε ότι ο πόλεμος στον Κόλπο ενίσχυσε μεν την «αισιόδοξη» θεώρηση (στο βαθμό που η διεθνής Κοινότητα κατάφερε να καταδικάσει ομόφωνα την εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ), παράλληλα όμως αποδυνάμωσε τη «απαισιόδοξη» Κοινότητα, καθώς τον κύριο λόγο

στις μετέπειτα εξελίξεις στην περιοχή αναλάμβαναν οι ΗΠΑ.

Έξι χρόνια μετά την «Καταιγίδα της Ερήμου», οι πρόσφατες αμερικανικές επιθέσεις με πυραύλους εναντίον του Ιράκ έφεραν στην επιφάνεια τη διάσπαση που έχει από καιρό επέλθει στην περίφημη συμμαχία, στην οποία στηρίχθηκαν οι ΗΠΑ κατά τη διάρκεια του πολέμου του Περσικού κόλπου. Αυτή τη φορά, οι έντονες επικρίσεις δεν ήλθαν μόνο από τις αραβικές πρωτεύουσες αλλά και από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία δεν είδε με καλό μάτι τη νέα αμερικανική επίδειξη δύναμης.

Σύμφωνα με τη *Wall Street Journal*, οι τελευταίες εξελίξεις καταδεικνύουν μια αποδυνάμωση της θέσης των ΗΠΑ στον Περσικό Κόλπο, σε μια περιοχή η οποία φαίνεται να αποκτά ξανά τις «κακές συνήθειες» του παρελθόντος.

Η δε αδιαφορία που επέδειξαν οι ΗΠΑ έναντι των Κούρδων, αφενός ανάγκασε τις δύο αντίπαλες ομάδες να αναζητήσουν άλλους συμμάχους, στη Βαγδάτη και στην Τεχεράνη, και αφετέρου αναζωπύρωσε τα «παιχνίδια εξουσίας» των περιφερειακών δυνάμεων όπως η Τουρκία.

Όπως σημείωνε στο ίδιο σχόλιό της η *Wall Street Journal*, η παραπάνω διαδικασία διευκολύνεται και από το γεγονός ότι οι σχέσεις της Ουάσιγκτον με τη Σαουδική Αραβία και την Τουρκία δεν είναι και στο καλύτερο επίπεδο. Κι αν διατηρηθούν οι διαφαινόμενες τάσεις στις σχέσεις με την Άγκυρα και το Ριάντ, οι συνθήκες πιθανότατα θα χειροτερέψουν.

Όμως, ο πρόεδρος Κλίντον θα έχει εν τω μεταξύ προλάβει να επανεκλεγεί. 📖

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Τον χαρακτηρισμό «τάξη της Γιάλτας» για την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου έχει διατυπώσει πολύ εύστοχα ο καθηγητής Θεόδωρος Κουλουμπής σε άρθρο του στα *Νέα* της 29/9/1990.
2. Βλ. Bo Hultdt: «European Security in the post-bipolar world setting» στο *The Southeast European Year Book 1992* του ΕΛΙΑΜΕΠ, σελ. 3-7.
3. Σύμφωνα με στρατιωτικούς αναλυτές ήταν η μεγαλύτερη στρατιωτική επιχείρηση των τελευταίων σαράντα χρόνων.
4. Βλ. και το σχετικό άρθρο του Χαρ. Τσαρδανίδη στην *Καθημερινή* της 5/2/1991.
5. Βλ. ενδεικτικά Robert Hunter: «Golfe-États Unis : Les dilemmes du vainquer», στο *Politique Étrangère*, Παρίσι, Vol. 2, 1991, σσ. 426-429.
6. Βλ. εφημ. *Καθημερινή* της 12/9/1996.

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

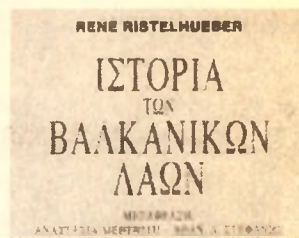
Σειρά: ΙΣΤΟΡΙΑ

(Αρχαία-Μεσαιωνική-Νεότερη)

RENÈ RISTELHUEBER

Ιστορικός συγγραφέας

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΛΑΩΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

“ΑΝΑΛΥΕΤΑΙ ΜΕ ΣΑΦΗΝΕΙΑ ΚΑΙ
ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ Η ΠΟΡΕΙΑ
ΤΩΝ ΛΑΩΝ ΤΗΣ
ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ”

537 σελίδες με χρονολογικούς πίνακες,
13 χάρτες, ευρετήριο λαών και προσώπων,
συμπληρωματική βιβλιογραφία

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Ιπποκράτους 8 Αθήνα

Τηλ.: 36.27.318

Σύγκρουση τάξεων

του Βαγγέλη Καραφωτάκη

Οι προεδρικές εκλογές της 27ης Οκτωβρίου στη γειτονική Βουλγαρία, δεν αναμένεται να άρουν το χάος που επικρατεί σήμερα στη χώρα και ειδικά στο θεσμικό πλαίσιο της αγοράς και στην οικονομία.

Ο διπολισμός που επιδιώκεται σταθερά τα τελευταία χρόνια και η άρνηση στοιχειώδους κατανόησης της πορείας της οικονομίας από τις πολιτικές δυνάμεις της χώρας δείχνουν να είναι και σ' αυτές τις εκλογές το κυρίαρχο στοιχείο. Ο απλός πολίτης ειδικά σ' αυτές τις εκλογές φαίνεται ότι δεν θέλει να ακολουθήσει τη σείρα λογική της αντιπαράθεσης, αλλά αντίθετα επιθυμεί, έστω και παθητικά, την έστω και ελάχιστη βελτίωση των συνθηκών ζωής.

Οι εξωγενείς δυνάμεις που καθορίζουν ή προσπαθούν να καθορίσουν τα δρώμενα στη βαλκανική σκηνή δεν έχουν καταφέρει να επιβάλουν συγκεκριμένους υποψήφιους με δεδομένες θέσεις και συνεπή γραμμή, με αποτέλεσμα να αρκούνται στην όξυνση των πολιτικών τριβών.

Μέσα στις συνθήκες αυτές καλείται ο λαός να εκλέξει τον νέο πρόεδρο της χώρας, ο οποίος υποτίθεται ότι θα πρέπει να διαφυλάξει το δημοκρατικό καθεστώς.

ΟΙ ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΖΥΜΩΣΕΙΣ

Ο υποψήφιος του κυβερνώντος σοσιαλιστικού κόμματος, που ηγείται και της συμμαχίας «Μαζί για τη Βουλγαρία», είναι ο κριτικός τέχνης **Ιβάν Μαράζοβ**, με υποψήφια αντιπρόεδρο το γνωστό κομματικό στέλεχος **Ιρίνα Μπόκοβα**.

Ο Ιβάν Μαράζοβ αντικατέστησε τον νυν υπουργό Εξωτερικών **Γκιόργκι Πίρινσκι**, όταν το Συνταγματικό Δικαστήριο απέρριψε την υποψηφιότητά του λόγω της αμερικανικής του υπηκοότητας.

Ο Βαγγέλης Καραφωτάκης είναι διευθυντής της ΑΙΜΟΣ Α.Ε.

Ο **Ι. Μαράζοβ** θεωρείται άνθρωπος χαμηλών τόνων ευρισκόμενος στο περιβάλλον **Πίρινσκι-Λουκάνοβ**. Η **Ι. Μπόκοβα** θεωρείται το κομματικό εκείνο στέλεχος που προσδίδει την κομματική νομιμότητα στην προεδρία.

Το μεγαλύτερο τμήμα της αντιπολίτευσης, κάτω από τη συμμαχική επωνυμία «Ενωμένες Δημοκρατικές Δυνάμεις», όπου συμπεριλαμβάνονται η Ένωση Δημοκρατικών Δυνάμεων, η Ένωση για τα δικαιώματα και τις Ελευθερίες, το σοσιαλδημοκρατικό κόμμα και η Λαϊκή Ένωση, κατεβάζουν κοινό υποψήφιο τον νομικό **Πέταρ Στογιάνοβ** σαν πρόεδρο, ενώ σαν αντιπρόεδρο τον αγροτιστή **Τόντορ Καμπαλτζιέβ**.

Όπως είναι γνωστό, ο **Π. Στογιάνοβ** κέρδισε την υποψηφιότητα από τον σημερινό πρόεδρο **Ζέλιου Ζέλεβ**, στις εσωκομματικές εκλογές της Ένωσης Δημοκρατικών Δυνάμεων.

Επίσης, σαν υποψήφιος πρόεδρος κατεβαίνει με το κόμμα των επιχειρηματιών ο γνωστός **Ζωρζ Γκάντσεβ**, ο οποίος παρά το ότι θεωρείται γραφικός έχει αρχίσει να συγκεντρώνει τη συσσωρευμένη αντίδραση του κόσμου, καθώς και την απογοήτευσή του.

Ανεξάρτητη υποψήφια κατεβαίνει και η πρώην υπηρεσιακή πρωθυπουργός **Ρενέτα Ιντζόβα**, η οποία υποστηρίζεται, όπως θέλουν οι πολύ έντονες φήμες, από τον δυσρεστημένο **Ζέλεβ** και τον συνεργάτη του **Ντίμιταρ Λούντζεβ**.

Ένας άλλος υποψήφιος από το παρελθόν είναι και ο **Τόμοβ** που κατεβαίνει με το μικρό κόμμα του, το Μπορ.

Από το πλήθος αυτών των υποψηφίων θα προκύψουν οι κύριοι αντίπαλοι των επαναληπτικών εκλογών, δηλαδή ο **Πέταρ Στογιάνοβ** και ο **Ιβάν Μαράζοβ**. Σύμφωνα με

τα προγνωστικά, νικητής θα είναι ο **Πέταρ Στογιάνοβ**, ενώ ο άχρωμος **Μαράζοβ** θα περιοριστεί στο να εισπράξει μόνο τις ψήφους του σοσιαλιστικού κόμματος χωρίς να ελπίσει περισσότερους νέους ψηφοφόρους.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ

Οι προεδρικές εκλογές στη Βουλγαρία αναμένεται να είναι πολωμένες, όπως και οι προηγούμενες, για δύο βασικούς λόγους. Ο πρώτος σχετίζεται με τον έλεγχο του Συνταγματικού Δικαστηρίου και ο δεύτερος με την εξέλιξη της νέας επιχειρηματικής τάξης.

Όπως είναι γνωστό, τα μέλη του Συνταγματικού Δικαστηρίου καθορίζονται από τον πρόεδρο της δημοκρατίας. Το δικαστήριο αυτό ελέγχει τη νομιμότητα των νόμων, γεγονός που σημαίνει ότι και ψηφισμένος νόμος από τη Βουλή μπορεί να επιστραφεί πίσω σ' αυτήν, εάν το δικαστήριο αποφανθεί για την ακύρωση μερικώς ή στο σύνολο.

Έτσι, ο έλεγχος του δικαστηρίου ισοδυναμεί στην ουσία με έλεγχο του κυβερνητικού έργου: όποιος δηλαδή ελέγχει το σώμα αυτό μπορεί να επιταχύνει ή να επιβραδύνει τις εξελίξεις στο θεσμικό πλαίσιο.

Μέχρι τώρα η πολιτική **Ζέλεβ** αποσκοπούσε ακριβώς σ' αυτόν το στόχο, με συνέπεια η κυβέρνηση να μην μπορεί να περάσει αναγκαία θεσμικά μέτρα, χωρίς καμία ιδιαίτερη και άμεση πολιτική χροιά. Η τακτική αυτή έχει δείξει ότι αποδίδει, διότι φθείρει την κυβέρνηση, ενώ από την άλλη συνεχώς προβάλλει την έλλειψη νομιμότητας στο έργο της.

Ο στόχος, λοιπόν, της αντιπολίτευσης είναι να τονίσει αυτή τη διαδικασία για να κερδίσει ψήφους κυρίως από τα αστικά

ματα και τη διανοήση, στη λογική ότι σοσιαλιστές, παρά το γεγονός ότι είναι ρηση, ελέγχονται αυστηρά.

ίδιο προσπαθούν και οι σοσιαλιστές κατεύθυνση απεγκλωβισμού του κοινο-υλευτικού τους έργου.

ΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ

έα επιχειρηματική τάξη της Βουλγα-βασικά χωρίζεται σε δύο στρώματα, μεγαλοεπιχειρηματίες και τους μικρο-ίους. Το πρώτο τμήμα κατά πλειοψη-ποστηρίζει τους σοσιαλιστές, διότι αυ-γγυώνται τη δυνατότητα διαμοιρασμού μεγάλων επιχειρήσεων (παραγωγικών δων και τραπεζών) σύμφωνα με τα έροντα των νέων επιχειρηματιών. ρς είναι γνωστό, τα οικονομικά προβλή-της χώρας οφείλονται εν πολλοίς στην ή κατανομή των μεγάλων συμφερόντων ερα στη βιομηχανία και τις τράπεζες. ό την άλλη πλευρά βρίσκονται οι μι-εσσαίοι, οι οποίοι πλήττονται από την

ύφηση της αγοράς και οι οποίοι γίνονται έρμαια των τραπεζών και των τοκογλύφων. Η επιθυμία των μικρομεσαίων είναι η αύ-ξηση της ζήτησης, ενώ τόσο η προηγούμενη κυβέρνηση της εθνικής ενότητας όσο και η παρούσα περιορίζουν την καταναλωτική ικανότητα στα όριά της. Μάλιστα, ένας λό-γος για τον οποίο αρκετοί μικρομεσαίοι ψήφισαν τους σοσιαλιστές στις τελευταίες εκλογές ήταν και η υπόσχεση για ανάκαμ-ψη του εμπορίου.

Έτσι, οι μεγαλοεπιχειρηματίες, που αν και λίγοι στον αριθμό έχουν αντιστρόφως μεγάλη επιρροή στους εργαζόμενους, επι-θυμούν την εκλογή σοσιαλιστή προέδρου, ικανού να επιτύχει το θεσμικό πλαίσιο που ταιριάζει στις απαιτήσεις τους. Αντίθετα, το μεγάλο πλήθος των μικρομεσαίων επι-θυμεί την εκλογή αντιπολιτευόμενου προέ-δρου για την ανάκαμψη της αγοράς· φυσι-κά κάτι τέτοιο σημαίνει τουλάχιστον τη συ-νέχεια της παρούσας οικονομικής κατά-στασης.

Η πόλωση, όμως, ενισχύεται και από την έντονη αντίδραση των διανοουμένων των πόλεων απέναντι στο ενδεχόμενο εκλογής σοσιαλιστή προέδρου για λόγους καθαρά συναισθηματικής φύσεως. Οι διανοούμε-νοι ακόμα εξακολουθούν να συνδέουν τους σοσιαλιστές με το προηγούμενο καθεστώς, γεγονός που απέχει πολύ από την αλήθεια. Οι σημερινοί σοσιαλιστές μόνο ως μονετα-ριστές είναι δυνατόν να κατηγορηθούν.

Τέλος, δύο ακόμα κοινωνικά στρώματα θα δράσουν στις εκλογές πολωτικά. Το ένα είναι οι συνταξιούχοι, οι οποίοι ψηφίζουν καθαρά πλέον για λόγους επιβίωσης, και το άλλο είναι οι αγρότες, οι οποίοι ψηφί-ζουν τους σοσιαλιστές για την αύξηση των ενισχύσεων.

Οι υπόλοιποι πολίτες αναμένεται να ψη-φίσουν με αρκετή αδιαφορία για τον νέο πρόεδρο της χώρας μιας και κανένας δεν είναι τόσο ισχυρή φυσιογνωμία ούτως ώστε να είναι σε θέση να εγγυηθεί στοιχειώδη πράγματα.

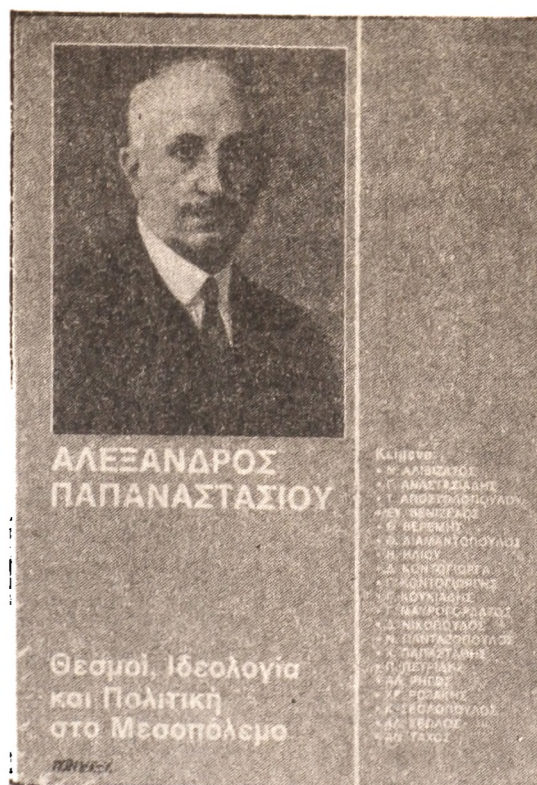
ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΥ
ΕΠΙΤΕ

ΔΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ: «ΠΡΟΤΥΠΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ» ΚΑΙ Η ΜΕΓΑΛΗ ΙΔΕΑ Αντιλήψεις του εθνικού προβλήματος στην Ελλάδα (1830-1880)

...ες είναι οι αντιλήψεις για το ελληνικό έθνος και τον ορισμό του;

...ό είναι το καίριο ερώτημα που θέτει και ερευνά η ιστο- ρός Έλλη Σκοπετέα. Βιβλίο ιστορικό όσο και ιδεολογι- που είναι χρήσιμο για την κατανόηση του νεοελληνι- βίου, έως και της σημερινής συγκυρίας.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ: Θεσμοί, ιδεολογία και πολιτική στο Μεσοπόλε- μο

ΚΕΙΜΕΝΑ:

- Ν. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ
- Γ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ
- Τ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ
- ΕΥ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ
- Θ. ΒΕΡΕΜΗΣ
- Θ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
- Η. ΗΛΙΟΥ
- Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΑ
- Γ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ
- Γ. ΚΟΥΚΙΑΔΗΣ
- Γ. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ
- Δ. ΝΙΚΟΠΟΥΛΟΣ
- Ν. ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΣ
- Χ. ΠΑΠΑΣΤΑΘΗΣ
- Π. ΠΕΤΡΙΔΗΣ
- ΑΛ. ΡΗΓΟΣ
- ΧΡ. ΡΟΖΑΚΗΣ
- Κ. ΣΒΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
- ΑΛ. ΣΒΩΛΟΣ
- ΑΝ. ΤΑΧΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΥ
ΕΠΙΤΕ

Ένα περίεργο «θαύμα»

του Αστέρη Χουλιάρη

Είχε κάποτε χαρακτηριστεί από τον Ουίνστον Τσώρτσιλ ως το «μαργαριτάρι της Αφρικής». Τα χρόνια που ακολούθησαν την ανεξαρτησία (1962) όχι μόνο δεν της επέτρεψαν να διατηρήσει τον χαρακτηρισμό, αλλά τη δεκαετία του '70 ο πληθυσμός της υπέφερε από τη φρικτή τυραννία του «Χίτλερ της μαύρης ηπείρου», του Ίντι Αμίν Νταντά. Είκοσι χρόνια έχουν περάσει από την περίφημη επιδρομή των Ισραηλινών στο αεροδρόμιο του Έντεμπε και η Ουγκάντα έχει αλλάξει πολύ. Από αγαπημένο παιδί του Καντάφι, η χώρα έχει μετατραπεί σε κράτος-υπόδειγμα για το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Οι κάτοικοί της σήμερα ατενίζουν το μέλλον με αισιοδοξία. Αισιοδοξία που ίσως δεν έχει να κάνει με τις επιτυχίες του παρόντος, αλλά με το τέλος της φρίκης του παρελθόντος.

Την περίοδο 1971-1979, 250.000 Ουγκαντέζοι έχασαν τη ζωή τους, οι 80.000 Ασιάτες που αποτελούσαν τον κορμό της εμπορικής τάξης της χώρας απελάθηκαν, και η παραγωγική βάση της οικονομίας διαλύθηκε. Όταν ο Αμίν εκδιώχθηκε από τους Τανζανούς, εμφύλιες συγκρούσεις και ληστείες έγιναν ενδημικές στη χώρα. Πιστεύεται ότι μεταξύ 1980 και 1985 πάνω από 100.000 άτομα σκοτώθηκαν. Μέσα από το χάος, ένα νέο καθεστώς με επικεφαλής τον **Yoweri Museveni** επικράτησε τελικά το 1986. Όταν οι στρατιώτες του Εθνικού Κινήματος Αντίστασης μπήκαν στην Καμπάλα, ο πληθυσμός της πρωτεύουσας εξεπλάγη από την πειθαρχία τους και την πλήρη απουσία ληλασιών. Ήταν η πρώτη ένδειξη ότι η ιστορία της Ουγκάντα άλλαξε σελίδα.

ΜΙΑ ΝΕΟΥ ΤΥΠΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ;

Ο Museveni απαγόρευσε όλα τα πολιτικά κόμματα και δημιούργησε αυτό που ονόμασε ως «μη-κομματικό σύστημα». Υποστήριξε ότι σε αντίθεση με τα κόμματα στην Ευρώπη που μάλλον αντιπροσωπεύουν τά-

ξεις, τα κόμματα στην Αφρική τείνουν να εκπροσωπούν φυλές και κατά συνέπεια, ο κομματικός ανταγωνισμός στη μαύρη ήπειρο ενισχύει αντί να περιορίζει τις εθνοτικές συγκρούσεις¹. Το επιχείρημα του Museveni έμοιαζε πειστικό σε μια χώρα όπου η κυριαρχία στη δεκαετία του '60 του έντονου και εν μέρει βασισμένου στη θρησκεία ανταγωνισμού μεταξύ του Λαϊκού Κογκρέσου και του Δημοκρατικού Κόμματος ήταν για πολλούς το αίτιο της φρίκης που ακολούθησε στη δεκαετία του '70. Έτσι, ο νέος ηγέτης της Ουγκάντα επεξεργάστηκε την ιδέα μιας δημοκρατίας χωρίς κόμματα που θα οδηγούσε τη χώρα στην αυγή μιας νέας ειρηνικής εποχής. Σχηματίζοντας, μάλιστα, μια κυβέρνηση στην οποία συμπεριέλαβε αρκετούς πολιτικούς του αντιπάλου, όπως τον αρχηγό του παραδοσιακού Δημοκρατικού Κόμματος **Paul Ssemogerere** ως αντιπρόεδρο, ο νέος πρόεδρος της Ουγκάντα κατάφερε όχι μόνο να παραμείνει στην εξουσία, αλλά και να διατηρήσει τη λαϊκή υποστήριξη για πάνω από 10 χρόνια. Στις προεδρικές εκλογές του Μαΐου του 1996, τις πρώτες εδώ και 16 χρόνια στη χώρα, ο Museveni επικράτησε με άνεση, κερδίζοντας το 74% των ψήφων.

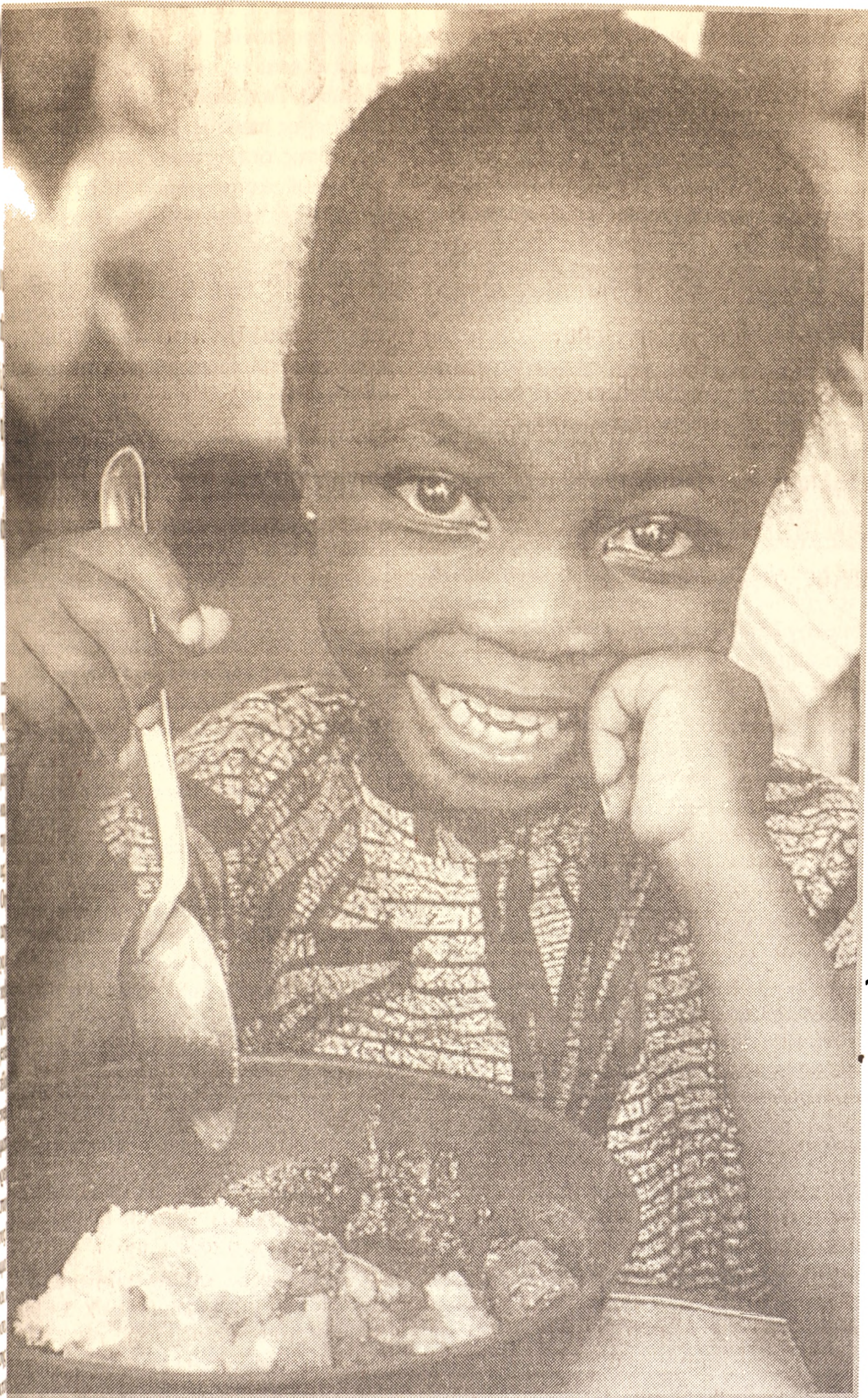
Οι απόψεις του προέδρου της Ουγκάντα περί μη-κομματικής δημοκρατίας βρήκαν αρχικά πολλούς ενθουσιώδεις υποστηρικτές, τόσο στην Ευρώπη όσο και στις Ηνωμένες Πολιτείες². Εντούτοις, τα τελευταία

χρόνια υπάρχει κάποια απαγοήτευση, μα και έχει γίνει φανερό ότι η στάση του προέδρου της Ουγκάντα αντανακλά περισσότερο πολιτικούς υπολογισμούς για τη διατήρησή του στην εξουσία και λιγότερο φιλοσοφικές αντιλήψεις για την εισαγωγή μινι-νέου τύπου δημοκρατίας. Τα τελευταία χρόνια η κυβέρνηση της Ουγκάντα έχει χάσει μέσω διαφόρων ανασχηματισμών το «ενωτικό» της χαρακτήρα με την προώθηση των «σκληρών» του κυβερνηνώντος κόμματος, ενώ στις πρόσφατες προεδρικές εκλογές ο **Paul Ssemogerere** που κέρδισε το 24% των ψήφων εξαπέλυσε σφοδρή κριτική εναντίον του Museveni. Όλο και περισσότερα πολιτικά κόμματα των οποίων η λειτουργία είναι απαγορευμένη στην Ουγκάντα, όπως το ισχυρό στο νότιο τμήμα της χώρας και ανάμεσα στους Ρωμαιοκαθολικούς Δημοκρατικό Κόμμα ή όπως το με επιρροή στον Βορρά και μάλλον Προστασιακό Λαϊκό Κογκρέσο, έχουν βρει έμμεσους τρόπους έκφρασης για να απορροφούν την απαγόρευση λειτουργίας που τους έχει επιβληθεί (π.χ. μέσω πολιτιστικών συλλόγων κ.λπ.).

Η «μη-κομματική δημοκρατία» του Yoweri Museveni έχει δεχθεί την κριτική πολλών αναλυτών. Ο **Omara-Otunnu** αναφέρει ότι «η μη-κομματική δημοκρατία που υποστηρίζει ο πρόεδρος Museveni προκειται στην ουσία για μια αυταρχική διακυβέρνηση με τη βοήθεια του στρατού»³. Ο

Επιστημονικός Συνεργάτης του Ινστιτούτου Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων. Επισκέφθηκε την Ουγκάντα τον Ιούνιο του 1996 ως παρατηρητής στις κοινοβουλευτικές εκλογές της χώρας.

στο δωρεΐται το οικονομικό δαΐμα στην Ουγκάντα, της μετά του Ιντι Αρίν Νταντά . Όπως και να 'χει, όμως, είναι οικονομικό δαΐμα. Και τα παιδιά της χώρας χαμογελούν.

-Onyango κατηγορεί την κυβέρνηση επί για «παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που συγκρίνονται με προηγούμενων καθεστώτων σε η, αν όχι σε δημοσιότητα»⁴. Φαίνεται

ότι παρόμοια είναι και η εκτίμηση της διπλωματικής κοινότητας στην Καμπάλα. «Μεταξύ μας, η χώρα αυτή μόνο δημοκρατία δεν είναι», μας είπε ο πρώτος γραμματέας της πρεσβείας της Ιταλίας. Ιδιαίτερα

ο κ. **Michael Southwick**, ο Αμερικανός πρέσβης στην Καμπάλα, τηρεί μια ιδιαίτερα κριτική στάση όσον αφορά την απαγόρευση λειτουργίας πολιτικών κομμάτων που υποστηρίζει η κυβέρνηση Museveni. Όταν πρόσφατα ο πρόεδρος της Ουγκάντα πληροφόρησε μερικούς δυτικούς απεσταλμένους ότι θα επιθυμούσε τη διατήρηση του «μη-κομματικού κράτους» για άλλα 15 χρόνια, ο Αμερικανός πρέσβης επεσήμανε ότι μ' αυτόν τον τρόπο θα περιθωριοποιούσε εναλλακτικές φωνές, εισάγοντας μια νέα εποχή καταπίεσης και ρισκάροντας τη συνέχιση παροχής βοήθειας και διατήρησης του ευνοϊκού επιχειρηματικού κλίματος⁵. Ανάλογη είναι και η στάση της βρετανικής διπλωματικής αποστολής. Στην εκστρατεία που προηγήθηκε των προεδρικών εκλογών, ο Βρετανός πρέσβης εθεάθη σε συγκεντρώσεις της αντιπολίτευσης προκαλώντας τη δυσαρέσκεια πολλών υποστηρικτών του Museveni. Πάντως, μετά από πολλές συζητήσεις και με τη μεσολάβηση ισχυρών διεθνών πιέσεων, η συνταγματική συνέλευση ενέκρινε τον Αύγουστο του 1995 τη διατήρηση του «μη-κομματικού συστήματος» μέχρι το 2000 με τη μεσολάβηση ενός δημοψηφίσματος για τη διατήρησή του το 1998.

Πάντως, η γενική αντίληψη στους δυτικούς διπλωματικούς κύκλους της Καμπάλα είναι ότι δεν υπάρχει ουσιαστική εναλλακτική πολιτική λύση στην Ουγκάντα πέραν του Museveni. Όπως και η Γκάνα, η Ουγκάντα δέχεται λιγότερες σε σχέση με άλλες αφρικανικές χώρες πιέσεις για εκδημοκρατισμό από τη διεθνή κοινότητα λόγω της προώθησης των μέτρων οικονομικής φιλελευθεροποίησης σύμφωνα με το πρόγραμμα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου⁶. Άλλωστε, οι Ηνωμένες Πολιτείες φαίνεται να θεωρούν την Ουγκάντα ως χώρα-κλειδί στη στρατηγική τους έναντι της ισλαμικής κυβέρνησης του **Χαρτούμ**, στο γειτονικό Σουδάν. Η δράση ενός ιδιόρρυθμου χριστιανικού φονταμενταλιστικού αντάρτικου κινήματος που υποστηρίζεται από το Σουδάν στη Βόρειο Ουγκάντα αυξάνει τη στρατηγική σημασία της χώρας σε μια αυξανόμενα ασταθή περιοχή. Σε γενικές γραμμές φαίνεται ότι η τακτική των εκπροσώπων τόσο των δυτικών κυβερνήσεων όσο και των διεθνών οργανισμών, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα, μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια «κριτική υποστήριξη» του Museveni με την προώθηση ενός σα-

φούς μηνύματος για πολιτική φιλελευθεροποίηση και συνέχιση των οικονομικών μεταρρυθμίσεων.

Σε γενικές γραμμές, το πολιτικό μέλλον της Ουγκάντα φαίνεται ότι θα εξαρτηθεί από την επιρροή ενός συνδυασμού εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων. Στο εσωτερικό, το σημαντικότερο στοιχείο είναι οι εθνοτικές ισορροπίες. Η εθνότητα από την οποία κατάγεται ο Museveni, οι Ankoles, είναι τόσο μικρή, που οποιαδήποτε φυλετική τροπή στην πολιτική ζωή της χώρας θα κλόνιζε τη συμμαχία του με τους Baganda που απαρτίζουν περίπου το 20% του πληθυσμού. Αν και το κύριο αίτημα των Baganda, που ήταν η επιστροφή του βασιλιά τους, Muteba II., ικανοποιήθηκε το 1993, η κυβέρνηση αρνείται να εισάγει ένα ομοσπονδιακό σύστημα που θα έδινε στον βασιλιά εκτεταμένες πολιτικές και οικονομικές εξουσίες⁷. Πολλά, όμως, θα εξαρτηθούν και από την κατάσταση στον Βορρά, ο οποίος στο παρελθόν υπήρξε το προπύργιο διαφόρων πολιτικών αντιπάλων του Museveni. Στο εξωτερικό η κατάσταση στο Μπουρούντι, τη Ρουάντα και το Σουδάν μπορεί να έχει σοβαρές επιπτώσεις τόσο στην εσωτερική πολιτική σταθερότητα όσο και στη στάση τρίτων χωρών και ιδιαίτερα των Ηνωμένων Πολιτειών έναντι της Ουγκάντα.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Η οικονομία της Ουγκάντα έχει σημαντικές δυνατότητες. Προικισμένη με μια εξαιρετικά γόνιμη γη, κανονικές βροχοπτώσεις και πολλά ορυκτά, θεωρήθηκε την εποχή της ανεξαρτησίας, ότι θα γνώριζε ταχεία οικονομική ανάπτυξη. Εντούτοις χρόνια πολιτική αστάθεια και κακή οικονομική διαχείριση οδήγησαν στη δεκαετία του 1980 τη χώρα στις τελευταίες θέσεις του Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών. Σε σχέση με τη διαχείρισή της από το καθεστώς του Αμίν, η οικονομία της Ουγκάντα έχει να επιδείξει τα τελευταία χρόνια μια αξιοσημείωτη ανάρρωση⁸. Παρά τις μαοϊκές ιδεολογικές καταβολές του, ο Museveni ακολούθησε πιστά τις συνταγές του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και φιλελευθεροποίησε την οικονομία σε τέτοιο βαθμό που η πολιτική συναλλαγματικών ισοτιμιών της Ουγκάντα είναι σήμερα η περισσότερο φιλελεύθερη στην υποσαχαρική Αφρική⁹. Με μέσους ετήσιους ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ ύψους 6%

από το 1987, η οικονομία της χώρας σημείωσε μια εκπληκτική άνοδο της τάξης του 10% το 1995 ενώ αναμένεται η μεγέθυνση να ξεπεράσει το 8% το 1996. Με πληθωρισμό μόλις 6% ήδη η χώρα έχει αντικαταστήσει τη Γκάνα ως τη χώρα-υπόδειγμα για το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο στην υποσαχαρική Αφρική, ενώ η ξένη βοήθεια έχει ήδη ξεπεράσει τα 500 εκατομμύρια δολάρια κατ' έτος. Από τους μεγαλύτερους διμερείς δωρητές είναι οι σκανδιναβικές χώρες (κυρίως η Δανία και η Νορβηγία), οι οποίες απογοητευμένες από την αποτυχία της αναπτυξιακής τους βοήθειας στη γειτονική Τανζανία, στρέφουν τα τελευταία χρόνια την προσοχή τους προς την Καμπάλα.

Πάντως, το οικονομικό θαύμα της Ουγκάντα δείχνει να είναι εύθραυστο¹⁰. Η χώρα δαπανά το 30% της αξίας των εξαγωγών της για την εξυπηρέτηση του εξωτερικού της χρέους, ενώ η επέκταση του AIDS (υπολογίζεται ότι πάνω από 10% των 18 εκατομμυρίων κατοίκων της χώρας είναι φορείς του ιού) θα έχει σημαντικές επιπτώσεις στους δείκτες οικονομικής ανάπτυξης. Παράλληλα, η μεγάλη εξάρτηση των εξαγωγών από τις διακυμάνσεις της διεθνούς τιμής του καφέ (90% της αξίας τους) δηλώνουν με σαφήνεια ότι το οικονομικό μέλλον της χώρας είναι αβέβαιο. Μεγάλη σημασία θα έχει η συνέχιση παροχής ξένης βοήθειας μια και περίπου το 40% του προϋπολογισμού της χώρας αποτελείται από χρήματα ξένων δωρητών. Τέλος, η οικονομική ανάπτυξη που παρατηρήθηκε τα τελευταία χρόνια δεν αφορούσε ούτε όλη την Ουγκάντα, ούτε την πλειοψηφία του πληθυσμού της, ο οποίος ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές του Βορρά, είναι σχεδόν πλήρως περιθωριοποιημένος από τις εξελίξεις στην υπόλοιπη χώρα. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι οι Ασιάτες οι οποίοι είχαν απελαθεί από την κυβέρνηση Αμίν και στους οποίους η κυβέρνηση Museveni επιστρέφει τις κατασχεθείσες περιουσίες, αποφεύγουν να επενδύσουν. Ως περίκλειστη χώρα και με μεγάλη αστάθεια στα γειτονικά κράτη (Σουδάν, Μπουρούντι, Ρουάντα, Κένυα) η Ουγκάντα φαίνεται να αντιμετωπίζεται από τους ξένους επενδυτές με σκεπτικισμό.

ΕΝΑ ΑΒΕΒΑΙΟ ΜΕΛΛΟΝ

Παρά τα προβλήματα, η Ουγκάντα δείχνει να είναι το πιο ελπιδοφόρο κράτος σε μια εξαιρετικά ασταθή περιοχή. Το Σουδάν αντιμετωπίζει έναν χωρίς τέλος εμφύ-

λιο πόλεμο, η Ρουάντα απειλείται από νέα γενοκτονία, το Ζαΐρ μόνο στο χάρη εμφανίζεται ως ενιαία οντότητα, η οικονομία της Τανζανίας βρίσκεται σε τροχιά ελεύθερης πτώσης, ενώ στην Κένυα τα μάδια της οικονομικής παρακμής και του πολιτικού αυταρχισμού είναι εντονότερα παρά ποτέ. Μπορεί σε μια τέτοια περιοχή Ουγκάντα να συνεχίσει να αποτελεί εξαίρεση; Πάντως, οι χώρες της Δύσης έχουν ανάγκη από μια χώρα-παράδειγμα στην Αφρική. Θα αρκέσει, όμως, η ξένη υποστήριξη για να διατηρηθεί ένα εύθραυστο «θαύμα»;

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Για μια σύντομη παρουσίαση των απόψεων του προέδρου της Ουγκάντα B. Yoweri Kaguta Museveni, «Democracy and Good Governance in Africa: An Africa Perspective», *Mediterranean Quarterly*, Vol. 5 (4), Autumn 1994, pp. 1-8.
2. Βλ. για παράδειγμα «Tribalism in Africa: No Easy Answers», *The Economist*, September 10, 1994, p. 54.
3. Amn Omara-Otunnu, «The Struggle for Democracy in Uganda», *The Journal of Modern African Studies*, Vol. 30 (3), 1992, p. 463.
4. J. Oloka-Onyango, «The National Resistance Movement, Grassroots Democracy, and Dictatorship in Uganda», in Robin Cohen and Harry Goulbourne, *Democracy and Socialism in Africa*. Boulder and Oxford: Westview Press, 1991, p. 128.
5. Chris McGreal, «Ugandans back Museveni's line», *Guardian Weekly*, May 19, 1996.
6. Grawford Young, «Africa: An Interim Balance Sheet», *Journal of Democracy*, Vol. 7 (3), July 1996, p. 62.
7. Jean Helene, «Museveni champions 'no party' rule», *Guardian weekly*, September 24, 1995.
8. «Uganda: An Inspiration for the Continent», *Financial Times Survey*, April 25, 1996.
9. «Uganda: You like parties? We don't», *The Economist*, July 22, 1995, p. 41.
10. Susan Dicklitch, «Uganda: a microcosm of crisis and hope in sub-saharan Africa», *International Journal*, Vol. 11, Winter 1995-1996, pp. 118-123.

Αιχμάλωτη των αμερικανικών αποφάσεων

του Αλί Ταρτάνογλου

Η κατάσταση στην Τουρκία εξακολουθεί δυστυχώς να είναι απελπιστική. Η κυβέρνηση δεν είναι αποτελεσματική – αν υποθέσουμε ότι υπάρχει κυβέρνηση... Το κόμμα της Ευημερίας του Ερμπακάν μελετά την δημιουργία ιδεολογικών «υπηρεσιών» στις διάφορες περιοχές της χώρας. Η εγκαθιδρύει πρακτικές σύμφωνα με τις ισλαμικές επιταγές. Πρόσφατα, με διάταγμα του υπουργού Δικαιοσύνης, απαγορεύτηκε να συναντιούνται άνδρες και γυναίκες δικηγόροι κρατουμένων, γιατί σύμφωνα με τον ισλαμικό νόμο δεν επιτρέπεται να συναντιούνται άντρες και γυναίκες που δεν γνωρίζονται!...

■ Το κόμμα του Ορθού Δρόμου, το δεύτερο κομμάτι του κυβερνητικού συνασπισμού, είναι βυθισμένο προς το παρόν στην αυτοϊκανοποίηση αφού η αρχηγός του, **Τανσού Τσιλλέρ**, κα-
 ερε να αποφύγει τις δίκες για τα σκάν-
 α στα οποία είχε αναμιχθεί. Επιπλέον,
 κόμμα δεν κρύβει την επιδοκιμασία του
 τις επιλογές των ισλαμιστών. Η Τσιλλέρ
 κολουθεί με την ίδια αδεξιότητα να δια-
 πτει το ένα σφάλμα μετά το άλλο, τόσο
 ν εσωτερική διακυβέρνηση της χώρας
 και στην εξωτερική πολιτική.

κυβερνητικός συνασπισμός βρίσκεται
 εντιδικία με όλη την κοινωνία: τους βιο-
 χνους, τα συνδικάτα και τον Τύπο... Για
 τη φορά στην Τουρκία εργατικά σωμα-
 και ενώσεις βιομηχάνων συμπλέουν με
 ο την κυβέρνηση. Τα υπουργικό συμ-
 λιο ασχολείται επίσημα με τα μέτρα που
 τει να εφαρμοστούν κατά του Τύπου.

σο για την οικονομία, η κατάσταση εί-
 καταστροφική. Λεφτά δεν υπάρχουν
 κρατικά ταμεία και η κυβέρνηση το μό-
 του κάνει είναι να ανεβάζει τις τιμές
 φορές το μήνα. Αλλά βέβαια δεν μπο-
 να αποφασίσει και την αντίστοιχη αύ-
 η των μισθών, όπως υποσχέθηκε ο
 πακάν μετά την εκλογή του.

το πρόσχημα της «μείωσης του κρατι-
 μηχανισμού», δεν γίνεται καμία δημό-
 επένδυση. Η αγροτική οικονομία δεν

ενισχύεται, αφού η εγχώρια παραγωγή εί-
 ναι μηδαμινή. Δεν υπάρχουν προϊόντα και
 το εμπόριο είναι ασήμαντο. Επιπλέον το
 ύψος των επιτοκίων δεν επιτρέπει την ανά-
 πτυξη του ιδιωτικού τομέα. Απομένουν, ο
 υψηλός δείκτης του πληθωρισμού (περίπου
 100%), η μη παραγωγικότητα και, φυσικά, η
 ανεργία. Στη διάρκεια της ημι-ισλαμικής
 διακυβέρνησης τίποτα δεν άλλαξε. Οι «ο-
 ζαλικές» πολιτικές εξακολουθούν. Ανικα-
 νότητα; Ανευθυνότητα; Ή μήπως άσχημες
 προθέσεις;

Δυτικές υπηρεσίες και προϊόντα άρχισαν
 να εισέρχονται πλέον εύκολα στην Τουρ-
 κία, αλλά εδώ και εννέα μήνες δεν υπάρχει
 σημαντική συνεισφορά συμμετοχής στην
 Τελωνειακή Ένωση. Στην αντίθετη κατεύ-
 θυνση κινήθηκε το Ευρωπαϊκό Κοινοβού-
 λιο, που πάγωσε τα 400 εκατ. δολάρια, εξαι-
 τίας των αντιδημοκρατικών συνθηκών στη
 χώρα, της παραβίαση των ανθρωπίνων δι-
 καιωμάτων και των ψεμάτων της Τσιλλέρ!

Οι εξελίξεις στο βόρειο Ιράκ κυριαρχούν
 ακόμα στην εξωτερική πολιτική. Στην πε-
 ριοχή υπάρχουν αντικρουόμενα συμφέρο-
 ντα μεταξύ Τουρκίας, Ιράκ, Συρίας, Κούρ-
 δων (τόσο του **Μπαρζανί** όσο και του **Τα-
 λαμπανί**), ΗΠΑ και των άλλων δυτικών δυ-
 νάμεων. Η Τουρκία, που υποστηρίζει την
 εδαφική ακεραιότητα του Ιράκ, επιδιώκει
 την ενίσχυση του **Σαντάμ Χουσεΐν** στην πε-
 ριοχή. Παράλληλα, για τους ίδιους λόγους,

επιδοκιμάζει την προσέγγιση του Μπαρζα-
 νί με τον Σαντάμ. Ο Ερμπακάν, μάλιστα,
 δηλώνει αντίθετος σε οποιαδήποτε επίθε-
 ση των ΗΠΑ κατά της Βαγδάτης.

Αντίθετα οι ΗΠΑ δεν θέλουν αυτή τη προ-
 σέγγιση, γιατί δεν ανέχονται να ξαναδούν
 τον Σαντάμ στο βόρειο Ιράκ. Προτιμούν να
 καθίσουν πρώτα στο τραπέζι των διαπραγ-
 ματεύσεων ο Ταλαμπανί και ο Μπαρζανί.
 Σκοπός τους είναι να διακοπούν οι σχέσεις
 του πρώτου με το Ιράν και του δεύτερου με
 το Ιράκ, για να ελέγχουν πλέον οι ίδιες την
 κατάσταση. Στην πραγματικότητα επιδιώ-
 κουν τη διαίρεση του Ιράκ στα τρία.

Στο μεταξύ ο Μπαρζανί, αφού συγκρού-
 στηκε με την Πατριωτική Ένωση του Κουρ-
 διστάν (ΠΕΚ) του Τζελάλ Ταλαμπανί, ψά-
 χνει τώρα να βρει τρόπο προσέγγισης με τις
 ΗΠΑ. Αλλά οι τελευταίες δεν έχουν ξεκάθα-
 ρη πολιτική. Το μόνο που μπορούν να κά-
 νουν για να διατηρήσουν το γόητρό τους
 απέναντι στον Σαντάμ είναι να εκτοξεύσουν
 μερικές βόμβες εναντίον της Βαγδάτης...

Όλες οι τοπικές δυνάμεις στην περιοχή,
 ακόμα και η Τουρκία, νιώθουν αφόρητη
 πλέον την καταπίεση και την εκμετάλλευση
 των ΗΠΑ. Αλλά καμία χώρα δεν έχει το
 κουράγιο να προτάξει τα συμφέροντά της
 και την ανεξαρτησία της. Έτσι όλες είναι
 αιχμάλωτες των αμερικανικών αποφάσεων
 και πολιτικών. Τελικά η λύση θα δοθεί από
 τις ΗΠΑ, όποτε και όπως επιθυμούν! ❦

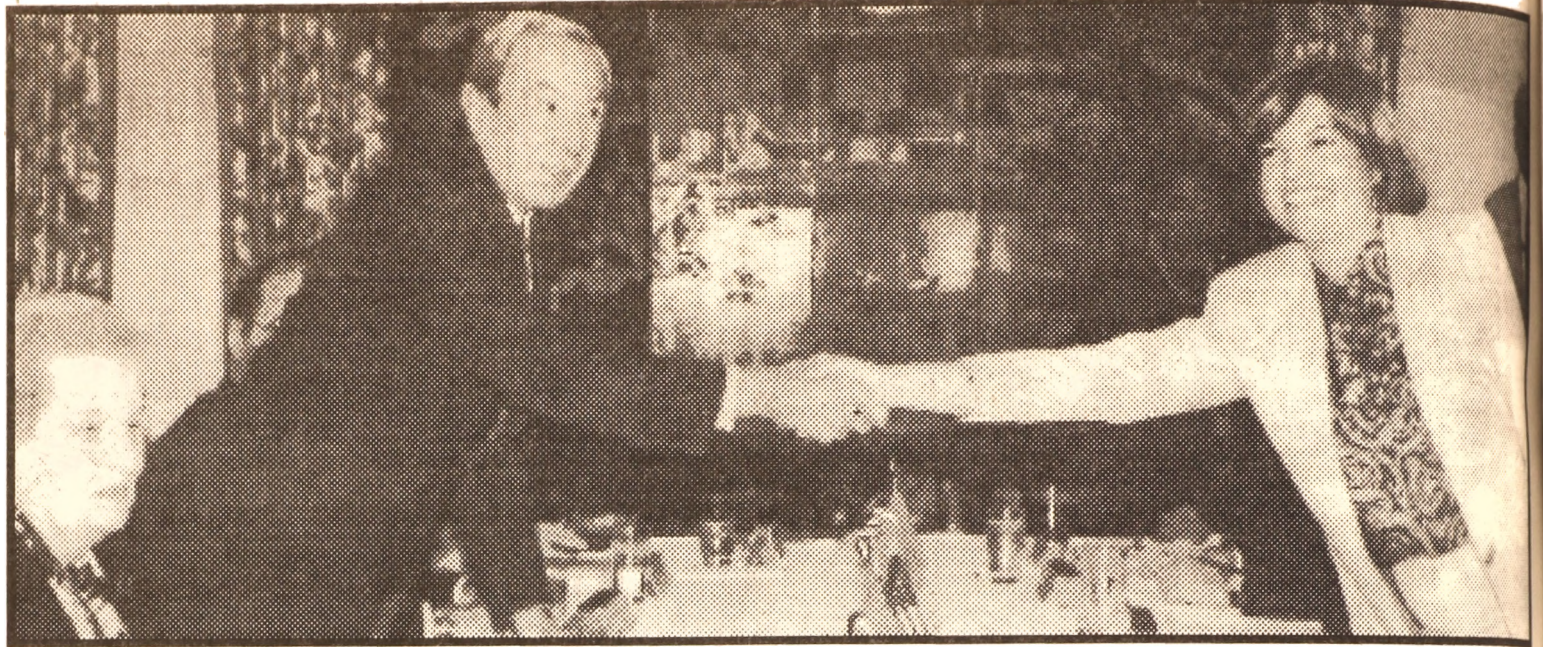
ΚΟΣΜΟΔΡΟΜΙΟ

ΠΕΘΑΝΕ Ο ΑΓΚΝΙΟΥ

Σε ηλικία 77 ετών πέθανε ο Σπύρος Άγκνιου, ο πρώτος αντιπρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών που υποχρεώθηκε να παραιτηθεί υπό την απειλή άσκησης δίωξης εναντίον του για δωροληψία. Ο Άγκνιου ήταν γιος έλληνα μετανάστη στη Βαλτιμόρη. Όταν ξέσπασε το σκάνδαλο Γουώτεργκέητ το 1972, ο Άγκνιου -που δεν εμπλεκόταν στην υπόθεση- εμφανίστηκε για ένα διάστημα ως υποψήφιος αντικαταστάτης του Νίξον μετά την παραίτηση του αμερικανού προέδρου. Η πολιτική σταδιοδρομία του Άγκνιου τερματίστηκε όμως ένα χρόνο αργότερα μετά τις κατηγορίες που διατυπώθηκαν εναντίον για δωροληψία. Δέκα χρόνια μετά την παραίτησή του ο Άγκνιου υποχρεώθηκε να καταβάλει στην πολιτεία του Μέριλαντ 268.000 δολ. για τα χρήματα που παράνομα είχε εισπράξει κατά καιρούς. Με τα μελανότερα χρώματα θα μείνουν στη μνήμη πολλών οι επιθέσεις του εναντίον των δημοσιογράφων, των ηγετών του κινήματος για τα πολιτικά δικαιώματα και όσων καταδίκασαν τον πόλεμο του Βιετνάμ.

ΑΣΧΗΜΑ Ο ΓΕΛΤΣΙΝ

Οι χειρουργοί που παρακολούθησαν τον πρόεδρο Γέλτσιν αποφάσισαν να αναβάλουν την προγραμματισμένη για τα τέλη Σεπτεμβρίου εγχείρηση. Ο επικεφαλής της ομάδας των καρδιοχειρουργών αποκάλυψε ότι ο ρώσος πρόεδρος υπέστη ένα ακόμα καρδιακό επεισό-

διο τον Ιούνιο, γεγονός που το Κρεμλίνο το διαψεύδει, με αποτέλεσμα η καρδιά του να είναι πολύ αδύναμη και πιθανόν να μην αντέξει τη δοκιμασία. Όλη αυτή η φιλολογία σχετικά με την υγεία του ρώσου προέδρου εντείνει τη σύγχυση για τις πολιτικές εξελίξεις στη χώρα. Ο στρατηγός Λέμπεντ, επίδοξος διάδοχος του προέδρου Γέλτσιν και γραμματέας του πανίσχυρου Συμβουλίου Ασφαλείας της χώρας, προειδοποίησε πριν από λίγες ημέρες ότι το ρωσικό στράτευμα έχει περιέλθει σε άθλια κατάσταση εξαιτίας της κυβερνητικής αδιαφορίας και της μη καταβολής των οφειλόμενων μισθών και πρόσθεσε ότι αναμένεται μέσα στο φθινόπωρο να εκδηλωθεί ένοπλη στάση.

ΝΑ ΕΠΙΣΤΡΕΨΟΥΝ ΤΑ ΓΛΥΠΤΑ ΤΟΥ ΠΑΡΘΕΝΩΝΑ

Η Ουνέσκο, με την ευκαιρία της συνόδου στο Παρίσι της διακυβερνητικής επιτροπής για την επιστροφή των πολιτιστικών αγαθών, συνέστησε την επιστροφή στην Ελλάδα των γλυπτών του Παρθενώνα που βρίσκονται στο Βρετανικό Μου-

σείο του Λονδίνου. Το γεγονός προκάλεσε την αντίδραση του βρετανού αντιπροσώπου, που δήλωσε ότι τα γλυπτά αγοράστηκαν νόμιμα και θα πρέπει να παραμείνουν στη διάθεση των ερευνητών σε ένα από τα πλέον οικουμενικά μουσεία. Η ελληνική πλευρά προεκλογικά προέβαλε με πανηγυρικό τρόπο την απόφαση της Ουνέσκο, ενδέχεται όμως μετεκλογικά να εγκαταλείψουν την προσπάθεια.

ΧΗΜΙΚΟΣ ΕΥΝΟΥΧΙΣΜΟΣ

Το προληπτικό μέτρο του χημικού ευνουχισμού κατά των παιδεραστών εφαρμόζεται από τις 18 του μήνα στην Καλιφόρνια των Ηνωμένων Πολιτειών. Με βάση τον νέο νόμο, οι παιδεραστές που αποφυλακίζονται θα υποβάλλονται κατά τα τρία χρόνια της επιτήρησής τους σε εβδομαδιαία θεραπεία με ενέσεις που θα αναστέλλουν την έκκριση της ορμόνης τεστοστερόνης, με στόχο να περιοριστούν οι σεξουαλικές τους ορμές. Όπως ήταν αναμενόμενο, το μέτρο προκάλεσε σοβαρές αντιδράσεις εκ μέρους των οργανώσεων για τα δι-

καιώματα του πολίτη. Υποστηρίζουν ότι το μέτρο είναι αντισυνταγματικό γιατί θίγει το δικαίωμα του απόρρητου και ιδιωτικού βίου.

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΑ ΚΑΤΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΑ

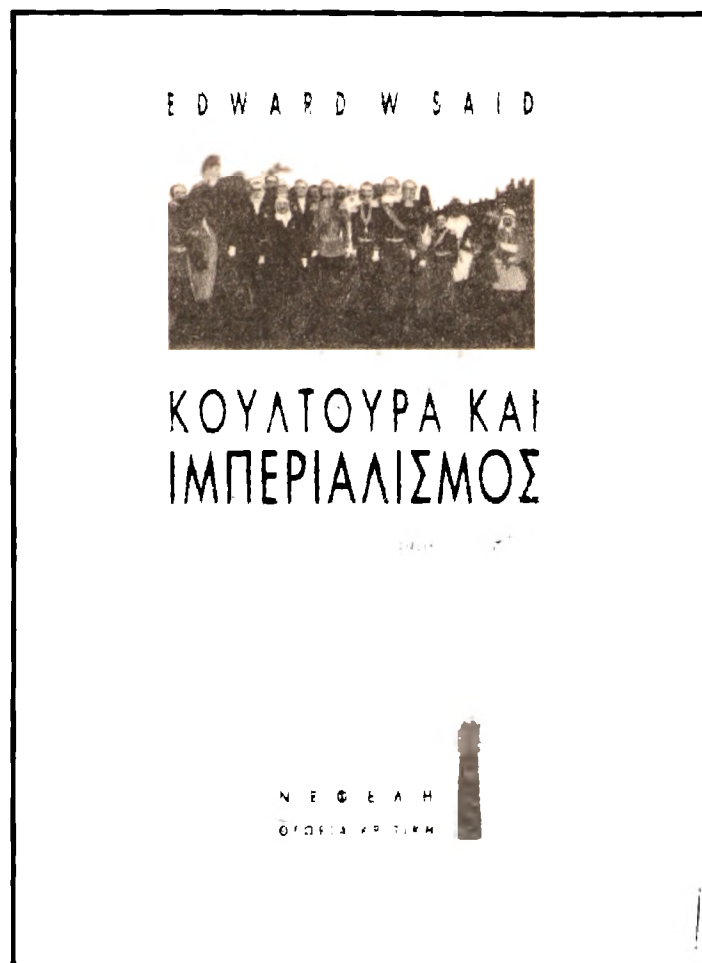
Καταναγκαστικά έργα και για τις γυναίκες αποφάσισαν στο Φοίνιξ της Νέας Αριζόνας. Οι πρώτες γυναίκες κρατούμενες εμφανίστηκαν αλυσοδεμένες στους δρόμους της πόλης, μάζεψαν όλα τα αποσιγάρα, ξερίζωσαν τα ζιζάνια από τα παρτέρια και τα πεζοδρόμια και καθάρισαν από τους τοίχους όλα τα συνθήματα. Εμπνευστής του συγκεκριμένου μέτρου είναι ο σερίφης της περιοχής που δήλωσε χαρακτηριστικά: «Πιστεύω στην ισότητα. Το έγκλημα δεν έχει φύλο, το ίδιο πρέπει να ισχύει και για την τιμωρία». Χαρακτήρισε μάλιστα το μέτρο επαναστατικό για το κίνημα της ισότητας των δύο φύλων. Στο πρόγραμμα των καταναγκαστικών έργων θα μπαίνουν οι κρατούμενες που θα οδηγούνται στην απομόνωση για παραβίαση των κανονισμών της φυλακής.

Τη στιγμή που η τουρκική αστυνομία δολοφονεί κρατούμενους στις φυλακές του Ντιγιαρμπάκιρ και ο τουρκικός στρατός συνεχίζει τις επιχειρήσεις κατά των Κούρδων, οι ΗΠΑ επαναβεβαιώνουν την υποστήριξή τους στην πολιτική της Άγκυρας, όπως υπογραμμίζει και η χειροψία Κρίστοφερ Τσιλλέρ.

ΕΝΤΟΥΑΡΝΤ ΣΑΪΝΤ

Κουλτούρα και Ιμπεριαλισμός

ΜΙΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΓΟΗΤΕΥΤΙΚΗ ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΤΩΝ ΡΙΖΩΝ
ΤΟΥ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΤΗΣ ΔΥΣΗΣ

Η έρευνα του Έντουαρντ Σαϊντ πάνω στην «πολιτιστική τοπογραφία» του ιμπεριαλισμού, φωτίζει, με το πάθος και την εντυπωσιακή ευρυμάθειά της, κεντρικά και ουσιαστικά ζητήματα της παγκόσμιας κοινωνίας και μας βοηθάει να κατανοήσουμε ποιοί είμαστε και τι πρέπει να κάνουμε, αν φιλοδοξούμε να λειτουργήσουμε ως διαμεσολαβητές της ηθικής και όχι ως δούλοι της εξουσίας.

NOAM CHOMSKY

Ο Έντουαρντ Σαϊντ είναι ο πιο διακεκριμένος κριτικός των πολιτισμικών δομών στην σύγχρονη Αμερική. Αυτό είναι το αριστούργημά του –ένα έργο που υπερβαίνει την κλασική μελέτη του *Οριενταλισμός*, μας παρασύρει στο εσωτερικό των πολιτισμικών και πολιτικών στροβίλων της εποχής μας και μας επιτρέπει να τους κατανοήσουμε.

CORNEL WEST

Όσοι αναγνώστες είναι εξοικειωμένοι με την ακρίβεια και την κομψότητα της αναλυτικής δεξιότητας του Σαϊντ θα απολαύσουν ιδιαίτερα το έργο του *Κουλτούρα και Ιμπεριαλισμός*. Όσοι τον ανακαλύπτουν για πρώτη φορά θα εντυπωσιαστούν βαθύτατα.

TONI MORISON

Στη σειρά «ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ» κυκλοφορεί επίσης το κλασικό έργο
του Έντουαρντ Σαϊντ: *Οριενταλισμός*

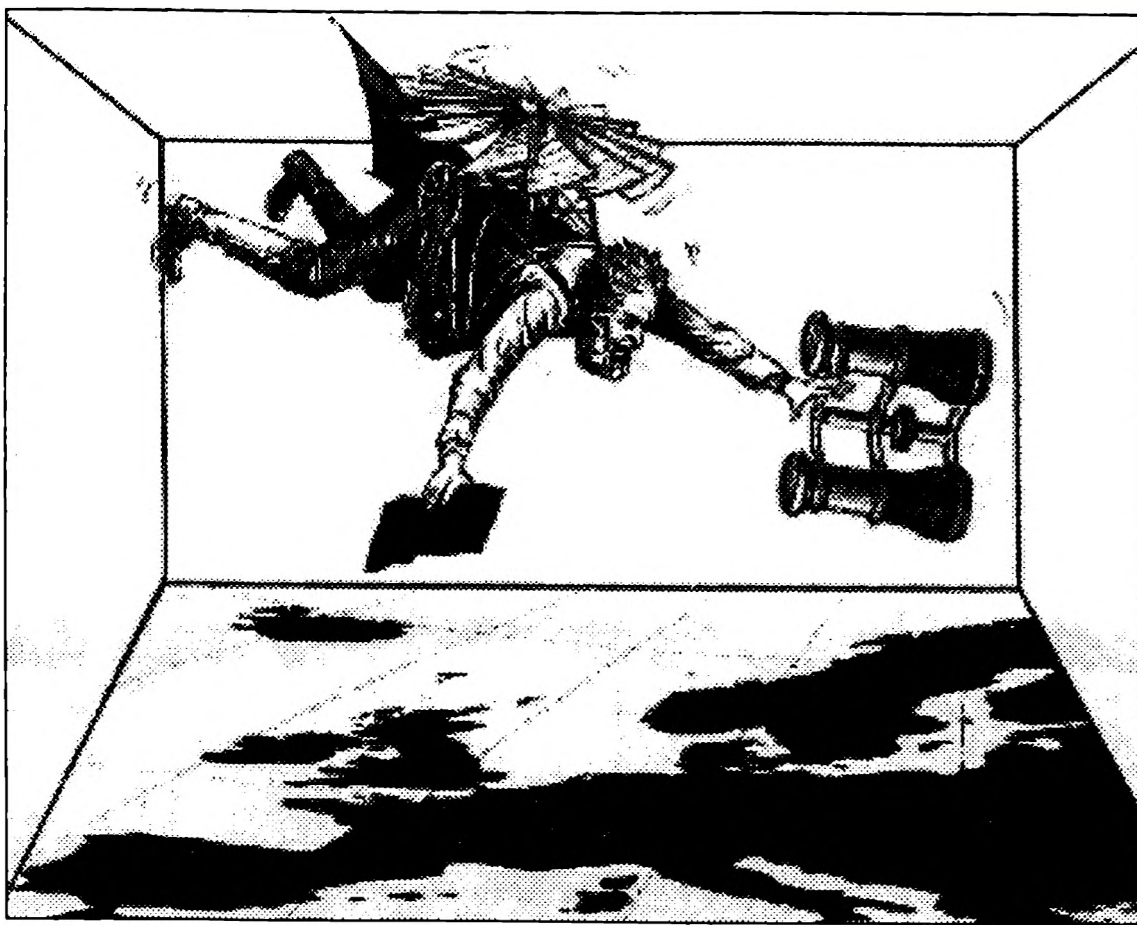
***

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ.: 3607744 - FAX: 3623093

Η Ευρωπαϊκή Ένωση σε αναζήτηση πολιτικής στέγης

του Σωτήρη Ντάλη

Με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Τορίνο στις 29 Μαρτίου 1996 άνοιξε η αυλαία της Διακυβερνητικής Διάσκεψης που θα ετοιμάσει μια νέα Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, ώστε να καταστεί αυτή πιο λειτουργική και αποδοτική. Οι ηγέτες των 15 κρατών-μελών έδωσαν εντολή στους υπουργούς Εξωτερικών να ετοιμάσουν το νέο θεσμικό πλαίσιο της Ευρώπης του 2000, «με στόχο τη συγκρότηση μιας διαρκώς στενότερης ένωσης μεταξύ των λαών της Ευρώπης» που θα μπορέι ν' αντιμετωπίσει αποτε-

λεσματικότερα τις προκλήσεις των επόμενων ετών¹. Προκλήσεις οι οποίες πηγάζουν από τις αλλαγές στη διεθνή κατάσταση, από την οικουμενοποίηση της οικονομίας και τις συνέπειές της για την απασχόληση, την ανταγωνιστικότητα και τη δημιουργία θέσεων εργασίας μέσα στην Ένωση, από την τρομοκρατία, το λαθρεμπόριο ναρκωτικών και το διεθνές έγκλημα, από τις μεταναστευτικές πιέσεις και τις οικολογικές ανισορροπίες. Επιπλέον, «η μελλοντική διεύρυνση², που συνιστά ιστορική αποστολή αλλά και μεγάλη ευκαιρία για την Ευρώπη, αποτελεί επίσης πρόκληση για την Ένωση σ' όλες της τις διαστάσεις», υπογραμμίζεται στο κείμενο των συμπερασμάτων της Προεδρίας.

Τα συμπεράσματα του Συμβουλίου του Τορίνο έχουν τη μορφή εντολής και ζητούν από τη Διακυβερνητική Διάσκεψη να δια-

μορφώσει ένα νέο θεσμικό πλαίσιο πιο αποτελεσματικό σε ό,τι αφορά τον έλεγχο του διεθνούς εγκλήματος, της τρομοκρατίας, της διακίνησης ναρκωτικών, αναπτύσσοντας παράλληλα πιο αποτελεσματικές πολιτικές ασύλου και μετανάστευσης. Επίσης, η Διάσκεψη καλείται να εξετάσει το καθεστώς των απομακρυσμένων περιοχών και να ασχοληθεί με το ζήτημα της επέκτασης της λήψης αποφάσεων διά πλειοψηφίας και της στάθμισης των ψήφων.

Αναζητώντας μια ενισχυμένη ικανότητα εξωτερικής δράσης, η Διακυβερνητική Διάσκεψη θα πρέπει να προσδιορίσει τις αρχές και τις περιοχές κοινής εξωτερικής πολιτικής, καθώς επίσης και τη σχέση της Ε.Ε. με τη ΔΕΕ.

• Θα μπορέσει όμως η Ε.Ε. να αναδείξει τη δική της προσωπικότητα σε θέματα άμυνας; Σ' αυτό το ερώτημα καλείται ν' απα-

ντήσει η Διάσκεψη, που πρέπει να δημιουργήσει τη βάση πάνω στην οποία θα οικοδομηθεί η Ευρώπη της Άμυνας. Εξάλλου, η οργάνωση της ευρωπαϊκής άμυνας είναι αναπόσπαστο τμήμα των πρωτοβουλιών που έχει προτείνει η Ε.Ε. για τη μεταρρύθμιση της Ατλαντικής Συμμαχίας και για την ενίσχυση του ρόλου και της ευθύνης των Ευρωπαίων μέσα σ' αυτό το πλαίσιο.

Η Διακυβερνητική Διάσκεψη για την αναθεώρηση της Συνθήκης στο Μάαστριχτ είναι η πέμπτη κατά σειρά Διακυβερνητική Διάσκεψη

στην Ιστορία της ΕΟΚ-Ε.Ε. Όλους αυτούς τους μήνες που προηγήθηκαν, η συζήτηση για την πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης περιστράφηκε γύρω από τις εργασίες και την έκθεση της Ομάδας Προβληματισμού.

Αν επιχειρούσαμε να χαρακτηρίσουμε τις προπαρασκευαστικές εργασίες της Ομάδας Προβληματισμού, θα λέγαμε ότι αυτές διεξήχθησαν μέσα σ' ένα κλίμα αβεβαιότητας, σκεπτικισμού και αμφισβήτησης.

Όπως σημείωσε εύστοχα και ο πρόεδρος ε.τ. Στέφανος Σταθάτος στο Αντί της 1ης Μαρτίου 1996, μέσα σ' αυτό το κλίμα, οι περισσότερες από τις χώρες-μέλη, χωρίς οραματισμούς, επεδίωξαν, πρωτίστως, την προώθηση των εθνικών τους θέσεων αλλά και με κοινή συνείδηση ότι η οικοδόμηση της Ε.Ε. θα πρέπει να συντελεστεί με την ενεργό συμμετοχή των πολιτών της και όχι ερήμην τους.

πως έτσι φτάσαμε στη Διακυβερνητικού άρχισε στις 29 Μαρτίου 1996 στο Άμστερνταμ, κι οι εργασίες της οποίας διεξάγουμε βάσει την έκθεση της Ομάδας Προβληματισμού. Ως γνωστόν, η έκθεση της Ομάδας Προβληματισμού καλύπτει: το θετικό πλαίσιο, την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) τη θέση του ευρωπαίου πολίτη μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η έκθεση επιχειρεί να διερευνήσει μια σειρά από θεσμικά θέματα σε συσχέτισμό με την επικείμενη ενδυνάμυνση της Ε.Ε., καθώς οι θεσμικές επιπτώσεις είναι οι μόνες επιπτώσεις της διεύθυνσης που η Ομάδα Προβληματισμού δέχεται να εξετάσει. Όσο για τις άλλες επιπτώσεις διαστάσεις προβλημάτων, πέρα από τη θεσμική, και τους άλλους τομείς της Ε.Ε., αδικούνται σε μεγάλο βαθμό από την έκθεση της Ομάδας Προβληματισμού, που ηθελημένα αυτοπεριορίζεται σε ορισμένα μόνο από τα εκκρεμή θέματα, τόνιζε πολύ εύστοχα ο καθηγητής Γρηγόρης Φατούρος παρουσιάζοντας τα συστάσματα μιας συζήτησης που διοργάνωσε το ΕΚΕΜΕ στις 26 Ιανουαρίου (βλ. έκθεση της 29/3/96).

ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΕΣ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ

«...είναι ανάγκη η Ευρωπαϊκή Ένωση να υιοθετήσει μια πολιτική στέγη, έτσι ώστε να μπορεί να προστατεύσει τα συμφέροντά της και να αναλάβει τις υποχρεώσεις της», έγραφε στις 28 Μαρτίου 1996 στο περιοδικό *Louvel Observateur* ο Ζακ Ντελόρ και προέβλεπε ότι αυτή την ανάγκη έπρεπε να καλύψει η Συνθήκη του Μάαστριχτ, καθορίζοντας την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας. Οι περισσότεροι αναλυτές συμφωνούν με τη διαπίστωση του Ζ. Ντελόρ ότι η σύνθετη φύση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση δε μπόρεσε να αποφύγει τις ανεπάρκειες οι οποίες προέκυψαν ακόμη και σε παρανοήσεις. Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έλαβε μια έκθεσή της για τη λειτουργία της Συνθήκης της Ε.Ε. (Σεπτ. '95, 731, Τελικό Έκθεμα, 10 Μαΐου 1995) είχε επιχειρήσει να καταγράψει αυτές τις ανεπάρκειες: «...ορισμένες από αυτές προέρχονται από την αναπόφευκτη περίοδο δοκιμαστικής λειτουργίας της Συνθήκης. Στην κατηγορία αυτή η έκθεση τοποθετεί «ορισμένες αδυναμίες της νέας, και οπωσδήποτε υποσχόμενης έννοιας της ιθαγένειας της Ένωσης». Ορισμένα όρια της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας εμπíπτουν επίσης στην ίδια κατηγορία, δεδομένου ότι «η νέα

αυτή πολιτική απαιτεί μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα των αποφάσεων, σαφέστερη εκπροσώπηση της Ένωσης έναντι των τρίτων κρατών, καθώς και την ανάπτυξη πρακτικών συνεννόησης, ικανοτήτων κοινής ανάλυσης και συστηματικής αναζήτησης κοινού συμφέροντος.

Κάποιες άλλες ανεπάρκειες προκύπτουν από τη μη εφαρμογή της Συνθήκης. Η κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας είναι ο κατ'εξοχήν τομέας όπου αναπτύχθηκε αυτό το λυπηρό φαινόμενο και βέβαια το συμπέρασμα είναι αρνητικό, καθώς με μια μινιμαλιστική ερμηνεία ή με την άρνηση χρησιμοποίησης των δυνατοτήτων αποτελεσματικής δράσης, καταστρατηγείται το ίδιο το πνεύμα της Συνθήκης.

Αν προσθέσει κανείς στα παραπάνω και τις πραγματικές δομικές αδυναμίες της Συνθήκης, αντιλαμβάνεται τη σημασία της Διακυβερνητικής του 1996 που θα είναι και το πλαίσιο εντός του οποίου θα προωθηθούν και οι απαραίτητες διορθώσεις της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η θεσμική μεταρρύθμιση της Ε.Ε. θα πρέπει να απαντήσει στους πολέμιους του Μάαστριχτ και πιο συγκεκριμένα: Στις κυβερ-

νήσεις εκείνες που ακολουθούν στενά νομισματική πολιτική και σκέφτονται μόνο τον προϋπολογισμό, σ'αυτούς που θεωρούν την ευρωπαϊκή ιδέα Δούρειο Ίππο της παγκοσμιοποίησης και φορτώνουν στο Μάαστριχτ ό,τι τους φοβίζει, και τέλος σε όλους εκείνους οι οποίοι στο όνομα ενός οικονομικού δογματισμού προτιμούν να ζουν σ'ένα κόσμο αέναης διακύμανσης των νομισμάτων.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Για τη θεσμική μεταρρύθμιση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, βλέπε αναλυτικά δύο μελέτες που κυκλοφόρησαν πρόσφατα: Π. Καζάκος, *Θεσμικές μεταρρυθμίσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, εκδόσεις Ι. Σιδέρης 1996, βιβλιοθήκη Διεθνών και Ευρωπαϊκών Μελετών και Κ. Στεφάνου, *Θεσμική μεταρρύθμιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, εκδόσεις Παπαζήση 1996.

2. Για το ζήτημα της νέας διεύθυνσης βλέπε: Π. Ιωακειμίδης, *Η νέα διεύθυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Ελλάδα, Κύπρος, Βαλκάνια, Αν. Ευρώπη. Προβλήματα, Συνέπειες, Στρατηγική*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 1996 και Σ. Βαλντέν (Συλλογικό), *Η διεύθυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και η Ελλάδα*, Έκδοση ΕΚΕΜ 1996.

ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΔΙΑΣΚΕΨΕΙΣ 1950-96

- 1950-51: Κατέληξαν στη Συνθήκη ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα
- 1955-57: Κατέληξαν στις Συνθήκες περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας.
- 1985: Κατέληξαν στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη.
- 1990-91: Δύο Διακυβερνητικές Διασκέψεις που κατέληξαν στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Συνθήκη του Μάαστριχτ).
- 1996: Σύμφωνα με τη συνθήκη του Μάαστριχτ τα θέματα που εξετάζει η Διακυβερνητική είναι:
  - αν οι αποφάσεις λαμβάνονται όσο το δυνατόν πιο κοντά στον πολίτη
  - αν η εσωτερική αγορά σημειώνει επιτυχία στην προώθηση μιας ισορροπημένης οικονομικής και κοινωνικής προόδου
  - αν θα πρέπει να αναθεωρηθούν οι διατάξεις για την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική της Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ).
  - αν προστατεύονται τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των πολιτών.
  - αν αναπτύσσεται αποτελεσματικά η συνεργασία σε θέματα δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων.
  - αν το Συμβούλιο των Υπουργών θα πρέπει να μοιράζεται περισσότερες νομοθετικές εξουσίες με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.
  - αν θα επεκταθούν οι αρμοδιότητες της Ένωσης ώστε να συμπεριλάβουν την ενέργεια, την προστασία των πολιτών και τον τουρισμό.
  - αν θα πρέπει να υπάρξει ένα όριο στον αριθμό των ευρωπαίων επιτρόπων και αν ναι, πως πρέπει να διορίζονται.
  - τον βαθμό της λήψης αποφάσεων με ειδική πλειοψηφία στο Συμβούλιο των Υπουργών και τη στάθμιση των ψήφων.
  - μέτρα για την καλύτερη λειτουργία των θεσμικών οργάνων.

Πηγή: Η Διακυβερνητική Διάσκεψη του 1996. Έκδοση Ευρωπαϊκής Επιτροπής - Αντιπροσωπείας στην Ελλάδα.

Αλλάζει κάτι στο σκηνικό;

του Παύλου Χαραμή

Η ανεπάρκεια και η αναποτελεσματικότητα του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος είναι περισσότερο έκδηλες στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, που αποτελεί και το προσφιλέστερο πεδίο για την άσκηση εκπαιδευτικής πολιτικής από τους εκάστοτε φορείς της εξουσίας. Μια σειρά από εκπαιδευτικές και εξω-εκπαιδευτικές εξελίξεις έχουν μεταβάλει ριζικά τους όρους υπό τους οποίους παρέχεται η εκπαίδευση στα δημόσια γυμνάσια και λύκεια και έχουν καταστήσει αναγκαίες άμεσες αναπροσαρμογές και μεταρρυθμιστικές κινήσεις, τις οποίες δεν φαίνεται να προωθεί η πολιτική του Υπ. Παιδείας.

Υπό την πίεση των ευρύτερων τεχνολογικών, οικονομικών και κοινωνικών εξελίξεων πραγματοποιήθηκε η πρώτη μεταπολιτευτική απόπειρα εκσυγχρονισμού της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης το 1976, που έθεσε ως βασικούς στόχους, μεταξύ άλλων, την καθιέρωση της εννιάχρονης υποχρεωτικής εκπαίδευσης, την ενίσχυση της τεχνικής-επαγγελματικής εκπαίδευσης και τον εκσυγχρονισμό των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Πριν συμπληρωθεί δεκαετία, ψηφίστηκε ο Ν. 1566/85, που έθεσε τους κύριους άξονες του θεσμικού πλαισίου που ισχύει σήμερα για την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η σημαντικότερη καινοτομία του σε ό,τι αφορά τη δομή της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι η καθιέρωση του Ενιαίου Πολυκλαδικού Λυκείου ως συμπληρωματικού, καταρχήν, τύπου λυκείου¹.

Από το 1985 ως σήμερα οι εξελίξεις έχουν επιταχυνθεί και οι ανάγκες της ελληνικής εκπαίδευσης και κοινωνίας έχουν ξεπεράσει κατά πολύ τις αντίστοιχες της προηγούμενης δεκαετίας. Δυστυχώς όμως το εκπαιδευτικό μας σύστημα όχι μόνο δεν είναι σε θέση να προχωρήσει στις αλλαγές που είναι απαραίτητες με βάση τις σύγχρονες ανάγκες, αλλά σε μεγάλο βαθμό δεν έχει ακόμη κατορθώσει να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις που επέβαλαν τις μεταρρυθμιστικές απόπειρες και του 1985 και του 1976.

Οι σύντομες επισημάνσεις που ακολουθούν έχουν στόχο τους να περιγράψουν αδρομερώς δυσλειτουργίες και αντιφάσεις

που χαρακτηρίζουν την άσκηση της εκπαιδευτικής πολιτικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και να συμβάλουν σε μια επανεξέταση των τρόπων αντιμετώπισής τους.

1 Με την καθιέρωση της εννιάχρονης υποχρεωτικής εκπαίδευσης (Ν. 309/1976) το γυμνάσιο παύει να είναι ένας επιλεκτικός τύπος σχολείου, εφόσον παρέχει μορφωτικά εφόδια που θεωρούνται απαραίτητα για κάθε μέλος της κοινωνίας. Συνεπώς, αυτή η εξωτερική (δομική) αλλαγή επιβάλλει αντίστοιχες εσωτερικές διαφοροποιήσεις, κυρίως: α) στο επίπεδο των σκοπών, που πρέπει να διαφοροποιηθούν και να διατυπωθούν σε συνάρτηση με τους σκοπούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, β) στο επίπεδο των αναλυτικών προγραμμάτων, που, εκτός από τον αναγκαίο εκσυγχρονισμό τους, πρέπει να ενοποιηθούν στο πλαίσιο της εννιάχρονης εκπαίδευσης, γ) στο επίπεδο των διδακτικών μεθόδων και πρακτικών, με έμφαση στην εξατομικευμένη και ενισχυτική διδασκαλία, εφόσον κύριος σκοπός της βασικής εκπαίδευσης είναι όχι η επιλογή, αλλά η βασική μόρφωση του συνόλου του μαθητικού δυναμικού².

Τέτοιες εσωτερικές αλλαγές δεν έγιναν, ούτε στην έκταση ούτε στον καιρό που έπρεπε, με αποτέλεσμα, ενώ συζητούμε τώρα για την ανάγκη διεύρυνσης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και πέρα των δέκα ετών, να αμφισβητείται από πολλούς ο υποχρεωτικός χαρακτήρας του ίδιου του σημερινού γυμνασίου, εξαιτίας των αδιεξόδων που αντιμετωπίζει. Τα υψηλά ποσοστά των μαθητών που εγκαταλείπουν το σχολείο πριν από την ολοκλήρωση της εννιάχρονης φοίτησης καθώς και του λειτουργικού αναλφαριθμητισμού ανάμεσα στους μαθητές του γυμνασίου επιβεβαιώνουν την αναποτελεσματικότητα των παιδαγωγικών

¹ Ο Παύλος Χαραμής είναι εκπαιδευτικός στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

ιδακτικών μεθόδων που ακολουθούνται, συμπεριλαμβανομένων και των πρακτικών «εσωσχολικής βοήθειας» προς τους «αδύνατους» μαθητές. Η υποχρέωση επανάληψης του ίδιου έτους ή παραπομπή στις εξετάσεις του Σεπτεμβρίου δεν σημαίνουν για τους «αδύνατους» μαθητές παρά μια ακόμη δοκιμασία με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις, χωρίς ειδική βοήθεια και κτήριξη που είναι αναγκαίο να παρέχει ένα σχολείο βασικής αναγκαίας για όλες και όλους) εκπαίδευσης με υποχρεωτικό χαρακτήρα.

2 Ανάμεσα στους παράγοντες που έχουν πρωταρχική σημασία για την αποτελεσματικότητα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αξίζει να γίνει ιδιαίτερος λόγος για τα αναλυτικά προγράμματα. Οι αλληπάλληλες αλλαγές και η συνεχής συσκόρευση της ύλης, που έγιναν καιρικά και αποσπασματικά, δημιούργησαν ένα συνονθύλευμα τιμέρους γνωστικών πεδίων χωρίς ειρμό, συνοχή και αλληλεπικίνηση. Τα σχολικά βιβλία είναι υπερφορτωμένα με γνώσεις που είναι δύσκολο να διδαχτούν στα περιορισμένα χρονικά πλαίσια του διδακτικού έτους και για το λόγο αυτό αποτελούν μάλλον πηγή άγχους παρά εμπνευσσης. Ο εθισμός, εξάλλου, μαθητών και δασκόντων σε πρακτικές διδασκαλίας και αξιολόγησης που ασίζονται στην αποστήθιση του κειμένου και μόνου διδακτικού βιβλίου αναστέλλει την ανάπτυξη της δημιουργικής, κριτικής σκέψης και ενισχύει την παθητική στάση πέναντι στη γνώση. Κάτω από αυτές τις συνθήκες η απαγκίστρωση από παραδοσιακές μεθόδους εξέτασης και αξιολόγησης των μαθητών, που βασίζονται στην ικανότητα απομνημόνευσης του σχολικού βιβλίου και την επακριβή αναπαραγωγή του, φαίνεται μάλλον ουτοπική. Είναι περισσότερο από κάθε άλλη φορά αναγκαίο να αναληφεί μια συνολική και συλλογική προσπάθεια διεπιστημονικού χαρακτήρα, που θα επιχειρήσει να προσδιορίσει τη φιλοσοφία, τους σκοπούς αλλά και τα όρια των προγραμμάτων σπουδών, ώστε να διασφαλίζεται μια ενιαία βάση της παρεχόμενης γνώσης, σε εθνικό επίπεδο αλλά, ταυτόχρονα, και η δυνατότητα ευελιξίας προσαρμογών σε όλα τα επίπεδα του εκπαιδευτικού συστήματος. Παράλληλα, πρέπει να ξεκινήσουν επεξεργασίες στους επιμέρους επιστημονικούς τομείς, με στόχο την υπόδειξη τρόπων για την αρμονική ανάπτυξή τους κατά μάθημα από τάξη σε τάξη αλλά και ως συνόλου σε κάθε τάξη. Η μετάθεση της φάσης από την απομνημόνευση της ύλης προς τη δημιουργική και κριτική αφομοίωσή της μέσω ενεργητικών μορφών μάθησης και δραστηριοποίησης των μαθητών θα διευκολυνθεί ουσιαστικά στο βαθμό που θα εξασφαλιστεί σε κάθε σχολείο και σε κάθε μαθητή η δυνατότητα πρόσβασης σε ποικίλες πηγές

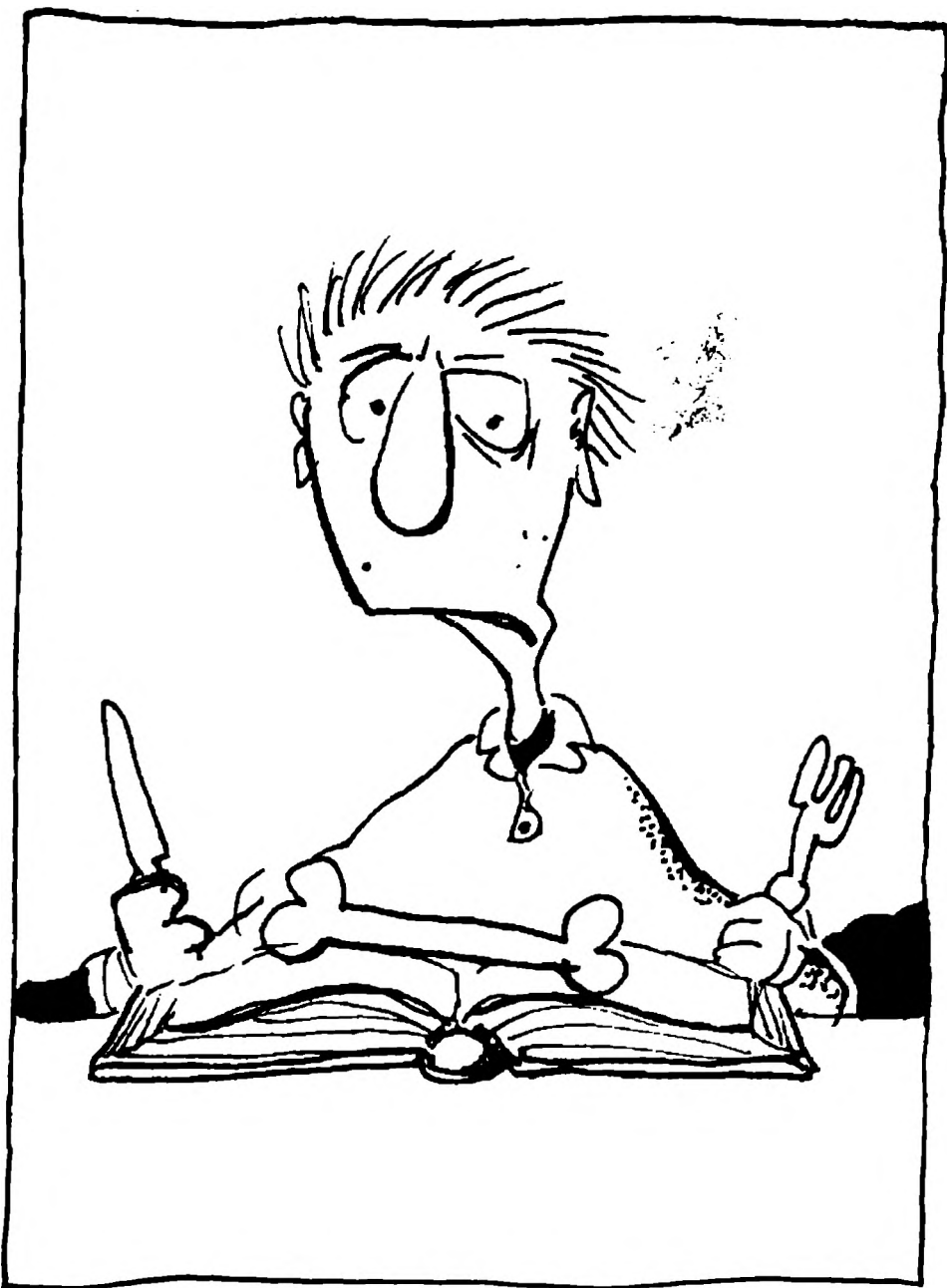
γνώσης και πληροφόρησης (σχολικές βιβλιοθήκες, σύγχρονα τεχνολογικά μέσα πληροφόρησης κ.λπ.).

3 Συγκεκριμένοι κοινωνικοί, οικονομικοί και πολιτικοί λόγοι έχουν συμβάλει στην ενίσχυση του πολυπολιτισμού χαρακτήρα της ελληνικής κοινωνίας, άρα και της εκπαίδευσης. Παράλληλα, οι διαδικασίες που οδηγούν προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ενισχύουν εκ των πραγμάτων δεσμούς αμοιβαιότητας και συνεργασίας σε όλους τους τομείς της υλικής και πνευματικής δημιουργίας, που ξεπερνούν τα παραδοσιακά κρατικά ή εθνικά όρια. Τίθεται, επομένως, αναπόφευκτα το ερώτημα ποιος πρέπει να είναι ο ρόλος ενός εκπαιδευτικού συστήματος που θέλει να ανταποκριθεί θετικά στη δυναμική των εξελίξεων.

Το σχολείο, συχνά προσανατολισμένο περισσότερο προς το παρελθόν παρά προς το μέλλον, ενισχύει την αρνητική στάση απέναντι στον εθνικό, θρησκευτικό ή πολιτισμικό άλλο και δημιουργεί σοβαρά εμπόδια σε μια πορεία προς την αμοιβαία ανοχή και τη συνεργασία. Σε χώρες στις οποίες ο πολυπολιτισμικός χαρακτήρας υπήρξε ιδιαίτερα έντονος, όπως η Αυστραλία, ο Καναδάς και το Ηνωμένο Βασίλειο, δοκιμάστηκε κατά καιρούς η αντοχή διάφορων εκπαιδευτικών/παιδαγωγικών προσεγγίσεων, με στόχο μια κοινωνία απαλλαγμένη από προκαταλήψεις, φανα-

τισμό και μισαλλοδοξία. Στην Ελλάδα επιμένουμε σε μια «μονοπολιτισμική δίαιτα» των μαθητών μας στα σχολεία, που μόνο αρνητικό ρόλο μπορεί να παίξει στην αντιμετώπιση των σχετικών προβλημάτων. Σε σχετική συνάντηση των εκπαιδευτικών συνδικαλιστικών οργανώσεων των χωρών της Βαλκανικής, για παράδειγμα, που οργάνωσε η ΟΛΜΕ την Άνοιξη στην Ολυμπία, διαπιστώθηκε πόσο αρνητικό ρόλο παίζει η εκπαίδευση στην προσέγγιση, αλληλοκατανόηση και συνεργασία των χωρών της Βαλκανικής, αλλά και στην αντιμετώπιση των μειονοτικών ομάδων στο εσωτερικό της κάθε χώρας.

Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι και από το νομοθετικό έργο της πολιτείας συνάγεται ότι συχνά επικρατούν εσφαλμένες αντιλήψεις σχετικά με τη φιλοσοφία και τους στόχους της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Έτσι, σύμφωνα με σχετικό νόμο που ψηφίστηκε πρόσφατα⁴, σκοπός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης φέρεται να είναι η ίδρυση σχολείων που θα λειτουργούν διαπολιτισμικά ανάμεσα σε παιδιά που ανήκουν σε διαφορετικούς πολιτισμούς, ενώ αγνοείται ή υποβαθμίζεται η ανάγκη μιας διαπολιτισμικής διάστασης με αντιρατσιστική κατεύθυνση και

περιεχόμενο, που θα αποτελεί βασική συνιστώσα της γενικής εκπαίδευσης και θα αφορά κάθε μαθητή.

4 Τα ιδιαίτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η λυκειακή βαθμίδα είναι σκόπιμο να εξεταστούν στο πλαίσιο μιας προοπτικής διεύρυνσης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, που σταδιακά θα συμπεριλάβει και το σημερινό επίπεδο του λυκείου, όπως δείχνουν τα δεδομένα στις προηγμένες χώρες. Θα απαιτηθεί, επομένως, με ακόμη μεγαλύτερη ένταση απ' ό,τι μέχρι σήμερα, μια ριζική αναπροσαρμογή των αναλυτικών προγραμμάτων, των διαδικασιών μάθησης και των τρόπων αξιολόγησης, δεδομένου ότι το μαθητικό δυναμικό της λυκειακής βαθμίδας δεν θα αποτελείται πλέον από ένα μικρό, επιλεγμένο ποσοστό του συνόλου μιας ηλικιακής ομάδας, αλλά σχεδόν το σύ-

επιδόσεων των μαθητών, ιδιαίτερα των πιο «αδύνατων» δεν μπορεί να παίξει έναν ανατροφοδοτικό/βελτιωτικό ρόλο, όσο αποχωρίζεται, χρονικά και λειτουργικά, από την καθημερινή μαθησιακή διαδικασία του σχολικού προγράμματος και από την άμεση, προσωπική, σχέση διδάσκοντος και διδασκομένου.

5 Θα ήθελα, τέλος, να υποστηρίξω ότι έχει δοθεί μικρή σημασία στις επιπτώσεις που θα έχει για τη φυσιολογία και την αποτελεσματικότητα της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης η αξιοποίηση των πόρων του 2ου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης. Ήδη προγραμματίζεται η εφαρμογή μέτρων που αναφέρονται, μεταξύ άλλων, στην αναμόρφωση των αναλυτικών προγραμμάτων, στην εισαγωγή νέων αντικειμένων και δραστηριοτήτων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, στην επιμόρφωση των

Η ιδέα του ενιαίου λυκείου, που θα συνδυάζει αρμονικά τη θεωρητική μόρφωση με την πρακτική δραστηριότητα και θα παρέχει στους μαθητές μια ευρεία ποικιλία επιλογών, εκτός από τα πλεονεκτήματα που αναφέρθηκαν, ανταποκρίνεται περισσότερο στις ανάγκες ανάπτυξης μιας σύγχρονης κοινωνίας και για το λόγο αυτό πρέπει να υποστηριχθεί με κάθε τρόπο.

νολο των νέων της αντίστοιχης ηλικίας. Μια ουσιαστική διαφοροποίηση μέρους του προγράμματος σπουδών στο επίπεδο του λυκείου είναι αναγκαία, και αυτή η απαίτηση υπηρετείται πιο αποτελεσματικά με το ενιαίου τύπου λύκειο.

Το Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο φαίνεται πως εξασφάλισε αρκετά πλεονεκτήματα σε σχέση με την κάλυψη των μορφωτικών αναγκών των νέων, είχε όμως και αρκετά μειονεκτήματα. Το δυστύχημα ήταν ότι για μεγάλο χρονικό διάστημα εγκαταλείφθηκε και από τους εμπνευστές του και από τους διαδόχους τους στην εξουσία, με αποτέλεσμα να ενισχυθεί η αρνητική εικόνα του στον εκπαιδευτικό κόσμο και την ευρύτερη κοινή γνώμη.

Η ιδέα του ενιαίου λυκείου, που θα συνδυάζει αρμονικά τη θεωρητική μόρφωση με την πρακτική δραστηριότητα και θα παρέχει στους μαθητές μια ευρεία ποικιλία επιλογών, εκτός από τα πλεονεκτήματα που αναφέρθηκαν, ανταποκρίνεται περισσότερο στις ανάγκες ανάπτυξης μιας σύγχρονης κοινωνίας και για το λόγο αυτό πρέπει να υποστηριχθεί με κάθε τρόπο.

Τέλος, σε ό,τι αφορά το σύστημα πρόσβασης στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και τις καταλυτικές επιπτώσεις του στη λειτουργία του λυκείου⁵, είναι, πιστεύω, σαφές ότι καμιά σχετική αλλαγή δεν πρόκειται να τελεσφορήσει, αν δεν ενταχθεί στο πλαίσιο μιας ευρείας μεταρρυθμιστικής προσπάθειας, που θα συμπεριλάβει τις βασικές δομές της παιδευτικής διαδικασίας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Μια τέτοια μεταρρυθμιστική διαδικασία, ακόμη κι αν εφαρμοστεί σταδιακά, πρέπει ωστόσο να σχεδιαστεί ενιαία και συλλογικά, να παρακολουθείται συστηματικά κατά τη διάρκεια της εφαρμογής της και να τροποποιείται με ευελιξία ανατροφοδοτούμενη σε συνεχή βάση. Οι πρόσφατες εξαγγελίες του Υπ. Παιδείας σχετικά με το θέμα αυτό⁶, πέρα από τον αποσπασματικό τους χαρακτήρα, όπως ήδη επισημάνθηκε, εισηγούνται ένα σύστημα αξιολόγησης των μαθητών που ελάχιστα φαίνεται διατεθειμένο να θυσιάσει την ασφάλεια της νομιμοποιητικής του λειτουργίας προς χάρη της βελτίωσης της ποιότητας της μαθησιασκής διαδικασίας στο λύκειο. Πρέπει να γίνει σαφές ότι η αξιολόγηση των

εκπαιδευτικών, στη σύσταση και λειτουργία σχολικών βιβλιοθηκών και κέντρων στήριξης του εκπαιδευτικού έργου, στον εκσυγχρονισμό του τεχνολογικού εξοπλισμού των σχολείων κ.ο.κ. Με την εφαρμογή αυτών των μέτρων, σε σύντομο χρονικό διάστημα θα δημιουργηθούν νέοι όροι για την άσκηση του εκπαιδευτικού έργου στα γυμνάσια και τα λύκεια της χώρας. Συνήθως όμως οι πόροι αυτοί αντιμετωπίζονται απλώς ως οικονομικά μεγέθη, που τα διαχειρίζονται φορείς με περιορισμένη γνώση και εμπειρία των εκπαιδευτικών πραγμάτων. Επιπλέον, είναι σαφής μια έλλειψη συντονισμού μεταξύ των φορέων που αναλαμβάνουν την υλοποίηση επιμέρους ενεργειών, με αποτέλεσμα να μην αποφεύγονται αλληλοεπικαλύψεις, περιττές ενέργειες και αντιφατικές επιδιώξεις από μέρους τους. Απαιτείται ένας πιο αποτελεσματικός συντονισμός των φορέων υλοποίησης, που μπορεί να επιτευχθεί μόνο στη βάση ενός ολοκληρωμένου σχεδιασμού για την ανάπτυξη της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ο καταρχήν συμπληρωματικός χαρακτήρας του ΕΠΛ διαφαίνεται στο ενημερωτικό φυλλάδιο *Το Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο*, εκδ. ΟΕΔΒ, που κυκλοφόρησε το ΥΠΕΠΘ το 1984, κυρίως στη σελ. 13, όπου αναφέρεται: «Πάντως για το άμεσο μέλλον το σημερινό λυκειακό σύστημα (Λύκειο γενικής κατεύθυνσης, Τεχνικό και Επαγγελματικό Λύκειο) θα συνεχίσει να εξυπηρετεί το μεγαλύτερο μέρος των εκπαιδευτικών μας αναγκών στη δεύτερη βαθμίδα της Μέσης Εκπαίδευσης».

2. Σχετικά με αυτά τα ζητήματα, βλ. και Τερζής, Ν., *Το Γυμνάσιο ως βαθμίδα της υποχρεωτικής εκπαίδευσης*, Αδελφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1988.

3. Η Πρώτη Διαβαλκανική Συνδιάσκεψη Εκπαιδευτικών πραγματοποιήθηκε στην Αρχαία Ολυμπία στις 23 και 24 Μαΐου 1996· τα πρακτικά της συνδιάσκεψης πρόκειται σύντομα να εκδώσει η ΟΛΜΕ.

4. Ν. 2413/1996, ΦΕΚ 124Α: «Η ελληνική παιδεία στο εξωτερικό, η διαπολιτισμική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις».

5. Για το θέμα αυτό έχουμε αναφερθεί αναλυτικότερα στο τ. 583/21-7-1995 του ΑΝΤΙ, όπου και αφιέρωμα για τις Γενικές Εξετάσεις, σσ. 17-25.

6. Βλ. τις εξαγγελίες του Υπ. Παιδείας για το Εθνικό Απολυτήριο.

Ι Ι Α Λ Ο Υ Ο Σ

ΕΠΙΣΗΜΟΙ ΑΣΗΜΟΙ»

«... θέλε ή δεν μπορούσε
... συμπλίδης να επανεκλεγεί;
... γνώμη του αναγνώστη μας
... αθόπουλου:

... ε Παπουτσάκη,
... πολιτικό σχόλιο σας (Αντήνωρ) (τεύχ
... 16) χαρακτηρίζετε τον Γεώργιο Συ
... δη «διάσημο άγνωστο». Τότε αξιο
... κά ο Αντήνωρ είναι «διάσημος άση

... λητικός δεν πασκίζει για την επανε
... του. Ο πολιτικάντης ενδιαφέρεται
... ν επανεκλογή του. Αυτός είναι ο στό
... υ.

Κωστής Σπαθόπουλος

... ο Αντήνωρ: Συμφωνώ ότι ο κ. Γ. Συ
... ης, πρώην βουλευτής Κιλκίς της Ν.Δ.,
... δεν ήθελε να «επανακλεγεί»... Γιατί
... ήθελε, δεν μπορούσε! Είχαν αντίρ
... η πρώην εκλογείς του. «Άσημοι» ή «α
... το» οι ίδιοι, δεν μπορούσαν να ψηφι
... ζανά μια τέτοια «διασημότητα»...

ΕΠΙΣΗΜΟΙ ΑΣΗΜΟΙ»

... μώμενος από δημοσίευμα
... εριοδικού, ο κ. Α. Μήτσιου
... τεύχεται επί πολλών τινών.

... τητό Αντί,
... κωνώ με τις επισημάνσεις του κ.
... ου Καλαμαρά (τ. 615) σχετικά με το
... εγμα κάποιων που αδυνατούν να κα
... υννώσουν τον τουρκικό στρατοκρα
... τεκτατισμό. Επίσης, τον πληροφορώ
... ρασισμός αρμόζει στην γείτονα χώ
... θότι οι Τούρκοι φασίστες κερδίζουν
... ς καταπατώντας ατομικά, κοινωνικά
... κικά δικαιώματα και ελευθερίες, ενώ
... ηνες φασίστες έριξαν ως βορά την
... ύπρο στα θηρία και εξέθεσαν τις
... ες Δυνάμεις με τη γελοία επιστρά
... που ακολούθησε. Περισσότερα θα
... ίβει επί του θέματος εάν διαβάσει
... κιντικό Πρόβλημα της Ελλάδας» στη
... κεια απερινόητη του Κώστα Ζουρά
... ώτη δημοσίευση στο Αντί, τεύχη 34-
... έμβριος 1975).

... αφορά τον Χρήστο Λαμπράκη, τον

πληροφορώ ότι άμεσες ή έμμεσες κατηγο
... ρίες κατά του ίδιου, του νοσηρού περιβάλ
... λοντός του και των ύποπτων ενεργειών
... τους έχουν διατυπωθεί και από το δημοσιο
... γραφικό βήμα (βλ. Νίκος Μέρτζος από τον
... Ελληνικό Βορρά, Χρήστος Γιανναράς από
... την Καθημερινή, Φαίδων Μαλιγκούδης
... από την Ελευθεροτυπία) και από το πολιτι
... κό (Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος).

Επιπλέον, θα συμφωνήσω με τις επιση
... μάνσεις του κ. George Agoga αναφορικός
... με την κακομεταχείριση των λαθρομετανα
... στών από τους κεφαλαιοκράτες (τ. 615).

Ωστόσο, νομίζω ότι η συμπεριφορά του
... κεφαλαιοκράτη, είτε είναι Εβραίος, είτε
... Καθολικός, είτε Μασόνος, είτε Φασίστας
... είναι εξίσου καταδικαστέα.

Επισημαίνω ότι ο Κομμουνιστής, ο Εβραί
... ος και ο Μασόνος είναι τελείως διαφορετι
... κά πράγματα και μόνο ο Σοσιαλ-φασισμός,
... που καλλιεργήθηκε στην Εσπερία, θέλησε
... να μας πείσει ότι συσχετίζονται ή ταυτίζο
... νται και μάλιστα με εσφαλμένα επιχειρή
... ματα (βία και προπαγάνδα).

Στο κάτω-κάτω της γραφής, η μετανά
... στευση και η λαθρομετανάστευση αποτε
... λούν συνέπειες της κεφαλαιοκρατικής πο
... λιτικής της παρακμάζουσας Δύσης και τις
... επιπτώσεις υφίσταται και η Γαλλία, ξεπλη
... ρώνοντας τη φράγκικη αποικιοκρατική
... αντίληψη και τακτική της. Το σίγουρο είναι
... πως με σοσιαλ-φασιστικούς αφορισμούς
... και ξενοφοβίστικες αντιλήψεις τέτοια φαι
... νόμενα δεν επιλύονται.

Τέλος, θεωρώ άτοπο την «Απάντηση» τον
... παραλληλισμό του Λεπέν με τους Έβερτ
... και Σαμαρά.

Ακόμη, είναι πολύ απλουστευτική η εξο
... μοίωση του κ. Έβερτ, ο οποίος εκπροσωπεί
... έναν πολυσυλλεκτικό χώρο λαϊκής αποδο
... χής και αξιοπρεπούς εμφανίσεως, με τον κ.
... Σαμαρά, ο οποίος ηγείται ενός λαϊκίστικου
... συρφετού, ανίκανου να παρουσιάσει ένα
... σαφές ιδεολογικό στίγμα.

Ο απαντητής του περιοδικού σας οφείλει
... να μην προσδιορίζει με σχόλια τις προθέ
... σεις ή τις απόψεις των επιστολογράφων,
... ούτε να τοποθετείται εκ μέρους των ανα
... γνωστών του περιοδικού!

Ευχαριστώ,

Αλέξανδρος Χ. Μήτσιου,

Έντουαρντ Έβερετ ΣΕΛΙΔΕΣ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ

1819, Κέρκυρα - Ιωάννινα - Μετέωρα -
Τύρναβος - Δελφοί - Αθήνα - Καλάβρυτα
- Κωνσταντινούπολη - Βουκουρέστι.

Εισαγωγή - Μετάφραση - Σχόλια:
ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ
Επιμέλεια & Σχόλια εικονογράφησης:
ΣΤΑΘΗΣ ΦΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

238 σελ., 14 x 21 cm, 27 εικ., 3.800 δρχ.

Με καθυστέρηση εκατόν εβδομήντα πέντε χρό
... νων εκδίδεται το αδημοσίευτο ημερολόγιο του
... Έντουαρντ Έβερετ, μια σημαντική μαρτυρία για
... την Ελλάδα του 1819 και τον φιλελληνισμό.

Στον Έβερετ ανήκει η τιμή ότι είναι ο πρώτος
... γνωστός Αμερικανός που συνδύαζε το λόγο
... ενδιαφέρον για την αρχαιότητα και συγχρόνως
... διέθετε εκείνη την παιδεία που τον κατηύθυνε στη
... μελέτη της μεσαιωνικής και νεότερης Ελλάδας·
... συναναστράφηκε Έλληνας κατά τη διάρκεια των
... σπουδών του στη Γερμανία και επιδίωξε να γνω
... ρίσει επιφανείς Έλληνες, όπως λ.χ. τον Κοραή
... στο Παρίσι· συναντήθηκε με τον Βύρωνα -του
... οποίου το έργο γνώριζε ήδη- αμέσως μόλις έφτα
... σε στην Ευρώπη· ασχολήθηκε με την εκμάθηση
... της νεοελληνικής γλώσσας· περιηγήθηκε την
... Ελλάδα και κατέγραψε τις εντυπώσεις του σε
... ημερολόγιο· επιστρέφοντας στην Αμερική έδωσε
... την πολιτική μάχη του φιλελληνισμού με όσους
... τρόπους διέθετε.

Η σκέψη να πλαισιωθεί το εξαιρετικά ενδιαφέ
... ρον κείμενο του Έβερετ με εικονογραφία βασισμέ
... νη σχεδόν αποκλειστικά σε σχέδια του Ντυπρέ
... (1789-1837) έγινε γιατί κατά σύμπτωση αμφό
... τεροι ακολούθησαν σχεδόν ταυτόχρονα την ίδια
... διαδρομή από την Κέρκυρα προς την Αθήνα.

ΕΠΙσημαίνουμε

ΜΠΗΚΕ, ΒΓΗΚΕ...

Μπήκε ο Σταύρος Μπένος στο υπουργείο Πολιτισμού – αλλά, πολύ γρήγορα, βγήκε.

Σίγουρα, πάντως, πλήρωσε την τακτική με την οποία πολιτεύθηκε.

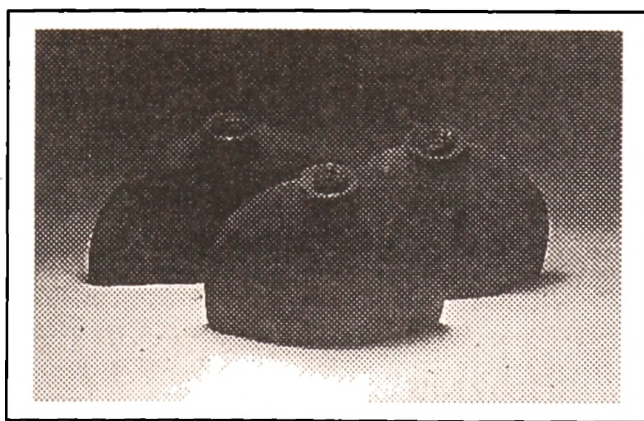
Όταν ανέλαβε το ΥΠΠΟ, είχε τη φήμη του επιτήδειου περί τα «πολιτιστικά» από τη θητεία του στο Δήμο Καλαμάτας. Τη φήμη εκείνη δεν κατάφερε να την επαληθεύσει. Η σύντομη θητεία του βαρύνεται, κυρίως, με τη δημιουργία επιτροπών που μάλλον αναταραχή έφεραν στο χώρο των τεχνών, παρά δρομολόγησαν λύσεις σε ήδη υπάρχοντα προβλήματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, η πολιτική που ασκήθηκε στο χώρο του κινηματογράφου. Όπου παρακάμφθηκε ακόμη και η θεσμοθετημένη και αποδεκτή από όλα τα κλαδικά όργανα του χώρου Γνωμοδοτική Επιτροπή (που, κατά παράδοση, εισηγείται την πολιτική του υπουργείου) για να θεσμισθεί επιτροπή προσωπικοτήτων η οποία θα επεξεργαζόταν σχέδιο πολιτικής για το Φεστιβάλ Κινηματογράφου, τις βραβεύσεις των ελληνικών ταινιών αλλά και την κινηματογραφική εκπαίδευση – την ίδια στιγμή που τα ίδια αυτά προβλήματα, πανθομολογούμενα, αγνοούνταν επιδεικτικά όταν εθίγοντο παλιότερα από τα θεσμισμένα όργανα.

Η αλαζονεία των επιτροπών προσωπικοτήτων, οι ανεπάρκειες και τα προβλήματα σε ζωτικούς τομείς της καλλιτεχνικής δραστηριότητας των κρατικών σχημάτων (Εθνικό Θέατρο, ΚΘΒΕ κ.λπ.), οι επιφανειακές και θεαματικές ενέργειες χωρίς υποδομή, σαν αυτές που μετέληθε το Κέντρο του Βιβλίου, ξαναθέτουν το παλιό πρόβλημα και για τον νέο υπουργό: πώς θα τεθούν τα προβλήματα στην ουσία τους και πώς θα αντιμετωπισθούν καίρια, χωρίς η πολιτική ηγεσία να ενδώσει στη γοητεία της θεαματικής βιτρίνας. Προσοχή. Αν ο προηγούμενος υπουργός λεγόταν Μπένος, ο νέος αποκαλείται Μπένι. Ο Μπένος, βγήκε. Ο Μπένι;

ΗΛΙΑΣ ΚΑΝΕΛΛΗΣ

ΑΠΟ ΠΗΛΟ ΚΑΙ ΜΕΡΑΚΙ

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙ άσπρο ελληνικό πηλό ή μείγμα «Τ» material και πορσελάνης. Αυτά είναι τα αποκλειστικά υλικά των κεραμικών που φτιάχνει η **Μόνικα Διαμαντοπούλου**, ανοίγοντας στο χέρι φύλλα πηλού. Μετά, καλύπτει τις κατασκευές της με μπατανάδες (λιωμένος πηλός), τους οποίους έχει χρωματίσει με φυσικά οξείδια. Τα κεραμικά ψήνονται στους 1.100° C, καπνίζονται με πριονίδια, καλύπτονται μερικώς με διαφανές γυαλί και ξαναψήνονται μέχρι τους 980° C. Τα κεραμικά της Μόνικας δεν είναι ακόμα έτοιμα. Την ώρα που βγαίνουν από το καμίνι, και ενώ είναι ακόμα σε πύρινη κατάσταση, προκαλεί καύσεις στην επιφάνειά τους με πριονίδια, φύλλα ή χαρτιά, τις οποίες σταματά βουτώντας τα κεραμικά σε νερό. Παρά το επίπονο της διαδικασίας, η τεχνική αυτή –που ξεκίνησε από την Ιαπωνία– ακούει στο όνομα «Raku», που σημαίνει χαρά. Προφανώς, η

Κεραμικά της Μόνικας Διαμαντοπούλου.

λέξη συνδέεται με το αποτέλεσμα. Τα κεραμικά της Μόνικας Διαμαντοπούλου δεν είναι εντυπωσιακά μόνο στο σχήμα ή στα χρώματα, αλλά στην αφή. Τη φετινή της δουλειά, που την εμπνεύστηκε από τους καρπούς και τα σχήματα της φύσης, θα παρουσιάσει η καλλιτέχνις από τις 2-19 Οκτωβρίου στην γκαλερί Αστρολάβος, στη Δεξαμενή (Ξανθίππου 11).

Ο.Σ.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

• Ακούστε:

Τους Wipers, το συγκρότημα* από την Αμερική που σημάδεψε όσο ελαχιστα άλλα τις δύο τελευταίες δεκαετίες. Στις 30.9 στο Ρόδο, τη 1.10 στο Μύλο της Θεσσαλονίκης.

• Δείτε:

Τις προβολές του 9ου Πανοραμικού Ευρωπαϊκού Κινηματογράφου που οργανώνει η *Ελευθεροτυπία*, από τις 26 Σεπτεμβρίου ως τις 10 Οκτωβρίου, στον κινηματογράφο Παλλάς. Αντονιόνι, Κασσοβίτης, Τζων Φορντ, αλλά και Κασουριμα, Κρόνενμπεργκ, Ολιβείρα, και ταινίες από τα Βαλκάνια και από την Άπω Ανατολή, εταρκλητες και πλούσιες οι εικόνες μιας τέχνης που συνεχίζει να ανθεί – παρά τις κατ'επιανάληψιν προφητείες του θανάτου της. Λεπτομέρειες, σε πλαιινή στήλη.

• Επισκεφθείτε:

Την έκθεση 14 έργων του Χρόνη Μπότσογλου, που φιλοτέχνησε με αφορμή ανέκδοτα ποιήματα του Χρήστου Μπράβου. Στο Χώρο Τέχνης 24 (Κλεομένης 24), εγκαινιάζεται στις 9 Οκτωβρίου. Την ίδια μέρα, στον ίδιο χώρο, θα παρουσιασθεί το λεύκωμα *Μετά τα μυθικά*, με τη συνεργασία των δύο καλλιτεχνών, πρόλογο του Μιχάλη Γκανά και με επίμετρο του Μισέλ Φαίς.

• Ακούστε:

Το Guitar Trio, δηλαδή τον Πάου ντε Λουτσιά, τον Αλ ντι Μεόλα και τον Τζον Μακ Λάφλιν, σε μια και μόνη βραδιά κέβερρας, στις 10.10, στη Θεσσαλονίκη, στο πλαίσιο των Δημητρίων '96. Τζαζ, ρεμπλουζ και φλαμένκο από τρεις βιρτουόζους – ο καθείς στο είδος του, κι όλοι μαζί.

• Δείτε:

Την έκθεση με φωτογραφίες της Γιοχάνα Βέμπερ, πορτραίτα ανθρώπων που έζησαν τη γερμανική κατοχή ως αντιστάσεις και ως θύματα, στο Ινστιτούτο Γκαίτι (εγκαίνια, 8.10, διάρκεια ως το τέλος Οκτωβρίου). Η έκθεση έχει τίτλο *Πρόσωπα στην αντίσταση* ενώ σκοπός της φωτογραφίας δεν είναι να τεκμηριώσει ιστορικά γεγονότα

Η Έλλη Παπαφωτ.: Γ. Βέμπερ

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ

ΚΑΤΗΜΕΡΕΣ και θα διαρκέ-
τις 10 Οκτωβρίου, το 9ο πα-
ευρωπαϊκού κινηματογρά-
του διοργανώνει η Ελευθερο-
στον κινηματογράφο Παλ-
ο πρόγραμμα των προβολών
ο εξής:

Κυριακή 27/9
Οι νικημένοι (Αντονιόνι)
Πρόσωπα (Κασσαβέτης)
Η έκλειψη (Αντονιόνι)
Εκλεκτικές συγγένειες (αφοί
ι)
Αίμα στο φεγγάρι (Ρ. Γουαίζ)
το 28/9

α 40 πιστόλια (Σ. Φούλερ)
ο χρονικό ενός έρωτα (Αντο-

ισπιτούτο Μπεντζαμέντα

ο πολλαπλός εαυτός μου (Χ.

Γουέστ σάιντ στόρι (Γουαίζ)

κή 29/9

πέλασις την αυγή (Φορντ)

Η κυρία χωρίς καμέλιες (Αντο-

παντεβού μετά την κηδεία

Ριβς)

9.15 Μακριά πετούν τα σύννεφα

(Άκι Καουρισμάκι)

11.00 Φτερά και πούπουλα (Μ. Νί-
κολς)

Δευτέρα 30/9

4.30 Η σειρήνα του καμπαρέ (Φριτς
Λανγκ)

6.00 Ξεκινώντας από το μηδέν (Ιβάν
Πάβλοφ)

7.30 Η περιπέτεια (Αντονιόνι)

10.00 Fallen angels (Γουόνγκ Καρ-
Γουάι)

11.45 Ριχάρδος Γ' (Λονκρέιν)

Τρίτη 1/10

5.00 Nettezza Urbana (Αντονιόνι)

5.10 Οι τέσσερις ερωμένες (Αντο-
νιόνι)

7.15 Διαλυμένη (Αλαίν Τανέρ)

9.45 Το θάρρος της μητέρας μου
(Βερχόφεν)

11.20 Το εγχειρίδιο ενός νεαρού δη-
λητηριαστή (Μπ. Ρος)

Τετάρτη 2/10

5.00 Ο άνθρωπος που σκότωσε τον

Λίμπερτι Βάλανς (Φορντ)

7.10 Η νύχτα (Αντονιόνι)

9.30 Προμελετημένο έγκλημα (Γκ.
Στογιάννοβιτς)

11.20 Nothing personal (Ο'Σάλιβαν)

Πέμπτη 3/10

5.10 Superstizione (Αντονιόνι)

5.20 Επάγγελμα ρεπόρτερ (Αντο-
νιόνι)

7.40 Δηλητήριο (Τοντ Χέινς)

9.15 Το κουτί (Ολιβέιρα)

11.00 Κυνηγώντας τον ήλιο (Μ. Τσι-
μίνιο)

Παρασκευή 4/10

5.00 Το μυστήριο του Όμπερβαλντ
(Αντονιόνι)

7.15 Ρίο Μπράβο (Χοκς)

8.25 Η κόκκινη έρημος (Αντονιόνι)

10.40 Ψηλά, χαμηλά, ευαίσθητα (Ρι-
βέτ)

Σάββατο 5/10

4.15 Η αιχμάλωτος της ερήμου
(Φορντ)

6.30 Η νυχτερίδα (Αγιάς Σαλάγιεφ)

8.10 Villa dei mostri (Αντονιόνι)

8.20 Μπλόου-απ (Αντονιόνι)

10.20 Beautiful thing (ΜακΝτόναλντ)

12.00 Crash (Κρόνενμπεργκ)

Κυριακή 6/10

4.00 Noto mandorli stromboli

vuicano και Κίνα (Αντονιόνι)

9.00 Ο στοιχειωμένος πύργος

(Γουαίζ)

• Έπεται συνέχεια...

ΠΤΩΧΟ ΠΑΡΑΠΟΝΟ

«Πτωχά παραπονάκια ενός πτωχού σκι-
τσογράφου, πτωχού τέκνου της Βαβέλ»,
περιέχει ο φάκελος με το πτωχό σκίτσάκι
του Soloups (κατά κόσμο, Αντώνης νικο-
λόπουλος)— που έτσι, χαριτωμένα, δια-
μαρτύρεται επειδή η Βαβέλ τον ξέχασε
και τον απέκλεισε από την έκθεση των
καλλιτεχνών της, που φιλοξενείται στο
Γκάζι από σήμερα ως τις 5 Οκτωβρίου.
Δεν πειράζει, Αντώνη. Να είσαι σίγουρος
ότι όπου υπάρχουν φούριες υπάρχουν
και παραλείψεις. Άλλωστε, όπως έλεγε
και το πιο παλιό λογότυπο του εκδοτικού
σχήματος που εξέδιδε τη Βαβέλ, «ο βίος
βραχύς, η τέχνη μακρά...».

ΤΟ ΚΕΡΚΥΡΑ ΚΑΙ ΚΥΠΡΟ

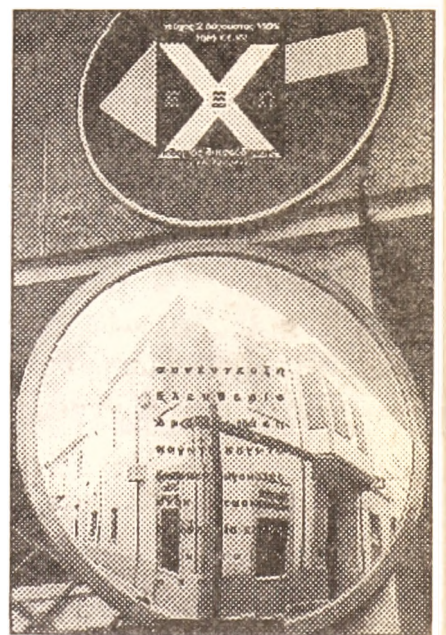
ο βιβλία από δύο άκρες. Το ένα ήρθε από
έρκυρα και το υπογράφει ο Περικλής Πα-
της, η «ψυχή» του λογοτεχνικού περιοδι-
Τόρφυρας. Τις ώρες που δεν δικηγορεί, ο
αγκράτης φροντίζει για τα λογοτεχνικά
ώματα του Πόρφυρα, διοργανώνει συμπό-
πως αυτό που πρόκειται να πραγματοποιη-
στην Κέρκυρα τον προσεχή Νοέμβρη για
ικωβο Πολυλά), και βέβαια γράφει. Οι τε-
λίες του 22 καταγραφές, κάτι σαν προσω-
ημερολόγιο, κάτι σαν εξομολογήσεις, κάτι
προσωπικό ημερολόγιο, συγκεντρώθηκαν
και έκδοση με τίτλο Χρόνος Αντίμαχος, από
δόσεις Έψιλον.

δεύτερο βιβλίο ήρθε από την Κύπρο και
άφεται Κώστας Μόντης, ο Μείζων. Ο
τος Μαυρή, που είναι πρόεδρος της
της Λογοτεχνών Κύπρου και δημοσιογρά-
συγκέντρωσε σ' έναν μικρό τόμο το χρο-
των 5 συνεντεύξεων —πιο πολύ οικείες
μιλίες παρά συνεντεύξεις είναι— μόνο τέ-

τοιες άλλωστε κάνει ο Κώστας Μόντης με
τους συνομιλητές του— που έκανε με τον κύ-
πριο ποιητή από το 1987 μέχρι σήμερα, για τη
συγγραφή και τη λογοτεχνία, για το θάνατο,
για τα γηρατειά και την αιωνιότητα. 12 φωτο-
γραφίες από διάφορες καθημερινές και επί-
σημες στιγμές του Κώστα Μόντη συμπληρώ-
νουν την αξιόλογη αυτή έκδοση για τους μελε-
τητές της κυπριακής λογοτεχνίας και τους φί-
λους της ποίησης.

• Από την Κύπρο όμως έφτασε κι ένα περιοδι-
κό. Είναι καινούργιο, μόνο 3 μηνών, και εκδίδε-
ται κάθε μήνα. Ο τίτλος του Έξω, και μας καλεί
να κλείσουμε την τηλεόραση και να δούμε θέα-
τρο, κινηματογράφο, να συναντήσουμε φίλους,
ν' ακούσουμε μουσική, να διαβάσουμε βιβλία ή
να φτιάξουμε γλυκά του κουταλιού. Δεν είναι
δηλαδή μόνο ένας οδηγός διασκέδασης ή ένα
περιοδικό στο οποίο περιέχονται οι διευθύνσεις
των χώρων διασκέδασης. Υπάρχει βέβαια σε
κάθε τεύχος το ένθετο με όλες τις πληροφο-

ρίες των λευ-
κωσιάτικων
καφέ, «ορθά-
δικων», μεση-
μεριάτικων
μαγέρικων,
των γκαλερί,
των μουσείων
και των μόνι-
μων χώρων
πολιτισμού και
διασκέδασης.
Οι πολιτιστι-
κές εκδηλώ-
σεις της Ελλά-
δας δεν μένουν έξω από τις σελίδες του Έξω.
Προτείνει, όμως, και τρόπους ζωής και διασκέ-
δασης, καυτηριάζει εφησυχασμούς, μας γνωρί-
ζει παλιούς —δυσεύρετους— τεχνίτες ή σύγχρο-
νους καλλιτέχνες...

Όλγα Σελλά

Γιορτής «μικρομηκάδων» συνέχεια και τέλος

Στο προηγούμενο τεύχος του *Αντί* επιχειρήσαμε μια πρώτη προσέγγιση της φετινής διοργάνωσης του φεστιβάλ, όταν αυτή βρισκόταν ακόμα στα «μισά του πλού». Τώρα μετά την απονομή των βραβείων και την εορταστική λήξη, μπορούμε να ολοκληρώσουμε την περιδιάβαση και το σχολιασμό των υπολοίπων ταινιών από εκείνες που παρουσιάζουν αξιολογικά στοιχεία, έστω και αν αυτά συνυπάρχουν και με αρνητικά

Σ αυτή την τελευταία περίπτωση, για να ξεκινήσουμε κιόλας, ανήκει η ταινία του **Κωστή Μεγαπάνου**, *Νέα Τάξη*. Το πομπώδες, ο μελοδραματικός εστετισμός, η υπερβολή συγκατοικούν με το ουσιαστικό, την καίρια δηλαδή στιγμή, καταλήγοντας σ' έναν κινηματογραφικό πολτό. Τελικά, απέμει-

οφείλεται και η επίπεδη ερμηνεία της **Αγλαΐας Παππά**, η οποία μάλλον εκφωνούσε μονόλογο παρά συνδιαλεγόταν από τηλεφώνου. Αντίθετα, το πρόχειρο τεχνικά και αυτοσχεδιαστικό *Δεκαεννιά* του **Άγγελου Φραντζή** διέθετε τη δικαίωση της αιρετικής τόλμης στο βλέμμα και στο σχόλιο, έστω και αν (από σύμπτωση;) θύμιζε έντονα τη *Θεία* του **Γιάννη Ακονίδη**.

Από τις υπόλοιπες ταινίες, που η παραγωγή τους πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα, αξίζει να αναφερθούν δύο ακόμα, κωμωδίες και οι δύο. Και είναι σημαντικό αυτό αφού το είδος σπάνιζε, εδώ και χρόνια, στη Δράμα απελπιστικά. Ήδη, στο προηγούμενο σημείωμά μας είχαμε μιλήσει για το θαυμάσιο *Άρον! Άρον!* του **Β. Ελευθερίου** και *Του Χάρου τα δόντια* του **Κ. Χατζημιχαηλίδη**. Τώρα, λοιπόν, προσθέτουμε το γεμάτο φαντασία και σεναριακό πλούτο *Privé* του **Ηλία Δημητρίου**. Ρυθμικό, με πλούσιες ερμηνείες, όπως επίσης το *Κοντό, στενό και μαύρο* της **Στρατούλας Θεοδωράτου**, μια σπαρταριστή προσπάθεια μεταμόρφωσης του «ασχημόπαπου» προκειμένου να κατακτηθεί ο ωραίος μπάρμαν. Εκτός, όμως, από την πλούσια φετινή σοδειά κωμωδιών, τις οποίες συμπλήρωνε επάξια –και κάτι παραπάνω– το μοναδικό αξιόλογο καρτούν του (μοναδικού) **Ιορδάνη Ανανιάδη** *Εμείς οι Έλληνες*, απέμειναν τα δύο τρυφερά, ερωτικά στιγμιότυπα, τα οποία επιπλέον διέθεταν

και ευπρόσωπη κινηματογράφηση. Το *φλυτζάνι* της ομάδας «*Τετράκις*» και το *Ενσταντανέ* της **Μαρίας Παπαχαλαάμπους**.

Από δω και πέρα ισχύει το γνωστό αξίωμα της φυσικής, σύμφωνα με το οποίο «η φύση απεχθάνεται το κενό». Δηλαδή, αφού η εγχώρια κινηματογραφική παιδεία συνεχίζει τον ανίκανο και εκτός πραγματικότητας ρόλο της –με παθητικό θεατή το κράτος–, το πρόβλημα αναζητούσε τη λύση του (πού αλλού;) στο εξωτερικό. Και το αντιμετωπίζουμε ως αμήχανοι θεατές. Έξι, λοιπόν, ταινίες του ελληνικού προγράμματος, καθαρώς μου «μικρομηκάδικου» κινηματογράφου, ανήκουν στην περίπτωση ελλήνων σπουδαστών σχολών του εξωτερικού, ακόμα –να!– και βουλγαρικών.

Και στις έξι γίνεται αμέσως φανερό η εκτός συναγωνισμού υπερβολή στη γνώση των μέσων, στην οικονομία και την αμεσότητα της έκφρασης. Το *Ζάνα και Ζίνα* του **Γ. Μιχαηλίδη**, που κατέκτησε το βραβείο σπουδαστικής ταινίας, φτιάχτηκε στη Βουλγαρία. Ένα τσεχωσλό τριό «δωματίου», γεμάτο κινηματογραφικά ημιτόνια ρυθμών και κόνων. Τόσο το *Παιχνίδι* της **Μαρίας Παπαγεωργίου**, όσο και το *καλοκαίρι ήρθε νωρίς* του **Κωνσταντίνου Μπουγιούρη** κατάγονται από βουλγαρικές περιοχές και γνώριμο πλέον ύφος του σόβιετικού, ανεξάρτητου αμερικανικού σινεμά. Ήταν ακόμα το μοναδικό αξιόλογο δείγμα φανταστικού

Αλέξανδρου Αριστόπουλου, *Το φυλάκιο*.

νε η απορία για το τι καταδίκαζε και τι υπερασπιζόταν αυτό το πάτογουρκ προθέσεων. Και είναι κρίμα γιατί σημαντικό μέρος της κινηματογραφικής πρώτης ύλης είναι όντως σημαντικό. Αλλά και το *Μια φωνή... μιά πόλη...*, του **Σάββα Καρύδα**, διασκευή του γνωστού μονόπρακτου του Ζάν Κοκτώ, ήταν μια σωστή ιδέα που όμως δεν ευτύχησε εξαιτίας της στατικής σκηνοθετικής του γραμμής. Ίσως εκεί να

του Τσίτου, Τσάρλεστον. Πρώτο βραβείο του ελληνικού τμήματος του Φεστιβάλ, Βαλκανικό βραβείο του διεθνούς.

γράφου, Ο μοντέρ του Γιώργου, όπως και το ολιγόλεπτο συνταρακτικό Σάββατο νυχτών της Φωφώς Τερζίδου, θαυμάσια υποστήριξη της γραφίας του Χρήστου Αλεξίου, μιας ακόμα δύναμης στην ομάδα των ελλήνων διευθυντών φωτογραφίας. Η έκκτη ταινία σειράς, αυτή των σπουδαίων εξωτερικών, είναι το ντοκιμαντέρ Ο μαέστρος της Μαρίας Παπαδοπούλου. Μια αξιοσημείωτη αναστημένη δουλειά ενός μηχανικού ταινιών στο Λονδίνο. Η επιλογή που επιχειρήσαμε στον περιθώριο, όχι πάντοτε ευνοϊκή, καταλογισμού αδυναμιών (πολύ περισσότερο αν ο θεατής μακρυνθεί και δει το σύνολο 44!) ελληνικών ταινιών που είναι υπόψη της Προκριματικής Επιτροπής. Θεματολογικά αεροβασισ, σε συντριπτικό ποσοστό, οι δημιουργοί. Η βολική σοβαροφάνεια, προσηγορική, ιδιωτικές σχολές», λέει, πωστά, σε πρόσφατη συνέντευξη η βραβευμένη φέτος Εύα Νική. «Φαίνεται», αναφερόμενος πρόωρα αστικοποιημένοι μικρομηκάδες, «πως κυνηγάμε τον κόσμο. Το αντίθετο από αυτό είναι να καταφέ-

***

Εξακολουθούμε να έχουμε τις ίδιες βασικές αντιρρήσεις σχετικά με την καθιέρωση ενός τέτοιου είδους, όπως αυτό που επιχειρείται από πέρσι στη Δράμα, διεθνούς τμήματος διαγωνιστικού χαρακτήρα. Όχι ότι παραβλέπουμε ή ότι υποτιμούμε το μόχθο που καταβάλλεται από τους αρμόδιους του Φεστιβάλ. Στο σημείο αυτό έχουν και την εκτίμηση και το σεβασμό μας. Αλλά, το «αλλά» μας έχει την καταγωγή του στην «πολιτική» σύλληψη, σκοπιμότητας και αποτελεσματικότητας. Ένας όγκος ογδόντα ταινιών απ' όλο τον κόσμο, δίκην παγκόσμιας συλλογής γραμματοσήμων, μέσα στον οποίο περιέχονται ανάκατα όλα τα είδη (ταινίες μυθοπλασίας, κινούμενα σχέδια, ντοκιμαντέρ, πειραματικό σινεμά) εξαφανίζει την επιθυμητή δυνατότητα μιας κάποιας συγκεκριμένης (αν όχι εξιδεικευμένης) μορφής που θα δικαιολογούσε και την καθιέρωση του ως διεθνούς.

Έχουμε υποστηρίξει την καθιέρωση ενός Βαλκανικού Φεστιβάλ

Αφού η
εγχώρια
κινηματο-
γραφική
εκπαίδευση
συνεχίζει τον
εκτός πραγ-
ματικότητας
ρόλο της, το
πρόβλημα

για το πλήθος των λόγων που το επιβάλλουν. Και ακόμα, είχαμε προβλέψει πως, αν δεν το επιχειρήσει αυτό, αποκλειστικά, η Δράμα, θα το νημεθούν κάποιοι άλλοι, γεγονός που ήδη φάνηκε στον ορίζοντα. Και βέβαια, η απάντηση δεν είναι ότι δόθηκε «βαλκανικό» βραβείο σε μια... γερμανική ταινία επειδή έγινε από έλληνα σκηνοθέτη. Λες και χάθηκαν οι αμιγώς, έξοχες, βαλκανικές ταινίες... Υποθέτουμε ότι το «φταίξιμο» δεν θα πρέπει να είναι μιας ακαθοδήγητης Κριτικής Επιτροπής.

Προσωπικά, είδαμε περίπου το σύνολο των ταινιών του διεθνούς τμήματος και στην εντύπωσή μας είναι ότι τουλάχιστον οι μισές απ' αυτές δεν δικαιολογούσαν τη συμμετοχή τους. Από αδιάφορες μέχρι πληκτικές. Στις άλλες μισές, όμως, υπήρχαν αληθινά μικρά αριστουργήματα και είναι κρίμα -το ξαναγράφουμε- που η Ελληνική Ται-

Ηλία Δημητρίου, Privé.

αναζητεί τη
λύση του στο
εξωτερικό.

νιοθήκη δεν μπορεί να παρέμβει συλλέγοντας κάποιες από αυτές. Ατυχώς, δεν έχει νόημα να αναφέρουμε τίτλους ταινιών και ονόματα δημιουργών αφού ούτε αυτοί θα λάβουν γνώση του επαίνου μας ούτε άλλοι έλληνες θεατές θα τις δουν - μια που το προνόμιο περιορίστηκε σε μια κι έξω προβολή, και όσοι έτυχε να βρεθούν εκεί ήταν αληθινά τυχεροί.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

του ΘΑΝΑΣΗ ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

(Νέο;) Αίμα. Η έκθεση των Αποφοίτων της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών στην Εθνική Πινακοθήκη δείχνει (μεταξύ άλλων)

Εικαστικός δικομματισμός

ως προεξάρχουσα τάση την ύπαρξη δύο βασικών τάσεων. Για πρώτη φορά τόσο καθαρά.

Τέτοιες μέρες κάθε χρόνο πιστή στο ραντεβού της η Πινακοθήκη δίνει βήμα στους αποφοίτους της ΑΣΚΤ για να έχουν (οι περισσότεροι απ' αυτούς) μια πρώτη δημόσια εμφάνιση/έκθεση. Χώρος λοιπόν. Σε όλους ανεξαιρέτως. Και εδώ συγκρούεται μέσα μας το δημοκρατικό αίσθημα για μια (από τις σπάνιες) ανεξέλεγκτη -άρα χωρίς κριτήρια αλλά και προκαταλήψεις- παρουσίαση ανθρώπων και το πολιτισμικό σοκ από τη χαώδη ποιοτική διαφορά των αποφοίτων. Μετά από μια σπουδή που διαρκεί κατ' ελάχιστον πέντε χρόνια και συχνά προηγούνται (ακόμη) και άλλα τόσα για την προετοιμασία. Και δημιουργείται το ερώτημα για ορισμένους: Τι (και πώς) μεσολάβησε αυτό το διάστημα; Ίσως η ανάγκη διεύρυνσης (ίδρυσης;) θεωρητικών μαθημάτων στο campus της Πειραιώς είναι πιο επίκαιρη από ποτέ. Παύση. Όμως, τα νέα είναι και ευχάριστα. Τελικά, τι διαφοροποιεί τη φετινή

έκθεση από τις (πολλές) προηγούμενες; Θα λέγαμε ότι για πρώτη φορά η γνωστή κόντρα των παραστατικών του τελάρου με τους νεο-εννοιολογικούς εκτίθεται με αυτή τη σοβαρότητα και με αυτά τα επιχειρήματα.

Οι πρώτοι με figuratifs μεγάλης μαστοριάς (Γιώργος Γεωργίου, Αλέξανδρος Μουστάκας), ενώ οι δεύτεροι για πρώτη φορά τόσο πολυάριθμοι σε τέτοια έκθεση προβάλλουν τον σύγχρονο χαρακτήρα τους με αξιώσεις (Γιάννης Γρηγοριάδης, Βαγγέλης Βλάχος, Σοφία Κοσμάνογλου, Δήμητρα Μπάρομπα). Στην ανάμεσά τους «γκρίζα περιοχή» πολλοί και (συχνά) ενδιαφέροντες. Θα θέλαμε, όμως, να μείνουμε σε δύο περιπτώσεις που εκπροσωπούν γλαφυρά τις δύο προαναφερόμενες τάσεις και ταυτόχρονα υπόσχονται εξαιρετικές επιδόσεις. Άλλωστε, και οι δύο έχουν ήδη έργο. Και αυτό είναι σημαντικό.

Ο Γιάννης Γρηγοριάδης (1971), μέλος (τότε) της ομάδας Σώμα Πολιτικό δίνει έναν άλλο ορισμό της λέξης «Ντοκουμέντο». Προκατασκευή και media. Επιλέγει και εκθέτει την τηλεπαρουσιάστρια Μάρω Λεονάρδου. Η φωτογραφική -μέσα από το φορτισμένο τηλεοπτικό φίλτρο- απεικόνιση είναι τελικά τόσο «Πορτρέτο» όσο και τα βασιλικά πορτρέτα του Goya. Η διάθεση του Γρηγοριάδη να «απαθανاتیσει» τα τεκταινόμενα των media παίρνει ακόμη μεγαλύτερη διάσταση στο έργο του «CNN». Όπου το γραφιστικό logo του ομώνυμου τηλεοπτικού σταθμού γίνεται γλυπτό (ανάγλυφο;) με την εγκυρότητα και τη μαστοριά του μνημειακού έργου. Είναι φυσικό: η προτομές του 2000 είναι πιο πιθανό να αναπαριστούν τον Μπαγκς Μπάνυ ή την Κατερίνα Στανίση παρά τον Παύλο Μελά. Ο Γρηγοριάδης

Γεωργίου Γεώργιος: «Σκύλος»

κάνει πρόβλεψη. Και νομίζουμε ότι πέφτει μέσα. 1996: «Fantasyland». Μια ακόμη ομαδική που έχει σαν θέμα της τα media και τις επιπτώσεις τους. Ο Bruce, ο γνωστός καρχαρία των «Σαγονιών» του Spielberg, είναι ο νέος ήρωας του Γρηγοριάδη. Ένα έργο που λειτουργεί εμπρός-πίσω προβάλλοντας τη σκηνοθετική/σκηνογραφική διάσταση του πράγματος. Η (καλλιτεχνική) σεζόν τελειώνει με την έκθεση των αποφοίτων της ΑΣΚΤ στην Πινακοθήκη. Ο Γρηγοριάδης έχει την ευκαιρία να (ξανα)εκθέσει παλιότερα έργα. Μεταξύ αυτών το έργο «President Bless You». Αυτή τη φορά μια ματιά στην πιο πολιτική ματιά των media. Λες και τα άλλα δεν ήταν ήδη. Το επερχόμενο φθινόπωρο με τις νέες εκπομπές (άρα και τους νέους σταρ) της τηλεόρασης ίσως του δώσει νέα θέματα.

Ο Γιώργος Γεωργίου (1968) προσεγγίζει το metier του από τελείως διαφορετική πλευρά. Τα έργα που εκθέτει αναπαριστούν σκύλους σε τεράστιες διαστάσεις. Και είναι ακριβώς η δυνατότητα του να μεταμορφώνει τη banalité του θέματος σε μαγικό τοπίο που τον διαχωρίζει. «Σακαγιαν-ικός» θα πουν οι κακόβουλοι νεολογιστές. Επειδή υπάρχει και εδώ το dripping -στάξιμο, το σκληρό κεντράστ, τα γνώριμα σκοτεινά γεώδη χρώματα και η έμφαση στη μαστοριά του θεσσαλονικιού ζωγράφου. Ίσως. Όμως εμάς η ανάγκη (;) να περιγράψουμε το έργο του Γεωργίου μας οδηγεί σε εξω-ζωγραφικές αναφορές. Που όμως για μας ανέκαθεν φάνταζαν «πιο εικαστικές από τις εικαστικές». Και πιο συγκεκριμένα στη φιλμογραφία του David Lynch. Αυτή είναι για μας η ακριβέστερη παραπομπή. Το νοσηρό κλίμα του μεγάλου αμερικάνου δημιουργού μας φάνηκε ότι ήταν εκεί ανάμεσα σε πολύχρωμα τελάρα εκεί στη Βασιλέως Κωνσταντίνου.

η περίπου χρόνια πέρασαν
του ο τότε υπουργός
λιτισμού κ. Μικρούτσικος
τόρησε εν μία νυκτί την
λεγμένη Διοίκηση
καθιστώντας στο πηδάλιο
Λυρικής τους εκλεκτούς του.
τον σδικω δολού.
ως δημόσια είχε καταγγείλει,
πιλογή του αυτή είχε
αποκλειστικό κίνητρο
ελεγχό του Οργανισμού
ανθρώπους του Μεγάρου.
ρίς να δημοσιοποιηθεί,
άλληλο, ότι η βασική διαφωνία
Διοίκησης με
(εξαικοινοβουλευτικό)
υργό συνιστάτο
ενστάσεις της για τη μεταβολή
θεσμικού πλαισίου.

απεμπόληση της (παραδοσιακά) δη-
μόσιας φυσιογνωμίας της Λυρικής
Σκηνης εκχωρούσε υπέρμετρες εξου-
σίες στον απευθείας διοριζόμενο Δι-
ευθυντή ο οποίος, παρ' ότι κρατικοδί-
θα είχε τη δυνατότητα πλέον να μετα-
εται τους καλλιτέχνες σαν υπαλλήλους
χειρήσής του. Πράγματι, η αυταρχική
ριση του Ιδρύματος και οι αθρόες απο-
; επιβεβαίωσαν τις επιφυλάξεις μας. Οι
έχνης όφειλαν να προσφέρουν τις υπη-
; τους πειθήνια εμπρός στο φόβο των
ίνων.

ικτηριστικό παράδειγμα των «νέων»
ψων που κυριάρχησαν στη Λυρική
αποτελεί το ακόλουθο περιστατικό που
το Σώμα του Μπαλέτου. Στις 22 Ιουνί-
6 ο κ. Δ/ντής έστειλε στους χορευτές
σύμβασης που καθόριζε το βασικό μη-
μισθό τους στις 210.000 δραχ. Η γνωστο-
αυτή ενθάρρυνε, όπως ήταν φυσικό, το
του έδωσε την ψυχή τους στις παραστά-
ου Δον Κιχώτη οι οποίες, μετά λίγες μέ-
αγαματοποιήθηκαν στο Ηρώδειο.

μεγάλη έκπληξή τους, όμως, τα μέλη
αλέτου, μετά την πραγματοποίηση των
ιάσεων, παρέλαβαν στις 29 Ιουλίου
αφορετικό σχέδιο σύμβασης όπου ο
ς μηνιαίος μισθός τους προσδιοριζό-
ς 180.000 δραχ. Η αξιότιμη Δ/νση επικα-
ε ότι επρόκειτο περί λάθους που προέ-
πό «παραδρομή λόγω φόρτου εργα-
ο διοικητικό της Ε.Λ.Σ.». Πριν προλά-
α αντιδράσουν οι εμπρόντητοι χορευ-
ς διαμηνύθηκε πως αν δεν υπέγραφαν
ρθωμένες συμβάσεις, οι αίθουσες εκ-

Ιδιότυπος εκσυγχρονισμός στη Λυρική Σκηνή

του Παύλου Πετρίδη
πρώην Προέδρου Ε.Λ.Σ.

γύμνασης του Μπαλέτου (στην οδό Πειραι-
ώς) θα παρέμεναν κλειστές. Εκόντες άκοντες
αναγκάστηκαν να ενδώσουν αποδεχόμενοι,
αδιαμαρτύρητα, τη μείωση του αρχικά προτα-
θέντος μηνιαίου μισθού τους.

Πού οι παλιές χαρμόσυνες συγκυρίες με τις
εβδομαδιαίες απεργίες, τις καταλήψεις και
τις εκδηλώσεις διαμαρτυρίας στα πεζοδρόμια
του Θεάτρου. Τώρα πια οι «εργατοπατέρες»
έχουν υποταχθεί (γιατί άραγε;) στα κελεύ-
σματα της καινούργιας Διοίκησης. Ο σεβα-
σμός της παλαιάς Διοίκησης απέναντι στους
εργαζόμενους και τους καλλιτέχνες ξεχάστη-
κε γρήγορα.

Από εύλογη περιέργεια επεξεργάστηκα το
περιεχόμενο της σύμβασης εργασίας που υπο-
χρεώθηκαν να υπογράψουν οι χορευτές. Το
βλέμμα μου σταμάτησε στο τρίτο μέρος του
κειμένου που φέρει τον τίτλο «Πειθαρχικά
Αδικήματα». Τα μέτρησα προσεκτικά διαπι-
στώνοντας ότι είναι δώδεκα τον αριθμό. Σύμφω-
να με τη διατύπωση της σύμβασης τα καταγρα-
φόμενα «αδικήματα» περιλαμβάνονται απλά
«μεταξύ» κι άλλων πειθαρχικών αδικημάτων
που προφανώς δεν παρατίθενται αναλυτικά.

Προς ενημέρωση του θεατρόφιλου κοινού
παραθέτω αυτούσιο το κεφάλαιο περί πει-
θαρχικών αδικημάτων των καλλιτεχνών, που
έχει το ακόλουθο περιεχόμενο:

«Μεταξύ των πειθαρχικών αδικημάτων πε-
ριλαμβάνονται ιδίως:

α) Η δημόσια, προφορικός ή εγγράφως
άσκηση κριτικής των πράξεων της προϊστάμε-
νης αρχής με εκφράσεις που αποδεικνύουν
έλλειψη σεβασμού ή με σκόπιμη χρήση αβάσι-
μων επιχειρημάτων.

β) Η χρησιμοποίηση τρίτων προσώπων για
απόκτηση υπηρεσιακής εύνοιας, ή πρόσκλη-
ση, ή ματαίωση διαταγής της υπηρεσίας.

γ) Η άμεση ή μέσω τρίτου προσώπου συμμε-
τοχή σε δημοπρασία της επιτροπής για την
οποία αποτελεί μέλος ο απασχολούμενος ή η
αρχή στην οποία αυτός ανήκει.

δ) Η αναξιοπρεπής διαγωγή μέσα στην υπη-
ρεσία ή εκτός αυτής.

ε) Η βραδεία προσέλευση στην υπηρεσία ή η
πρόωρη αποχώρηση από αυτήν.

στ) Η ραθυμία, η αμέλεια καθώς και η ατε-
λής ή μη έγκαιρη εκπλήρωση του καθήκοντος.

ζ) Η μη αρμόζουσα συμπεριφορά προς τους
πολίτες, τους προϊσταμένους και λοιπούς
υπαλλήλους.

η) Η αναρμόδια παρέμβαση υπέρ ή κατά
τρίτου.

θ) Η αδικαιολόγητη προτίμηση νεοτέρων
υποθέσεων με παραμέληση παλαιότερων.

ι) Η αδικαιολόγητη αποχή από την εκτέλεση
των καθηκόντων.

ια) Η άρνηση ή παρέλκυση εκτέλεσης υπηρε-
σίας.

ιβ) Η χρησιμοποίηση της θέσης του για εξυ-
πηρέτηση ιδιωτικών συμφερόντων του ή προ-
σώπων που πρόσκεινται σ' αυτόν».

Αυτά, λοιπόν, ως προς το παρόν εργασιακό
καθεστώς των χορευτών μετά τον περίφημο
εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου. Πού
είσαι Συνοδινέ, που έτρεχες και δεν έφτανες
για την αναβάθμιση, την αξιοπρέπεια και την
αυτονομία του Μπαλέτου; Που οι νονοί του
«συνδικαλισμού» σε κατήγγελλαν, στην οδό
Ακαδημίας, για τις 250.000 δραχ. που έπαιρνες
το μήνα. Πώς, ξαφνικά, μετά τον εκσυγχρο-
σμό, επικράτησε σιγή για το 1.000.000 δραχ.
(και βάλε) του νέου Διευθυντή, που εκταμιεύ-
εται κατά μήνα από τα φειδωλά ταμεία της
Λυρικής;

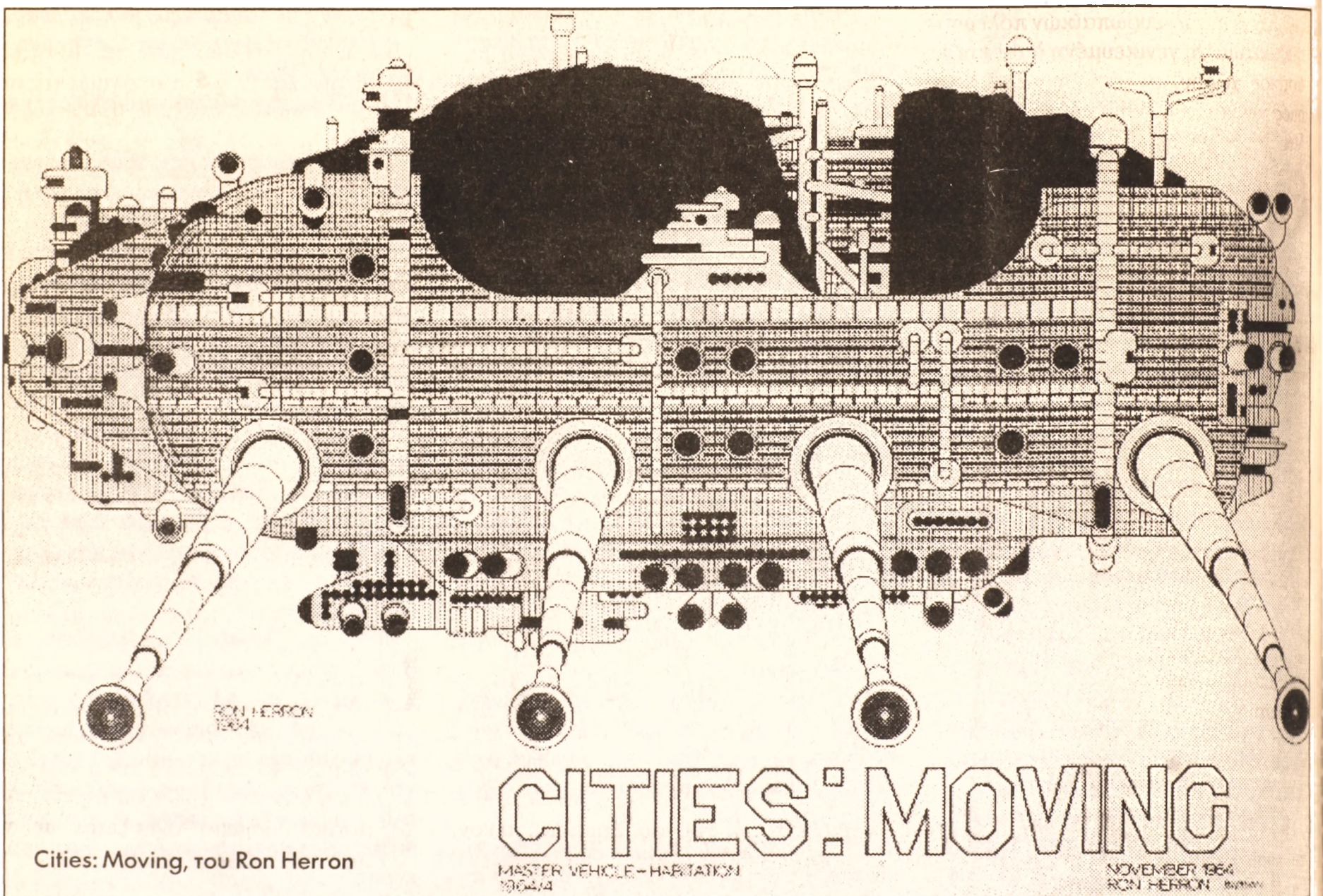
Πού είσαι Πρόεδρε, που ταξίδευες κάθε
βδομάδα από τη Θεσσαλονίκη αμισθί για να
προεδρεύεις του Δ.Σ., συνδιαλεγόμενος, χω-
ρίς φραγμούς, με όλους τους καλλιτέχνες; Με
περισσή αφοσίωση και σεβασμό στα ιδανικά
του Θεάτρου. Δυστυχώς, αυτά αποτελούν
πλέον γραφικότητες εμπρός στον ούριο άνε-
μο του εκσυγχρονισμού της καινούργιας Διοί-
κησης.

Ας είναι.. Η παρελθοντολογία δεν ωφελεί.
Προέχει το παρόν και το μέλλον του μοναδι-
κού Λυρικού Θεάτρου και η περιφρούρηση
της όποιας αυθυπαρξίας του. Και πάνω απ'
όλα η προβολή και αξιοποίηση του άξιου δυ-
ναμικού του. Γιατί οι λυρικοί καλλιτέχνες, οι
χορευτές και οι μουσικοί της Ε.Λ.Σ. μετουσιώ-
νουν τις προσδοκίες του ελληνικού πολιτι-
σμού σε αδήριτη πραγματικότητα.

Ο Virilio και ΤΟ ΤΈΛΟΣ ΤΟΥ ΧΏΡΟΥ

Γεώργιος Θ. Κουτούπης

Ο Tschumi σε ένα κείμενό του με «Ερωτήματα για τον Χώρο» αναρωτιέται: αν δεχθούμε ότι ο χώρος είναι προϊόν του ιστορικού χρόνου, τότε το τέλος της ιστορίας (με τον τρόπο που μίλησε για πρώτη φορά ο Hegel) σημαίνει και τέλος του χώρου ως προϊόντος της ιστορίας¹. Με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, οι τελεολογίες ήταν και παραμένουν από τις προσφιλέστερες ανθρώπινες πνευματικές δραστηριότητες, είτε με τη μορφή υποθέσεων, είτε με αυτήν των προφητειών. Η πιστοποίηση, όμως, ενός τέλους (με την έννοια της εξαφάνισης) είναι διαφορετικό πράγμα. Ο Virilio έρχεται να μας μιλήσει για το τέλος του χώρου στη σημερινή εποχή των ηλεκτρονικών μεταδόσεων. Το γεγονός είναι τετελεσμένο: πρόκειται για την εκμηδένιση των αποστάσεων και τη συνακόλουθη εξαφάνιση/απάλειψη του χώρου και των διαστάσεών του. Και η απώλεια αυτή, αυτό το τεχνολογικό «ατύχημα» δεν είναι χωρίς συνέπειες για τον τρόπο και τον χώρο, όπου περικλείαμε και οργανώναμε την εμπειρία και τη σκέψη μας.

ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ παράμετροι που οργανώνουν την εμπειρία μας μέσα στον κόσμο και για τον κόσμο, δηλαδή ο χώρος και ο χρόνος, έχουν τεθεί σοβαρά υπό ανασκευή από τη σύγχρονη τεχνολογία. Μά-

λιστα, για πολλούς θεωρητικούς, η ανάκατασκευή αυτών των παραμέτρων είναι το κύριο μέλημα των μέσων (media) ως «προεκτάσεων του ανθρώπου». Και όταν μιλάμε για «κόσμο», από την ανα-

γέννηση και μετά, εννοούμε την «πόλη». Σήμερα, πλέον, το περιβόητο «παγκόσμιο χωριό» του McLuhan είναι η πόλη-κόσμος, η πλανητική πόλη. Στο μεταξύ, οι κλασικές αντιθέσεις πόλη/ύπαιθρος,

έντρο/περιφέρεια (συμπτώματα της ιομηχανικής επανάστασης), έχουν διαορισθεί, διαφοροποιηθεί, μεταλλαθεί. Έχουν παραχωρήσει τη θέση τους ε μορφώματα που περιγράφονται ως ετα-πόλη, μεγα-πόλη, μητροπολιτικό ύμπλεγμα (μητρόπλεγμα/metroplex). Ίδη, μιλάμε για μετα-βιομηχανική κοινότητα, οικονομία, πόλη. Το φαινόμενο της απο-βιομηχάνισης των ανεπτυγμένων χωρών, οι αλλαγές στις σχέσεις εργασίας, οι αλλαγές στον τρόπο (τόπο και χρόνο) εργασίας και διάθεσης του ελεύθερου χρόνου, συνοδεύονται από αλλαγές και στον αστικό χώρο. Νέα μέσα μεταφοράς και μετάδοσης, τεχνολογίες μελάβησης, επιδρούν σε αυτό που ξέραμε ως αστικό τοπίο.

Η παρακμή των κέντρων των αμερικανικών πόλεων², η μετατροπή των ιστορικών κέντρων των ευρωπαϊκών πόλεων σε ολυ-θέαμα³, η γενικευμένη διάχυση του αστικού χώρου, ο «επί θύραις» τουρισμός του καναπέ⁴, καθιστούν ήδη το Las Vegas του Venturi ένα μάθημα ξεπερασμένο⁵. Μετά το *One from the Heart* του Morpola (όπου οι ηθοποιοί παίζουν σε ένα εικονικό Las Vegas, προσαρμοσμένο στις ανάγκες της ταινίας) το πραγματικό δεν είναι αυτό που ξέραμε. Το Hollywood και η Disneyland είναι τα πιο παρακμηριστικά (και ίσως «πρωτόγονα») δείγματα προσομοίωσης του πραγματικού σε πραγματικό χώρο⁶. Ό,τι ήταν να καταληφθεί στο χώρο έχει σχεδόν καλυφθεί και εξαντληθεί. Μετά την εξάπλωση των μεγαλουπόλεων και τον «εξω-αποικισμό» του χώρου κατά το παρελθόν, γινόμαστε μάρτυρες ενός «ενδο-αποικισμού» της πόλης (όπως και του ανθρώπινου σώματος) που δεν είναι χωρικής τάξης, αλλά χρονικής⁷. Ο Virilio ξεκινάει με κάποιες φαινομενικά απλές και ήπιες ερωτήσεις: η σύγχρονη μητρόπολη έχει κάποια δική της όψη; Σε ποια στιγμή, κατά την πρόσβασή μας στην πόλη, αυτή μας είνχει το πρόσωπό της;

Η αναγεννησιακή πόλη διαμορφώνει τη φυσιογνωμία της με την ανακάλυψη της Προοπτικής. Ο άνθρωπος ως βλέμμα αποθετείται στο κέντρο της αναπαράστασης του κόσμου και τη διευθύνει: οι ρυθμικές διαστάσεις του ευκλείδειου χώρου οριστικοποιούν το κέντρο-άνθρωπος, που κινείται με την ταχύτητα της γης γύρω (πλέον) από τον ήλιο. Αποκαθίσταται η άρθρωση στη συνέχεια του χώρου ως προς την ανθρώπινη εμπειρία) και τη

διάρκεια του χρόνου (ως προς την κίνηση της γης), προοίμιο μιας μακράς πορείας που θα διαμορφώσει τις μεγάλες αφηγήσεις της πολεοδομίας και του μυθιστορήματος του 18ου και 19ου αιώνα⁸. Ανακαλύπτεται (ή εφευρίσκεται;) η ιστορία. Ο χρόνος παύει να είναι κυκλικός, γίνεται ανυσματικός. Οι μεγάλες κατακτήσεις και μετοικήσεις (ανακάλυψη του Νέου Κόσμου, αποικίες), η εξάπλωση στον γεωγραφικό χώρο θα απαιτήσει συντόμευση του χρόνου των μετακινήσεων.

Μπορεί κανείς να κινηθεί, να πάει παντού: το θέμα είναι «πόσο γρήγορα». Για τον Virilio, η ταχύτητα προηγείται (είναι προϋπόθεση) του πλούτου: οι πόλεις/κοινωνίες υψηλών ή χαμηλών ταχυτήτων δεν είναι μεταφορικές εκφράσεις (όπως λέμε «κοινωνία δύο ταχυτήτων»), αλλά κυριολεκτικές έννοιες⁹. Αν ταχύτητα σημαίνει οικονομία χρόνου, η βιομηχανική επανάσταση είναι συνώνυμη μιας επανάστασης στα μέσα μεταφοράς, τις συγκοινωνίες. Τα όρια της βιομηχανικής πόλης γίνονται όλο και πιο ασαφή. Οι εισοδοί/έξοδοι της βιομηχανικής πόλης είναι οι σταθμοί της – επιβατικοί και εμπορευματοικοί, οδικοί και σιδηροδρομικοί, λιμενικοί και αερολιμενικοί. Εισοδοί/έξοδοι από παντού και προς όλες τις κατευθύνσεις. Αρχή του διαχωρισμού των λειτουργιών, ζωνοποίηση της βιομηχανικής πόλης. Οι γρήγορες κατακόρυφες κινήσεις (ανελκυστήρες) επιτρέπουν την κατασκευή των ψηλών κτιρίων της Ville Radieuse. Ήδη, όμως, αυτά τα κτίρια και αυτές οι «χρήσεις γης» περιέχουν τους προδρόμους της επόμενης τεχνολογίας – τηλέγραφους, τηλέφωνα, ασυρμάτους¹⁰...

Στη μετα-βιομηχανική και ηλεκτρονική εποχή που διανύουμε, τα μέσα επικοινωνίας και τηλεπικοινωνίας καλύπτουν όλο και μεγαλύτερες αποστάσεις σε όλο και μικρότερο χρόνο. Όμως, ο χρόνος δεν μικραίνει απλώς, εντατικοποιείται. Η οικονομία του χώρου και της έντασης κεφαλαίου δίνουν τη θέση της σε μια οικονομία έντασης χρόνου. Σημασία, πλέον, έχει το «συμβάν» (event). Οι λειτουργίες και οι χρήσεις είναι ήδη μεγάλης διάρκειας, πλαδαρές, ενότητες. Οι συρρικνούμενες διαστάσεις του χώρου συμπλέκονται (μετά τον Einstein) με τη διάσταση του χρόνου: ο χώρος γίνεται τετραδιάστατος, αλλά προς όφελος του χρόνου. Ο αναγεννησιακός άνθρωπος έχει μετατοπισθεί από το κέντρο της αναπαράστασης του κόσμου. Το βλέμμα

του σχετικοποιείται, οι συντεταγμένες του χώρου και του γεγονότος εξαρτώνται πλέον από τη θέση του παρατηρητή και τη σχετική του ταχύτητα. Η κιναισθησία είναι συνομήλικη με τον κινηματογράφο και την αερο-πορεία¹¹.

Η όδευση είναι: από την κιναισθησία στην τηλε-θέαση, από εδώ στην τηλε-παρουσία και από εκεί στην τηλεισθησία. Και δεν έχει τόση σημασία η διάνυση, όσο η έντασή της: από τις συντεταγμένες του καρτεσιανού χώρου και τις τρεις διαστάσεις του χρόνου σε ένα εντατικό και έντονο χρόνο/στιγμή, σε ένα μόνιμο παρόν. «Ένα έντονο παρόν αποτέλεσμα της οριακής ταχύτητας των ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων, το οποίο δεν εγγράφεται πλέον μέσα στον χρονολογικό χρόνο: παρελθόν - παρόν - μέλλον, αλλά σε έναν χρονοσκοπικό χρόνο: υπο-εκτειθέμενο - εκτειθέμενο - υπερ-εκτειθέμενο»¹². Θα μπορούσαμε να αντιληφθούμε αυτή την «έκθεση», και τις χρονοσκοπικές της συνιστώσες, από δύο τουλάχιστον σκοπιές: (α) της έκθεσης στη θέα, στο βλέμμα, στο θέαμα και (β) της έκθεσης σε κάποιο είδος (ακόμη και μη-ορατής) «ακτινοβολίας», της έκθεσης σε πολύ μεγάλη ταχύτητα, ακαριαία και συγχρόνως. Σε κάθε περίπτωση, μιλάμε για το «δεν βλέπω - βλέπω - βλέπω πάρα πολύ». Οι «οπτικές διορθώσεις» της κλασικής αρχαιότητας και οι «ανεστραμμένες προοπτικές» του μανιερισμού είναι τεχνικές που αφορούσαν το χώρο. Στο χρονοσκοπικό περιβάλλον, αυτές οι τεχνικές έχουν αντικατασταθεί από τις τεχνολογίες «(χρονικής) ανόρθωσης» της εικόνας από τα φασματοσκοπία μέχρι τους καθοδικούς σωλήνες των τηλεοράσεων και τις ψηφιακές ανορθώσεις, ασύλληπτων για το μάτι, ταχυτήτων.

Τα σημερινά «τείχη» της πόλης είναι το φράγμα της ταχύτητας του φωτός. Και το μόνο φως που υπάρχει είναι το «φως της ταχύτητας». Τι μπορεί να είναι «μνημείο» σε αυτό το τεχνολογικό καθεστώς; Αν το αστικό μνημείο σχετίζεται με το «πνεύμα του τόπου» και την έννοια της «μακράς διάρκειας» (κατά τον Braudel¹³) της φυσικής του παρουσίας, τι μπορεί πλέον να είναι «μνημείο» μέσα σε αυτή τη συνθήκη δοκιμασίας του τόπου και της εισβολής της βραχείας διάρκειας; Οι έννοιες του «τόπου» και της (έστω, σωματικής) «εγγύτητας», το «εδώ» και το «εκεί» θα συνεχίσουν να υπάρχουν. Το ερώτημα είναι: πώς θα τα

αντιλαμβανόμαστε, πώς θα εμπλεκόμαστε σε αυτά; Μετατόπιση της αντίληψής μας για τον χώρο και της δράσης μας μέσα σε αυτόν. Οι επιστήμες και οι τέχνες του χώρου, όπως και οι φιλοσοφικές μας αντιλήψεις, που παραδοσιακά θεμελιωνόνταν (κυριολεκτικά και μεταφορικά) σε χωρικές αναφορές, δοκιμάζονται και θα δοκιμαστούν ως προς τη χωροθέτηση και χωροποίηση της υπόστασής τους. Θα αναγκαστούν να «μετατοπισθούν»: όπως οι αναπαραστατικές τέχνες μετά την εφεύρεση της φωτογραφίας, θα πρέπει να επαναπροσδιορίσουν (αν όχι να «επανεφεύρουν») το πραγματικό.

Στη μηχανική και βιο-μηχανική εποχή, το κατ' εξοχήν υλικό της μοντέρνας αρχιτεκτονικής (που, όταν πρωτοεμφανίστηκε, η «υλικότητά» του αμφισβητήθηκε σοβαρά) υπήρξε το γυαλί. Μαζί με τις νέες κατασκευαστικές τεχνικές (με οπλισμένο σκυρόδεμα ή/και μέταλλο) έγιναν δυνατές η «διαφάνεια» και «ταυτοχρονία», η διάχυση/ροϊκότητα του χώρου και της αντίθεσης μέσα/έξω. Τα μέσα συγκοινωνίας και η ταχύτητά τους έγιναν η ρητορική του «νέου πνεύματος» (όχι μόνον από τους φουτουριστές, αφού και ο **Le Corbusier** εξυμνούσε τον ίδιο τον Παρθενώνα, τη Μηχανή και τα μεταφορικά μέσα των αρχών του αιώνα μας¹⁴). Στην ηλεκτρονική και βιοηλεκτρονική πόλη, το γυαλί συνεχίζει να έχει προνομιά θέση στην επικράτεια των υλικών και της υλικότητας, αλλά με ένα διαφορετικό και ρηξικέλευθο τρόπο: ως οθόνη. Οι σημερινές είσοδοι/έξοδοι είναι τα τερματικά κάθε είδους ηλεκτρονικής μετάδοσης δεδομένων. «*Η οθόνη έγινε απότομα η πλατεία της πόλης, το σταυροδρόμι όλων των μαζικών μέσων (mass media)*»¹⁵.

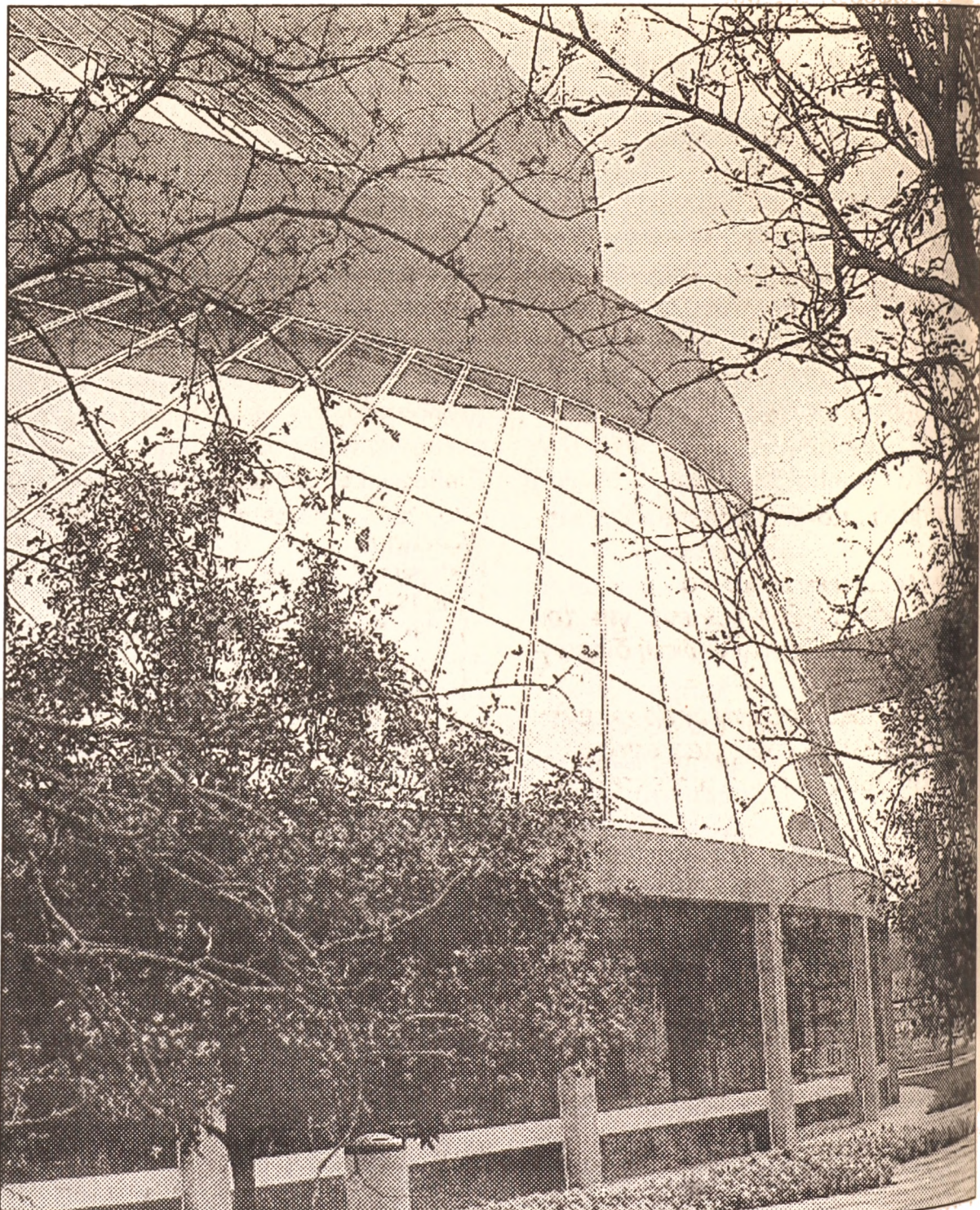
Ο Virilio γράφει για την «υπερεκτεθειμένη πόλη» τη σημαδιακή χρονιά του 1984. Η τηλεματική, τα δίκτυα και οι τεχνικές ηλεκτρονικής προσομοίωσης είναι ακόμη υπόθεση της στρατιωτικής και κινηματογραφικής βιομηχανίας. Από τότε μέχρι τις ημέρες μας, έχουν συμβεί πάρα πολλά: η οθόνη καθοδικών ακτίνων της τηλεόρασης μετεξελίσσεται σε οθόνη διεπαφής, σε διεπιφάνεια (interface). «*Το σύνορο ή η οριοθετούσα επιφάνεια έχει μετατραπεί σε μια οσμωτική μεμβράνη, σαν στυπόχαρτο*»¹⁶. Ως καθοριστικό και προσδιοριστικό, προβάλλεται η δυνατότητα διαδραστικής/αλληλεπιδραστικής και «ριζωματικής» επικοινωνίας,

σε αντίθεση με την ιεραρχική, μονόδρομη και «δενδροειδή» σχέση πομπού-δέκτη. Αλλά ένα διαδραστικό/αλληλεπιδραστικό και ριζωματικό περιβάλλον, με τα ευφυή του κτίρια, δεν θα αφορούσε και διαφορετικούς χρήστες/πολίτες – και το αντίθετο;

Ο σημερινός κόσμος απειλείται από μια αόρατη μόλυνση, την πληροφορική (μόλυνση). Ο Virilio επισημαίνει την αναγκαιότητα μιας νέας οικολογίας, όχι πράσινης αλλά γκριζας. Μια τέτοια οικολογία δεν θα πρέπει να αφορά τον «οίκο» ως χώρο, τόπο και περιοχή. Δεν θα αφορά τη μόλυνση από στερεά, υγρά ή αέρια απόβλητα, εντοπισμένη χωρικά. Αντικείμενό της θα είναι η μόλυνση που εκτοπίζει τον χώρο και τον τόπο και εντοπίζεται χρονικά. Για το λεξιλόγιο του Virilio, στην περιοχή (territory), ως οριοθέτηση και στάση, αντιπαρατίθεται

το άνυσμα (vector) και η διάνυση, ως κίνηση και ταχύτητα. Στον «οίκο» αντιπαραβάλλεται ο «δρόμος». Η γκριζα οικολογία του Virilio είναι μια «δρομολογία» (dromology). Το σημερινό οικοσύστημα δεν περιλαμβάνει μόνο τη γαϊόσφαιρα, αλλά και τη χρονόσφαιρα: εκτός από την επαπειλούμενη ατμοσφαιρική, υδροσφαιρική και λιθόσφαιρική μόλυνση, διακυβεύεται και η δρομοσφαιρική. Απαιτείται μια δρομολογία της πόλης της πόλης-κόσμος, της πλανητικής πόλης. Το ατύχημα του μέλλοντος θα είναι η έκρηξη/έκλυση απεριόριστης πληροφορίας¹⁷.

Το πέρασμα από την «Ακτινοβόλο Πόλη» («The Radiant City» του Le Corbusier) στην «Υπερεκτεθειμένη Πόλη» («The Overexposed City» του P. Virilio) είναι η μετάβαση από την οικονομία του χώρου στην οικονομία του

Το Dallas Symphony Hall, του ονομαστού αρχιτέκτονα Ι. Μ. Πέι.

όνου, από την προοπτική του χώρου
 ην προοπτική του χρόνου, από το
 stenzminimum του χώρου στο exis-
 zminimum του χρόνου. Η αρχιτεκτο-
 νική και η πολεοδομία, όπως τις ξέρουμε
 χρι σήμερα, αναπόφευκτα θα αναμε-
 λθούν με τις τεχνολογίες κατάργησης
 ο χώρου. Ποια θα είναι τα νέα τους
 θήκοντα για να μην μεταβληθούν σε
 τός συρμού ή και σε εκτροχιασμένες
 αστηριότητες – σε αρμοδιότητες αμε-
 εών ταχυτήτων και επιταχύνσεων;
 ε ως Ηλεκτροτεκτονικές είτε ως
 ρχιτεκτονικές, πώς θα μπορέσουν να
 ραμείνουν έγκυρες μέσα στο (και για
) σύγχρονο ψηφιακό τεχνοπολιτισμι-
 και κοινωνικό περιβάλλον; Αν οι πε-
 δρομήσεις στην πόλη είναι παρεπόμε-
 ς της ανάπτυξης και κυριαρχίας των
 των συγκοινωνίας, ποιες θα είναι οι
 άλογες πεζοδρομήσεις στην εποχή των
 περ-λεωφόρων της πληροφορικής».

...*Να ορίσουμε τρόπους μόνωσης και
 ρισυλλογής και να διαφυλάξουμε τό-
 υς συνάθροισης ομάδων και κοινοτή-
 ν. (Ας μην λησμονούμε, χωρίς να θέ-
 υμε να τις σχεδιάσουμε ψυχρά, τις
 αξιόμητες καταστάσεις)*¹⁸. Μέσα
 τον σημερινό ψηφιακό περίγυρο, πού
 τι πώς θα λάβουν χώρα και χρόνο οι
 ταξινομητες καταστάσεις» για τις
 τοίες μιλάει ο Αξελός; Και αν, ίσως και
 ως παραδόξως, θα πρέπει η έννοια
 ο «τόπου» να αποσυνδεθεί από την έν-
 ια του «χώρου»;

πρατήρηση που θα έπρεπε να προη-
 ήται:

υτό δεν είναι ένα κείμενο»
 Πόσο μάλλον ένα κείμενο για τον
 ilio, εξ αφορμής του Virilio ή διερμη-
 α Virilio.
 α υπερ-έκθεση σε ένα υπερ-εκτεθει-
 νο περιβάλλον, ίσως μας υποχρεώ-
 να σκεφθούμε το «υπερ-εκτεθειμέ-
 » κείμενο.

ΜΕΙΩΣΕΙΣ

Βλ. Tschumi, B., «Questions of Space»,
 μενο γραμμένο το 1975, περιέχεται στο
 Tschumi, B., *Architecture and Disjunction*, The
 MIT Press, Cambridge, Massachusetts,
 London, England, 1994, σελ. 61.

Βλ. Virilio, P., «The Overexposed City»,
 περιέχεται στο Virilio, P., *The Lost Dimension*,
 Bantam, New York, 1991· α' γαλλική
 έκδοση: *L'Espace Critique*, éd. Ch. Bourgois,
 Paris, 1984. Επίσης, Davis, M., «Beyond Blade
 Runner: Urban Control, the Ecology of Fear»,
Mediamatic 8 # 2/3, 1995· σε ελληνική με-

τάφραση: Davis M., «Πέρα από το Blade
 Runner: Αστικός Έλεγχος, Η Οικολογία του
 Φόβου», περ. *futura 3* (ειδικό ένθετο), Αθήνα,
 1996. Ακόμη, McKenzie W., «On Techno-
 logical Time: Cruising Virilio's Over-Exposed
 City», ηλεκτρονικό κείμενο διαθέσιμο στο
<http://www.uio.no/~mwatz/futurec/mwark/mwark.virilio>.

3. Βλ. Μαρτινίδης Π., «Πόλη και θέαμα, πό-
 λη-θέαμα, πολυθέαμα», *Θέματα Χώρου+Τε-
 χνών*, Αθήνα, 1995. Και Gausa M., «Open
 Urban Systems», στο *Constructing the Town
 upon the Town. Transformations of
 Contemporary Urban Sites*, *Europar 4 (rules)*,
 1995.

4. Για το λεγόμενο «tourisme sur place», βλ.
 Virilio P., «L'Ecologie Grise», σελ. 77, περιέ-
 χεται στο Virilio, P., *La Vitesse de Libération*,
 éd. Galilée, Paris, 1995.

5. Βλ. Venturi, R., Scott Brown, D., Izenour,
 S., *Learning from Las Vegas*, The MIT Press,
 Cambridge, Massachusetts, London, England,
 1972.

6. Βλ. Virilio, P., «The Overexposed City», ό.
 π., σελ. 24.

7. Βλ. McKenzie, W., ό.π.

8. Βλ. Virilio, P., «The Overexposed City», ό.
 π., σελ. 26.

9. Virilio, P., Lotringer, S., *Pure War*,
 Semiotext Foreign Agents Series, 1983, σελ. 43.

10. Βλ. McKenzie, W., ό.π.

11. Βλ. Virilio, P., «La Perspective du Temps
 Réel», που περιέχεται στο Virilio, P., *La
 Vitesse de Libération*, ό. π., σελ. 35-48.

12. Βλ. Virilio, P., «La Perspective du Temps
 Réel», ό. π., σελ. 42.

13. Βλ. Braudel, F., «Η Μακρά Διάρκεια»,
 (πρώτη δημοσίευση 1958) περιέχεται στο
 Braudel, F., *Μελέτες για την Ιστορία*, Εταιρεία
 Μελέτης Νέου Ελληνισμού - Μνήμων, 1986.

14. Βλ. Le Corbusier, «*Towards a New
 Architecture*», Praeger Publishers, New York -
 Washington, 1970, Α' γαλλική έκδ.: Le
 Corbusier, *Vers une architecture*, éd. Grés,
 Paris, 1923.

15. Βλ. Virilio, P., «The Overexposed City»,
 ό.π., σελ. 25.

16. Βλ. Virilio, P., «The Overexposed City»,
 ό.π., σελ. 17.

17. Βλ. Virilio, P., «Speed and Information.
 Cyberspace Alarm!», ηλεκτρονικό κείμενο
 διαθέσιμο στο [http://www.fredonia.com/
 ctheory/a30-cyberspace_alarm.html](http://www.fredonia.com/ctheory/a30-cyberspace_alarm.html)

Επίσης βλ. «Nous allons vers des
 Tchernobyls informatiques. Interview de Paul
 Virilio par Guy Lacroix», ηλεκτρονικό περιο-
 δικό *Terminal* στο [http://weblifac.ens-cachan.fr/
 Terminal/textes/Tchernobyl62.html](http://weblifac.ens-cachan.fr/terminal/textes/Tchernobyl62.html)

Και Wilbur, S., «Dromologies: Paul Virilio:
 Speed, Cinema, and the End of the Political
 State», ηλεκτρονικό κείμενο διαθέσιμο στο
[http://ernie.bgsu.edu/~wilbur/dromologies.
 html](http://ernie.bgsu.edu/~wilbur/dromologies.html)

18. Αξελός, Κ., «Η Πόλη-Πρόβλημα»,
 περ. *Χάος*, τ. 5, 9-10/1995 (ειδικό ένθετο),
 σελ. 7.

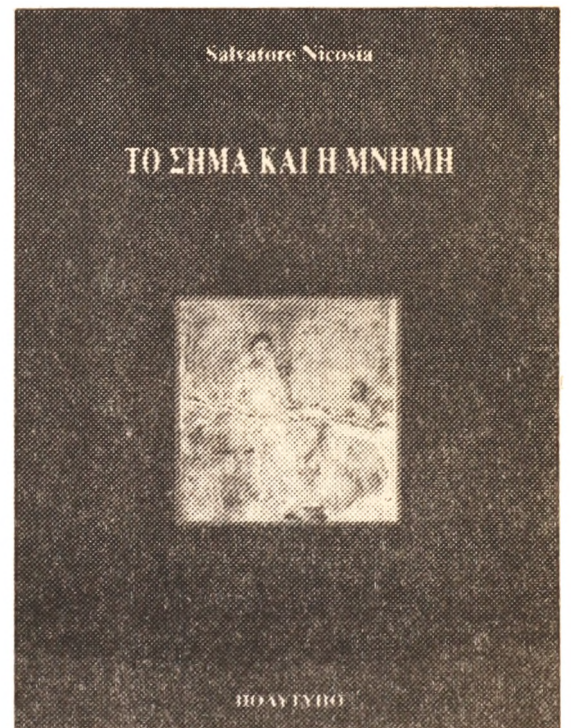
Salvatore Nicosia

ΤΟ ΣΗΜΑ ΚΑΙ Η ΜΝΗΜΗ

Ταφικά έπιγράμματα
 από την αρχαία Ελλάδα

Μετάφραση:
 Ευριπίδης Γαραντούδης

Άπό τις χιλιάδες έπιγραφές που
 διασώθηκαν παρουσιάζεται μια
 σημαντική έπιλογή που περιέχει κείμενα
 από τον 7ο π.Χ. αιώνα μέχρι τον 4ο μ.Χ.
 Αρχαίο κείμενο, μετάφραση, σχόλια.
 Έκτενης εισαγωγή του έλληνοιστή
 Σαλβατόρε Νκοζία.
 Τετράχρωμες απεικονίσεις από τις
 έπιτύμβιες στήλες της Δημητριάδος.

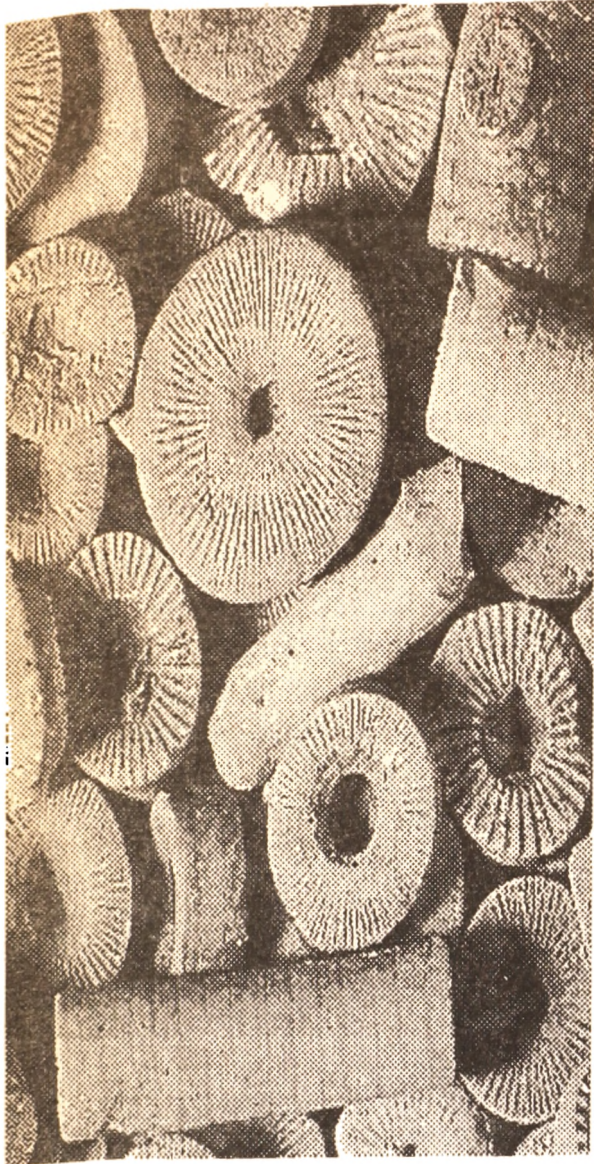
Η έπιτύμβια έπιγραφή διαωνίζει τό
 όνομα και την ταυτότητα ενός άτομου,
 μαρτυρεί τον τρόπο που έζησε και
 πέθανε, χαράζει την παρουσία του στή
 μνήμη του κοινωνικού συνόλου,
 προτείνοντάς τον σαν ήρωικό πολιτικό,
 ήθικό παράδειγμα και του ξαναδίνει τή
 μοναδική μορφή ύπαρξης που μπορεί να
 συνεχίζει ακόμα και μετά τό θάνατο.

Έκδόσεις
 ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Τα Άγρια & ια Ήμερα

του Παναγιώτη Ιωαννίδη

Παραλίγο να τους απαλλάξει ο καιρός, με μια παραδειγματική μπόρα: δροσερή και σοβαρή συγχρόνως. Όμως ο ήλιος σύντομα ξαναβγήκε, τα μεγάφωνα δοκιμάστηκαν (ο εκσυγχρονισμός επέτυχε: η Ελευθερία αντικατέστησε την Δημητριάδη, η Άννι Λέννοξ τους Πινκ Φλόυντ...), το σκηνικό στήθηκε. Οι καντίνες ήταν εκεί, τα σημαιάκια ήταν εκεί, οι καραμούζες επίσης – κι ας πλάνταζαν στη φωνή μονάχες, στα χέρια των πωλητών τους.

Γιατί ο κόσμος δεν είχε έρθει για την ομιλία. Σαν κάποιους παλιούς αριστερούς, που εξακολουθούν να πηγαίνουν στις συγκεντρώσεις της Πρωτομαγιάς, μόνο και μόνο με την ελπίδα να συναντήσουν πάλι τους συντρόφους, ή με το πρόσχημα να μεταδώσουν στα παιδιά τους το νόημα της γιορτής, έτσι κι εδώ, φυλλορροούσες παρέες αναζητούσαν τα υπόλοιπα μέλη τους μεσ' στο ψυχρά φωτισμένο σκοτάδι.

Έχουν έρθει για να ξαναβρούν τους φίλους, να πουν δυο κουβέντες, να θυμηθούν, αν μπορέσουν, το ρίγος του ενθουσιασμού άλλων εποχών. Ένας πατέρας κουνάει την σημαία του πέρα δώθε, σαν παιχνίδι για τον οκτάχρονο γιο του. Μια κυρία μιλάει στο κινητό της. Μου φαίνεται πως κάπου είδα κι ένα γουόκμαν... Όσοι δεν έχουν πιάσει “θεωρείο” στο «Τηνιακό», περπατούν πάνω κάτω στην Αλεξάνδρας, που είναι άδεια ήδη από το άγαλμα της Αθηνάς, κι ας έχουνε διακόψει την κυκλοφορία από την «Σόνια». Γι' αυτό και φέτος, τα μακρυνά πλάνα είναι αλήθεια μακρυνά: τα σημαιάκια αρπάζουν το φως των προβολέων, να μην φαίνεται πως το ενδιαμέσο μαύρο είναι άσφαλτος, κι όχι κόσμος. Κόσμος που πάντως αντιδρά άνευρα, κινημένος από ένα αίσθημα καθήκοντος ανάμικτο με νοσταλγία, οι πιο νέοι αβέβαιοι για το ποιος είναι ο ρόλος τους εδώ, ποιος είναι ο ρόλος της συγκέντρωσης της ίδιας, τελικά.

Το πλήθος δεν παραληρεί, δεν πάλλεται. Ευτυχώς, από μια άποψη. Δεν θα μας λείψουν οι “Μεγάλοι Αρχηγοί”. Όποτε τους νοικιάσαμε την πίστη μας, σπάσανε το συμβόλαιο και μας την επέστρεψαν αγνώριστη, ρημαγμένη. Δεν ξέρω αν είναι τόσο κακό που ξεκρεμάστηκαν οι ιδεολογίες από τα μπαλκόνια. Ίσως είναι μια ευκαιρία να ξαναφυτευτούν οι ιδέες μέσα μας, να τις φροντίσουμε με τα δικά μας χέρια, να δούμε με τα ίδια μας τα μάτια πόσο μπορούν να αντέξουν στην ζωή, και πόσο να την ωφελήσουν. Καθένας ας διαλέξει τους Μυστικούς Οδηγούς του, και τους συντρόφους θα τους βρει πάνω στην πράξη.

Ένα πράγμα παρέμεινε अपαράλλακτο με τις αλλοτινές συγκεντρώσεις: τα σκουπίδια που σκέπαζαν το δρόμο, μετά. Οι εργάτες του δήμου κινήθηκαν γρήγορα, και σύντομα εξάλειψαν τα ίχνη.

ΜΕΤΑ

Τα Άγια Εφήμερα

☉ Οι τέσσερις θερινοί καρποί από τον οπωρώνα του «Ροδακιού». Οι γεύσεις και τα αρώματα ποικίλλουν, και καθένας διαλέγει κατά το γούστο του – αλλά παντού θαυμάζεις το μεράκι του κηπουρού, που αγαπάει όλα τα δέντρα του εξίσου, και τα τρυγεί αραιά, και στην ώρα τους.

📖 Η ιδιότυπη χάρη των ελαφρότατα εξεζητημένων ελληνικών, στα οπισθόφυλλα της «Μικρής Σειράς» του «Καστανιώτη», και τους καταλόγους προσφορών της «Λέσχης του Δίσκου». (Όμως η δυνατότητα κατ' ιδίαν ακροάσεως επί τόπου, πριν την επιλογή και αγορά, είναι απαραίτητο στοιχείο κάθε σοβαρού καταστήματος κλασικής μουσικής που σέβεται τον εαυτό του και τους πελάτες του).

ΚΡΙΤΙΚΗ Βιβλίου

Ιμερικανική παράνοια

5 Πύνσον
αντ
Ανδρέας Β. Βαχλιώτης
Κατζηνικολή
α 1996

Βάινλαντ, μια απρόσιτη ή περιοχή της Βόρειας πόρνιας, αποτελεί το τελείο οχυρό μιας ομάδας ερρηγών μαριχουάνας, οποιούς έχει βάλει στο μά-FBI, προσπαθώντας με κά-έσον να τους εξοντώσει. ο σκοπό αυτό χρησιμοποι-μ πράκτορες, πόρνες, κα-ες, μαφιόζοι, αεροπλάνα, ιστές φοιτητές ταγμένοι των ναρκωτικών, συνταξι-πλότοι της πολεμικής αε-ρίας, πρώην ναζί.
μυθιστόρημα (1990) του Πύνσον –ενός σκοτεινού κάθε άποψη συγγραφέα από τον οποίο έχει ανα-εί μια ολόκληρη φιλολο-ω αποσκοπεί στο να φωτί-μυστηριώδη προσωπικό-ου- πρωταγωνιστούν ένας ρς πρώην χίπι, ο Ζόνιτ Γου-ιτέως γυναίκα του Φρένε-φηβη κόρη τους Πρέρι, ο της τελευταίας Ησαίας ο πράκτορες του FBI και ΘΕΑ (Διοίκηση Δίωξης οτικών), ο Έκτωρ Γιουνί-αι ο Μπροκ Βοντ. Γύρω πούς κινούνται διάφοροι γγοι τύποι, καλλιτέχνες, επαναστάτες, βετεράνοι λέμου στο Βιετνάμ, αμφι-ς της επίσημης ιδεολο-ης Αμερικής από την επο-εντι και μετά, ιδεαλιστές

που θέλουν να αναθρέψουν τα παιδιά τους με τον ορθό πολιτι-κώς τρόπο, κάτι που κυμαίνεται από μίαν ανάγνωση Τρότσκι έως τη χρήση LSD.

Βρισκόμαστε στο 1984, όταν ο Ρόναλντ Ρίγκαν κλιμακώνει τις επιχειρήσεις αρετής στο πλαίσιο της κάθαρσης της αμερικάνικης κοινωνίας, ενώ στη Νικα-ράγουα εξοπλίζει και χρηματο-δοτεί τους Κόντρας που μάχο-νται εναντίον της επανάστασης των Σαντινίστας. Στις σελίδες του βιβλίου υπάρχουν απόηχοι της δεκαετίας του '60, τότε που κυριαρχούσε «ο πόλεμος του Βιετνάμ, οι δολοφονίες σαν όρ-γανο της αμερικανικής πολιτι-κής, οι συνοικίες των μαύρων που πυρπολούνταν κι ο θάνα-τος», κι από τη δεκαετία του '70, τότε που οι άνθρωποι υπόσχο-νταν να παραμείνουν πιστοί «στην υπέροχη μαστούρα που είναι γνωστή ως Αγάπη».

Υπάρχουν ακόμα αναφορές σε ταινίες: Πτήση του Φοίνικα (1966), 2001: Οδύσσεια του δια-στήματος (1968), Ψυχή (1960), Γκοστμπάστερς (1984)· σε τηλε-οπτικές εκπομπές: Καλημέρα Αμερική, Χαβάη 5-0· σε μουσι-κές: Γούντισοκ, Τζίμι Χέντριξ, Μπίλι Χόλιντεϊ, Λεντ Ζέπελιν, Πινκ Φλόιντ· σε προσωπικότη-τες: Έντγκαρ Χούβερ, Τζόρτζ Μπους, Κλαρκ Γκέημπλ, Γού-ντι Άλεν, Τζόρτζ Λούκας. Επι-πλέον, μνημονεύονται γεγονό-τα που σημάδεψαν την πρόσφα-τη αμερικανική ιστορία: μακαρ-θισμός, εποχή του Ρούσβελτ, δράση της CIA κατά του Φιντέλ Κάστρο, Γουοτεργκέιτ.

Ο συγγραφέας στήνει ένα τε-ράστιο σκηνικό της σύγχρονης Αμερικής, όπου κυριαρχούν καταναλωτικά προϊόντα και αγαθά, τα οποία οι πολίτες επι-διώκουν να αποκτήσουν και να απολαύσουν και σκηνοθετεί μια εξωφρενική παράσταση, βγαλμένη –λες– μέσα από τον ιδιοφυή χρωστήρα του Ιερώνυ-μου Μπος.

Ο αναγνώστης θα μπορούσε να απολαύσει το αλλόκοτο αυτό κείμενο, να γοητευτεί από τις σουρεαλιστικές ιδέες του συγ-γραφέα κι από την παρανοϊκή δράση των ηρώων του: Ο κε-ντρικός ήρωας ντυμένος με γυ-ναικεία ρούχα πέφτει πάνω σε μια βιτρίνα για να δείξει ότι εί-ναι τρελός και να εισπράξει το επίδομα διανοητικής αναπη-ρίας που του χορηγεί το κράτος· κάτι ρομαντικοί ιδρύουν ένα ανεξάρτητο κράτος που το ονο-μάζουν «Λαϊκή Δημοκρατία του Ροκ εν Ρολ»· πλήθος παπα-γάλοι μεθυσμένοι με τεκίλα διηγούνται περίεργες ιστορίες στην αγγλική γλώσσα.

Ωστόσο, αυτό δεν επιτυγχάνε-ται, επειδή το κείμενο παρου-σιάζει σοβαρές δυσκολίες –πα-ρά τις αξιέπαινες προσπάθειες του μεταφραστή– που εμποδί-ζουν την ολοκλήρωση της από-λαυσης. Το ύφος, το στιλ γρα-φής και οι διάλογοι είναι εξί-σου παρανοϊκοί με τα τεκταινό-μενα, με αποτέλεσμα να απαι-τείται πολύ κουράγιο και αρκε-τή υπομονή για να φτάσει κα-νείς στο τέλος του βιβλίου.

Φίλιππος Φιλίππου

Παντελής Μπουκάλας: όνομα γνωστό, σε όσους ενδιαφέρονται για τη λογοτεχνία, και για το ποιητικό αλλά και για το κριτικό του έργο. Στο βιβλίο του, που φέρει τον καιρίο τίτλο –μακριά από τους λογής δογματισμούς και τις μονομέρειες της «κριτικής»– *Ενδεχομένως. Στάσεις στην ελληνική και ξένη τέχνη του λόγου* (εκδ. Άγρα, 1996), συγκεντρώνει κυρίως τα δημοσιεύματά του στην *Καθημερινή* από τις αρχές του 1989 ως τις αρχές του 1995. Ταξινομεί στις ενότητες: «Περί κριτικής», «Τα ποιήματα», «Τα πεζά», «Τα αρχαία» και μας παραδίδει ένα κριτικό έργο που παρά την αποσπασματικότητά του συγκροτείται από έναν ισχυρό πυρήνα προβληματισμού και δημιουργεί μια σύνθεση –εν εξέλξει– ενός ενιαίου ψηφιδωτού.

Ρώτησαν πολλοί και αναρωτήθηκαν ακόμη περισσότεροι για το τι είναι η ποίηση. Οι απαντήσεις –που κατ' ουσίαν είναι όψεις– μπορεί να αθροίζονται εσαεί. Διαλέγουμε μόνο μία από το άρθρο του Π. Μπουκάλα «Η ποίηση σαν δικαίωμα δαπάνης»: «Η ποίηση είναι ένας τρόπος να κρυσταλλωθεί ο χρόνος και να κερδηθεί μια πράξη δολιοφθοράς των ορίων, του πεπερασμένου, του βέβαιου τέλους· μια διαρκής ατελεύτητη δοκιμή επανάκτησης του πλήρους λόγου. Η ποίηση είναι αυτό που συνεχώς ξεφεύγει ανυπότακτο και

συνεχώς αυτοκαταργείται παράφορο (κι εδώ βρίσκεται η καταγωγή του ολονέν εντονότερου αυτοσχολιασμού της).»

Στη Μοίρα και στα μοιραία γεγονότα που διαδραματίζονται στο μυθιστόρημα της Μαρίας Ε. Σκιαδαρέση, *Άτροπος ή Η ζωή της Βενετίας Δαπόντε* (εκδ. Πατάκη, 1996), παραπέμπει ο τίτλος και πιο συγκεκριμένα ονοματίζονται τα τρία κεφάλαια του βιβλίου – Λάχεσις, Κλωθώ και Άτροπος – για να συνδυάσουν τα γεγονότα με τα όντα και τα μελλούμενα. Καλή γραφή και στρωτή αφήγηση συνθέτουν ένα μυθιστόρημα που θυμίζει τον παλιό καλό καιρό, όταν οι πεζογράφοι σέβονταν κάποιους κανόνες και δεν αισθάνονταν υποχρεωμένοι να νεοτερίζουν. Βέβαια, γεγονός παραμένει ότι δεν ζούμε πια στον παλιό εκείνο τον καιρό και έχουμε γίνει κι εμείς οι αναγνώστες πιεστικοί προς τους συγγραφείς: ζητάμε διαρκώς κάτι καινούριο, κάτι παραπάνω... Λοιπόν:

«**Το πρωί της εβδόμης Σεπτεμβρίου 1943, ημέρα Τρίτη, βρέθηκε νεκρός, πεσμένος μπρούμυτα ανάμεσα στα αρμυρίκια της Πέρα Μεριάς, ο Franco Solerti. Στη γυμνή του πλάτη, χωμένη ολόκληρη η λάμα ενός μαχαιριού με κοκκάλινη λαβή, απ' αυτά που γδέρνουν τους χοίρους.»**

Υπερβολή στην ερωτική φιλολογία να

Μεταναστευτική λογοτεχνία

Βαγγέλης Σακκάτος
Χωρίς διαβατήριο
Εκδ. Στράβωνας
Αθήνα 1996

Έντεκα διηγήματα, ιστορίες της ξενιτιάς, με χώρο δράσης τη Δυτική Γερμανία, όπου ο συγγραφέας έζησε ως μετανάστης και πολιτικός πρόσφυγας, αποτελούν το υλικό τούτου του βιβλίου. Εκτός κειμένου υπάρχουν φωτογραφίες, ένα σκίτσο από το *Νιουσογυήκ*, μια γκραβούρα και κάποιες γνώμες για τον συγγραφέα και το έργο του, ενώ μια έγχρωμη φωτογραφία του κοσμεί το εξώφυλλο.

Ο **Βαγγέλης Σακκάτος** (1930) εντάχθηκε κατά τη διάρκεια της Κατοχής στα Αετόπουλα του ΕΑΜ. Αφού φυλακίστηκε για πολιτικούς λόγους, το 1960 έφυγε στη Γερμανία, όπου έζησε μέχρι το 1992, οπότε επαναπατρίστηκε. Στα διηγήματά του αφηγείται επεισόδια από την εποχή που έζησε ως μετανάστης – υπήρξε συνδικαλιστής, πρόεδρος ελληνικών σωματεί-

ων, ασχολήθηκε με πολιτιστικά προγράμματα – και επομένως δεν βρίσκουμε σ' αυτά ίχνος μυθοπλασίας, αφού η φαντασία δεν επεμβαίνει με κανένα τρόπο στην πλοκή.

Είναι θετικό που εκδίδονται τέτοια βιβλία, τα οποία αποκάλυπτουν – σε όσους αγνοούν – τις συνθήκες στις οποίες έζησαν τότε οι έλληνες μετανάστες, όταν δηλαδή η Ελλάδα αντιμετώπιζε όχι μόνο προβλήματα ανεργίας και οι πολίτες της ζούσαν στην έσχατη ένδεια, αλλά κι όταν η ασφυκτική πίεση του μισαλλόδοξου κράτους εμπόδιζε την ελεύθερη διακίνηση των ιδεών. Το *Χωρίς διαβατήριο* συμβάλλει στην ανάπτυξη της λογοτεχνίας της μετανάστευσης, η οποία παρουσιάζει μιαν άλλη διάσταση της εξωελλαδικής πραγματικότητας. Δυστυχώς, είναι ελάχιστοι οι συγγραφείς που επιχειρήσαν να καταγράψουν τη ζωή των ελλήνων μεταναστών και να τη μεταπλάσουν λογοτεχνικά. Ειδικά, για εκείνους της Γερμανίας, όσοι έγραψαν λογοτεχνι-

κά κείμενα (διηγήματα, μυθιστορήματα) μετριούνται στα δάχτυλα των χεριών: Γ. Μοττρουράνης, Δ. Κούρτοβικ, Δ. Σουρούνης, Μ. Παπανάγνου, Κ. Καραούλης και μερικοί άλλοι. Κι αυτό όταν άλλες εθνότητες (π.χ. οι Τούρκοι) ασχολήθηκαν συστηματικότερα με τη λογοτεχνία της μετανάστευσης έχοντας στο ενεργητικό τους σημαντικά έργα.

Ωστόσο, παρά τη θετική συμβολή του Βαγγέλη Σακκάτου οφείλουμε να παρατηρήσουμε ότι ο ρεαλισμός της γραφής και η ευαισθησία με την οποία γράφεται το φαινόμενο της εθνικής και δημοκρατικής συνείδησης των μεταναστών, δεν αποτελούν επαρκή στοιχεία για να θεμελιώσουν μια λογοτεχνία απαιτήσις. Τα διηγήματά του κατά τη γνώμη μας, χρήζουν περαιτέρω επεξεργασίας, ώστε να αποκτήσουν λογοτεχνικά, δηλαδή να πάψουν να είναι απλώς μαρτυρίες ή καταγεγραμμένες βιωμάτων και εμπειριών

Έρωτας και θοίλερ

Άλις Χόφμαν
Το φεγγάρι με τις χελώνες
Μετ. Γωγώ Αρβανίτη
Εκδ. Οδυσσεάς
Αθήνα 1996

Το μυθιστόρημα *Το φεγγάρι με τις χελώνες* (1992), το ένατο βιβλίο της Άλις Χόφμαν (1952), και το πρώτο που παρουσιάζεται στα ελληνικά, συνδυάζει

στοιχεία παραμυθιού, ερωτικής ιστορίας και θοίλερ. Σύμφωνα με το σημείωμα στο αντί του βιβλίου, η συγγραφέας «μπολιάζει την καθημερινότητα των ηρώων της με στοιχεία εξωπραγματικά κι αλλόκοτα», ενσωματώνοντάς τα στην πλοκή των έργων της. Από τις πρώτες σελίδες του βιβλίου, ο αναγνώστης διακρίνει στοιχεία με καταγωγή τον μαγικό ρεαλισμό

της λατινοαμερικάνικης λογοτεχνίας και ιδιαίτερα του Γκριέλ Γκαρσία Μάρκες, το έργο του οποίου έστρεψε τη Χόφμαν στη λογοτεχνία.

Ο Τζούλιαν Κας είναι ένας αστυνόμος ο οποίος καταδικάζεται από τύψεις κι ενδοιουδαισμούς εξαιτίας κάποιου νεανικού αμαρτήματος· διαθέτει την υπερφυσική ικανότητα να επικοινωνεί με τα ζώα, για παρ-

να σφυριάζει κι ένα ιπτά-
μεράκι να ανταποκρίνε-
το κάλεσμά του. Η Λούσι
εν, διαζευγμένη με έναν
γιο, όταν ήταν έφηβη
τρασινίσει τόσο πολύ τα
της από το κολύμπι στην
ική πισίνα που ένα πα-
άκι την πέρασε για φοι-
αι πήγε να κουρνιάσει
ράλι της.

ος δράσης είναι το Βέρι-
μικρή πόλη στη Φλόρι-
ου ποτέ δεν συμβαίνει τί-
ι όπου σπανίως γίνονται
ιατα. Χρόνος κάποιος
, εποχή που οι θαλάσ-
ελώνες αρχίζουν να με-
ύνται, πλημμυρίζοντας
ρόμους και κάνοντας
νθρώπους να χάσουν τα
τους. Εκεί, σ' ένα εξωτι-
ίσιο με φοινικιές, τροπι-
τρα και παπαγάλους που
νη του ελκύει διαζευγμέ-

νες γυναίκες από τη Νέα Υόρ-
κη, κυνηγημένες από τα φαντά-
σματα του παρελθόντος, γίνε-
ται ένα έγκλημα που αναστα-
τώνει τους φιλήσυχους κατοί-
κους. Η ροή της ιστορίας μετε-
ξελίσσεται σε θρίλερ, καθώς ο
Τζούλιαν και η Λούσι, ξεπερ-
νώντας τις ευαισθησίες τους
και τις κοινωνικές συμβάσεις,
επιχειρούν να ανακαλύψουν
τον δολοφόνο και να αποκατα-
στήσουν την ηθική τάξη της πό-
λης. Παράλληλα, αναπτύσσε-
ται ανάμεσά τους ένας έρωτας,
ο οποίος αντιμετωπίζει ποικίλα
εμπόδια που δυσχεραίνουν την
πραγμάτωσή του. Όταν τελει-
ώνει ο Μάιος, το έγκλημα έχει
διαλευκανθεί και οι άνθρωποι
συνέρχονται από την παροδική
τρέλα που τους είχε κυριεύσει
και απειλούσε να καταστρέψει
τη ζωή τους.

Είναι θετικό που μια γυναίκα

συγγραφέας ξεφεύγει από τον
συνηθισμένο τρόπο αφήγησης
—κατά κανόνα χρησιμοποιείται
από αμερικανίδες, ευρωπαϊές
και ελληνίδες ομότεχνές της—
που χαρακτηρίζεται από εκμυ-
στηρεύσεις, εσωστρέφειες, ψυ-
χαναλύσεις και φλυαρίες κάθε
είδους που κουράζουν και απω-
θούν. Η επίδραση του μαγικού
ρεαλισμού πάνω στο ύφος του
γραψίματος, παρά την ατελή
του αφομοίωση, είναι γόνιμη.
Ωστόσο, αν η χρήση μαγικών
στοιχείων και συμβόλων, το
αμάγαμα του οικείου και του
φανταστικού, δημιουργεί στα
άλλα έργα της συγγραφέως μια
εξαίσια ατμόσφαιρα, στο συ-
γκεκριμένο βιβλίο δεν επιτυγ-
χάνεται απολύτως, για τον
απλούστατο λόγο ότι αυτή η
χρήση είναι περιορισμένη.

Φ. Φ.

σημαίνει, άραγε,
στέρηση στην
πραγματική ζωή; Η
«Βιβλιοθήκη του
Έρωτα» (εκδ.
Καστανιώτη) αριθμεί
ήδη σχεδόν είκοσι
τίτλους. Κείμενα
ενδιαφέροντα στην
προκλητικότητα τους,
κλασικά της ερωτικής
λογοτεχνίας και άλλα
λιγότερο γνωστά
συστήνονται ως κείμενα
ερωτογνωσίας: **Πωλ
Νουζέ, Ερωτική ζωή**
(μετ.: Ευθύμης
Σπετσιέρης)· **Καμίλο
Μπόιτο, Ένα σώμα**
(μετ.: Δημήτρης
Χοροσκέλης)·
**Αωνύμου, Κόκκινο στο
γυναικωνίτη** (μετ.:
Δημήτρης Χοροσκέλης).

«Φάντασμα Σελήνης:
Φαντάσματα σαν να
κυκλοφορούν στο βράδυ
/ Και ο αέρας άδειος,
τόσο γεμάτος νεκρούς /
Όπως κι ο θάνατος
γεμίζει / Κάθε του μήνα
απ' την αρχή / Ώς τη
μεγάλη πρωινή
πανσέληνο / Πρώτη κι
επίσημη επισκέπτρια
του Άδη / Ο άνεμος να
την παραχωρήσει δεν
μπορεί / Ώσπου να
σβήσει και σε μιας λέξης
μέσα / Να πνιγεί το
ασημένιο στη νύχτα νερό
/ Σαν ένα πρόσωπο που
σχύβοντας να πιει /
Αιφνίδια στο βυθό σε
προσωπίδας σκάλισμα /
Γλιστράει κι ακίνητο
αιμορραγεί /
Χαλάσματα ανοίγουνε
το βράδυ / Και οι σκιές
που με τις ώρες
προσχωρούν / Στο φως.
χαίνουν ζωής κι ανέστιες
αντηχούν / Από παιδιά
μας συνοδεύουν στο
σκοτάδι»: **Θανάσης
Χατζόπουλος, Στον ήλιο
μοίρα** (εκδ.
Καστανιώτη, 1996).

ο χαρτοκόπτης

Η ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΟΥ 1996

Στ. ΠΕΡΡΑΚΗΣ (επιμ.). Η Ευρωπαϊκή Ένωση μετά τη Διακυβερνητική Διάσκεψη του 1996:

Θέση και ρόλος των μεσαίων και μικρών πληθυσμιακά κρατών-μελών. Εκδόσεις ΕΚΕΜ-Λιβάνης, Αθήνα 1996

πρόβλημα της μελλοντικής κατανομής εξουσίας μεταξύ των
ων και των μικρών κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ίσως εί-
μέρα και το μείζον ζήτημα που απασχολεί τους κοινοτικούς

αυτόι αναλυτές ενόψει της μελλοντικής διεύρυνσης της Ευ-
κής Ένωσης δεν διστάζουν να διατυπώσουν την άποψη ότι
υργική λογική της κοινής διαχείρισης έχει φτάσει στο τέλος
πιο προτείνουν μοντέλα διαχείρισης που θα οδηγήσουν τα μι-
κάτη σε περιθωριοποίηση. Για παράδειγμα, ο τώως ιταλός
γός Εξωτερικών **Beniamino Andreatta** σε κείμενό του, που
μβάνεται σε πρόσφατη έκδοση (Απρίλιος 1996) του Philip
Institute for Public Policy Research, υποστηρίζει ότι σε μια
αϊκή Ένωση τριάντα μελών, οι μεγάλες χώρες θα πρέπει να
σπούνται ατομικώς, ενώ οι μικρότερες οφείλουν να δημι-
σουν περιφερειακές ομάδες, κάθε μια από τις οποίες θα
ον δικό της εκπρόσωπο. Επίσης, θεωρεί ότι το κυκλικό σύ-
των εναλλασσόμενων προεδριών δεν θα αντέξει τις μελλο-
διευρύνσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ακόμα κι αν υπήρ-
οεδρίες μεσαίων κρατών όπως της Ισπανίας, ή και μικρών
ν όπως του Βελγίου ή της Ελλάδας που παρουσίασαν εξί-
πτικό απολογισμό με τις προεδρίες της Γαλλίας ή Γερμα-

αυτή η προβληματική για το ρόλο των μικρών χωρών στο
σόμενο θεσμικό και λειτουργικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής
ης εντάσσεται στο πλαίσιο των μορφοποιήσεων της ευρω-
ενοποίησης στη μετά Μάαστριχτ εποχή.

πολυσημάντη συμβολή των μικρών και μεσαίων κρατών
υρωπαϊκή οικοδόμηση και την ανάγκη διαφύλαξης του ρό-
υς αυτού στη μετά τη Διακυβερνητική του 1996 Ευρωπαϊκή
, επισημαίνει κι ο συλλογικός τόμος που επιμελήθηκε ο δι-
της του Ελληνικού Κέντρου Ευρωπαϊκών Μελετών, καθηγη-

της **Στέλιος Περράκης**. Περιλαμβάνει σημαντικές εισηγήσεις
Ελλήνων και ξένων ειδικών, ευρωβουλευτών, μελών της ομάδας
προβληματισμού, ειδικών εμπειρογνομώνων και πανεπιστημιακών
που παρουσιάστηκαν σε Διεθνές Συνέδριο που διοργάνωσε το
ΕΚΕΜ τον Οκτώβριο του 1995. Οι περισσότερες εισηγήσεις τονί-
ζουν την αναμφισβήτητη αξία της συμβολής των λεγόμενων «μι-
κρών» εταίρων στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και
υπογραμμίζουν τη σημασία της παρουσίας τους, που ενίσχυσε και
εμπλούτισε, σε σημαντικό βαθμό, οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά
και πολιτισμικά το ευρωπαϊκό οικοδόμημα.

Ο τόμος χωρίζεται σε τέσσερα μέρη: Στο πρώτο οι **Θ. Πάγκα-
λος, Γ. Κατηφόρης, Π. Ιωακείμιδης, J. Vandamme, Carlos
Molina** και **E. Antola**, εξετάζουν τη συμβολή των μεσαίων και μι-
κρών πληθυσμιακά κρατών-μελών στην οικοδόμηση της Ε.Ε. Στο
δεύτερο μέρος οι **A. Φατούρος, Γ. Παπαδημητρίου, A. Πλιάκος,
B. Vile** και **Costa A. Maurer**, σχολιάζουν τα δικαιώματα των μεσαί-
ων και μικρών κρατών. Στο τρίτο μέρος οι **K. Βεργόπουλος, P.
Pitta e Cunha, Χρ. Γιανναράς** και **A. Παπαγιαννίδης**, γράφουν για
την οικονομία και κοινωνία των μικρών και μεσαίων κρατών. Τέλος,
στο τέταρτο μέρος του τόμου οι **K. Στεφάνου, G. Friden, N. Σκαν-
δάμης, R. Toulemon, N. Κοτζιάς, Γ. Κρανιδιώτης, S. Melin, J.
Bonde, Ot. Holman** και **Th. Oberreiter**, εξετάζουν τη συμβολή των
μικρών και μεσαίων κρατών στη Διακυβερνητική Διάσκεψη.

Αυτή η εξαιρετικά ενδιαφέρουσα έκδοση συμπίπτει με τα πρώ-
τα βήματα της Διακυβερνητικής Διάσκεψης και σε μια περίοδο
όπου κορυφώνονται οι πολιτικές αναλύσεις για το ρόλο και το κα-
θεστώς των μικρών εταίρων στην Ευρωπαϊκή Ένωση μετά το
1996. Ο αναγνώστης θα βρει σ' αυτήν πολλές συγκροτημένες
απόψεις για τα υπό διαμόρφωση σενάρια που θα καθορίσουν τη
μελλοντική πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σωτήρης Ντάλης

Λος Άντζελες, 1996

και τα λοιπά...

ΑΠΟ ΤΟΝ
ΚΩΣΤΑ
ΚΑΡΑΜΑΡΚΟΥ

ΕΠΙΠΕΔΗ ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΗ προαστίων και λεωφόρων το Λος Άντζελες, με αναγνωρίσιμους ουρανοξύστες στο εμπορικό του κέντρο, θυμίζει μια μεγαλύτερη Μελβούρνη με αρκετά χειρότερα πράγματα, λίγα καλύτερα και πολλούς φοίνικες. Δεν κατοικούν μεταρρυθμιστές του πολιτικού συστήματος στο Μπέμπερλυ Χιλς και τα λατινοαμερικανάκια του Σάουθ Σέντραλ μεγαλώνουν πίσω από τα κάγκελα ασφαλείας των σπιτιών και των σχολείων τους. Οι ακτιβιστές του '60 είναι σήμερα δημοτικοί σύμβουλοι στη Σάντα Μόνικα και παλεύουν για rent control σε παραλιακά διαμερίσματα πολυτελείας, ενώ πολιτικοί σαν τον Έντουαρντ Κέννεντυ χαρακτηρίζονται απολιθώματα άλλων εποχών!

Στο Κλήβελαντ, συνδικαλιστές και ανένταχτοι προσπαθούν να δημιουργήσουν ένα Εργατικό Κόμμα των ΗΠΑ, τη στιγμή που η Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Αμερικής έχει ήδη αποφασίσει να στηρίξει την επανεκλογή του Κλίντον. Ο πρόεδρος έχει καλό μπλα μπλα στην τηλεόραση, θυμάται συχνά το θεό και υπόσχεται βοήθεια σε φτωχούς και άνεργους, αφού πρώτα έχουν υπογράψει με την κυβέρνηση ατομικά συμβολαία με βραχυπρόθεσμες ημερομηνίες λήξης, όπου επιβεβαιώνουν την ειλικρίνεια της προσπάθειάς τους για εξεύρεση εργασίας! Στην τάξη 52 του δημοτικού σχολείου της Χούπερ Άβενιου, το μάθημα γίνεται στα ισπανικά. Στα ισπανικά εκπέμπει και ο πρώτος σε ακροαματικότητα ραδιοφωνικός σταθμός του Λος Άντζελες. Στο διεθνές αεροδρόμιο της πόλης, όπως και στις διάφορες ξεναγήσεις στα στούντιο του Χόλυγουντ, οι ανακοινώσεις γίνονται και στα ισπανικά.

ΤΟ αντί ΤΩΝ ΗΠΑ λέγεται *The Nation* και έχει σταυρόλεξο και μικρές αγγελίες στις σελίδες του, ενώ οι *New York Times* αντί για σφυροδρέπανο έχουν στην προμετωπίδα τους το «Όλα τα νέα που αξίζουν να τυπωθούν» και θεωρούνται εφημερίδα μεγαλύτερου κύρους ακόμα και από συνδρομήτριες των *Los Angeles Times*.

Υπάρχουν και στο Λος Άντζελες ελληνικά εστιατόρια, δωρεάν έντυπα, εναλλακτικές πρωτοβουλίες, βιβλιοπωλεία, καφετέριες σαν τη *Γνώση*, αλλά... Είναι που το παιχνίδι οριοθετείται από δύο ωκεανούς, πάμπολλους τηλεοπτικούς σταθμούς και φοιτήτριες του Κόρνελλ, που σκάβουν ένα μέτρο βάθος για να φυτέψουν ντομάτες!

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΡΧΙΑ ΤΟΥ '70, μεγάλα χωριά της αποδημίας του '80, πιτσιρικάδες του '90 που παίζουν μπάλα χρησιμοποιώντας για δοκάρια ρωμαϊκά ερείπια της εποχής του Γαλέριου, εκσυγχρονιστική ρήξη του Σημίτη, αναγνώστες του Μπόμπι.

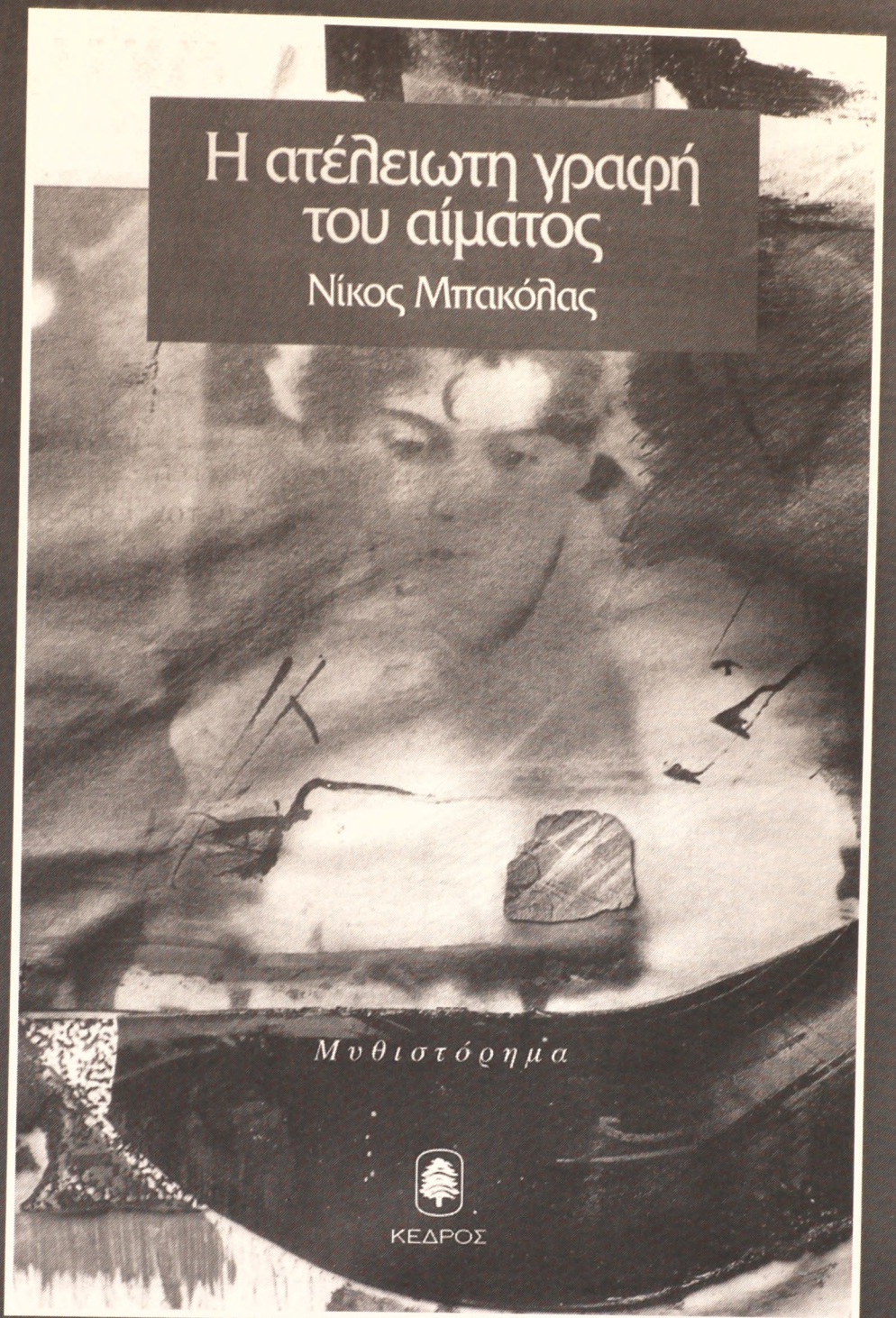
I am after the light on the hill. Πόσοι παλεύουν για τον έρωτα και την κοινωνική δικαιοσύνη; Είναι η λογοτεχνία κυρίως μια παραμορφωμένη αυτοβιογραφία; Οι Δον Κιχώτες των ημερών μας κοντράρουν τον μεταμοντέρνισμό και αρνιούνται να κάνουν έρωτα με γυναίκες που ψηφίζουν Δεξιά.

Το Λος Άντζελες είναι κτισμένο για τα ιδιωτικά αυτοκίνητα και όχι για τους ανθρώπους. Πρωτογνώρισε την άνθηση σαν πόλη απεργοσπαστών και ένα από τα περιφερειακά του αεροδρόμια ονομάζεται Τζων Γουαϊν!

Πάντως, εγώ δεν αντιμετωπίζω πρόβλημα ταυτότητας στην Αυστραλία. Μ' απασχολεί όμως η ανεμοβλογιά της Ρούλας και ανυπομονώ να ξαναβρώ σελιδοδείκτες με ασπρόμαυρες φωτογραφίες λίγων ανθρώπων και λίγων αντικειμένων.

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ

Είναι μια γραφή, η τελευταία ίσως, του Νίκου Μπακόλα, όπου ο μύθος κι η αλήθεια, το πραγματικό και το φανταστικό (τώρα και το μεταφυσικό), το αρχέγονο και το νέο, το ιστορικό και το θρυλούμενο, δένονται σ' ένα μοιραίο δίχτυ, αξεδιάλυτο πολλές φορές, ραντισμένο με μαγείες κι άλλα τέτοια δελκτικά μυστήρια.

Η ατέλειωτη γραφή του αίματος

ΚΕΔΡΟΣ
ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΝΙΚΟΣ ΔΗΜΟΥ

ΤΟ ΦΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΝΙΚΟΣ ΔΗΜΟΥ

ΝΕΦΕΛΗ

"Μόνον αφού διάβασα το δυνατό δοκίμιο και τα αποσπάσματα που συνοδεύουν τις φωτογραφίες, άρχισα να καταλαβαίνω τι μου είχε συμβεί σε εκείνη την τόσο μακρινή Γενναριάτικη μέρα του 1952. Οι Έλληνες βλέπουν, νιώθουν, κατανοούν το φως όχι όπως οι άλλοι - και από την αρχή ως το τέλος της ιστορίας".

JOHN FOWLES.

"Οι εικόνες της φωτογραφικής δραστηριότητας του Νίκου Δήμου είναι μαγευτικές".

ΒΕΛΓΡΙΚΗ ΣΠΗΛΙΑΔΗ.

Φωτογραφίες που κατορθώνουν χάρη στη αυθεντικότητα και το δυναμισμό της έμπνευσης και του ταλέντου που τις χαρακτηρίζουν, να μας αποκαλύπτουν το θαύμα της δημιουργίας.

ΝΤΟΡΑ ΠΑΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΡΟΙΚΑΝ.

Το φωτογραφικό ταλέντο του Νίκου Δήμου μας κατέπληξε. Η αίσθηση μάγειας του Ελληνικού φωτός σε ταραάζει.

ΠΑΥΛΟΣ ΜΠΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 ΑΘΗΝΑ 10680. ΤΗΛ. 3607744 FAX 3623093